

**T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TARİH EĞİTİMİ BİLİM DALI**

ÇANAKKALE MUHAREBELERİNDE HABERLEŞME FAALİYETLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERDOĞAN CANPOLAT

**ÇANAKKALE
ŞUBAT, 2019**

T.C.
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Tarih Eğitimi Bilim Dalı

Çanakkale Muharebelerinde Haberleşme Faaliyetleri

Erdoğan CANPOLAT
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ESENKAYA

Çanakkale
Şubat, 2019

Taahhütname

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Çanakkale Muharebelerinde Haberleşme Hizmetleri” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlâk ve değerlere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

12/02/2019

Erdoğan CANPOLAT

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Onay

Erdoğan CANPOLAT tarafından hazırlanan çalışma, 01 Şubat 2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda Jüri tarafından başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Referans No:10224108

Akademik Unvan

Adı Soyadı

İmza

Dr. Öğr. Üyesi

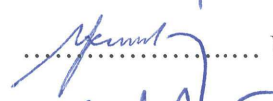
Ahmet ESENKAYA

..... Danışman

Prof. Dr.

Nuri KAVAK

..... Üye

Prof. Dr.

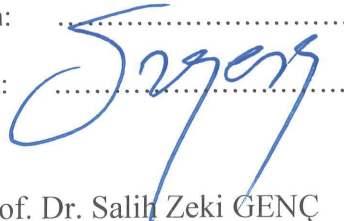
Muhammet ERAT

..... Üye

Tarih:

İmza:

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ

Enstitü Müdürü

Önsöz

Çanakkale Cephesi, I. Dünya Savaşı'nda açılan yüzlerce cepheden bir tanesidir. Türk'ün zaferi ile sonuçlanan Çanakkale Muharebeleri uluslararası arenada büyük bedelli sonuçları peşinden sürüklemiştir. Çanakkale Boğazı'nın geçilememesi, cihan harbini en az iki yıl daha uzatmış, Rusya'da 1917'de ihtilal olmuştur. Bunun yanında toplam can kaybı devasa boyutlara ulaşmıştır. Türklerin genç kuşağı hem başarılı bir savunma yapmış hem de büyük bir zayıyata sebep olmuştur.

Savaşı kazanmak isteyenler, çok iyi donatılmış ve hızlı bilgi akışını sağlayan haberleşme ağına sahip olmak zorundadır. Muhabere gücü, haberleşme kabiliyetinin moral ve motivasyonu için çok önemli, çok kapsamlı ve çok boyutlu bir iletişimi gerektirir.

Modern haberleşme tarihi ile ilgili yazılan birkaç kitap ve birkaç makale mevcut olmasına rağmen, Çanakkale Savaşları'nda haberleşme ile ilgili herhangi bir bilimsel çalışmaya rastlanmamıştır. PTT Genel Müdürlüğü yayınlarından 'İstiklal Harbimizde PTT' ve 'Geçmişten Günümüze Posta', Yurda Güven Bezaz'a ait 'Haberleşme ve Tarihçesi' adlı üç eser gündemle ilgisi olmasa da haberleşmenin tarihçesi hakkında bilgiler vermektedir. Özkan Keskin ve Ali Sönmez, "Telgrafın Osmanlı İmparatorluğu'nda Yayılması: Çanakkale Telgraf Hattı Örneği", Roderic H. Davison, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Elektrikli Telgrafın Kurulması", Mustafa Kaçar'ın "Osmanlı Telgraf İşletmesi" ve "Çağını Yakalayan Osmanlı" konulu dört makale de sadece modern haberleşme ile ilgili gelişim gündeminden bahsetmektedir.

Bilindiği üzere modern haberleşme, 19. yüzyılda vazgeçilmez teknolojik yenilikler orijininde yerini almıştır. Haberleşmedeki baş döndürücü gelişmeler sivil dünya için çok büyük önem arz etmiş olsa da askerî alanlarda, cephelerde çok etkili olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Osmanlı Devleti açısından Kırım Harbi ile başlayan modern haberleşme görevlileri, stratejik konumlarını hep muhafaza etmişlerdir.

Askerî amaçlı olarak kurulan telgraf hatlarının, ilk tesis edildiği merkezlerin içinde

Çanakkale de vardır. Jeopolitik ve stratejik konumu gereği Çanakkale Mutasarrıflığına iki ana eksenden telgrafın ulaşımı sağlanmıştır. Hem karadan hem de boğazdan denizin altından döşenen kablolarla 1859'da İstanbul'a, 1865'te de İzmir'le bağlantısı tamamlanmış ve büyük yerleşim yerleri ile iletişime geçilmiştir.

Daha önce maalesef çok az değinilen, çok az yayın yapılan ve arşivlerde bekleyen çok önemli bir gündem olan 'Çanakkale Muharebelerinde Haberleşme Hizmetleri' konusunun çalışılması yoluna başvurulmuştur. Bu çalışmada büyük oranda Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Arşivi (ATASE)'den 3.000' den fazla muhabere gündemli belge ile haberleşme hizmetinin nasıl yürütüldüğü aktarılmaya çalışılacaktır. Gündem genel anlamda haberleşme cihazları, alet edevat, talep listeleri ve temini, kurulum, birimler arası aktarım, her türlü arıza ve onarım hizmetini kapsamaktadır.

Çalışmamızda Osmanlı Devleti'nin modern haberleşmeye kavuşması ve bu alanda yaşanan gelişmeler, haberleşme ağının yaygınlaşması, haberleşme alanındaki teşkilat, malzeme ve kadronun cephede nasıl oluşturulduğu, bir yıldan fazla devam eden muharebelerde haberleşme vasıta ve malzemelerinin baş döndürücü bir hızla yapılan nakil ve yer değiştirme trafiği, muhaberenin sürekliliğinin sağlanması ve yeni tesis edilecek muhabere merkezleri için yurt içi ve yurt dışı olmak üzere talep edilen muhabere malzemelerinin temini birliklerin yer değiştirmesi konuları ele alınacaktır. Yeni muhabere merkezleri ve hat kurma faaliyetleri muhabere faaliyetlerinin aksamadan devamlılığını sürdürme adına bakım, onarım ve idame, harita, kroki ve şemalar ele alınacak ve aktarılacaktır.

1914 ve 1915 yılına ait askerî terminoloji, kavramlar ve sözcüklerin yerine günümüzdeki karşılıkları bulunup kullanılmıştır. Çalışmanın alet edevat gündemli bölümü akıcılığı yitirmiş olsa da kaynağın arşiv belgesi olması hasebiyle ilgili bölümde zorunlu olarak sadece malzemeyi sınıflandırarak aktarmaktan başka bir yöntem bulunamamıştır.

Çalışmamın planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren danışmanım Sayın Hocam Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Esenkaya' ya, beni bu bilimsel yola teşvik ederek desteğini ve güvenini her zaman yanımda hissettiğim hocam Prof. Dr. Nuri Kavak'a, çalışmamda bana tavsiyeleri ile destek olan hocalarım Prof. Dr. Muhammet Erat, Dr. Öğr. Üyesi Volkan Marttin, Dr. Öğr. Üyesi Gürkan Ergen' e, kıymetli arkadaşım Murat Bozuçurum'a, tüm eğitim hayatım boyunca benden manevi desteğini esirgemeyen her zaman yanımda olan aileme, kardeşim Emel Canpolat Oğuzhan , Mine Yıldız ve sevgili eşim Cihan Yıldız Canpolat'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Çanakkale 2019
Erdoğan CANPOLAT

Özet

Çanakkale Muharebelerinde Haberleşme Faaliyetleri

Çalışmada Çanakkale Cephesi'nde haberleşme hizmetleri araştırılmıştır. Bu amaca ulaşmak için post-pozitivist paradigma altında nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Yoğunluklu olarak Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Arşivi'ndeki belgelerden yararlanılmıştır. Modern haberleşme tarihi ile ilgili birkaç kitap ve birkaç makale var olsa da Çanakkale Harbi'nde haberleşme ile ilgili bilimsel bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırma, beş bölüm olarak sunulmuştur.

Osmanlı Devleti'nde modern haberleşmenin başlamasından kısaca bahsedildikten sonra Çanakkale Muharebelerine kadar muhabere hizmetlerinin nasıl yürütüldüğü aktarılmıştır. Haberleşmede esas olan teşkilat-malzeme-kadro bilgisi 'malzeme' başlığı altında kurgulanmıştır. Bunlar büro, santral ve levazım malzemeleri, teknik malzemeler, personel ve destekleyici unsurlardır. Savaşta bile olsa teşkilat yapılanmasındaki kadrolarda hem eleman hem de sahra postaları açısından artış gözlemlenmiştir.

Muhabere hizmetlerinde dört temel çalışma paralel düzeyde sürmüştür. Öncelikle gerekli yerlere telefon ve telgraf santrallerinin kurulumu, haberleşme aktarım sistemi ve malzemeleriyle İstanbul Muhabere ve Muvasala Genel Merkezi'nden Akçay Körfezi'ni ve tüm Trakya Bölgesi'ni kapsayan askerî haberleşme ağı kurulmuştur. Haberleşme hizmetlerinde ikinci temel hizmeti oluşturan bakım-onarım ve gözetleme hizmetleri son derece titizlikle yürütülmüştür. Muhaberedeki bir yılı aşkın hizmete bakıldığında tüm elemanlar olağanüstü fedakârlıklar göstererek ne pahasına olursa olsun haberleşmeyi sağlamışlardır. Teknik anlamda haberleşme ağı ile ilgili birçok harita, kroki, şema ve listeler profesyonelce hazırlanarak hiçbir şey tesadüfe bırakılmamış olduğu gözlemlenmiş ve kayıt altına alınmıştır.

Sonuç olarak seferberliğin ilanı ile birlikte Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığının görevi devralmasından başlayarak 18 Mart 1915 zaferi ile sonuçlanan savunmadaki haberleşme hizmetleri çok başarılı bir sınav vermiştir. Yaklaşık sekiz buçuk ay süren kara muharebelerinde Gelibolu Yarımadası'nın kuzey ve güney bölümleri ile Rumeli ve Anadolu Yakası'nı da kapsayan haberleşme ağı her türlü fedakrlıkla mükemmele yakın hizmet vermiştir. 'önce muhabere sonra muharebe' doktrini Çanakkale Muharebelerinde bir defa daha yaşanmış ve de başarılı olmuştur.

Anahtar Kelimeler: anakkale Cephesi, Çanakkale Muharebeleri, Haberleşme, Muhabere, Teşkilat, Malzeme, Kadro, Telefon, Telgraf.

Absract

Communication Activities in the Battle of Çanakkale

In this study, communication services in Çanakkale front were investigated. In order to reach this aim, document analysis technique which is one of the qualitative research methods has been used under post-positivist paradigm. The documents of the General Staff Military History and Strategic Studies Department were used intensively. Although there are a few books and articles about the history of modern communication, there is no scientific study on communication about Canakkale War. The research is presented in five chapters.

After the brief introduction of modern communication in the Ottoman Empire, how the communication services were carried out until Canakkale War were discussed. Organizational-material-cadre information, which is the basis of the communication, is structured under the title material. These are office, power plant and supplies, technical materials, personnel and supporting elements. Even in case of war, there has been an increase in both staff and field posts in the cadres of the organization structure.

The three basic works in the communication services continued on a parallel level. Installation of telephone and telegraph plants in necessary places preemptively, a military communication network which is covering the Akcay Gulf and the entire Thrace region from the Istanbul Headquarters and Muvasala Headquarters by using communication transmission system and materials has been established. Maintenance and repair services, which constitute the second basic service in communication services, have been carried out with utmost care. Over a year of service, all the personnels showed extraordinary sacrifices and provided communication at all costs. Technically, many maps, sketches, schemes and lists related to the communication network have been prepared professionally and nothing has been left to chance and it has been observed and recorded.

As a result, with the announcement of the mobilization, communication services during the defense which is started from take over of Çanakkale Fortune District Command and resulted in the victory of 18 March 1915 passed a very successful test. The communication network covering the northern and southern parts of the Gallipoli Peninsula and the Rumelian and Asian sides of the Gallipoli Peninsula provided excellent service during the land battles which lasted about eight and a half months. First communication then battle doctrine has been experienced in Canakkale War and has been successful again.

Keywords: Canakkale Front, Canakkale Battles, Communication, The reporter, Organization, Material, The squad, Phone, Telegraph

İçindekiler

Onay	ii
Önsöz.....	iii
Özet	vi
Absract	viii
Kısaltmalar	xii
Bölüm I.....	1
Giriş.....	1
Problem Durumu	5
Amaç Önem.....	6
Varsayımlar	6
Sınırlılık.....	6
Alanyazın.....	6
Yöntem	7
Araştırmanın Modeli.....	7
Veri Toplama Kaynakları	7
Evren Örneklem.....	7
Verilerin Toplanması	7
Bölüm II	8
Kara Birliklerinde Muhabere Tmk (Teşkilat, Malzeme, Kadro) Hizmetleri	8
Muhabere Teşkilat Yapısı.....	8
Muhabere Malzemeleri.....	19
Muhabere Kadroları.....	31
<i>Sahra Postaları Kadroları</i>	31
<i>Eleman İhtiyacı</i>	37
Bölüm III.....	44
Muhabere Kurulum, Bakım, Onarım Ve Nakil Hizmetleri.....	44
Muhabere Kurulum Hizmetleri	44
Muhabere Bakım, Arıza ve Onarım Hizmetleri	90
Personel ve Muhabere İşletimi	105
Bölüm IV.....	116
Muhabere Malzemesi Talepleri.....	116
Santral Malzemesi Talepleri	116
Telefon Malzemesi Talepleri.....	120
Telgraf Malzemesi Talepleri	154

Diğer Talepler.....	160
Bölüm V	167
Muhabere Hatları Harita, Kroki, Şema, Çizelge Ve Tabloları.....	167
Muhabere Haritaları.....	167
Muhabere Krokileri	176
Şema, Çizelge ve Tablolar.....	189
Sonuç.....	192
Kaynakça.....	197

Kısaltmalar

ATASE.	Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı
BDH.	Birinci Dünya Harbi
BOA.	Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı
C.	Cilt
cm.	Santimetre
Çev.	Çeviren
Dos.	Dosya
F.	Fihrist
İ.Ü.	İstanbul Üniversitesi
Kls.	Klasör
Km.	Kilometre
m.	Metre
mm.	Milimetre
OTAM.	Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi
PTT.	Posta Telgraf ve Telefon
S.	Sayfa
TMK.	Teşkilat Malzeme Kadro
TMK.	Teşkilat Malzeme Kadro
TTK.	Türk Tarih Kurumu

Bölüm I

Giriş

Sömürgelerini paylaşamayan emperyalist devletler, hem mevcut duruma çözüm bulamamışlar hem de ‘savaş’ adlı son kozlarını devreye sokmaktan çekinmemişlerdir. Temmuz 1914’ün son günlerinde Avrupa’da savaşın patlamasına sadece bir kıvılcım yeter hâldedir. Büyük Britanya, Fransa, Rusya ve sömürgeleri bir tarafta, Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu diğer taraftadır. İttihat-Terakki Hükümeti’nin, Almanya ile yaptığı gizli ittifak ve borçlanma antlaşması, Osmanlı Devleti’ni de bir oldubitti ile savaşın eşğine getirmiştir. Vaziyetten Padişah’ın bile haberi yoktur. Artık Türkler için geriye dönülmez bir yola girilmiştir. Her iki tarafın beklenti ve hülyalarında paralellikler görülmektedir. Belki de an itibarıyla yaşanacak olan gelişmeler, çok daha önce hazırlanmış olan senaryonun sahneye konulmasından başka bir şey değildir.

Seferberlik ilan edilmiş ve Boğaz’ın en dar noktasına birinci deniz mayını dökülmüştür. 10 Ağustos günü Çanakkale’ye gelen Goeben ve Breslau bekletilmeden hemen İstanbul’a rotasını çevirmiştir. Artık iki Alman savaş gemisi Osmanlı Devleti’nin avucuna konan iki kordur. Gemilerin peşinden Akdeniz’deki Büyük Britanya ve Fransa savaş gemilerinden birkaçı Çanakkale Boğazı önüne demirlemiş ve gemilerin sayıları da günbegün artmaya başlamıştır. 3 Kasım günü kısa süreli bir misilleme bir kenarda tutulursa, hem bekleyiş Şubat 1915’in üçüncü çeyreğine kadar sürmüş hem de armadanın gemileri sürekli artmaya devam etmiştir.

Boğaz girişine yakın bölgede demirli ve yüzer batarya şeklinde duran Sarısığlar’daki Mesudiye zırhlısının batırılışı, Kanal Harekatı’nda Türk ordusunun başarısız olması ve Avrupa’da çok ağır kış şartları yüzünden muharebelerin siper harbine dönüşmesi sebebiyle Büyük Britanya, daha önce Deniz Bakanı Churchill tarafından önerilen teklifi son derece ciddiye almıştır.

Churchill'in planının her aşaması sadece birleşik armada ile yapılacaktır. Önce Çanakkale Boğazı girişi yeteri kadar bombardımana tabi tutulduktan sonra, hiçbir dirençle karşılaşmayacaktır. Çünkü gemilerden birkaçını gören Türkler, kaçacak delik arayacaklardır. Onlar da hiçbir dirençle karşılaşmadan sanki gökte uçan kuşlar gibi, İstanbul'a ulaşılacaktır. Aslında böyle düşünmelerinde bir bakıma haklıdırlar. Daha bir yıl önce koca Osmanlı ordusu, asırlarca vilayeti konumunda olan ve pek yakın zamanda bağımsızlığını elde eden Bulgarlara karşı yenilmiştir. Artık kendilerine göre Türk askeri ile sömürge askeri nerede ise aynıdır.

Şubat ayının ortasında plan oybirliği ile kabul görmüş ve dört gün sonra da hemen bombardımana başlanmış, neredeyse bir ay aralıksız sürmüştür. Artık son darbeyi vurma günü olarak 18 Mart 1915 günü kararlaştırılmış ve aynı gün armada Boğaz'a girmeye başlamıştır. Gün çok ağır geçmiş olsa da, hava kararmak üzere iken geri çekilmeye başladıklarında, üç gemileri Boğaz'ın serin sularına gömülmüş, diğer gemilerinin çoğu ağır yaralar almıştır. Mevcut manzara Türklerin tüm Müslümanlar adına hediye ettiği kâinata eşi benzeri olmayan mükemmel bir zaferin hakikatidir.

Karaya asker çıkarma da denenecektir. Bu uğraşı en fazla bir haftada tamamlanacaktır. Gelibolu Yarımadası'nın iki zirvesi, en güneyindeki Alçıtepe, biraz kuzeyindeki Çimentepe silsilesi donanma desteği ve kara birlikleri ile işgal edilecek, birlikler Kilitbahir Platosunda toplanacak, sekiz kilometrelik Maydos yoluyla Boğaz'a ulaşılacak, sahil savunma topları ve deniz mayınları etkisiz hâle getirilerek, İstanbul yolu açılacak ve donanma İstanbul'a seyri sefere başlayacaktır.

İttifak devletleri Gelibolu Yarımadası'nda dokuz aya yakın süre tüm imkânlarını seferber etseler de hedeflerinin yarı yolunda, almak istedikleri zirveleri seyretmek mecburiyetinde kalmışlardır. Denizden, karadan tahammülfersa mermiler, tam teçhizatlı askerleriyle yine bir sonuç alamamışlar, Yarımada'nın kuzeyinden Aralık 1915'in son günlerinde, güneyinden Ocak 1916'nın ilk haftası sonunda sessiz sedasız çekilmişlerdir.

Savaşın müsebbipleri Çanakkale’de, Boğaz’da, Yarımada’da vatanını geçilmez yapan ve İstanbul’un Çanakkale’deki kahraman bekçileri sayesinde Rusya’da yaşanan ihtilalden başlayarak, harbin iki yıldan fazla uzamasına, sömürgelerindeki prestijlerinin sarsılmasına kadar birçok problemle boğuşmaya başlamışlardır.

Hükümet Ağustos 1914’ün ilk haftasında haberleşmenin aksamaması için tüm telgrafların, ancak acil durumlarda ve kısa olarak yazılmasını emretmiştir¹. Hükümet ve Genelkurmay acil önlemleri almaya ve eksikleri tamamlamaya çalışırken, Posta ve Telgraf Nezareti de Sahra Telgraf Merkezleri kurmaya başlamıştır².

Daha Ağustos ayının ilk günlerinden itibaren muvasala ve muhabere kıtalarına ait teşkilat, 3 Ağustos 1914 tarihli seferberlik emri üzerine Kolordu Telgraf Bölükleri beş takımlı olarak seferber olmuştur. Ağustos 1914’ün sonunda Askerî Posta Merkezleri’nin süratle hayata geçirilmesi, hangi görüşmelerin ne şekilde yerine getirileceği, posta merkezlerinin sevk hızının belirlenmesi içerikli talimatname Ordu Komutanlığı, Ordu Posta Müdüriyeti, Menzil Müfettişliği, Menzil Posta Müdüriyeti, Kolordu Komutanlıkları, Posta Müdüriyeti, Tümen Komutanlıkları, Posta Memurları, alaylar ve taburlara gönderilmiştir.

Askerî Posta Merkezleri’nin kuruluşuna ve çalışma sistemine dair bir talimatname yayımlanmıştır. Tümen, kolordu, karargâh ve menzil merkezlerinde, Posta ve Telgraf Nezareti’nden seçilen memurlar tarafından yönetilen birer askerî posta merkezi kurulacaktır. Bu askerî posta merkezleri, tamamen orduya ayrılmış olup, buldukları bölgede daha önceden bir posta merkezi bulursa dahi idarî olarak onlara bağlı olmayacaktır. Ayrıca halka ait postaları taşımak gibi bir yükümlülüğü de yoktur. Askerî Posta Merkezleri, sadece ordu mensupları için, adi ve taahhütlü mektup, havale, kıymetsiz koli hizmetlerini yerine getirecektir³.

¹ BOA, MF. MKT Dosya No:1205 Gömlek No:70. B.O.A., DH.EUM.MTK., Dosya No:43 Gömlek No:4.

² İstiklal Harbimizde PTT, PTT Genel Müdürlüğü, Ankara 2007, s. 38.

³ *Posta Telgraf Mecmuası*, S.162, Teşrinievvel 1330, Dersaadet 1330. (İstanbul).

28 Ağustos 1914 Menzil Müfettiş-i Umumîliğinden, 1. ve 2. Ordu Komutanlıklarına ve bu komutanlıklara bağlı menzil müfettişliği, kolordu komutanlığı, tümen, alay ve taburlara hitaben yazılan yazıda askeri posta merkezlerinin süratle tesisi istenilmiştir⁴.

Yöntem kısmında araştırmanın modeli, veri toplama kaynakları, evren örneklem ve verilerin toplanmasına yer verilecektir. İkinci bölümde I. Dünya Savaşı'nın başlangıcından 18 Şubat 1915'e kadar haberleşme, 18 Şubat 1915 - 18 Mart 1915 arası haberleşme, 19 Mart 1915 - 26 Mart 1915 arası haberleşme üç alt başlık altında 5. Ordu'nun kuruluşuna kadar muhabere hizmetlerine yer verilecektir. Seferberliğin başlangıcından 5. Ordu'nun kuruluşuna kadar geçen sekiz aylık süre içinde ne tür bir hazırlık yapıldığına dair bilgiler aktarılacaktır.

Üçüncü bölümde seferberliğin ilanı ile teşkilat yapılanmasının nasıl sağlandığı büro, santral ve levazım malzemeleri, teknik malzemeler, personel destekleyici unsurları içeren malzeme başlığı altında mevcut olan ve talep edilen alet edevat listeleri gruplandırılarak aktarılacaktır. Kadro başlığı altında da eleman ihtiyacı ve sahra postaları kadrolarına yer verilecektir. İlgili gündemin tamamı TMK olarak bilinen 'teşkilat - malzeme - kadro' başlığı altında sunulacaktır.

Dördüncü bölümde kurulum ve nakil hizmetleri başlığı altında kablo hattı inşası ve tamiri, teşkil edilen telgraf ve telefon merkezleri ve hatları ile ilgili bilgilere telgraf, telefon, santrallerle ilgili arıza ve onarım hizmetlerine bataryalar mevziler çiftlikler, köyler, ilçeler,

⁴ ATASE, BDH Klasör No:1200, Dosya No:265-291. Zaten Çanakkale'nin İstanbul ile iletişimini sağlayacak olan ilk telgraf hattı, Aralık 1858'de kurulmuş vaziyettedir. Gelibolu ve Kilitbahir telgraf merkezlerine görevliler atanmıştır. Ocak 1859'da Kilitbahir- Çanakkale arasında denizaltından çekilen kablo ile hat da tamamlanmıştır. Telgrafın Çanakkale'ye ulaşmasından on yıl sonra Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına, Kumkale ve Seddülbahir Kalesi ile Namazgâh ve Nağra tabyaları, uzatılan bir telgraf kolu ile Çanakkale merkezine bağlanmıştır. Boğazdan geçen gemilerin demir atmaları sonucu denizaltı kablosu zarar gördüğünden, 1864 yılında Boğaz'dan geçen kablo civarına şamandıra konularak telgraf hatlarına gemi demirlerinin zarar vermesi önlenmeye çalışılmıştır. Denizaltı kablosundan sorumlu üzere Kilitbahir'de maaşlı bir kayıkçı istihdam edilmiştir. Temmuz 1865'te hat üzerinde bulunan Bergama, Edremit ve Ayvacık'a telgrafhaneler yapılmış ve memurlar tayin edilmiş, Çanakkale-İzmir telgraf hattı hizmete açılmıştır. Özkan Keskin, Ali Sönmez, "Telgrafın Osmanlı İmparatorluğu'nda Yayılması: Çanakkale Telgraf Hattı Örneği", OTAM, Ankara 2009, s. 79.

Boğaz'ın iki yakası arası, malzeme arızalarını ne olduğu, problemin nasıl giderildiği ve iletişim kesintilerine nasıl çözüm bulunduğuna yer verilecektir.

Son bölümde ise muhabere hattı harita, kroki, şema ve listeleri yazıya aktarılacaktır. Çalışma sürecinde belki de en çok zaman ATASE arşivinde harcanmak zorunda kalınmıştır. Elde edilen belgeler belli sayıya ulaşıncaya çalışmaya başlanmış olsa da, belli periyotlarda arşive gitme ve belge getirme, çalışmanın sonuna kadar devam etmiştir. Belgelerin arşivden alınmasının yaklaşık bir yıl gibi bir süreç tutması, çalışmayı zaman noktasında sıkıntıya düşürdüğü gözlemlenmiştir. Normalde -kimseyi suçlamak uygun olmasa da- araştırmacının mağduriyetinin artık daha çok düşünülmesi gerektiği ortadadır.

Arşivden alınan belgelerden bazılarında silinti, kazıntı, mürekkep akıntısı, müellifin yazı karakteri, belgelerin hızlı yazılması vb. sebeplerden dolayı okunamayan kelimeler (?) ile gösterilmiştir.

Birçok belgenin metin kısmında liste, çizelge, kroki, harita ek olarak belirtilmesine rağmen, belgeye ait ekler farklı numaralarla arşivlendiğinden, belgelerle ekleri birlikte değerlendirilememiştir.

Problem Durumu

Çanakkale Muharebeleri ile ilgili daha çok bilimsel araştırma yapılmaya çalışıldığı bir gerçektir. Muhaberenin muharebe kadar önemli olduğu da ayrı bir gerçektir. Buna rağmen 'Çanakkale Cephesinde Muhabere Hizmetleri' gündemli herhangi bir araştırmanın yapılmamış olması, ilgili çalışmaya yönelmenin ana sebebini teşkil etmektedir. Bir yılı aşkın devam eden ve zaferle sonuçlanan Çanakkale Muharebelerinde, haberleşme hizmetlerinin nasıl yürütüldüğü sorusunun cevabının aranması son derece anlamlı olacaktır.

Amaç Önem

Daha önce maalesef çok az değinilen, az yayın yapılan ve arşivlerde bekleyen önemli bir gündem olan 'Çanakkale Cephesinde Muhabere Hizmetleri' konusunun çalışılması yoluna başvurulmuştur. Büyük oranda Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Arşivi'nden üç binden fazla muhabere gündemli belge ile haberleşme hizmetinin nasıl yürütüldüğünü aktarılmaya çalışılacaktır.

Varsayımlar

İlgili çalışmada Çanakkale Muharebeleri ile paralel yürütüldüğü düşünülen muhabere hizmetleri ile ilgili gündem çalışılacaktır. Menzil Müfettişliği'nin alt birimi olarak verilen hizmetlerde, iletişimin nasıl sağlandığı, alet edevatın nasıl temin edildiği, santral, telgraf ve telefon kurulumunun nasıl gerçekleştirildiği, arızaların nasıl giderildiği, harita, kroki ve şemaların işlevi bilimsel yöntemlerle araştırılıp sunulacaktır.

Sınırlılık

Araştırmanın gündemi 'Çanakkale Cephesinde Muhabere Hizmetleri'dir. Araştırma 2 Ağustos 1914 - 09 Ocak 1916 tarihleri arasında Çanakkale menzil alanı ve Çanakkale Cephesinde yürütülen muhabere hizmetlerini kapsamaktadır. Haberleşme için gerekli olan alet edevat, alet edevat temini, santral, telgraf ve telefon kurulumu, arızaların giderimi, harita, kroki ve şemalarla sınırlıdır.

Alanyazın

Araştırmanın temelini Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Arşivi'nden üç binden fazla muhabere gündemli belgeler oluşturmaktadır. Öncelikle belgelerin tasnifi yapıldıktan sonra, ikinci aşama olarak sistematik planlamaya başlanacaktır. Sırasıyla mevcut malzeme, talep edilen alet-edevat listeleri, kurulum, bakım, onarım için gerekli görevliler ve kullanılan malzeme, ses gibi iletişim aksaklıklarının giderilmesi, harita, kroki ve şemaların betimlenmesi gündemi oluşturulacaktır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Arşivi'ndeki Çanakkale Muharebeleri sırasında yürütülen 'muhabere hizmetleri' araştırmanın esasını teşkil etmektedir. Farklı başlıklar altında malzeme bilgisi, talep edilen malzeme bilgisi, kurulum, bakım, onarım için gerekli görevliler ve kullanılan malzeme bilgisi, iletişim aksaklıklarının giderilmesi gündemi ile harita, kroki ve şemalar post-pozitivist paradigma altında nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılacaktır.

Veri Toplama Kaynakları

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Arşivi'ndeki Çanakkale Muharebeleri sırasında yürütülen 'muhabere hizmetleri' gündemli belgeler temel veri kaynağı olacaktır. Sonuçta gündemle ilgili ilk bilimsel araştırma olma özelliğine de sahip olacaktır.

Evren Örneklem

Çanakkale Muharebeleri sırasında yürütülen 'muhabere hizmetleri' gündemli Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Arşivi belgeleri araştırma alanını ve örneklemini oluşturur.

Verilerin Toplanması

Verileri Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Arşivi'nde bulunan Çanakkale Muharebeleri sırasında yürütülen 'muhabere hizmetleri' ile ilgili belgeler oluşturur.

Bölüm II

Kara Birliklerinde Muhabere Tmk (Teşkilat, Malzeme, Kadro) Hizmetleri

Muhabere Teşkilat Yapısı

Modern askeri haberleşme Çanakkale ve civarında mevcuttu. Ayrıca Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığı Muhabere Takımıyla Menzil Telgraf Müdüriyeti de aktif idi. Özel seferberlik emrinde çok önemli olduğu halde muhabere sınıfının seferber olmasından söz edilmemiştir.

14 Temmuz 1914 tarihli emirle kolordu telgraf bölüklerinden birer takım alınarak ordu telgraf bölüklerinin teşkiline ordulara izin verilmiştir. 1914 yılı Harb-i Umumî Seferberlik ilanından itibaren Muvasala ve Muhabere Kıtaatına ait teşkilat özeti dokuz madde şeklinde aşağıdadır: 3 Ağustos 1914 tarihli seferberlik emri üzerine kolordu telgraf bölükleri beş takımlı olarak seferber olmuştur. Ağustos 1914 tarihli emir mucibince kolordu telgraf bölüklerinden birer takım alınarak ordu telgraf bölükleri teşkiline ordulara izin verilmiştir. 1. Ordu Telgraf Bölüğü, emirle takımlı olarak oluşmuştur. Harb-i Umumî Seferberliğinden sonra Muvasala ve Muhabere Kıtaatı Teşkilatı özetidir: 3 Ağustos 1914 tarihli seferberlik emri üzerine Kolordular telgraf bölüklerinin beşer takımla seferber olmaları kararlaştırılmıştır⁵.

23 Ağustos 1914 tarihinde Menzil Müfettişliği Umumiliği'nden 1. Ordu ve 2. Ordu Komutanlığına gönderilen evrakta, "Askerî Posta Merkezlerinin süratle tesisine ve bunların hangi kısmı görüşmelerin ne şekilde uygulanacağına ve posta merkezlerinin sevk hızına dair tertip ve bütün talimatnamenin ekteki pusuladan gösterildiği gibi gönderilmek üzere 350 nüsha hazırlanmıştır. İki Ordu Komutanlığına ve Ordu Posta Müdüriyetine, iki Menzil Müfettişliğine ve Menzil Posta Müdüriyetine, on Kolordu Komutanlıklarına ve Posta Müdüriyetine otuz

⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-2.

Tümen Komutanlıklarına ve Posta Memurlarına, doksan alaylara, iki yüz taburlara, on altı ihtiyat fazlası, toplam 350'dir⁶.

Mart 1915'te 5. Ordu Telgraf Bölüğü namını almış ve 5. Ordu'ya gitmiştir. Nisan 1915'te tekrar teşekkül etmiştir. 2. Ordu Telgraf Bölüğü: Emir mucibince (Belgede boş bırakılmıştır.) takımlı olarak teşekkül etmiştir.

Ocak 1915'te 4. Ordu Telgraf Bölüğü namını almış ve 4. Ordu'ya gitmiştir. Ocak 1915'te tekrar teşekkül etmiştir. 3. Ordu Telgraf Bölüğü: Emirle (Belgede boş bırakılmıştır.) Takımlı olarak teşekkül etmiştir. 4. Ordu Telgraf Bölüğü, 2. Ordu Telgraf Bölüğünden Ocak 1915'te teşekkül etmiştir. 5. Ordu Telgraf Bölüğü, 1. Ordu Telgraf Bölüğü'nden Mart 1915'te teşekkül etmiştir. 6. Ordu Telgraf Bölüğü, Ocak 1915 tarihli emirle teşkil etmiştir. Beş Takım (dört kablo, üç asma hat) olunarak Eylül 1915 tarihli emir mucibince Müstahkem Mevki Muhabere Bölüklerine iki Sahra Takımı ilave edilmiştir⁷.

1. Ordu Telgraf Bölüğü, emirle (Belgede boş bırakılmıştır.) takım olarak teşekkül etmiştir. Mart 1915'te 5. Ordu Telgraf Bölüğü adını almış ve 5. Ordu'ya iltihak etmiştir. Nisan 1915'te yeniden teşekkül etmiştir. 2. Ordu Telgraf Bölüğü, emirle (Belgede boş bırakılmıştır.) Takım olarak teşekkül etmiştir. Ocak 1915'te 4. Ordu Telgraf Bölüğü'ne teşekkül etmiştir. Ocak 1915'te yeniden teşekkül etmiştir. 3. Ordu Telgraf Bölüğü: emirle (Belgede boş bırakılmıştır.) Takım olarak Şubat 1915'te teşekkül etmiştir. 4. Ordu Telgraf Bölüğü, emirle (Belgede boş bırakılmıştır.) Takım olarak Ocak 1915'te teşekkül etmiştir. 5. Ordu Telgraf Bölüğü: 1. Ordu Telgraf Bölüğünden Mart 1915'te teşekkül etmiştir. 6. Ordu Telgraf Bölüğü, Ocak 1915 tarihli emir mucibince dört kablo, üç asma hat takımından teşekkül etmiştir⁸.

Eylül 1914 tarihli emirle Müstahkem Mevki Muhabere Bölüklerine iki sahra takımı ilavesi emredilmiştir⁹. Ekim 1914 tarihli emirle Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti teşekkül

⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1200, Dos. 291, F. 1-1 Merbut Pusula suretidir.

⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1.

⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-2.

⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-2.

olunmuştur. 5. Orduda “5:1” teşekkül etmiştir. Ekim 1915 tarihli emirle 1. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti kaldırılıp ordu bölüğüne üç asma hat takımı teşkil edilmiştir ve sivil memurlar bu kadroya aktarılmış. Ekim 1915 tarihli emirle 2. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti kaldırılıp Ordu Bölüğü’ne üç asma hat takımı teşkil edilmiştir ve sivil memurlar bu kadroya dâhil edilmiştir. Ocak 1916 tarihli emirle 3. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti kaldırılıp Ordu Bölüğü’ne üç asma hat takımı teşkil edilmiştir ve sivil memurlar bu kadroya vasıl edilmiştir. Ekim 1915 tarihli emirle 5. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti kaldırılıp Ordu Bölüğü’ne üç asma hat takımı teşkil edilmiştir ve sivil memurlar bu kadroya vasıl edilmiştir. Haziran 1915 tarihli emirle 14. Kolordu iki takımlı bir bölük teşkil edilmiştir. 7 Temmuz 1915 tarihli emirle 17. Kolordu bir Takım ile bölük erkâmı teşkil edilmiştir. Eylül 1915 tarihli emirle 4. Kolordu dört veya beş Takım ile teşkil olunmuştur. (Madde 9 yok) Eylül 1915 tarihli emirle 2. Ordu Telgraf Bölüğü’ne beş takım teşkil olunmuştur. Ekim 1915 tarihli emirle 15. Kolordu üç takımlı bir Bölük teşkil olunmuştur. Kasım 1915 tarihli emirle 16. Kolordu üç takım ile teşkil olunmuştur¹⁰.

Ocak 1915 tarihli emir mucibince 13. Kolordu üç takımlı bir Bölük teşkil edilmiştir. Madde 14. Ocak 1916 tarihli emir mucibince 18. Kolordu dört takımlı bir Bölük teşkil edilmiştir. (Madde 15-24 arası yok) Ekim 1915 tarihli emir gereğince 2. Ordu Telsiz Telgraf Bölüğü teşkil edilmiştir. Ekim 1915 tarihli emir mucibince üç Bölük teşkili emir olunmuş, 3. ve 4. Ordulara gönderilmiş, 16. Ordu için teşekkül eden bölükler kaldırılıp 3. ve 4. Ordulara taksim edilmiştir¹¹.

Telefon Kıtaatının Harb-i Umumi Esnasında Teşkilat-ı Seferiye’nin genişletilmesi ile ilgili olarak 3 Ağustos 1914 tarihli seferberlik emri üzerine Kolordu Telgraf Bölükleri beş Takımlı olarak seferber edilmesi emri verilmiştir. 1. Alay beş Takımlı seferber olmuştur. Bir Takım 5. Ordu Bölüğüne, bir Takım Kuvve-i Seferiye ye, yarım Takım 1. Ordu Bölüğüne; 3. Alay beş Takım ile seferber olmuştur. 5. Takım 5. Ordu Bölüğüne verilmiştir. 4. Alay beş

¹⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-3.

¹¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-3a.

Takımlı seferber olmuştur. 1.Takım Anafartalar Grubuna, 3. Takım 10. Tümen, 4. Takım 2. Kolordu'ya verilmiştir. 8. Alay Eylül 1915 tarihli emir mucibince dört Takım daha teşkil ve ilave edilerek altı Takıma iblağ edilmiştir. Bu Takımlardan ikisi 6. Ordu teşkilatına mahsus edilmiştir. 5. Alay dört Takımla seferber olunmuştur. Bir Takım 4. Ordu'ya gönderilmiştir. Yarım Takım 1. Ordu Bölüğü'ne verilmiştir. 16. Alay dört Takım ile seferber olunmuştur¹².

5 Takımlı olan Telgraf Bölüklerinin 1 Takımı 5. Ordu Bölüğüne. Telgraf Kıtaları Harbi Umumi sırasındaki teşkilatı. Telefon Kıtalarının Harbi Umumi Esnasında Teşkilat-ı Seferiyesi'ni yerleştirme: 15 Temmuz 1914 tarihli seferberlik emri üzerine Kolordu Telgraf Bölükleri beş Takımlı olarak seferber edilmesi emri verilmiştir. Birinci beş Takımlı seferber olmuştur. Bir Takım 5. Ordu Bölüğüne, bir Takım Kuvve-i Seferiye'ye, yarım Takım 1. Ordu Bölüğüne üç, ? beş Takım ile seferber olmuştur. 5. Takım 5. Ordu Bölüğüne verilmiştir. 4 ? 5 Takımlı seferber olmuştur. 1. Takım Anafartalar Grubuna, 3. Takım 10 Tümen'e, 4. Takım 2. Kolordu'ya verilmiştir. Telgraf Kıtalarının Harbi Umumi Esnasındaki Teşkilat-ı Seferiyesi'nin hazırlığı: 3 Ağustos 1914 tarihli seferberlik emri üzerine Kolordu Telgraf Bölükleri 5 Takımlı olarak seferber edilmiştir. Temmuz 1914 tarih ve M-1692/ 1-v numaralı emir gereğince Kolordular Telgraf Bölüklerinden birer Takım alınarak Ordu Telgraf Bölüklerinin teşkiline Ordulara izin verilmiştir. 1.Ordu Telgraf Bölüğü: Emir gereği teşekkül etmiş ve Mart 1915'te 1. Ordu Telgraf Bölüğü'nü teşkil etmek üzere 5.Ordu'ya nakledilmiş ve tekrar teşekkül etmiştir. Nisan 1915'te 5.Ordu Telgraf Bölüğü: 1.Ordu Telgraf Bölüğünden teşekkül etmiştir. Mart 1915'te M-623/1-v Eylül 1914'de tarihli emirle Çanakkale muhabere bölüklerine iki sahra Takımı ilave ve teşkil edilmiştir. M-831/1-v Ekim 1914 tarihli emirle Ordularda bir Menzil Telgraf Müdüriyeti teşkili emredilmiştir¹³.

8. Alay 4 Takımla seferber olunmuştur. 1. Takımı 25. Tümen ile 17. Kolordu'ya; 9. Alay dört Takımla seferber olunmuştur. 10. Alay dört Takımla seferber olunmuştur. 11. Alay

¹² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-4.

¹³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-4.

beş Takımla seferber olunmuştur. Daha sonra önceden efrat ve teçhizatının noksanından dört Takım oluşmuştur. 12. Alay dört Takımla seferber olmuştur. Kolordu Telgraf Bölüklerinden birer Takım alınarak Ordu Bölükleri teşkiline izin verilmiştir. 1. Ordu 5. Bölük'ten yarım Takım, 1. Bölük'ten yarım Takım eksikleri 1. Depo Telgraf Bölüğü ile Piyade Kıtaatından ikmal edilmiştir. 2. Ordu Edirne Müstahkem Mevki Muhabere Bölüğü'nden iki Takım alınmış, eksikleri 1. Depo Telgraf Bölüğü'nden ikmal edilmiştir. Bir Takımı Çanakkale Güney Grubu'na terk edilmiştir. 3. Ordu Seferberlikte 9. Bölük'ten bir müfreze ile umumi efrattan teşekkül etmiş Şubat 1915'te kaldırılan 13. Bölük efrat ve zabitanıyla Ordu Bölüğü üç Takımlı olarak teşekkül etmiştir¹⁴.

4. Ordu dört Takımlı olarak seferber olmuştur. 1., 5. ve 6. Bölüklerden bir zabıt ve Depo Bölüğü'nden alınan bahriyeli efrattan teşekkül etmiştir. 5. Ordu 1., 2., 3. ve 4. Bölüklerden birer Takım alınmıştır. 4. Takım 16. Kolordu'ya verilmiştir. Eylül 1915 tarihli emir mucibince Kale Muhabere Bölüklerine iki sahra Takımı ilave ve teşkil olunmuştur. Ekim 1915 tarihli emir mucibince Ordularda Menzil Telgraf Müdüriyeti teşkili emredilmiştir¹⁵.

Telgraf Kıtaatının 1914 Senesi Harb-i Umumi esnasındaki Teşkilat-ı Seferiye'nin dağılımı: 3 Ağustos 1914 tarihli seferberlik emri üzerine Kolordu telgraf bölükleri beşer Takımlı olarak teşekkül etmiştir. Temmuz 1914 Ordu Telgraf Bölükleri Kolordulardan birer Takım alınarak teşkiline ordulara izin verilmiştir. (Madde 3 yok) Eylül 1914 Kale Muhabere Bölüklerine ikişer sahra Takımı malzemesi gönderilmiş ve teşkilat tatbik edilmiştir. Kasım 1914 Ordularda birer Menzil Telgraf Müdüriyeti teşkili emredilmiştir; 150 kilometre hat 12 merkez açılmıştır. 1. Ordu Ekim 1914 da teşekkül etmiştir. Mart 1915'te 5. Ordu'ya devredilmiş; Nisan 1915'te e yeniden teşekkül etmiştir. 2. Ordu Ekim 1914 teşekkül etmiş; Ocak 1915'te 4. Ordu'ya devredilmiş, Ocak 1915'te yeniden teşekkül etmiştir. 3. Ordu Ekim 1914 teşekkül etmiştir. 4. Ordu Ocak 1915'te 2. Ordu'dan teşekkül etmiştir. 5. Ordu Mart

¹⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-5.

¹⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-5a.

1915'te 1. Ordu'dan teşekkül etmiştir. Haziran 1915'te 14. Telgraf Bölüğü teşkili emredilmiştir. Temmuz 1915'te 17. Telgraf Bölüğü teşkili emredilmiştir. (Madde 9 yok) Temmuz 1915'te 1. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyetinin üç Takımlı Ordu Bölüğü asma hat kısmına tahvili ile asma hat teşkilatının güç ve kabiliyetini arttırmıştır¹⁶.

Ekim 1915'te 5. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti 1. Ordu'da olduğu üç Takımlı Ordu asma hat kısmına tahvil edilmiştir. Ekim 1915 de 2. Ordu da mevcut iki Edirne Müstahkem Mevki Muhabere Takımıyla Menzil Telgraf Müdüriyeti Ordu asma hattı kısmına tahvil edilmiştir. 15 ve 16. Telgraf Bölükleri üç Takımlı olarak teşkili emredilmiştir. Ocak 1916 4. Kolordu Telgraf Bölüğü'nden 1 Takım 48. Tümen'e iltihak emri verilmiştir. 2. Ordunun 5. Orduda Kalan Eski Ordu Bölüğü 3. Takımının 5. Ordu'ya terki emredilmiştir. Yeni 2. Ordu Bölüğünden bir Takımın 5. Ordu'dan 17. Kolordu'ya iltihakı emredilmiştir¹⁷.

Telgraf Kıtaatının Harb-i Umumi esnasındaki Teşkilat-ı Seferiye'nin genişletilmesi ile ilgili birlikleri 15 maddelik talimat gönderilmiştir: 3 Ağustos 1914 tarihli seferberlik emri üzerine Kolordu Telgraf Bölükleri beş Takımlı olarak seferber olunmuştur. Temmuz 1914 tarihli emirle Kolordular Telgraf Bölüklerinden birer Takım alınarak Ordu Telgraf Bölüklerinin teşkili için Ordulara yetki verilmiştir. 1. Ordu Telgraf Bölüğü emirle oluşturulmuş ve Mart 1915'te 5. Ordu Telgraf Bölüğünü teşkil etmek üzere 5. Ordu'ya nakil ve Nisan 1915 tekrar teşekkül etmiştir. 2. Ordu Telgraf Bölüğü ve Ocak 1915'te 4. Ordu Telgraf Bölüğünü teşkil etmek üzere 4. Ordu'ya nakil olunmuş ve Ocak 1915'te tekrar teşekkül etmiş. 3. Ordu Telgraf Bölüğü, Emir gereği teşekkül etmiştir. Kasım 1914'te 4. Ordu Telgraf Bölüğü, 2. Ordu Telgraf Bölüğü'nden; Ocak 1916. 5. Ordu Telgraf Bölüğü, 1. Ordu Telgraf Bölüğünden teşekkül etmiştir. Mart 1915. 6. Ordu Telgraf Bölüğü, Ocak 1916 tarihli emir mucibince teşekkül etmiştir. Dört kablo, üç asma hat Takımından oluşacaktır. (Madde 2 ve 3 yok).

¹⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-6.

¹⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-7.

Eylül 1914 tarihli emirle Çanakkale muhabere bölüklerine iki sahra Takımı ilave ve teşkil olunmuştur. Kasım 1914 tarihli emir mucibince Ordularda 1 Menzil Telgraf Müdüriyeti teşkili emredilmiştir. 1. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti, Ekim 1914'de teşekkül etmiş ve Mart 1915'te 5. Ordu'ya nakledilerek Nisan 1915 de yeniden teşekkül etmiştir¹⁸.

2. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti, ilgili emir gereği teşekkül edip Şubat 1915'te 4. Ordu'ya nakledilmiş ve yeniden teşekkül edilmiştir. 3. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti, ilgili emir mucibince teşekkül etmiştir. 4. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti, 2. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyetinden teşekkül etmiştir Ocak 1916. 5. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti, 1. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyetinden teşekkül etmiştir Mart 1915. (Madde 5 ve 6 yok).

Haziran 1915 tarihli emir mucibince 14. Kolordu Telgraf Bölüğü teşkil olunmuştur. Temmuz 1915 tarihli emir mucibince 17. Kolordu Telgraf Bölüğü teşkil olunmuştur. Temmuz 1915 tarihli emir mucibince 1. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti lağvedilerek Ordu Bölüğü'ne iltihak ve üç asma hat Takımı teşkil olunmuştur. (Madde 10 yok) Ekim 1915 tarihli emir mucibince 5. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti kaldırılarak Ordu Bölüğü'ne iltihak ve üç asma hat Takımı teşkil olunmuştur. Ekim 1915 tarihli emir mucibince 2. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti kaldırılarak Ordu Bölüğü'ne iltihak ve asma hat Takımları teşkil olunmuştur. Kasım 1915 tarihli emirle 15. Kolordu Telgraf Bölüğü ile 16. Telgraf Bölüğü teşkil edilmiştir. Ocak 1916 tarihli emir mucibince 13. Kolordu Telefon Bölüğü ile 18. Telgraf Bölüğü teşkil edilmiştir. Ocak 1916 tarihli emirle 3. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti lağvedilerek Ordu Bölüğüne iltihak ve üç asma hat Takımı teşkil edilmiştir¹⁹.

34. Telgraf Müfrezesi 5. Kuvve-i seferiye Telgraf Bölüğü Mürettep Tümen'deki telgraf Takımı Halil Bey'in 20. Tümen'de teşkil edilecek Telgraf Takımı 15. Kolordu'ya 5. Alay'dan bir Takım gitmiştir. 2. Kolordu'dan mürettep Tümen'e verilen Takım yerine bir Takım 28 Aralık 1914 tarihinde teşkil edilmiştir. 14 Ocak 1915 günü mücehhez iki Takım zabıt ve

¹⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-8.

¹⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-9.

efradıyla Edirne Muhabere Bölüğü'nden 2. Ordu Karargâhına ulaşmıştır. Bir Takım 5. Kuvve-i Seferiye'ye, bir Takım 5. Ordu Bölüğü'ne, yarım Takım 1. Ordu Bölüğü'nden yarım Takım 4. Ordu Bölüğünden üç Takım 1. Kolordu'da 6. Kolordu Bölüğü dört Takımla İstanbul'a gelmiştir. Bir Takım 16. Tümen ile 16. Kolordu'ya, bir Takım 26. Tümen ile 16. Kolordu'ya iltihak etmiştir. Bir Takım 24. Tümen ile 16. Kolordu'ya iltihak etmiş ve bir Takım Merkez'de kalmıştır. 15. Kolordu ve 16. Kolordu'ya 5. ve 6. Alaylardan birer Takım gönderilmiştir. 29 Ekim 1915'te 1. Ordu Bölüğü Mart 1915'te 5. Ordu Bölüğü namını alarak Ordu'ya iltihak etmiştir. Ve yeniden (belgede boş bırakılmıştır) tarihinde tekrar teşekkül etmiştir. 1. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti Ekim 1915'te teşekkül etmiştir. (2., 3., 4., Alaylardan teşekkül edecektir.) 2. Ordu Telgraf Bölüğü Aralık 1914'de teşekkül etmiştir. Edirne'den 2 Takım alınmıştır. 12 Şubat 1915'te yeniden teşekkül etmiştir. 2. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti Eylül 1914'de teşekkül etmiştir. 3. Ordu Telgraf Bölüğü Ekim 1914'te teşekkül etmiştir. 3. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti Ocak 1915'te teşekkül etmiştir. 4. Ordu Telgraf Bölüğü 2. Ordu Telgraf Bölüğü'nden teşekkül etmiştir. 5. Ordu Telgraf Bölüğü Mart 1915'te 1. Ordu Bölüğü'nden teşekkül etmiştir. 5. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti Mart 1915'te teşekkül etmiştir²⁰.

2. Alay için yeniden bir Takım teşkil edildi. 2. Alay'dan 5. Ordu'ya bir Takım alınmıştır. 12. Alay beş Takımlıdır. 1. Ordu Telgraf Bölüğü iki Takımlı olarak teşekkül etmiştir. Üç Telgraf Takımı Şubat 1915'te Bölük haline gelmiştir²¹.

3. Kolordu 3 bölük 1., 2., 3. ve 4 Takım²², 15. Kolordu 15. Bölük 1., 2., 3. ve 20. Bölük Çatalca'dan, 17. Bölük dört Takım, 15. Bölük üç Takım²³, 5. Ordu 1. Bölük bir Takım; 2. Bölük bir Takım; 3. Bölük bir Takım; 4. Bölük bir Takımlıdır²⁴.

²⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-10.

²¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-11.

²² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-14.

²³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-14a.

²⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-15.

13. Telgraf Bölüğü üç Takımdır ve 13. Bölük namını taşır. 1. Takımı 6. Tümen'de, 2. Takımı 2. Tümen'de 3. Takımı Kolordu Karargâhındadır. 14. Kolordu Telgraf Bölüğü dört Takımdır ve 14. Bölük namını alır. 1. Takımı 42. Tümen'de 2. Takımı Kolordu Merkezinde emrinde bulunan 49. Tümen'de, 1. Telgraf Bölüğü'nün 7. Takımı, 61. Tümen'de, 17. Telgraf Bölüğü'nün 3. Takımı vardır. 15. Kolordu Telgraf Bölüğü dört Takımlıdır ve 15. Bölük namını alır. Üç Takım 20. Tümen'de, bir Takım 19. Tümen'de, dört Takım Kolordu karargâhındadır. İki Takım da 5. Ordu emrine verilmiştir. 17. Kolordu Telgraf Bölüğü üç Takımdır ve 17. Bölük namını taşır. 1. Takımı Karargâhında, 2. Takımı 56. Tümen'de 3. Takımı 61. Tümen'dedir. 18. Kolordu Telgraf Bölüğü üç Takımdır ve 18. Bölük namını taşır. 1. Takımı 57. Tümen'de, 2. Takımı 52. Tümen'de 3. Takımı 14. Tümen'de, 4. Takımı Karargâhtadır. 19. Kolordu Telgraf Bölüğü üç Takımdır ve 19. Bölük namını taşır. 1. Takımı Karargâhında, 2. Takımı 55. Tümen'de, 3. Takımı 6. Tümen'dedir. 20. Kolordu Telgraf Bölüğü dört Takımdır ve 20. Bölük namını taşır. 1. ve 2. Takımlar Kolordu Karargâhından, 3. Takım 16 Tümen'de, 4. Takım 54. Tümen'dedir. 21. Kolordu Telgraf Bölüğü üç Takımdır ve 21. Bölük namını taşır. 1. Takımı Karargâhında, 2. Takımı 57. Tümen'de 3. Takımı 59. Tümen'dedir. 22. Kolordu emrinde Ordu Bölüğü'nün beş Takımı vardır. 7. Tümen'de 7. Telgraf Takımı, 53. Tümen'de 53. Telgraf Takımı vardır. Kuvve-i Seferiye de iki Takım vardır. Bunlar, 12. Telgraf Bölüğü'nün 6. ve 7. Takımlarıdır. Çanakkale Grubu Telgraf Takımı dört takımlıdır. Ordu Bölüğü beş takımlıdır²⁵.

5. Ordu Telgraf Bölüğü dört kablo, üç asma hat ile yedi Takımlıdır.

3. Kolordu Telgraf Bölüğü dört Takımlıdır ve 3. Bölük namını alır. Emrinde bulunan Tümenlerden 59. Tümen'de 3. Bölükten bir Takım, 24. Tümen'de 2. Bölükten altı Takım, 50. Tümen'de 1. Bölükten bir Takım vardır. 6. Telgraf Bölüğü dört Takımdır ve 6. Bölük namını taşır. Emrinde bulunan 15. Tümen'den 3. Bölükten, 5. Tümen'den 8. Bölükten yedi Takım vardır. Çanakkale Müstahkem Mevki Muhabere Bölüğü dört takımlıdır²⁶.

²⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-17.

²⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-18.

24 Kasım 1914 tarihinde Çanakkale'den Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, İstanbul ile ? Posta teatisini temin için Kolorduca Gelibolu ile Uzunköprü arasında posta hattı tesis edilmiş ve iki günden beri posta nakliyatına başlanmıştır. Posta öğleden sonra saat 10.00'da Gelibolu'dan hareket etmekte ve ertesi günü öğleden sonra saat 01.00'de İstasyona muvasalatıyla İstanbul yetişmektedir. Çanakkale Postası zuhur eden vesait ile Gelibolu'ya gönderilmediği takdirde ordu kuvvetleri postasıyla İstanbul'dan nakli mümkün olabilecektir²⁷.

8 Nisan 1915 tarihinde 2. Ordu Komutanı Kurmay Başkanı, 5. Ordu Komutanlığından Muhabere ve Muvasala Müfettişliği Umumiliğine gönderilen evrakta, 30 Mart 1915 tarihli yazışmaya cevaptır. 1. Ordu Telgraf Bölüğü 5. Ordu adını alarak 5. Ordu'ya iltihak etmiştir. Yeniden 1. Kolordu Telgraf Müdüriyeti ve Bölüğü teşekkül etmemiştir. Ordunun burada kalan Menzil Telgraf Müdüriyetinin teçhizat noksanını belirten cetvel ilişiktir²⁸.

9 Ağustos 1915 Ordu Şubesi'ne 9 Ağustos 1915 tarih ve 1518 numaralı muhtıraları cevaptır. Ordularda ve menzillerde telgraf teşkilatı vücuda getirilmelidir. Menzillerde telgraf teşkilatı oluşturulmaz ise Ordular 5. Ordu da olduğu gibi menzillerdeki ulaştırma emirlerini ihmal etmiş olur. 5. Ordu Menziline ortak faaliyet görülmemesinin birincide bağlantısızlık olduğu arz olunur. Muhabere ve Muvasala Müfettiş-i Umumiliğine; Bu konuda görüşün bildirilmesi rica olunur. Ordu Dairesi'ne; Ordularda ve bunların müfettişlikleri dâhilinde hatların muhabere tesisi için Ordu Telgraf Bölükleri ve Menzil Telgraf Müdüriyetleri vardır ve 1. Ordu uygulanan şekil topyekûn her halde maksat için yeterlidir. Ve gerek görüldüğü takdirde kurulabiliyor. Memleket dâhilinde muhabere temini, Posta ve Telgraf ve Telefon Nezareti'ne ait olduğundan ilgili menzil hatlarının denk geldiği Posta ve Telgraf Nezareti'nin Baş Müdüriyetleri muhabere temininden sorumlu tutulmak üzere bu görevin Posta ve Telgraf ve Telefon Nezareti tarafından karşılanmayıp, tesis ve işletme masraflarının Masarif-i

²⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 36.

²⁸ ATESE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-9.

Harbiye'den ödenmesi uygun görülmüştür. Memleket dâhilinde tesis etmiş ve edecek olan menzil hatlarının ve menzil noktalarının Posta ve Telgraf ve Telefon Nezaretine haber verilerek ona göre Menzil Hat Komutanlarının Mahalli Telgraf Müdüriyetleriyle ilişki kurma maksadı temin eden iade-i takdim kılındı²⁹.

22 Eylül 1915 Başkomutanlık Vekâletinden Ordu dairesine gönderilen evrakta, Depo Telgraf Bölüklerinin teşkilattan mükemmel faydanın sağlanması ve şimdiye kadar Kolorduların pek gerekli olan ihtiyaçları kendi emrine almıştır. 5. Ordunun teşekkülü sebebiyle 1. Ordu Telgraf Bölüğü 5. Ordu'ya katılmıştır. İlgili Bölüklere ait olan teçhizatın toplanması Harbiye Dairesince daireyi imkâna girdirdiği münasebet teşkili için melfuf muhtıra Kuvve-i Umumiyesi bağlı bulunan 1. Depo Bölüğü mevcudunun şimdiden kadrosu mucibince ikmal için ilgililere emir buyurulması ve müfettişlikten bilgi verilmesi arz olunur³⁰.

21 Aralık 1915'te Muhabere ve Muvasala Müfettişliğine gönderilen evrakta, bir Telgraf Takımı teşkil edileceğinden kadrosu nakliye, saka neferlerinden Telgraf Depo Taburuna gönderilmesi rica olunur³¹.

17 Temmuz 1915 tarihinde 5. Ordu Telgraf Müdüriyetine gönderilen evrakta, Sahra Telgraf Merkezleri talimatnamesinin 1. Maddesi gereğince Menzil Telgraf Müdüriyeti tarafından açılan merkezler Sahra Telgraf Merkezi adını alır. 2. Maddesi gereğince bu merkezlerde hususi telgraf kabulü Ordu'nun Telgraf Müdüriyetine aittir. 5. Maddesi gereği hususi telgrafların alınarak yine aynı merkezden gönderileceğini anlatıyor. Kolordu Merkezlerinde de hususi telgraf keşidesinin askeri merkezler tarafından icrasını gösteriyor. Menzil Telgraf Müdüriyetleri tarafından açılan Telgraf Merkezlerinden hususi telgraf keşidesine izin verilmiştir³².

²⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 1349, Dos. 23, F. 3.

³⁰ATESE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 48.

³¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 1915, Dos. 137, F. 1-23.

³² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1512, Dos. 13, F. 2.

Muhabere Malzemeleri

Büro malzemeleri belgede nasıl kayıtlanmışsa olduğu haliyle aktarılma yoluna gidilmiştir. Ayrıca ilgili belgede kayıtlı ne kadar malzeme var ise, uygun tasnif yapmak için tek tek dipnotlandırılmış ve malzeme sınıfına göre ayrılarak aktarılmıştır.

50 Hülasa cetveli ve on mürure mersule hülasa cetveli, 50 mersule kâğıdıyla cetveli³³. 40 jurnal defteri, 40 mürure defteri, 40 mersule defteri, 20 cilt mersule defteri, 25 cilt aidi defter (beş cildi telli), 27 tevzi defteri, 47 yevmiye defteri³⁴. 140 mersule evrakı, 140 mürure evrakı, 60 jurnal evrakı³⁵. 60 top bant kâğıdı, 40.100 kopya kâğıdı, 25 müstensih kâğıdı, on cilt mersule kâğıdı, bir miktar parafit kâğıdı, 200 Karbolandrum³⁶. 54.800 telgraf kâğıdı, 40 makbuz koçanı, 30 cevabı ilmühaber koçanı, 20 soğuk imzalı makbuz³⁷.

On sahra telgraf mührü ibaresi, bir mühür, 14 sahra mührü, beş sahra telgraf mührü³⁸, 211 katranlı şerit, 150 yumak katranlı şerit, 42 bağ katranlı şerit, 21 bağ keten şeridi, beş kauçuk şerit, 60 yumak kauçuk şerit, 60 kilo mumlu çubuk nakil şeridi³⁹.

On şişe mürekkep⁴⁰, 3 pergel⁴¹, 42 pusula⁴², 70 yumak sicim⁴³, 24 teskere⁴⁴, sekiz kg. ispirto⁴⁵, 112.000 zarf⁴⁶.

³³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 4a, 11, 14, 15, 17.

³⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-2, 3. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 11, 14, 15, 17.

³⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 14,15, 17.

³⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-29.

³⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-2, 3. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3,14, 15. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-28, 29, 30.

³⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 10, 11, 14,17.

³⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-2, 3. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2, 51. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 4. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-30. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-24. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4728, Dos. 97, F. 3-4.

⁴⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3.

⁴¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-146a. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 21-1.

⁴² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3,11. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-42, 109, 147. Makineler içindir. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2624, Dos. 1, F. 2-7, 10 Ocak 1915.

⁴³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-24. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-14.

⁴⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-3. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2.

⁴⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 2-51.

⁴⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 11, 14, 15.

Masa telefonu, 741 telefon. 15'lik toplar için iki telefon, beş eski sitem telefon, 20 seyyar telefon, 400 baş mükemmel telefon, 188 manyetolu telefon, 24'lük batarya için bir manyetolu telefon, Çakaltepe için bir manyetolu telefon, 20 yüksek edalı telefon, 156 vızılı telefon, 16 sahra telefonu, 50 vızılı sahra telefon, 12'lik tabya için bir sahra telefonu, onluk batarya için bir sahra telefonu, 21'lik batarya için iki sahra telefonu, Yenişehir için bir sahra telefonu, iki telefon muhabere aleti, bir telefon ile muhabere aleti⁴⁷.

44 Erikson telefon, 17. Kolordu Telgraf Bölüğüne dokuz Erikson sahra telefonu, 10. Kolordu telgraf bölüğüne üç Erikson telefonu zilli⁴⁸.

4. Tümen 10. Piyade Alayı, 11. Piyade Alayı, 12. Piyade Alayı'na altı Erikson telefonu. Topçu Karargâhına iki Erikson telefonu. 4. Alay 1. Tabur 1. Sahra'ya, 1. Tabur 1. Kol'a, 1. Tabur 2. Kol'a, 2. Tabur 1. Sahra'ya, 2. Tabur 3. Kol'a, 2. Tabur 4. Kol'a 12 Erikson telefonu. 5. Tümen 13. Piyade Alayı'na, 14. Piyade Alayı'na, 15. Piyade Alayı'na sekiz Erikson telefonu. 5. Topçu Alayı 1. Tabur 1. Sahra'ya, 1. Tabur 1. Kol'a, 1. Tabur 2. Kol'a, 2. Tabur 1. Sahra'ya, 2. Tabur 3. Sahra'ya, 2. Tabur 4. Kol'a 15 Erikson telefonu. 13. Tümen 4. Piyade Alayı'na, 46. Piyade Alayı'na iki Erikson telefonu. 13. Topçu Alayı 1. Tabur 1. Sahra'ya, 1. Tabur 1. Kol'a, 1. Tabur 2. Kol'a, 2. Tabur 1. Sahra'ya, 2. Tabur 3. Kol'a, 2. Tabur 4. Kol'a iki Erikson telefonu. 1. Topçu Alayı 1. Tabur 1. Sahra'ya, 1. Tabur 1. Kol'a 16 Erikson telefonu⁴⁹.

⁴⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-3. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-1. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 2-51. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-147a. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-1a, 11, 13, 29, 30. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 84, F. 2-3. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-21, 39, 42. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-1, 4,19. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14, 85. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4728, Dos. 97, F. 3-4.

⁴⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-143.

⁴⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1514, Dos. 18, F. 25, 29 Aralık 1915.

30 manyetolu telefon kordonu, 30 seyyar telefon kordonu, on mikro telefon kordonu, santral için bir metre çift hatlı santral kordonu, on mikro telefon kordonu, santral için bir metre çift hatlı santral kordonu, on seyyar telefon kordonu⁵⁰, vızıltılı telefon kabzası⁵¹.

İntepe hattını uzatmak için 40 km demir tel, 91,5 km tel, 430 km bronz tel, 1,5 mm'lik 2.460 kg bronz tel, üç adet 1,5 mm'lik bir m. kutrununda platin tel, 1,5 mm bir metre platin tel, bir m platin tel, bir makara bobin teli, bir makara bobin teli, 800 m bobin teli, 1.5 mm'lik 2.370 kg tel, 1,5 mm'lik bir metre tel, 34 kullanılmamış mumlu tel, 27 mumlu mücerret tel, 40 m telefonların kabzası içindeki yaylı tel, 100 m vızıltılı telefonların kabzası içindeki yaylı tel, 200 m seyyar telefon kabzası içindeki ince tel, beş makara ince tel, beş m. ince bakır tel, 20 kg pamuklu tel, 2,3 ve 2,4 mm'lik 600 kg galvaniz demir tel, üç mm'lik 40 km demir tel, bir mm'lik 25 bağ bakır teli, 15 kg mücerret tel, üç iki parçalı çatal tel, çatalı tel, dört çatalı tel, bir m gümüş tel, dört manşul tel, 202 m lastikli tel⁵², 4.400 mücerret, 3000 sekiz numara mücerret, 302 sahra mücerredi, 200 vidalı mücerret, 330 mücerret⁵³.

Dokuz kablo rulosu, 2.347 km. kablo, Çanakkale-Kilitbahir güneyinden ana hatta bağlamak için dört km kablo, Çanakkale- Kilitbahir kuzeyinden Kilitbahir Santraline bağlamak için dört km. kablo, Yenişehir ile İntepe'yi bağlamak için 12 km. kablosu, bir km Hamidiye Tabyasının keza ana hatta bağlamak için deniz kablosu, yeni tesis olunacak Seddülbahir-Yenişehir hattı için yedi km. deniz kablosu, bir ince telefon kablosu, piyade kıtalarına üç km

⁵⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-39, 42. TASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-39, 42. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4728, Dos. 97, F. 3-4.

⁵¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-24.

⁵² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 4. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 11, 14,15, 18. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 2-51. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-42, 147. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2624, Dos. 1, F. 2-7, 10 Ocak 1915. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-11, 13, 18. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-21, 39, 42. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 1, 11 Mayıs 1915. ATASE Arşivi, BDH Kls.4727, Dos. 96, F. 3-1a. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-1, 4, 19, 24. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4728, Dos. 97, F. 3-4.

⁵³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-2, 3. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 1, 11 Mayıs 1915. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-1, 4, 19. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4728, Dos. 97, F. 3-4.

ince kablo, bir km ince telefon kablosu, 180 km mücehhez (zırhlı) kablo, 1880 km sahra kablosu, 80 km zırhlı kablo, 4. Tümen 10. Piyade Alayı'na ve 12. Piyade Alayı'na 27 km kablo. 4. Alay 1. Tabur 1. Sahraya, 1. Tabur 1. Kol⁵⁴'a, 1. Tabur 2. Kol'a, 2. Tabur, 1. Sahra'ya, 2. Tabur 3. Kol'a 7.800 m kablo. 5. Tümen 13. Piyade Alayı'na, 14. Piyade Alayı'na ve 15. Piyade Alayı'na 9.500 m kablo. 5. Topçu Alayı 1. Tabur 1. Sahra'ya, 1. Tabur 1. Kol'a, 1. Tabur 2. Kol'a, 2. Tabur 1. Sahra'ya, 2. Tabur 3. Sahra'ya, 2. Tabur 4. Kol'a 4.300 m kablo. 13. Tümen 4. Piyade Alayı'na, 46. Piyade Alayı'na, Cebel/Dağcı Alayı 1. Kol'a 3.500 kablo olmak üzere 25.100 m kablo birliklerde mevcuttur. Ayrıca birlikler 90.400 m kablo ihtiyacı bildirilmiştir⁵⁵.

106 Helyosta, 18 adet 24'lük iki Helyosta, 24 ve 30'luk üç Helyosta, 24'lük veya 30'luk iki Helyosta, 11. Kolordu Telgraf Bölüğü'ne 24'lük üç Helyosta, 12. Kolordu Telgraf Bölüğüne 24'lük bir, 14'lük iki Helyosta, 17. Kolordu Telgraf Bölüğü'ne 14'lük bir Helyosta, 30. Kolordu Telgraf Bölüğü'ne 30'luk iki Helyosta. 25 Helyosta manipülâtör yayı (veya imal için çelik tel)⁵⁶.

Üç 2x10x20, iki 15x10x20, iki 1x10x20 ebatlarında telefon levhası, 20 telefon levhası, 50 ihtiyat telefon levhası, 50 mikrofon levhası, 20 mikrofon kömür levha, 300 çift kömür levha, vızılı ve manyetolu telefon için 30 mikrofon kömür levhası, manyetolu telefonlara mahsus on mikrofon kömür levhası, grafit telefonlara mahsus mikrofon 20 kömür levhası, 40 mikrofon kömür levhası, 20 büyük ve küçük mikrofon kömür levhası, seyyar telefonlara mahsus on mikrofon kömür levhası, büyük ve küçük mikrofon için 20 kömür levhası, (belgede silik) levha,

⁵⁴ Kol; Ordu Teşkilat yapısında muharebede Tabur'un alt birimi olan bölük seviyesindeki birliklere verilen isim.

⁵⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1514, Dos. 18, F. 25, 29 Aralık 1915. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-1, 2, 143, 147a, 191. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-18, 28. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-39, 42. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-1, 4, 19. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-13, 14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1.

⁵⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 2-51. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-143, 147a. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-1, 4, 19. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14, 85. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4728, Dos. 97, F. 3-4.

400 çift manganez levhası, 40 telefon maden levhası⁵⁷. Bir telli numarator, 35 numarator, beşli on numarator⁵⁸.

1.500 kuru pil, 16 telefon pili, 24 Helyosta pili (veya çelik tel), 92 sahra telefon ihtiyat pili, 366 posta pili, 2.752 löklanşe pil, eğitimde kullanılan telefon için 12 löklanşe pili, on takımlık löklanşe pili malzemesi, 50 Takımlık löklanşe pili, makineler için 64 löklanşe pili, 159 löklanşe pili tekmiil neferatıyla, sistem telefonlara mahsus 20 kuru pil, sistem telefonlara mahsus 20 kuru pil, vızılıtlı telefonlara mahsus 20 kuru pil, vızılıtlı telefonlara mahsus 20 kuru pil, vızılıtlı telefonlar için 100 kuru pil, 50 Takım nişadır löklanşe, 300 löklanşe kömürü⁵⁹.

Sekiz santral, beşli 50 santral, sekizli veya onlu sekiz çift hatlı santral, onluk 46 çift hatlı santral, 36 çift hatlı santral, 14 hatlı bir santral, 16'lık iki santral, 16'lı dört çift hatlı santral, 20'lik 20 santral, 25'lik 2 santral, 25'lik iki çift hatlı santral, 50'lik iki santral, on çift hatlı santral fişi⁶⁰.

650 demir, 1.050 telefon demir, 3 numara 1.200 telefon demir, 300 kalem pil demir, 2.250 telefon izolatörü demir. 2.250 telefon izolatörü demir⁶¹. 150 kömür, 15 alternatif kömür,

⁵⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 4. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 17. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 2-51. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-147,147a. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2624, Dos. 1, F. 2-7, 10 Ocak 1915. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-11, 13. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-39, 42. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4728, Dos. 97, F. 3-4.

⁵⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-11. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 84, F. 2-3. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-21. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 3-1a. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-1, 4,19. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1.

⁵⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-1. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2, 51. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 11, 14,15, 17, 18. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-42. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-109. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2624, Dos. 1, F. 2-7, 10 Ocak 1915, ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 84, F. 2-3. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-11, 13. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-1, 4, 19. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4728, Dos. 97, F. 3-4. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2624, Dos. 1, F. 2-7, 10 Ocak 1915.

⁶⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-1. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 2-51. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-1, 4, 19. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-11, 13. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14, 85. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1.

⁶¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 11, 18. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2624, Dos. 1, F. 2-7, 10 Ocak 1915.

15 daimi kömür, mikrofonlar içindeki 20 keçe ve pelit şeklinde kömür, büyük ve küçük 30 mikrofon kömürü⁶².

İki oluklu, iki düz dört ağaç torna kalemi, bir kutu tornavidası, 29 muhtelif tornavida, büyük, orta ve küçük boy üç tornavida, üç tornavida, bir metre tornavida tezgâhı⁶³. Bir Fransız volt metre, iki volt ve ampermetre (10 volt ve 15 amperlik), bir volt ve ampermetre, 17 voltmetre⁶⁴.

20 mors makinesi, iki röle makinesi, altı telgraf makinesi⁶⁵. Makineler için 50 manipüle⁶⁶. İki Markoni⁶⁷. Bir kollu sabit motor, iki radyatörlü motor, bir sabit motor⁶⁸. 20 paratoner⁶⁹. 13 röle makinesi⁷⁰. Beş İrtibat şebekesi⁷¹. Telgrafhane⁷², 30.000 telgraf kâğıdı⁷³. 40 Şişe makine yağı, 100 kg vakum yağı⁷⁴. 67 adet Helyosta manipülâtör yayı veya imal için çelik tel⁷⁵. Bir akümülatör, iki alternatif kömür, 21 metre iki şerit⁷⁶. 200 ihtiyat siper paratoneri⁷⁷, alçı⁷⁸, bir İngiliz arşını, iki çelik arşın⁷⁹, 10 mors çantası⁸⁰, 11 çavuş çantası, üç

⁶² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-11, 15. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 2-51. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-29, 30. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-39, 42. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-24.

⁶³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 2-51. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 21-1.

⁶⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-3. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 2-51. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-109, 147. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15.

⁶⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3,11. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2624, Dos. 1, F. 2-7,10 Ocak 1915. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-109,147.

⁶⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-11. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-109. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2624, Dos. 1, F. 2-7, 10 Ocak 1915.

⁶⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-18, 28.

⁶⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-18, 28, 29, 30.

⁶⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 11.

⁷⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-4a, 14, 15, 17.

⁷¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-3.

⁷² ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-85.

⁷³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3.

⁷⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-18, 28. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-24. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1.

⁷⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-24. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4728, Dos. 97, F. 3-4.

⁷⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-29, 30.

⁷⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 2-51.

⁷⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-146a.

⁷⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-146a. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 21-1.

⁸⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2.

Takım çavuş çantası⁸¹, biri orta boy, diğeri ufak boy iki el çekici, bir orta boy perçin çekici, 13 çekiç, bir büyük iki küçük çekiç⁸².

200 gönye çubuğu, bir cm kalınlığında bir gönye çubuğu, iki cm kalınlığında 1,5 m gönye çubuğu, altı mm kalınlığında bir pirinç çubuk, sekiz mm kalınlığında bir pirinç çubuk, 100 tertibat çubuğu, 30 toprak çubuğu, on demir çubuğu, sekiz pirinç çubuk⁸³.

Bir orta boy matkap tezgâhı, bir torna tezgâhı, bir matkap tezgâhı, bir torna tezgâhı⁸⁴.

1614 telgraf direği, İntepe'ye hat uzatmak için 100 telgraf direği, 1. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti hattı için Bergoz civarındaki Elmalıdere ormanından kesilen 914 adet direk Kemerburgaz Nahiyesine ve adı geçen müdüriyete Teçhizat-ı Posta Telgraf ve Telefon Nezareti levazım ambarından alınarak Taksim Kışlasında hazır edilen bir odaya konulmuştur⁸⁵.

18 çift meşin eldiven⁸⁶. Direğe çıkmak için mahmuz kayışı, direğe çıkmak için altı mahmuz, iki direk mahmuz, yedi çift direk mahmuz, direğe çıkmak için 12 mahmuz kayışı, altı mahmuz kayışı, direğe çıkmak için altı kayış⁸⁷. 20 kazma, üç balta⁸⁸. Kuyu hafriyatına mahsus üç toprak kefi⁸⁹. Yedi kemer⁹⁰.

12 kepeç⁹¹. 12 küskü⁹². 20 tahta kit⁹³. 39 kürek⁹⁴. 15 marangoz⁹⁵. Sekiz adet iki mm

⁸¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-42.

⁸² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-42, 146a. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 21-1.

⁸³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 11, 14, 15. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-42. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2624, Dos. 1, F. 2-7, 10 Ocak 1915. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-11, 13, 16. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 21-1.

⁸⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-146a. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15.

⁸⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-10. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2624, Dos. 1, F. 2-7, 10 Ocak 1915, direklerden 914 adedinin nereden kesildiği bilgisini içerir. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 1, 11 Mayıs 1915.

⁸⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2.

⁸⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-3. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-24. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4728, Dos. 97, F. 3-4.

⁸⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-4a, 15, 18.

⁸⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-42.

⁹⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-3.

⁹¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-4a, 15, 11.

⁹² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-4a, 15, 11.

⁹³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 4.

⁹⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-4a, 11, 15, 18.

⁹⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 21-1.

den dokuz mm ye kadar matkap, muhtelif ebatta 52 helezonlu matkap, 1:40 numara helezonlu matkap, 50 helezonlu matkap, 40 muhtelif helezonlu matkap ucu, bir matkap tezgâhı⁹⁶.

Bir büyük mengene, dokuz kollu mengene, bir orta boy el mengenesi, bir ufak el mengenesi, bir orta boy el mengenesi tezgâhı, bir ayak mengenesi, bir ayak mengenesi tezgâhı⁹⁷.

Bir Takım iki parçalı merdiven, 12. Kolordu Telgraf Bölüğüne bir merdiven, portatif merdiven, üç portatif merdiven, dört portatif merdiven, 16 seygar merdiven, 13 merdiven⁹⁸.

Üç adet metre, dört metre seran tulünde, bir Fransız metresi, bir ölçü metresi, 15 su metresi⁹⁹. Bir orta boy örs, bir küçük örs¹⁰⁰, üç palanga¹⁰¹, iki palanga ipi¹⁰², projektör¹⁰³, 1,5 kg reçine¹⁰⁴, altı rende¹⁰⁵.

Dört cebel/dağcı malzeme sandığı, iki edevat-tamirat sandığı [evvelce verilip verilmediği], on adet üç demirli fener sandığı, 15 sandık, beş yedek telefon sandığı¹⁰⁶.

72 germe sap¹⁰⁷. 20 fener sarığı¹⁰⁸. 32 aşırma sırıği¹⁰⁹. 30 tampon¹¹⁰. 11 testere, iki demir testere, bir kollu demir testere¹¹¹. İki tokmak¹¹². İki oluklu ikisi düz ağaç torna

⁹⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 4. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 2-51. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-146a. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 21-1.

⁹⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-146a. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 21-1.

⁹⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-4a, 14, 15, 18. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-42, 143:

⁹⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-42, ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15, 18, 28.

¹⁰⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-146a. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 21-1.

¹⁰¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-42.

¹⁰² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-11.

¹⁰³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-85.

¹⁰⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-4a, 14, 15.

¹⁰⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2.

¹⁰⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-1. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 11.

¹⁰⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-3.

¹⁰⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-11, 14, 15.

¹⁰⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-3. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2.

¹¹⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 11, 14, 15.

¹¹¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-3. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-146a. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 21-1.

¹¹² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-11.

kalemi¹¹³. İki tulum?¹¹⁴. 12 varyoz (balyoz, büyük çekeç)¹¹⁵. 300 Vidalı mücerret ile vida¹¹⁶.

Sıfır numaradan iki numaraya kadar 25 zımpara kâğıdı, dört deste zımpara kâğıdı¹¹⁷. Bir teneke lastik, 16 top lastik mahlülü/çözölmüş solüsyon (şubeden istenilecektir)¹¹⁸. Bir hafta, iki hafta kolu, bir küçük vida yaftası, bir ufak İngiliz yaftası¹¹⁹.

Löklanşe pillerine mahsus 600 tunç başlık¹²⁰. 8,8'lik batarya¹²¹, 600 telefon bataryası¹²².

Bir bobin, 12. Kolordu Telgraf Bölüğü'ne 36 km kalın bobin kablo, şerit halinde dört ince kauçuk bobin¹²³. 170 büyük lastik boru, 1.140 küçük lastik boru, 1.500 lastik irtibat borusu, iki küçük, 21 kutu küçük irtibat borusu¹²⁴. 18 buji Takımı¹²⁵. Sekiz piston cıvatası¹²⁶. Altı mevzi çantası¹²⁷. On Mors Çantası, 11 Çavuş Çantası¹²⁸. 159 ağaç çengeli¹²⁹.

İki adet dört parmak balıksırtı ince ve orta diş eğe, üç adet yedi kalın orta ince diş eğe, iki adet dört parmak bıçak eğesi, üç balıksırtı saman eğe, bir saman düz eğe, bir adet yedi parmak kare burgu eğe, iki ince orta diş dört parmak düz eğe, İki adet on parmak balıksırtı eğe, 15 adet 15 beş köşeli eğe sapı, iki adet on parmak üç köşe ince ve kalın diş eğe, bir 16 parmak düz eğe, iki adet beş parmak üç köşe ince orta diş eğe, iki beş adet parmak, dört adet köşe orta ve ince diş eğe, iki adet altı parmak düz ince ve orta diş eğe, iki adet altı parmak üç köşe ince ve orta diş eğe, iki bacaklı altı adet parmak ve ince desenli eğe, iki balıksırtı sekiz adet parmak

¹¹³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15.

¹¹⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-28.

¹¹⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-2, 3.

¹¹⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2.

¹¹⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 2-51. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-16.

¹¹⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-147.

¹¹⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-146a. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-18, 28. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 21-1.

¹²⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-24. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1.

¹²¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-85.

¹²² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-1.

¹²³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-109, 143, 147a.

¹²⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-1, 2, 3. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2.

¹²⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-18, 28, 29, 30.

¹²⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-29, 30.

¹²⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-3.

¹²⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2.

¹²⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-3. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2.

ve ince desenli eğe, iki düz altı parmak ve ince desenli eğe, iki mürur fare kuyruğu altı parmak ve ince desenli eğe, iki adet üç köşeli altı parmak ve ince desenli eğe, bir düz on parmak orta ve ince desenli eğe, iki adet düz ince ve kalın diş eğe, 37 muhtelif eğe, üç adet beş köşeli on parmak ve ince desenli eğe, on adet üç köşeli on parmak ve ince desenli eğe, bir mahmuz eğe, iki saman eğe, 15 eğe sapı¹³⁰.

On çinko¹³¹. 1.350 fincan¹³². Bir gönye¹³³. Mikrofonların cinsine göre 195 gr. grafit, 20 grafit mahfazası, 15 gr grafit bilye, 60 grafit mahfazası (üstüvani keçe)¹³⁴. 1.200 lastik halka, 300 çift lastik halka, iki piston motor halkası¹³⁵.

İntepe santraline hat, iki hat mübadelesi¹³⁶. Altı havi takım¹³⁷. Biri ufak diğeri orta boy iki havya, büyük ve küçük boy iki havya, 24 havya¹³⁸. İki kg kalay¹³⁹. 11 kerpeten¹⁴⁰. Beş karga burun, bir büyük karga burun, parmak kare burgu bir ufak karga burun¹⁴¹.

11 keski, iki biri ufak biri büyük keski, bir ufak keski, bir orta tel keski¹⁴². 25 telefon kıskacı, orta boy bir kıskaç, 60 kıskaç, dört kg muhtelif kıskaç, bir kesmeli büyük kıskaç, bir ufak yassı kıskaç, 51 keskili kıskaç¹⁴³. Bir kumpas, bir sürgülü kumpas, bir sürgülü kumpas,

¹³⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-143, 146a, 147. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 21-1.

¹³¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3.

¹³² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-14.

¹³³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15.

¹³⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 2-51. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-147. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-11,13. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-24. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4728, Dos. 97, F. 3-4.

¹³⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 2624, Dos. 1, F. 2-7, 10 Ocak 1915. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-18.

¹³⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 11, 15. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-109. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-85.

¹³⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-4a.

¹³⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-4a, 14, 15, ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-146a. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15.

¹³⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-16. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 21-1.

¹⁴⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2.

¹⁴¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-147. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15.

¹⁴² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2, ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-4a. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-42, 147. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15.

¹⁴³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-11,15, 17. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 2-51. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-24. ATASE Arşivi, BDH Kls.

bir sürgülü kumpas, bir sürgülü kumpas, 1mm taksimatlı kumpas, iki kumpas¹⁴⁴.

200 lastik halka, 300 löklanşe pillerine mahsus lastik, 300 löklanşe pillerine mahsus lastik, 300 löklanşe pillerine mahsus lastik, 300 löklanşe pillerine mahsus lastik¹⁴⁵. Sekiz kurbağacık¹⁴⁶. Üç akümülatör¹⁴⁷.

13,5 kg lehim, bir lehim sıvısı, bir şerit lehim, üç lehim¹⁴⁸. 300 küçük porselen makara, dokuz makara, dört irtibat makarası¹⁴⁹. Altı yekpare nişadır, 295 kg nişadır, lehim için altı kg yekpare nişadır, altı kg yekpare nişadır¹⁵⁰. 28 çavuş takımı, teknil neferi ile beraber dört çavuş takımı, neferi ile beraber dört kuyu teknil takımı¹⁵¹. Altı numara bir lehim ocağı¹⁵². 300 çift manganez plak¹⁵³.

Dört subap halkası, iki piston halkası¹⁵⁴. beş eski sistem valf¹⁵⁵. 20 şerare¹⁵⁶.

Diğer: Dört mm kalınlığında dört köşe İngiliz çelik, 45 santim cıva çeliği, dört köşe yarım parmak kalınlığında dört İngiliz çelik¹⁵⁷, 30 lambalı fener, 40 el feneri, 20 göğüs

4727, Dos. 96, F. 6-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1.

¹⁴⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 2-51. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-146a. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-24. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1.

¹⁴⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 4. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-17. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-24. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1.

¹⁴⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-4a,11. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-42.

¹⁴⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-29. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 21-1.

¹⁴⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 4. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 14, 15. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-147. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2624, Dos. 1, F. 2-7, 10 Ocak 1915.

¹⁴⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-11. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-42, 147. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-18, 28.

¹⁵⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 4a,11, 14,15, 17. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-42. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2624, Dos. 1, F. 2-7, 10 Ocak 1915.

¹⁵¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-14, 15, 17. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-14. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-14, ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1.

¹⁵² ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-146a.

¹⁵³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-11, 15.

¹⁵⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-18, 28.

¹⁵⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-30.

¹⁵⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-18, 28.

¹⁵⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15, 16.

feneri¹⁵⁸. üç teneke makas, üç makas¹⁵⁹. 33 muhtelif burgu, 16 ufak burgu, 44 burgu, 8-12 numara 20 mücerret burgusu¹⁶⁰. 70 masa¹⁶¹. 90 sandalye¹⁶². on deste kurşun kalem 200 kurşun kalem¹⁶³. 400 zeng (zil)¹⁶⁴. dört hatlı beş pelit komparatör¹⁶⁵. on kompresör, on adet beşli kompresör¹⁶⁶. 10.000 kopliye¹⁶⁷. iki termos¹⁶⁸. iki şartel¹⁶⁹. 20 battaniye¹⁷⁰. 12 çan¹⁷¹. 24 kablo dolabı¹⁷², bir demir dolap¹⁷³. sekiz gemici feneri¹⁷⁴. iki fırça¹⁷⁵. on çinko ibrik¹⁷⁶. 23demirleme ipi¹⁷⁷. 20 portatif karyola¹⁷⁸. 3. Kolordu Telgraf Bölüğüne 25 pil kavanozu¹⁷⁹. 300 cereyanı daimi lambası, 40 kara lambası¹⁸⁰. 20 kg tampon boyası¹⁸¹. on manivela¹⁸². On alüminyum matara¹⁸³.

¹⁵⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 11, 14,15.

¹⁵⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-147. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-15. ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 21-1.

¹⁶⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-4a, 11,15, 17. ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 2-51.

¹⁶¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3,11, 14,15.

¹⁶² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 11, 14, 15.

¹⁶³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 11, 14, 15.

¹⁶⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-11, 17.

¹⁶⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-4a.

¹⁶⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-11. ATASE Arşivi, BDH Kls. 2624, Dos. 1, F. 2-7, 10 Ocak 1915.

¹⁶⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-11.

¹⁶⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-29, 30.

¹⁶⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-28.

¹⁷⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3, 11.

¹⁷¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-14, 15, 17.

¹⁷² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-3.

¹⁷³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-109.

¹⁷⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2.

¹⁷⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 21-1.

¹⁷⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-11,15.

¹⁷⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-3.

¹⁷⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3,11.

¹⁷⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-143.

¹⁸⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-18, 28.

¹⁸¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-11, 14.

¹⁸² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-3.

¹⁸³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-11.

Muhabere Kadroları

Sahra Postaları Kadroları

Karargâh-1 Umumi Sahra Posta Müdüriyet-i Umumiyesi Kadrosu Genel Müdürü Miralay veya Mirliva şimdiki Genel Müdür rütbesinde Sivil Muavin, bir Mülazım rütbesinde Yaver olmak üzere toplam üç kişidir. Kalem Heyetinde biri kısm-1 evvel, biri kısm-1 sani sivil kâtip, kısm-1 sani¹⁸⁴ Posta muamelat ve müktesebat memuru mevcuttur. Dosya biriminde Kâtip, bir sivil dosya memuru, bir 2. Sınıf Kâtip sivil dosya memuru, bir 3. Sınıf Kâtip Sivil Mübeyyiz, 4. Sınıf Kâtip Sivil iki Mukayyit ve dört yazıcı olmak üzere toplam sekiz kişidir. Müfettiş Heyetinde, bir başmüfettiş, biri kısm-1 evvel biri kısm-1 sani iki müfettiş, iki sivil posta muamelatına aşına 3. sınıf kâtip, 4. sınıf kâtip bir dosya memuru, 4. sınıf kâtip bir mukayyit, iki yazıcı olmak üzere toplam dokuz memur olmak üzere genel olarak toplam 25 memur görev yapmaktadır¹⁸⁵.

Menzil Müfettişliği emrindeki Karargâh-1 Umumî Sahra Postanesinde bir 1. sınıf mesul memur, iki 2. sınıf memur, ikişer 2. sınıf nakliye memuru olmak üzere toplam yedi posta memur görevlidir. Ayrıca her bir memurun birer emir eri mevcuttur. Nakliye vasıtası olarak bir otomobil, otomobil bulunmadığı takdirde iki araba, araba bulunmadığı takdirde beş mekkâre, nakliye memurları sayısınca muhafaza eri görevlendirilmiştir¹⁸⁶.

Sabit Sahra Posta Transit Merkezi'nde Darülharp'te komşu mahallerde üç sınıfa bölünen birer Sabit Sahra Posta Müdürlüğü ve bunlara bağlı gereği kadar mübadele merkezleri tesis edilecektir. Müdüriyetler, ordu mıntıklarının uygun noktalarında yerleştirilecek ve mübadele merkezleri posta yolu üzerinden veya sevk noktasında Posta Müdüriyet-i Umumiyesinin uygun göreceği mahallerde görevlerini yapacaklardır¹⁸⁷.

¹⁸⁴ Başkumandanlık Vekâleti, Ordular ve Nezaretler arasındaki haberleşmeyi betimleme ve elde etme ve Genel Müdürlük yazışmalarını örnek alarak bütün yazışmaları yapan memurdur.

¹⁸⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1149, Dos. 104, F. 1.

¹⁸⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1149, Dos. 104, F. 1-1.

¹⁸⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1149, Dos. 104, F. 1-1.

1. sınıf sabit sahra posta müdüriyeti, 2. sınıf sivil müdür, 3.sınıf sivil muavin, biri 2. sınıf diğeri 3. sınıf iki muamelat ve takibat memuru, iki yazıcı olmak üzere toplam altı memur görevlendirilmiştir.

Posta memurlarında, bir 3. sınıf mesul memur, iki 2. sınıf, dört 3. sınıf, dört muhayyer toplam on refik bir nakliyat baş memuru, bir nakliyat baş muavini, 15'i 2. sınıf, 25'i 3. sınıf toplam 40 nakliye memuru görevlidir. Memur adedine göre emirber eri, sadece yolculuk iken nakliye memurları sayısı kadar muhafız eri mevcuttur. Nakliye vasıtası da iki yük otomobili, yük otomobili olmadığı takdirde dört yük arabası, yük arabası olmadığı takdirde, 10 yük hayvanı olmak üzere toplam 59 dur. Bu vasıttan hangisi verilirse diğerlerine gerek kalmayacağı tâbidir¹⁸⁸.

2. Sınıf Sabit Sahra Posta Müdüriyetinde, bir 3. sınıf posta müdürü, bir 1. sınıf muavin, bir 2. sınıf muamelat ve müktesebat memuru, iki yazıcı toplam beş memur görevlidir. Posta memurlarında, bir 1. sınıf mesul memur, dört adet 2. sınıf, iki adet 3. sınıf refik, 15 adedi 2. sınıf, beşi 3. sınıf nakliye memuru olmak üzere toplam 27 memur vardır. Memur sayısına göre emirber eri, nakliye memuru sayısına göre muhafız eri vardır. Nakliye vasıtası iki yük otomobili, otomobili olmadığı takdirde dört yük arabası, yük arabası olmadığı takdirde, on yük hayvanı vardır. Bu vasıttan hangisi verilirse diğerlerine gerek kalmayacağı tabiidir. 3. Sınıf Sabit Sahra Posta Mübadele Merkezinde, bir 1. sınıf mesul memur, 4. sınıfa göre dört refik, 4. sınıf dört nakliye memuru, bir yazıcı olmak üzere on memur görevlidir. Memur sayısına göre emirber neferi, nakliye memuru sayısına göre muhafız eri vardır. Sabit Sahra Posta Merkezleri ulaşımı güvenliği doğrudan Sahra Posta Müdüriyet-i Umumiyesine aittir. Sadece iskân ve iaşelerini askerî idare mevkilerinde bulunanlar karşılayacaktır.

¹⁸⁸ ATASE Arşivi, BDH Kl. 1149, Dos. 104, F. 1-2.

Kadro ordulardan teşekkül etmiştir. Grup-1 Erkan-1 Harbiye'sine bağlı Sahra Posta Şubesi bir Müdür Binbaşı veya Kaymakam, bir Muavin Kısm-1 Evvel, bir Posta Muamelat ve Müktesebat Memuru Sınıf-1 Evvel, bir 3. Sınıf Dosya Memuru, iki yazıcı¹⁸⁹.

Grup posta şubesi postalara müteferriği bütün muhaberelelerin devamlılığını sağlamakla beraber, gruba bağlı orduların mevcut durumlarına göre postalarının teatisi, Ordu Posta Müdüriyeti işbirliğiyle kararlaştırılır. Bunun tatbiki işletme muamelatından doğrudan doğruya sorumluluğu Ordu Posta Şubesi Müdüriyetine aittir¹⁹⁰.

Grup Karargâhı Sahra Postanesinde Memur-1 Mesul, sınıf-1 evvel. Refik, sınıf-1 sani. Nakliye Memuru, sınıf-1 salis, Emirber. Nakliye aracı otomobil, otomobil bulunamazsa iki yük arabası bulunamazsa, beş mekkâre, muhafız er, nakliye memurları. Gereken kadro Ordu Erkan-1 Harbiye'sine bağlı Sahra Posta Şubesinde Ordu Posta Şube Müdürü, binbaşı. Ordu Posta Şube Muavini, Kısm-1 Evvel Müniri. Sınıf-1 sani veya sınıf-1 salis posta muamelat ve müktesebat memuru, dosya memuru, mukayyit, yazıcı. Posta müfettişleri de müfettiş, kısım-1 salis, sınıf-1 sani, sınıf-1 salis, yazıcı, emirber neferi¹⁹¹.

Posta şubesi emrinde nakliye parkında yük otomobili (bir ordu, iki kolordu, dört tümen, üç menzil itibariyledir.), yük otomobili bulunmadığı takdirde yük arabası, yük arabası bulunmadığı takdirde yük hayvanı, her birine gerektiğinde 8÷10 mekkâre verilmek üzere 56 ÷70, Nakliye Park Memuru, Küçük Zabit.

Ordu Karargâhı Sahra Postanesi kadrosunda posta memurları, mesul memur, sınıf-1 evvel, refik, sınıf-1 sani, sınıf-1 salis, nakliye memuru: 2, sınıf-1 sani, sınıf-1 salis, emirber neferi. Nakliye vesaiti otomobil, araba, mekkâre, muhafız efrat¹⁹².

¹⁸⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1149, Dos. 104, F. 1-3 (Her satırda "Grup lüzumu halinde tertip edilebilir" beyanı vardır).

¹⁹⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1149, Dos. 104, F. 1-4.

¹⁹¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1149, Dos. 104, F. 1-5.

¹⁹² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1149, Dos. 104, F. 1-6.

Kolordu Sahra Postanesi: posta müdürü kısm-1 salis müniri, posta muamelat ve müktesebat memuru (2. sınıf kâtip), dosya memuru, mukayyit, mübeyyiz, 3. sınıf kâtip, yazıcı, posta memurları: memur-1 mesul (2. sınıf kâtip), refik (bir 2. sınıf kâtip, bir 3. sınıf kâtip), nakliye memurları. nakliye vesaiti: otomobil, araba, yük hayvanı, muhafız askeri.

Tümen Sahra Postanesi: memur-1 mesul (1. sınıf kâtip), muamelat ve müktesebat memuru (2. sınıf kâtip), posta memuru, refik (2. sınıf kâtip), dört nakliye memuru (2. sınıf kâtip ve 3. sınıf kâtip), yazıcı, emirber. Memurin sayısına göre otomobil, otomobil bulunamadığı takdirde araba, araba bulunamadığı takdirde yük hayvanı¹⁹³.

Müfreze posta memurlukları: memur-1 mesul (2. sınıf kâtip), memur refik (3. sınıf kâtip), muamelat ve müktesebat memuru (3. sınıf kâtip), nakliye memuru 2-1 (3. sınıf kâtip), yazıcı, emirber. Nakliye vesaiti araba, nakliye hayvanı.

Menzil Müfettişliği Merkezleri: Sabit Sahra Posta Merkezlerine tesadüf eden ordularda ki Menzil Posta Müdüriyetleri icabına göre sabit sahra ile ordulara bağlı kıtalar arasında teati hizmetini yerine getireceklerine göre aşağıdaki gibi tertip ve tadil edilecektir. Menzil Posta Müdüriyetinde posta müdürü (kısm-1 salis müniri), muavini (1. sınıf kâtip), muamelat ve müktesebat memuru (2. sınıf kâtip) yazıcı¹⁹⁴.

Posta memurları: memur-1 mesul (1. sınıf kâtip), refik (2. ve 3. sınıf), 10 nakliye memuru (5-2), emirber, nakliye vasıtası olarak otomobil (2-1), araba (4-2), yük hayvanı (10-5), muhafız asker takımı¹⁹⁵.

5. Ordu Karargâhı Ordu Komutanı Müşir Liman Fon Sanders Paşa, Kurmay Başkanı Yarbay Kazım Bey, Ordu Yaverleri: Binbaşı Perike Bey, Binbaşı Mühlman Bey, Süvari Mülazım-1 Evvel İbrahim Ethem Efendi, Islah Heyeti Yaverleri Binbaşı Fon Koning Bey, Süvari Binbaşı Avni Bey, Şube (1) Müdür Vekili: Erkan-1 Harbiye Kıdemli Yüzbaşısı remzi

¹⁹³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1149, Dos. 104, F. 1-7.

¹⁹⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1149, Dos. 104, F. 1-8.

¹⁹⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1149, Dos. 104, F. 1-9.

Efendi, Piyade Yüzbaşısı Mustafa Efendi, (Erkan-1 Harbiye tahsil görmüştür), Mülazım-1 sani Asım Efendi, Piyade Yüzbaşısı Reşad Efendi, Erkan-1 Harbiye tahsil görmüştür), Piyade Yüzbaşısı İsmail Safi Efendi, (Erkan-1 Harbiye tahsil görmüştür), Piyade Yüzbaşısı Neşet Efendi (Erkan-1 Harbiye tahsil görmüştür), Süvari Yüzbaşısı Mahmud Efendi, Şube (2) Müdür Piyade Binbaşı Rıza Efendi, Piyade Yüzbaşı Muhtar Efendi, Piyade Mülazım-1 Evvel Tevfik Efendi, Piyade Mülazım-1 Evvel Muhsin Efendi, Şube (3) Müdür Tabip Kaymakam Mustafa Talat Bey, Tabip Yüzbaşı Hasan Ragıp Efendi, Şube (4) Müdür Kaymakam Burhardi Bey, Tercüman Süvari Yüzbaşı İsmail Hakkı Efendi, Binbaşı Akif Efendi, Muhasebeci Cemil Efendi, Alay kâtibi Rah Efendi, Yüzbaşı İdris Efendi, Tabur Kâtibi Süleyman Efendi, Tabur Kâtibi Perperyerh Efendi, Tercüman Süvari Yüzbaşı Şükrü Efendi, Şube (5) Müdürü Baytar Binbaşı Ahmed Efendi, Baytar Yüzbaşı Resmne Efendi, Şube (6) Müdürü ve Ordu Telgraf Bölük Komutanı Yüzbaşı Hilmi Efendi, Zabit namzedi Rükneddin Efendi, Şube (7) Müdürü Ali Rıza Efendi, Avni Efendi, Rıza Efendi, Şube (8) Karargâh Komutanı Kaymakam Freze Bey, Karargâh Komutanı Muavini süvari Yüzbaşı Celal Efendi, Tabip Binbaşı Zihni Efendi, Baytar Yüzbaşı İlyas Efendi, Süvari Mülazım-1 Evvel Avni Efendi, Süvari Mülazım-1 Sani Rüştü Efendi, Piyade Mülazım-1 Evvel Hulusi Efendi, Zabit Namzedi Kemal Efendi, İhtiyat Zabit Namzedi Ziya Efendi¹⁹⁶.

Menzil vasıtasıyla getirilenler: müdür, memur, çavuş, efrat, öküz arabası, öküz, yaylı araba, tel, fincan, makine ve neferler, röle, takım löklanşe, merdiven, kuyu takımı, çavuş takımı, kopya kâğıdı, zarf ve ruso. Kadro ihtiyaç listesinde muavin, nakliye zabiti, fen memuru, muhabere memuru, başçavuş, çavuş, çukurcu efrat, öküz arabası, hayvan, öküz, yaylı araba, tel, fincan, seyyar merdiven, röle, kuyu takımı, çavuş takımı, çavuş çantası (posta nezaretinden), halis nişadır, seyyar pil (löklanşe), kopya kâğıdı, zarf, direk, lüzumu kadar edevat, ruso, mersule ve mevrure tevzi defteri, jurnal defteri, bant kâğıdı¹⁹⁷.

¹⁹⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-2a.

¹⁹⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-8.

15 Mayıs 1915 Tabur Komutanı Binbaşı Ali, ilk defa eğitimleri tamamlanmış efendiler zabit vekili olarak tayin edilmeksizin bekletilmeden aşağıdaki merkezlere gönderilmiştir. Zabit Vekili Saadet Efendi bin Selim Sırrı Paşa ve Rumi Efendi bin Emin Efendi Çanakkale Telefon Merkezinde gönüllü olarak. Zabit Vekili Ahmet Efendi bin Halit Efendi, Çanakkale markoni merkezinde gönüllü olarak, Zabit Vekili Tevfik Rıza Efendi bin Ali Rıza Bey Çanakkale markoni merkezinde gönüllü olarak. Zabit Vekili Ahmed Naci Efendi bin Halet Bey Çanakkale markoni merkezinde gönüllü olarak. Geride kalanlar ve ihtiyaç durumunda tabura gönderilen (belge hasarlı) efendiler telsiz telgraf ve askeri eğitim ve talim dersleri görmekte ve ileride onlardan da dört beş efendinin zabit vekili olması muhtemeldir. Ve terfi eden zabit vekili efendilerin benden önce yapılmış olan taksimat uygun görüldüğü halde ne yolda taksim ve tevzi' edilmesi emir olunur ise bu şekilde uygulanacağı arz olunur¹⁹⁸.

1914 senesi Harb-i Umumî Seferberlik ilanından itibaren Muvasala ve Muhabere Kıtalarına ait teşkilat özetidir. 3 Ağustos 1914 tarihli seferberlik emri üzerine Kolordu Telgraf Bölükleri beş takımlı olarak seferber olmuştur. 1. Ordu Telgraf Bölüğü, emri gereği takımlı olarak teşekkül etmiştir. Mart 1915'te 5. Ordu Telgraf Bölüğü namını almış ve 5. Ordu'ya gitmiştir. 5. Ordu Telgraf Bölüğü 1. Ordu Telgraf Bölüğünden teşekkül etmiştir¹⁹⁹.

Nefer olarak. nakliye küçük zabiti, sekiz küçük zabit çavuşu, sekiz nakliye onbaşı, onbaşı, 40 telgraf neferi, iki boru neferi, iki saka, iki saraç, iki küçük zabit, iki nakliye onbaşı, 62 nakliye neferi²⁰⁰.

Kolordu Telgraf Bölüğünün kadrosunda yüzbaşı, zabitan, binek nakliye vesaiti. Yaver mülazım: zabitan, binek nakliye vesaiti, nakliye zabiti (mülazım-ı sani): zabitan, binek nakliye vesaiti, idare memuru: zabitan, binek nakliye vesaiti, telgrafçı ustası: binek nakliye vesaiti,

¹⁹⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1513, Dos. 14, F. 40.

¹⁹⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1.

²⁰⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1915, Dos. 137, F. 1-11.

başçavuş, başçavuş muavini, yazıcı, emirber. Kolordu telgraf bölükleri sefer-i erkan kadrosu nakliyesi için onbaşı, binek, makaracı. Bölük komutanı için, nakliye zabiti, telgraf ustası, çadırlar için bir tamir edevatı, beygir, su ve erzak için nakliye vesaiti²⁰¹.

Çanakkale Telgraf Bölüğünün kadrosu: bölük komutanı yüzbaşı, bir zabitan, bir binek nakliye vesaiti. Mülazım-ı evvel: iki zabitan, iki binek nakliye vesaiti. Mülazım-ı sani: iki zabitan, iki binek nakliye vesaiti. İrade memuru muavini: bir zabitan. Telgrafçı ustası: bir zabitan. Başçavuş: bir küçük zabit ve efrat. Başçavuş muavini: bir küçük zabit ve efrat. Zabit namzedi, bir küçük zabit ve efrat. Küçük zabit (çavuş): 18 küçük zabit ve efrat. Onbaşı: 14 küçük zabit ve efrat. Sahra onbaşı: bir küçük zabit ve efrat. Borazan: üç küçük zabit ve efrat telgrafçı efradı: 100 küçük zabit ve efrat. Saka neferi: bir küçük zabit ve efrat, mekkâre nakliye vesaiti, aşçı: bir küçük zabit ve efrat. Çanakkale Telgraf Bölüğünün nakliyesi: bir nakliye çavuşu, nakliye onbaşı. Bir küçük zabit ve efrat, 12 nakliye neferi, sekiz koşum, dört araba²⁰².

Eleman İhtiyacı

Telgraf Depo Bölüğü Komutanı mülazım-ı evvel, 21 Nisan 1915 Depo Telgraf Bölüğü Kuvve-i Umumiyesi'dir. 21 Nisan 1915 tarihli listede depo bölüğü kadrolarına bir levazımcı, iki mülazım, iki santral muavini toplam dört zabit, bir başçavuş, bir başçavuş muavini, bir sahra onbaşı, bir terzi, bir kunduracı, bir saka, bir aşçı iki nakliye neferi toplam dokuz nefer 250, Toplam 259. İki binek, dört koşum, toplam altı hayvan, iki çift koşum araba. Levazımcı, bir mülazım, bir santral muavini toplam iki zabitan, bir başçavuş muavini, bir sahra onbaşı, iki nakliye neferi toplam dört kişi, nefer 124, toplam 129. İki binek, toplam iki hayvan. İki çift koşum arabası. Depo Bölüğü mevcudu: bir levazımcı, bir mülazım, toplam iki zabit. Bir başçavuş, bir terzi, bir kunduracı, bir saka, bir aşçı toplam 5 kişi. 126 nefer, toplam 130. dört koşum, toplam dört hayvan²⁰³.

²⁰¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-127.

²⁰² ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 84, F. 33-1.

²⁰³ ATESE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 48-2.

Muamelat-ı Dairesi Gelibolu'da 5. Ordu Komutanlığı oluşturulmuştur. Ordu telgraf müdür ve muavininin tayini lazımdır. Elde uygun, yetişmiş zabıt bulunmadığı halde 3. Kolordu Telgraf Bölüğü Komutanının telgraf müdüriyetine ve telgraf mülazımlarından birinin Telgraf Komutanlığına tayini hususunun Ordu Komutanlığına bildirilmesi ve Menzil Telgraf Müdüriyetine bir nakliye zabıtının tayini istirham olunur²⁰⁴.

Harbiye Nezareti'ne gönderilen evrakta, Muhabere ve Muvasala Umumi Müfettişliği ifadesiyle ulaşılan 11155 numara ve 6 Mayıs 1915 tarihli telgrafın cevabıdır. 5. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyetinde eksik altı nefer muhabere memurluklarına 900 kuruş maaşla Ömer, 700 kuruş maaşla Sıdkı, 900 kuruş maaşla Tahsin, 700 kuruş maaşla Hamdi, 600 kuruş maaşlı Rıfat, Haydar Paşa istasyon memur-ı sabıkı 600 kuruş maaşla Kenan Efendiler seçilip tayin edilmiştir²⁰⁵.

27 numaralı ve 18 Mayıs 1915 tarihli tezkireye ektir. 5. Ordu Menzil Fen Memurluğu için şu anda elde memur bulunmadığından ve 2. Ordu Karargâhı Posta Müdürü Bey, 500 kuruş maaşlı Ahmed Efendi daha önce İzmir telgraf müfettişliğinde istihdam olunarak bu görevi yerine getirmeye ehil ve yetkin bulunduğundan Ahmed Efendi'nin Fen Memuru sıfatıyla 5. Ordu'ya iltihak ettirilmesi uygun görülmüştür²⁰⁶.

Harbiye Nezareti 19 numaralı ve 10 Mayıs 1915 tarihli tezkireye ektir. 5. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyeti telgraf muhabere memurluğuna tayin edilmiş olanlardan 600 kuruş maaşlı Rıfat Efendi'nin yerine 600 kuruş maaşlı Halet Efendi tayin edilmesi²⁰⁷.

Harbiye Nezareti 27 numaralı 16 Mayıs 1915 tarihli tezkireye ektir. 5. Ordu menzil telgraf muhabere memurluğuna tayin edilen 600 kuruş maaşla Halet Efendi'nin gidemeyeceği anlaşıldığından yerine 600 kuruş maaşla Remzi Efendi tayin kılınması²⁰⁸.

²⁰⁴ ATASE Arşivi, BDH Kl. 1510, Dos. 7, F. 27-1a.

²⁰⁵ ATASE Arşivi, BDH Kl. 1510, Dos. 7, F. 27-21.

²⁰⁶ ATASE Arşivi, BDH Kl. 1510, Dos. 7, F. 27-21a.

²⁰⁷ ATASE Arşivi, BDH Kl. 1510, Dos. 7, F. 27-23.

²⁰⁸ ATASE Arşivi, BDH Kl. 1510, Dos. 7, F. 27-24.

29 Ağustos 1914 tarihli Mevcut Cetvelinde Telgraf Bölüğü beş sınıf zabiti, bir makineci usta, 56 Muvazzaf Efrat, 93 ikmal efrat, 16 nakliye vesait hayvan ve açıklama bölümünde altı hayvan. Telsiz Telgraf Bölüğü bir sınıf zabiti, 16 muvazzaf efrat, bir ikmal efradı, bir nakliye vesait hayvan, mevcut dâhilinde olan efrat ve açıklama bölümünde Telsiz Telgraf Taburundan gelmiştir. Toplam altı sınıf zabiti, bir makineci usta, 72 muvazzaf efrat, 94 ikmal efrat, 17 nakliye vesaiti hayvan, iki mevcut dâhilinde olan efrat²⁰⁹.

Müstahkem Mevki Umum Komutanlığına gönderilen 11 Ağustos 1914 tarihli bir evrakta. Vilayet merkezlerinde bulunan telgraflarla yabancı ülkelere doğrudan doğruya muhabere yapabilen telgraf merkezleri, genel sansür uygulanması emri verilir verilmez bu göreve başlamak üzere Fransızca bilen birer zabitin hazırda bulundurulması istenmiştir²¹⁰.

15 Ağustos 1914 tarihinde Çanakkale'den Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen telgrafta Yunanca telsiz telgraf muhaberesinin anlaşılması için Çanakkale Telgrafhanesinden Rumcaya vakıf Rıfat Efendi isimli personelin Gelibolu Telsiz Telgraf Merkezine görevlendirilmesi istenmiştir²¹¹. Aynı memur için 21 Ağustos 1914 tarihinde Çanakkale Mutasarrıflığına gönderilen telgrafta, Çanakkale Telgrafhanesi memurlarından Rıfat Efendi'nin Müstahkem Mevki tarafından telsiz telgrafta istihdam olacağından Rıfat Efendi'nin görevinin oradaki bir memura devri ve acilen gönderilmesi talep edilmiştir²¹². Rıfat Efendi ile ilgili olarak İzmir'den Posta ve Telgraf Başmüdüriyetine gönderilen 25 Ağustos 1914 tarihli evrakta, Çanakkale Postanesi telgraf memurlarından Rıfat Efendi, telsiz telgraf muhaberesi için son derece gerekli olduğu ve karargâha alınması içinde Harbiye Nezareti'nden münferit emirler verildiği anlaşılmaktadır. Bu ısrarlı talep nedeni ile Rıfat Efendi Müstahkem Mevkie alınmış, yerinin bir başka memurla doldurulması emredilmiştir²¹³.

²⁰⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 1-8.

²¹⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 4.

²¹¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 6-2.

²¹² ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 6-3.

²¹³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 6-4.

Diğer bir Telsiz Telgraf Merkezine görevlendirilen ve yukarıda adı geçen Rumca bilen personelden Rıfat Efendi için 26 Ağustos 1914 tarihinde Çanakkale Boğazı Umum Komutanlığına gönderilen evrakta, Rıfat Efendi'nin mükemmel bir memur olduğu, vazifesinin başkası tarafından yapılmasının imkânsız olduğu bildirilmektedir. 4. Kolorduya verilmiş olan iki elemandan birinin telsiz telgraf memuru olduğu, bu memurun Rıfat Efendi'nin yerine gönderilmek istendiği ve Rıfat Efendi'nin hemen vazifesine iadesine talep edilmiştir. Kilit rol oynayan bazı muhabere personeli için birlikler aralarında bir personel değişimi yapmışlardır²¹⁴.

4 Kasım 1914 tarihinde Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, kablo ve telgraf merkezlerindeki devletler memurlarının harp emri gereği hükümetlerine iade edilmeleri istenmiştir. Mevcut gelişmeden dolayı boşalan yerlere Osmanlı muhabere memurları tayin edilerek savaş öncesi muhaberenin gizliliği sağlanmaya, İstanbul-Çanakkale arasında yapılacak her türlü haberleşme ve belge akışı kriptolanmaya çalışılmıştır²¹⁵.

Birlikler birbirlerinden ve üst makamlardan, bazen askerî hiyerarşiyi göz ardı ederek ısrarla müdür, müdür muavini, muhabere memuru, askerî memur, fen memuru, başçavuş, çavuş²¹⁶, telgraf ve telefon zabiti²¹⁷, markoni merkezi zabiti²¹⁸, muhabereye aşına olan muavin²¹⁹, telgrafçı nefer²²⁰ gönderilmesi istenmiştir.

3. Kolordu Komutanı Mirliva İsmet 13 Eylül 1914 tarihinde Çanakkale Müstahkem Mevki Umum Komutanlığına gönderilen evrakta bir zabıt, 66 nefer, 45 hayvan, iki araba mevcudundaki telgraf takımı Taçlı vapuruyla Vatan istimbotuna bindirilerek bu akşam Çanakkale'ye gönderileceği bildirilmiştir²²¹.

²¹⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 6-5.

²¹⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 17.

²¹⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-13a.

²¹⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 6.

²¹⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 6-11.

²¹⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 84, F. 6.

²²⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 26-3.

²²¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 16-2.

24 Ocak 1915 Çimenlik'ten Müstahkem Mevki Karargâhı Muvasala ve Muhabere Zabıtlığına Hariciye Nezaretinden gelen telgraf sureti aşağıya çıkarılmıştır: 28 Ocak 1915 tarihinde Çimenlik'ten Müstahkem Mevki Umum Komutanlığına gönderilen evrakta, seyyar ordu telgraf kıtalarının harp kabiliyetlerini artırmak ve ikmal için Müstahkem Mevkide'ki seyyar telefonların gönderilmesi ile yerlerine manyetolu telefon talep edilmesi ve Müstahkem Mevki Komutanlığına önceden verilen efrat ve malzemenin kıtalarına iadesiyle Çanakkale Muhabere Bölükleri kadrolarının efrat ihtiyatıyla ikmal ve personel yetersizliği hâlinde kadrodan fazla efrat istihdamı 1. Ordu Komutanlığınca teklif edilmektedir. Bugün ne miktar sahra telefonun gönderileceğinin ve seyyar ordudan ne kadar efrat bulunduğunun ve mahallerine iadesi halinde ne kadar efrada ihtiyaç duyulduğunun acilen bildirilmesi²²².

10 Nisan 1915 tarihinde Osmanlı Ordu-yı Hümayunu Başkomutanlık Vekâletinden Harbiye Dairesine gönderilen 238 numara ve 4 Nisan 1915 tarihli muhtıraya dair 1. ve 5. Ordular Menzil Telgraf Müdüriyeti teçhizat noksanı olan malzemenin verilmesi gerekli olup, Telgraf, Posta ve Telefon Nezaretince hazırlanarak ve eksikleri tamamlanarak hemen gönderilmesi temenni olunur. Telgraf ve Posta ve Telefon Nezaretine 24 numara ve 26 Mart 1915 tarihli tezkereye ektir. Yeniden meydana getirilen 5. Ordu Menzil Telgraf Müdüriyetinin kadrosunu tamamlamak için. Bir müdür muavinine, bir fen memuruna, altı muhabere memuruna, bir başçavuşa, üç çavuşa ve mevcut memuriyette 5. Ordu'ya memur seçilmemesinde kadrosu bu surette noksan olan 1. Orduca da bir müdür, dört memur ve iki çavuşa ihtiyaç vardır. Sevki hususunun ilgililere emir ve irade beyanı istirham edilir.(2. Ordu'ya) 33 numaralı 8 Nisan 1915 tarihli yazışmaya cevaptır. 1. ve 5. Ordu'ya menzil telgraf müdüriyetinden verilen bir müdür, dört memur ve iki çavuşun yerine diğerlerinin seçilerek gönderilmesi Telgraf ve Posta ve Telefon Nezareti'ne haber verilmiştir²²³.

²²²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 6-4.

²²³ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-12.

15 Nisan 1915 tarihinde Çanakkale'den Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Karacaviran Telsiz Telgraf İstasyonunun inşaatının tamamlanmasıyla Kilitbahir'den bir Alman telgrafçının alınarak Almanca telgrafları çevirmek üzere Karacaviran'a gönderilmesi istenmiştir. Ayrıca görevlendirilen Almanca bilen personelin ibate ve iaşesi için her türlü tedbirin alındığı ve vasıflı personele ayrıca özen gösterildiği görülmektedir²²⁴.

4 Eylül 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Zabıtlığına gönderilen evrakta, telefonculardan Kilitbahirli oğlu Hakkı ile Mustafa oğlu Mehmet'in hastalanması üzerine yerlerine muvakkaten Şevket ile Şerafettin Çavuş gönderilmiştir²²⁵.

15 Ocak 1915 tarihinde Başkomutanlık Vekâletinden Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta 11 Kasım 1914 tarihli ve 4453 numaralı tezkireye cevaptır. Çanakkale Telgraf Bölüğü kadrosunda bulunan mekkârelerden maksat aşağıdaki gibidir. Çanakkale Telgraf Bölüğü seferberlikte 5 takımdan ibarettir. Bunlardan iki takımı Sahra Telgraf Bölüğü Takımları gibi seferber edilerek Çanakkale'nin kuvve-i seyyaresine iltihak eder. Yeniden önem kazanan noktalar muhabere için kablo ile hat inşa eder. Evvelce Bölüğe gönderilmiş olan 40 km kablo ve diğer neferleri bu maksada hizmet eder. Muamelat-ı zatiye'ce bölük zabitan ve memur kadrosunda ikmal emir edilmiştir. Harbiye Nezaretinden Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına, Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığının 29 Aralık 1914 tarihli 480 numaralı nazariyesine mersule muhabere bölüğü eksik cetvellerin tetkikatı icra edilmiştir. Bölükte mevcut dersane malzemesi harp esnasında toplanmasıyla efradın pek ziyade duçar-ı ... olunmasından naşi talim ve terbiyesi kifayet edecek derecededir. İcra-yı tanzim ve kabul edilen kadro ile teçhizat nizamnamesine nazaran gerekli görülen iki takımlık sahra telgraf malzemesi Çanakkale'de huruç ve hareketlerinde kullanılacak ve harp sırasında seri hudut inşa edilmek maksadına yönelik ise de seyyar ordu telgraf malzemesinin mevcut eksigi Avrupa'dan malzeme celbi hususundaki

²²⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 7-14.

²²⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-82.

müşkülât sebebiyle, adı geçen bölük eksiğinin ancak malzeme tedarik edildikçe ikmalî mümkün olacaktır. Zabitan ve efrat ve hayvan eksiğine ikmal ... ait oldukları dairelere tebliğ edilmiştir. Harbiye Nazırını Harb-i Umumiye Reisi namına Müsteşar Vekili Süleyman Fethi²²⁶.

21 Kasım 1915 tarihinde Başkomutanlık Vekâletine gönderilen evrakta, Çanakkale kablosunda muktezi bazı ameliyatı fenniye icrasına memur Telgraf Müfettişi Enver Bey üç elemanı ile beraber Çanakkale'ye gideceklerinden gerek sevk ve gerek diğer hususlarda kendilerine lazım olan suhuletta bulunulması zımında bu vesika yerlerine kılındı²²⁷.

²²⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4728, Dos. 97, F. 1a.

²²⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1514, Dos. 18, F. 8-2.

Bölüm III

Muhabere Kurulum, Bakım, Onarım Ve Nakil Hizmetleri

Muhabere Kurulum Hizmetleri

Osmanlı Ordu-yı Hümâyunu Baş Komutanlığı Vekâleti 5. Ordu'dan Karargâh-ı Umumi Harekât-ı Harbiye Şubesi Müdüriyetine gelen şifre evraktır. Asya grubundan alınan son bilgi aynen arz olunur. Büyük Beşige'den Eski İstanbul Burnu'na kadar olan sahil, Karesi ve buradan Akçay iskelesine kadar olan sahil Çanakkale Jandarma Taburlarıyla gözetlenmektedir. Bütün sahil boyunca gözetleme postaları tesis edilmiştir. İstinat ve ihtiyat kuvvetlerinin mevkileri aşağıdaki gibidir: Karesi Taburunun bir bölümü Büyük Beşige limanının hemen batısındaki Taşköprü civarında, diğer bölümü Odunluk İskelesi civarında Karatepe'de ve diğer bölük de Karatepe'nin güneyindedir. Çanakkale taburlarının bir bölümü ihtiyat olarak Tavaklı'da diğer Bölüğü Kösedere'de ve diğer bölük merkezi de Büyüktepe'dedir. Bu son bölükten Külahlı'da 42, Paşaköy'de 10 (silik) Büyüktepe'de 35, Tahtalı'da 25 ve Akçay'da 22 nefer vardır. Büyük Beşige'den itibaren Büyüktepe'ye kadar olan mahaller birbirine ve ayrıca da Geyikli, Ezine ve Ayvacık'a telefonla bağlı oldukları gibi Geyikli, Tavaklı ve Geyikli, Ezine, Ayvacık, Büyük Tepe, Papazlı, Tahtalı, Edremit arasında da telgraf irtibatı vardır. Geyikli ile Eski İstanbul Burnu, Külahlı ile Babakale, Paşaköy ile Behramköy ve Burgaz, Ayvacık ile Sazlı ve Ahmet'çe Büyüktepe ile Adatepe iskelesi Tahtalı ile Ilıca iskelesi arasında da ayrıca telefon irtibatı mevcuttur. Gerekliğinde Tavaklı da bulunan bir buçuk bölük kuvvetindeki süvari müfrezesi ile Jandarma atlılarından da muhabere hususunda istifade edilmektedir. 3. Tümen'den ahiren Rumeli'ye geçirilen dört taburun numaraları aşağıdadır²²⁸.

5. Alay Komutanı Binbaşı Macit, eksik olan telin Maydos'tan gelinceye kadar buradan şimdilik temini mümkün ise de Mülki birimlere ait olan bir hattın askeri santraline bağlanması her halde Komutanlıkça uygun görülerek Mevki-i Muhabere ve Muvasala Zabıtlığı'ne emir

²²⁸ ATASE Arşivi, BDH Kl. 182, Dos. 294, F. 782-216.

verilmesi gerektiğinden teşebbüse geçilmesi gerekir²²⁹.

Telsiz Telgraf Tabur Komutanı Ali tarafından, Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı'na gönderilen evrakta, Markoni Merkezi Mülazımı Hikmet Efendi komutanlığında idareyi üstlenecek Fransız Sistemi Telsiz Telgraf Merkezi'nin ilk vasıtaıyla İstanbul'a gönderilmesi sağlanacaktır²³⁰.

Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, bir haftadır oraya gönderilmiş Fransız Sistemi Telsiz Telgraf Merkezinin henüz Okmeydanı'yla muhabere tesis etmediği anlaşılmıştır. Muhabere tesis edemiyor mu? Yoksa henüz kurulup faaliyete geçilmedi mi? Derhal haber verilmesi. Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığı'na, Markoni Merkezi zabitlerinden Mülazım-ı Evvel Salih Efendi'nin hemen İstanbul'a gönderilmesi²³¹.

Harbiye Dairesine 1. Ordu ve 15. Kolordu Telgraf Bölüklerinin teşkilatı için gereken efradın şimdiden depo bölüğüne gönderilmesi için ordu dairesine yazılmıştır. Teşkilat teçhizatının tedarik ve ikmalinden sonra başlanabileceğinden, gelen telefon ve kablolarının verilmesiyle dörder takımlık iki bölük teçhizatının şimdiden hazırlanması ve durumun bildirilmesi gerekmektedir²³².

Bir yıl öncesine kadar Nağra ile Bigalı arasında üç kablo vardı. Şimdi işleyen bir kablo var, o da toplanmış. Nağra ile Akbaş arasına yeni bir kablo ayrıldı, onunla muhabere temin ediliyor. Toplatılan kablo tamir edilecek bugün yarın atılacaktır²³³.

Kirte Mıntıkasında muhabere faaliyette. Seddülbahir cihetinde hatlar üzerindeki teller toplanmış ve yalnız mülkiyenin eski kalın demir telleri kalmıştır. Kilitbahir mıntıkasında muhabere faaliyette. Soğanlıdere'deki telefonun gözetleme mahalline götürüp getirilmesi

²²⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 1-5.

²³⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 7-21.

²³¹ ATESE Arşivi, BDH Kls. 1508, Dos. 4, F. 2-13.

²³² ATESE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 48-1.

²³³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 2-20.

esnasında kırılmış ve yerine iki pil verilmiştir. Tabur telefonu bozulmuş ve tamir edilmiştir. Baykuş'taki 190'lık bir telefonun kordonları değiştirilip iade edilmiş ve Soğanlı Bataryasının sahra telefonu bozulmuş ve tamir olunup yerine konulmuştur. 12'lik bataryadan gönderilen bozuk telefon tamir edilip iade edilmiştir. Mecidiye Gözetleme mevkiine ifa etmek üzere Tenger'e kadar doğru hat uzatılmıştır, birkaç günden beri Telli Havan Bataryası Komutanı kat edip muhabere etmekte olduğu ve Mecidiye'ye bir faydası olmadığından hattın kesilmemesi için Batarya Komutanına emir buyurulması Müfreze Komutanı Ahmet Efendi raporunda bildiriliyor. Erenköy'e 16'lı santral gönderilip yerine konulmuştur. Sarıçalı Mıntıkasında muhabere mükemmel olup Yeniköy inşaatına devam edilmekte ve tümen karargâhına uzatılan hat tamamlanıp telgraf muhabereleleri başlanmıştır. Kumkale için gönderilen telefonun bugün mahalline sevk edildiği Müfreze Komutanı İhsan Efendi raporunda bildirmiştir. Daire merkezindeki muhabere mükemmeldir. Telsiz Telgraf Müfrezesine uzatılan telefon hattı tamamlanmıştır. Kirte'ye Tayyar Efendi bir mevrude, bir mersule defteriyle cevabı ilmühaberi gönderilmiştir. Alçitepe Helyostasına cam gönderilmiştir. Karargâh hattında kırık mücerretlerde değiştirilmiştir. İstihkâm ve inşaatın 20 kangal demir tel alınmıştır. Erenköy'den altılı santral, 25'li numarator merkezi istenmiştir²³⁴.

Müstahkem Mevki Muvasala Zabiti Binbaşı, Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına 424 numaralı rapor. Erenköy Mıntika Komutanlığı telefonunun kordonu değiştirilmiş ve kırılmış olan Dardanos hattı tamir edilmiştir. İntepe Mıntika Komutanının Yenişehir'e nakledeceği ve ilgili yer civarına yeniden iki bataryanın daha kurulacağı için Yenişehir beşli santrali bağlanması gereken hatları kapsayamayacağından ya 12'li veya 16'lı bir santralin veyahut beş santralin yanına ilave edilmek üzere beşli bir numaratorün verilmesine müsaade buyurulması. Diğer merkezde önemli bir vukuat olmadığı maruzdur²³⁵.

²³⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-1. Bir kısmı "Arıza" bölümüne alınmıştır.

²³⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-84.

28 Ağustos 1914 tarihinde Kirte'den Maydos Kazası Kaymakamlığına gönderilen evrakta, Seddülbahir'e devam ettirilen telefon hattının telleri çektirildi. Seddülbahir'e yakın bir yerinde mevcut telin az gelmesi üzerine bir makara telin gönderilmesi diğer zamanda da gereken yardımda bulunulması ve Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına emir verilmesi için Topçu Alay Komutanlığıyla yaptığım yazışmadan aldığım cevabın bir sureti takdim kılınmakla oraca gereği yapılarak çok emek harcandığından dolayı muhaberenin teminine ve muhaberenin gecikmesine meydan verilmemesi arz olunur²³⁶.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı, 29 Ağustos 1914 tarihinde Erkan-ı Harbiye'ye Karargâh-ı Umumiden Dardanos, 9. Tümen'e Mecidiye'de Alay Komutanlığı gözetleme mevkiine uzatılması emredilen hatlar tamamlanmış ve Karargâh-ı Umumiye dört telefon ve Mecidiye'ye numarator konulmuş ise de 9. Tümenin yerine konulacağından idarenin Karargâh-ı Umumiye'nin nakline kadar ertelenmiştir. Seddülbahir'de siperler üzerinde bulunan hatların bakımı yapılmıştır. Dardanos mıntıkasına uygun kablo bulunamadığından işlem gecikecektir. Kumkale hattı tamir edilmiştir²³⁷.

1 Eylül 1914 tarihinde Muhabere Bölüğü'nün Kuvve-i Umumiye Müdürü hafif piyade kablosu 500 m tulünde 125 kangaldır. Talep edilen sahra kablolarının zamanında gelmemesi üzerine hafif kablonun geçici olarak bataryalarla gözetleme mevkileri arasına çekilmişti. Bu kere sahra kablosu geldiğinden diğerleri hemen toplattırılmış ve 40 km'den ibaret olan 90 kangalı alıp bir vasıta ile sevk edilmek üzere bugün sevkiyata teslim edildiği arz olunur²³⁸.

Çanakkale Posta ve Telgraf Müdürü, 3 Eylül 1914 tarihinde Müstahkem Mevki Umum Komutanlığı'ndan gönderilen evrakta, Çanakkale ile Beşiğe arasındaki kablo kumpanyasının

²³⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 1-4.

²³⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 1-8.

²³⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 9-4.

ikinci ihtiyat telgrafı askeriyece alındığı kumpanyadan bildirilmekle durumun bildirilmesi Nezaretin haberine yönelik İzmir Müdürlüğünden bildirilmekle keyfiyetin arz olunması²³⁹.

9 Eylül 1914 tarihinde Çanakkale Posta ve Telgraf Müdüriyetine gönderilen evrakta, kablo kumpanyasının Çanakkale ile Beşiğe arasındaki 2. ihtiyat telinin Cihet-i Askeriyece kullanılmadığı cevaben beyan olunur²⁴⁰.

8 Eylül 1914 tarihinde Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Okmeydanı İstasyonuyla muhaberenin temin edildiği arz olunur²⁴¹.

21 Eylül 1914 tarihinde 3. Kuvve-i Ordu Komutanlığı Mirлива, Çanakkale'den Müstahkem Mevki Umum Komutanlığına gönderilen evrakta, bir telgraf makinesi ve bir muhabere sandığını ve bir harp telefonunu ihtiva eden bir merkez oluşturuldu ve Çanakkale Telgrafhanesine bağlandı. Şifahi Muhabereelerde de bulunacağı zaman Çanakkale, Keşan, Tekirdağ Vasıta Merkezlerinin Kolordu Telgrafhanesinde bulunması gerekir. Telefon ile çağırma işareti verilince derhal muhabere başlayabilir²⁴².

26 Eylül 1914 Anadolu sahil mıntıkası komutanı binbaşı, 9. Tümen Komutanlığına Anadolu'daki sahil mıntıkasında mevcut telefon şebekesi Jandarma'ya ait birçok merkezin geçtiği cihetle muhabere hızı ve emniyetle sürdürülemiyor. Mevcut hat ve makineleri kontrol ve teftiş etmek ve yeniden tesis edilmesi gerekecek telefon hatları hakkında görüşülmek üzere nerede olduğu bilinmeyen mıntika zabitanın Sarıçalı'ya gelmesine izin verilmesi arz olunur. 27 Eylül 1914 Erkânı Harbiye Reisi, Müstahkem Mevki Komutanlığına Anadolu sahil mıntıkasında mevcut telefon hattı ve makinelerini teftiş etmek ve yeniden tesisi hakkında mıntika komutanıyla müşterek karar vermek üzere mıntika muhabere zabitanın Sarıçalı'ya gönderilmesi konusunda izin verilmesi arz ve takdim kılınır²⁴³.

²³⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 15.

²⁴⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 15-1.

²⁴¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 7-3.

²⁴² ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 1-12.

²⁴³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 1-9.

27 Eylül 1914 Müstahkem Mevki Komutanlığına Başkomutanlık Vekâletinden 27 Eylül 1914 tarihinde telakki ettiğim emir üzerine aşağıda açıklandığı gibi telgraf merkezi yer değiştirecektir. Kilitbahir'deki markoni telsiz telgraf merkezi Selimiye Kışlası'na gönderilip oradan da doğu hatlarına sevk edilmek üzere eksikleri ikmal edilecektir. Kilitbahir'deki markoninin yerine Anadolu kavağı'ndaki Fransız sistemi telsiz telgraf merkezi konulacaktır. Telsiz Telgraf Taburu Komutanı Binbaşı Ali Bey, telsiz telgraf merkezinin zahirine gerekli emirler verecektir²⁴⁴.

9. Tümen komutanı yarbay, 27 Eylül 1914 tarihinde Anadolu Sahil Mıntıkası Komutanlığı Binbaşı Sarıcaili'nden 9. Tümen Komutanlığı'na gönderilen evrakta, dün Erenköy'ünden dönüş sonrası Müstahkem Mevki Telgraf Bölüğü Komutanı Yüzbaşı Faik Efendi'yi bulup telefon hakkında görüşüm. Müstahkem Mevki'de ne fazla makine ne de tel bulunmaktadır. Bugün için bizim makineyi tamire bir memur göndereceğini bildirdi. Mülazım Mehmet Efendi komutasında tümenin bir telgraf takımı Hastanebayırı'nda Ordugâh'ta bulunduğu ve her bir levazımı mükemmel 25 km hat uzatacak bir imkân olduğu ve başka türlü haberleşmenin mümkün olmadığını Faik Efendi söyledi. Muhabere hususunda büyük zorluk içinde bulunduğumuzu arz etmişim. Tümen telgraf takımının tamamen veya kısmen Anadolu sahil mıntıkasına tahsisi ile muhabere temini gerektiğini ehemmiyetle tekrar arz ederim. 2. Tümen'e mahsus bir telgraf takımı mevcut olmadığından komutası altında bulunan telgraf kıtaları tarafından telefon irtibatı için yetkililere emir buyurulması Çanakkale Komutanlığından rica olunur. 29 Eylül 1914²⁴⁵.

30 Eylül 1914 tarihinde Muhabere ve Muvasala Kıtaları Müfettiş-i Umumîliğinden Karadeniz Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen telgrafta. Kilyedere dışındaki telefon

²⁴⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1508, Dos. 4, F. 2-7.

²⁴⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 1-10.

merkezinin Anadolu Fenerine ve oradaki markoni merkezinin de Selimiye Kışlası'na getirileceği beyan edilir²⁴⁶.

1 Kasım 1914 tarihinde Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Gece görevlendirilen vapurun muhabere zamanını başkomutanlık vekili tanzim edecektir. Okmeydanı ile muhabere Mesudiye gemisiyle tesis edilecek veya kablo kullanılacaktır²⁴⁷.

9. Tümen komutanı miralay 21 Aralık 1914 tarihinde tümen karargâhından Çanakkale Boğazı Umum Komutanlığına gönderilen evrakta, Kabatepe-Kumtepe-Kirte ve Kabatepe-Kocadere-Büyükanaftarta-Küçükkemikli telefon hatları tesisi ve muhaberele başlanmış olduğu arz edilir²⁴⁸.

17 Ocak 1915 Sarıcaili Müstahkem Mevki muvasala zabiti binbaşı, 17 Ocak 1915 Müstahkem Mevki Komutanlığına 385 numaralı evrakta, Yenişehir'e santral yerleştirilerek gereken hatların uzatılmasına devam edilmektedir. Maydos, Özbek, Teke hatlarındaki arızalar bertaraf edilmiş ve kırılmış olan Sarıcaili-Erenköy hattı tamir olunmuştur. Nağra işaret mevki telefonunun çingırağı bozulduğundan tamir edilmektedir. Herhangi bir vukuat yoktur²⁴⁹.

31 Ocak 1915 Çanakkale, 4. Mıntıka: Bu mıntıka yeni teşkil edilmiş olup gözetleme Müstahkem Mevkie bağlı olmak üzere Çanakkale de bulunan Nusret, İskenderun gemileri tarafından ifa edilecektir. Bu mıntıka Çanakkale'den itibaren Nağraburnu'nu aşarak Uzunburun'a kadar olan kısımdır. Bu mıntıkada dahi nöbet bir haftalık müddetle ifa olunacak ve nöbete dâhil olan gemi öğleden sonra 06.00'dan ertesi günü öğleden önce 06.00'a kadar istim üzerinde olarak hava durumuna göre işaret kalelerinden işaret alabilecek surette Çanakkale, Nağra, Maydos limanlarının birinde geceleyecek gündüzleri mıntıkası dâhilinde

²⁴⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1508, Dos. 4, F. 2-9.

²⁴⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 14.

²⁴⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 58.

²⁴⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-43.

gözetleme yapacaktır. 1 Şubat 1915 Pazartesi günü Nusret gemisi nöbete çıkacak bir hafta sonra İskenderun gemisi nöbete değişimi yapacaktır. Nağra da bir işaret ve gözetleme istasyonu tesis edilmiştir. Dördüncü mntıkada nöbette bulunan gemi ya bu işaret mevki ile veyahut Çimenlik İşaret Kulesi vasıtasıyla komutanlıkla işaretle haberleşir. Nöbette bulunan gemi Nağra'nın doğusunda bulunduğu zaman Nağranın batısında bir denizaltı görülürse Nağra işaret mevki emir beklemeksizin hemen gemi ve Çimenlik kalesini haberdar edilecektir. Gemilerin yekdiğeriyle veyahut işaret ve gözetleme mevkileriyle muhabereleleri aşağıdaki gibi olacaktır: Davet: (-.--)²⁵⁰, Cevap: (-...)²⁵¹, Gerçi tüm sahil gözetleme ve işaret postaları ile gemiler arasındaki muhabereleler da flamalarla olacaksa da tekml postalarda bahriye muhaberesine aşına efrat gönderilinceye kadar gemiler sahilden verilecek 'dikkat' işareti üzerine filika göndermek suretiyle bilgi alınacak veya rapor verilecektir. Mevcut bütün sahil postalarının mahalleri bağlı krokide gösterilmiştir. Denizaltı görününce dikkat çekmek için gemilerden denizaltı istikametine bir beyaz işaret fişegi atılacak gündüz ise flama çekilecektir. Eğer denizaltı evvela sahil gözetleme postaları görürse geceleyin aevli bir atış yapılacak, gündüz ise bir kırmızı flama veya bez ile devamlı daire resmi edilecektir. Denizaltı denizin sathına çıkıp dalmışsa periskobuna top atışı açılacak ve süratle üzerine gidilip onu aşmaya veyahut üzerine demir atmaya çalışılmalıdır. Bu sayede denizaltı sakatlanarak suyun yüzeyine çıkmaya mecbur edilirse imhası gerekir. Eğer denizaltı torpido atarsa suyun yüzeyinde kabartılı bir iz bırakacağından hemen istikamet değiştirilerek gizlice denizaltının üzerine gidilmelidir. Denizaltı mahvedilir veya gözden kaybedilirse hemen süratle ve şifresiz olarak hangi saatte, nerede, nasıl görüldüğü kısa ve açık bir surette Başkomutanlık Vekâletine ve Müstahkem Mevki Komutanlığına telgrafla bildirilecektir. Telsiz telgraf cihazı olan gemiler Okmeydanı vasıtasıyla Başkomutanlığa ve Kilitbahir istasyonu vasıtasıyla Müstahkem Mevkii

²⁵⁰ Telsiz Merkezleri arasındaki şifreli Mors haberleşme işaretidir.

²⁵¹ Telsiz Merkezleri arasındaki şifreli Mors haberleşme cevabıdır.

Komutanlığına bilgi verirler. Her ihtimale karşı telsizle verilen bilgi süratle telefonla da iletilmesi lazımdır²⁵².

31 Ocak 1915 tarihli emirde, Çanakkale Telsiz Telgraf cihazı olmayan gemiler sahilde ki İşaret İstasyonları vasıtasıyla haber ederler. Nöbetten dönen gemi nihayet bir saat sonra raporunu Komutanlığa gönderecektir. İsa Reis Gambotu süvarisi İstanbul'a hareketten önce Müstahkem Mevkii Komutanlığınca şimdiye kadar aldığı muhtelif talimatları ve emirleri ve şifreyi Aydın Reis süvarisine teslim edecektir²⁵³.

3 Şubat 1915 tarihli belgede Çanakkale 9. Tümen Kıtalarının kadro noksanı esası Depo Tabur'undan ikmal edileceği ve esası Depo Taburunun mevcudu daima 1.000 olması gerektiğinden Tümen Asker Alma Dairesi'nden bu miktarın tedariki mümkün olamaz ise Kolordu mıntıkları tarafından gönderilmesi için Müstahkem Mevki Komutanlığı'na bildirilmesi emredildi²⁵⁴.

19 Şubat 1915 tarihli belgede Çardak-Çanakkale arasında her gün bir gemi dolaşmakta ve sahilde Nizamiye ve Jandarma Postalarıyla gözetlenecektir. Gözetleme Postaları Çanakkale'ye telefon veya telgrafla kısmen bağlı olup diğer kısımlarla bağlantı kurulmasına çalışılmaktadır. 19 Şubat 1915 Düşman bombardımanı esnasında cereyan eden telsiz muhabereleleri²⁵⁵.

22 Şubat 1915 tarihinde Muvasala ve Muhabere Zabıtlığı'ne gönderilen evrakta, Biga ile Çanakkale arasında sivil bir telefon hattı tesis edilecektir. Gereken malzeme Biga'dan tedarik edilmiş olmakla hattın tesisi için gereken memurların Karabiga'ya geldiklerinde ve oradaki Askeri Şube Riyasetine müracaat etmelerinin kendilerine bildirilmesi²⁵⁶.

²⁵² ATESE Arşivi, BDH Kls. 4669, Dos. H12, F. 1-35.

²⁵³ ATESE Arşivi, BDH Kls. 4669, Dos. H12, F. 1-35a.

²⁵⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4669, Dos. H12, F. 1-39.

²⁵⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4669, Dos. H12, F. 1-39.

²⁵⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 5-4.

Telsiz-telgraf alet ve edevatı 23 Şubat 1915 tarihinde İstanbul Merkez Komutanlığı'ndan Karargâh-ı Umumi Muhabere ve Muvasala Müfettiş-i Umumiliğine gönderilen Rumeli Hisarı'ndaki Amerika Mektebi'nden alınıp 1. Kolordu Telgraf Bölüğüyle Beşiktaş Taburu Jandarma Merkezi Takımı Komutanları imzasıyla mektep iradesine verilen ilmühaber karşılığında alınan ve merkezlerde bulunan telsiz-telgraf alet ve edevatı bir sandıkta gönderilmiş olmakla sonrasında karşılığı olan bir adet makbuzun gönderilmesi adına muhtıradır²⁵⁷.

Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 5 Mart 1915 tarihinde Çimenlik'ten Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Rumeli Ciheti muhabereleleri üç mıntıkaya ayrılmıştır. Birinci mıntıka, Soğanlıdere ile Kumtepe'den geçen hatlar Seddülbahir cihetidir. İkinci mıntıka, Soğanlıdere - Kumtepe ile Çamburnu-Kabatepe hatları arasındaki mahalde. Üçüncü mıntıka, Maydos, Kocadere, Anafarta, Kemikli hatlarını muhtevi olan kısımdır. Birinci mıntıkaya Mülazım-ı Sani Yaşar Efendi, ikinci mıntıkaya Mülazım-ı Evvel Ahmet Efendi memur edilmiştir. Bunlar kendi mıntıklarında bulunan ve bulunacak olan kıtaların muhaberelelerini teminine memur edilmiştir. Üçüncü mıntıkaya gelince, Maydos, Kabatepe ve Anafarta'da bir takım çavuşu, hatlarda ve telefonlarda meydana gelecek tamir ve tadilat yapmaya görevlendirilmiştir. Bu mıntıkada bulunan telefoncularla hat çavuşları Maydos Müdürü Seyit Efendi'nin emir komutasındadır. Çanakkale Telefon Bölüğü'nden tümenlere müfreze ayrılması ve verilmesi mümkün değildir. Şu ana kadarki arz olunduğu üzere her zabıt kendi mıntıkası dâhilinde yapılması gereken hatları inşa ve muhafızı ile sorumlu olduğu arz olunur²⁵⁸.

Çanakkale Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 6 Mart 1915 tarihinde Çimenlik'ten Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, 25 Şubat 1915 tarihinde Çanakkale Boğazı girişi istikametindeki bombardımanda Kumkale

²⁵⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1508, Dos. 4, F. 12-4.

²⁵⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 8.

ciheti hatları hemen tamamen tahrip olduğu ve santral tehlikede bulunduğundan telefonuyla kurtarabileceği alet ve edevatı alarak Köprübaşı'na çıktıkları ve oradan Çanakkale ile muhabereyi başlatır başlatmaz yine çekilmek zorunda kaldıklarından, birkaç saat sonra İntepe'den Çanakkale ile muhabereyi temin etmişlerse de Kumkale'den haber almak mümkün olmadığından hemen yine Köprübaşı'na gidip hatları tamir ederek muhabereyi tesis etmeleri için müfreze çavuşuna, bir an önce ikmali için yeterli miktarda malzeme ve efrat ile bölük yüzbaşısının sevk ve muhabereye başlatmasına emir verildi. Yine muhabereye Köprübaşı'ndan başlandığı ve birkaç saat sonra muhaberenin kesintiye uğradığı ve telefonlarının Yeniköy cihetine çekildiği ve topçuların piyadeye katılması üzerine hat inşasına memur İhsan Efendi'ye emir verilerek dağılan efradı toplaması ve tümenin emrine tâbi olması ve emir olunan hatların inşasıyla beraber muhaberelelerin bir an evvel başlatılması emri verilmiştir. Bugün İhsan Efendi 9. Tümen merkezinden yollanmakta ve İntepe, Halilili hatlarını inşa etmekle beraber Yeniköy-Yenişehir hatlarını tamir ve diğer hatların bakımı ile meşgul olmaktadır. Seddülbahir'den alınan raporda ise bombardımandan bataryaların susması ile beraber hatlar kırılarak muhaberelelerin kesintiye uğradığı ve tabur santraline mermi düşmekle beraber alay santral merkezi de ateş altında bulunduğundan santralin Eskihisar'dan mezarlık civarına nakledildiği ve kısa bir sürede muhabere orada da kesintiye uğradığından kurtarılabilen alet ve edevatı alarak Ahmet Ağa bahçesine çekildikleri ve sabaha kadar çalışarak muhabereleleri başlatmış olmalarına rağmen birkaç saat sonra yine kesintiye uğradığından, doğrudan piyadeye katılarak telgraf zabiti Kirte'ye giderek alay komutanının emrine tâbi olmuştur. Gerekli hatların hemen tesisi emir olduğundan Kirte'den santral merkezinde haberleşme başlamış, Seddülbahir ve Ertuğrul Cihetleriyle Tekkeburnu'nda bulunan Ali Bey Çiftliği'ne nakil olunan helyosta merkezine hattın uzatıldığı ve muhaberenin başlatılmış olduğu bildirilmektedir. Kabatepe'ye yapılan bombardımanda helyosta merkezi hasara uğradığından, geride bulunan Kocaçimen Dağı'na nakil olunarak aynı zamanda karargâhla da muhabere temin edilmiştir. Bu merkezlerde zayi

olan alet ve edevatın miktarını gösterir cetvel takdim kılındığı ve kurtarılan alet ve edevatın yağmur ve çamurlarda kalarak geneli bozulmuş olduğundan, usta tarafından tamirlerine çalışıldığı ve geceleri Kumkale, Seddülbahir cihetlerinden tel ve mücerretlerin toplanmasına devam edildiği arz edilir²⁵⁹.

Sahil istihkâmatı ve Torpil Kıtaatı Umumî Müfettişliği namına kurmay başkanı 9 Mart 1915 tarihinde İstanbul'dan Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, sahil istihkâmatı ve Torpil Kıtaatı Umumî Müfettişliği sahasındaki telsiz telgraf istasyonlarının yeniden taksimi: Şimdiye kadar Anadolu Feneri İstasyonu Anadolu kavağı'na nakledilmiştir. Davet işaretleri şimdiye kadar Anadolu kavağı için olduğu gibidir. Şimdiye kadar Anadolu kavağı İstasyonu Karargâh-ı Umumiye'ye iade edilmiştir. Davet işaretlerini oradan alacaktır. Şimdiye kadarki Alemdağ Telefon İstasyonu Çanakkale Boğazının Asya sahiline nakledilmiştir. Davet işaretleri şimdiye kadar Anadolu Feneri için temin edilmiş olduğu gibidir²⁶⁰.

11 Mart 1915 tarihinde Başkomutanlık Vekâletinden 1. ve 2. Ordu Komutanlığına gönderilen evrakta, İstanbul ve civarında telefon şirketi askeriyece açılmış telefon muhabere merkezinin santrallerinden faydalanacak karargâh ve kıtaat isimlerinin bildirilmiş olduğu, karargâh ve farklı kıtalar tarafından kullanılacak resmî ve hususî telefon muhabere merkezlerinin santralleriyle telefon numaralarının ve kullanacak karargâh ve kıtaların isimlerinin günü gününe bildirilmesi arz olunur²⁶¹.

12 Mart 1915 tarihinde Muvasala ve Muhabere Zabıtlığına gönderilen evrakta, telsiz telgraf istasyonlarının yeniden tesisi için iki emir gönderilmiştir. Birinin Kilitbahir telsizine diğerinin de Çanakkale telsizine verilmesi²⁶².

²⁵⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 9.

²⁶⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 8-2.

²⁶¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 11.

²⁶² ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 8-1.

12 Mart 1915 tarihli belgede, İstanbul ve civarında kurulan ve Cihet-i Askeriye ve Mülkiye'ye ait olan telefon şebekesi kullanılacağı göz önüne alınarak diğer santraller ile mevcut hatlarda bir değişim olmaması gerektiğinin aşağıdaki birimlere bildirilmesi istenmiştir. Posta ve Telgraf ve Telefon Nezaretine, Polis Müdüriyetine, Levazımat-ı Umumîyeye, İmalat-ı Harbiyeye, Gemiler İdaresine, Merkez Komutanlığına, 1. Ordu Komutanlığına, 2. Ordu Komutanlığına, Jandarma Komutanlığına, Harbiye Dairesine, 13 Mart 1915²⁶³.

14 Mart 1915 tarihinde çiftlikten Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta. Kumkale'de açılacak merkeze bir telefon gönderileceği. Anadolu Telsiz Müfrezesi'nin Karacaviran'a nakil olunduğu bildirilmiştir²⁶⁴.

Müstahkem Mevki Muhabere Bölüğü Komutanı Yüzbaşı, 14-15 Mart 1915 tarihinde Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Kirte mıntıkasında muhabere mükemmeldir. Bu gece tel toplamak üzere Seddülbahir'e gideceğini müfrezeye komutanı raporunda bildiriyor. Erenköy'e gönderilen 16'lı santralin yerine konulduğu, altılı santral ile 25'li numaratorün 1. Seyyar Telefon kalemiyesine gönderdiğini Erenköy memuru raporunda bildiriyor. Kilitbahir mıntıkasında muhabere mükemmeldir. Karargâhta 2. Tabur'dan Tekke altına kadar demir tel uzatılmış olup bir sahra telefonu konulmuştur. Baykuş Mıntıkası Telefon Merkezi zayi olduğundan çadırın korunaklı bir yere kaldırılması için Mıntika Komutanlığı'na emir buyurulmasını Müfrezeye Komutanı İsmet Efendi raporunda bildiriyor. Çanakkale'de muhabere mükemmel olduğu bu raporda takdim kılınır. 14-15 Mart 1915²⁶⁵.

14-15 Mart 1915 tarihinde Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Kilitbahir Mıntıkasında muhabere mükemmel olduğunu Müfrezeye Komutanı İhsan Efendi raporunda bildiriyor. Sarıçalı Mıntıkasında muhabere mükemmeldir. Kumkale muhaberesi temin edilmiş, Yeniköy hattı devam olunuyor ise de mücerretlerin noksanlığından dolayı süratle

²⁶³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 8-1.

²⁶⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-34.

²⁶⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1.

iş görülemediğini müfreze komutanı raporunda bildiriyor. Çanakkale Merkezi dâhilinde muhabere mükemmeldir. Kirte'den bir adet seyyar Erikson telefonu tamirden gelmiştir. Mülkiye'den 600 mücerret alınmıştır. Dardanos'ta Cevat Paşa Bataryasına ait hat uzatılıp telefon görüşmeleri başlamıştır. İki nefer Helyostacı 9. Tümen'e gönderilmiştir²⁶⁶.

15 Mart 1915 tarihli belgede, Osmanlı memleketlerinde telgraf hattının mahalli muhabere kesilmesi yahut tehlikeye düşürülmesine asla izin verilemez. Her makam veya idare tarafından eli yatkın olmayan ellerle çekilmekte olan hatlardan bugün istifade edilmediği gibi mevcutları da tehlikeye sebep olmaktadır. Telgraf hattı direkler üzerinden geçirilen telefon hattı dolayısıyla memleketin tüm muhabere sektörüne uğramaktadır. Sebebiyet verenlerin ağır cezalarla cezalandırılması lazım gelir. Bu emrin, Posta ve Telgraf ve Telefon Nezaretine, Polis Müdürlüğüne, Levazımat-ı Umumiyeye, İmalat-ı Harbiyeye, Gemiler İdaresine, Merkez Komutanlığına, 1. Ordu Komutanlığına, 2. Ordu Komutanlığına, Jandarma Komutanlığına, Harbiye Dairesine bildirilmesi²⁶⁷.

3. Kolordu Komutanı, 16 Mart 1915 tarihinde Gelibolu'dan Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Gelibolu ile Maydos arasında günlük posta nakletmek üzere Karargâh Süvari Jandarmaları vasıtasıyla bir askerî posta hattı tesis olunacaktır. Bu maksatla Gelibolu, Cumalı, Yalova ve Maydos'ta ikişer süvari jandarma bulundurulacaktır. Postanın acilen faaliyete geçmesi için gereken tedbirler derhal yerine getirilecek ve işe başlangıç tarihi orduya bildirilecektir. Posta çantası gerek Gelibolu'da ve gerek Maydos'tan sabah saat 05.00'te çıkarılacak ve her gün öğleden sonra saat 13.00'da Gelibolu ve Maydos'a ulaşacaktır. Her Jandarma da bir makbuz defteri olacak ve posta çantasını diğer görevliye devrettiği zaman yanlarındaki makbuz defterini diğerine imza ettireceklerdir. Maydos ve Gelibolu'da teslim muamelesi sahra posta memurlarıyla icra ettirilecektir. Posta naklinden Kolordu Karargâh Komutanı sorumludur. 18 Mart 1915 sabahtan

²⁶⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-3.

²⁶⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 1.

itibaren her iki takımda posta nakliyatına başlayacaktır. 7. Tümen, 19. Tümen, Karargâh Komutanlığına tebliğ edilmiştir²⁶⁸.

18 Mart 1915 tarihinde Posta ve Telgraf ve Telefon Zabıtlığından Başkomutanlık Vekâletine gönderilen evrakta, Çanakkale ile İstanbul arasında mevcut kablo üzerinde muhabere kesilmesi üzerine yapılan kontrol sonucunda ortaya çıkan arızanın muhabere engeli olduğu anlaşılmış ve tamiri için gerekli vesait bulunmadığından dolayı mümkün görülmemekte olduğu anlaşılmıştır. Vesait-i Fenniye-i Saireye müracaat ederek muhabere imkânı olunmakla beraber Gelibolu ile Lâpseki arasına yeniden bir kablonun denize indirilmesi Lâpseki, Çanakkale, Biga ve Bandırma'ya kadar mevcut hatlar üzerine bir tel ilave edilerek Boğaz'ın Rumeli ve Anadolu Ciheti muhaberelerinin acilen temin edilerek, gerekenin yerine getirilmesi için cihet-i askeriyece ilgililere emredilmesi istirham olunur²⁶⁹.

20 Mart 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Kilitbahir'de muhabere mükemmeldir. Gayr-ı resmî telgraf açılışı birkaç gün kabul olunmayacağı, Hamidiye bataryasının telefonsuz kaldığı, Sarıçalı mıntıkasında muhabere mükemmel olup talep edilen hat çavuşunun orada kalmasını Müfreze Komutanı İhsan Efendi raporunda bildiriyor. Kirte'de muhabere mükemmel olduğunu Müfreze Komutanı Yaşar Efendi raporunda bildiriyor. İnzibat dairesindeki bir odaya santral kurulmuştur. Kilitbahir, Umum Komutanlık, Merten Paşa hatları alınıp muhabere başlatılması ve bir tarafına da diğer hatların tamirıyla olunmuş Bağlık içi Santralinden Sarıcaili'ne kadar uzatılacak hatların kuyuları açılmış, 57 efrat ile 28 merkep verilmiş olduğu beyan olunur²⁷⁰.

21 Mart 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Sarıçalı mıntıkasına bir kilo nişadır talep edildiği, Kirte mıntıkasında muhabere mükemmel olup, Alçıtepe'deki santral merkezi hazırlanmış ve hat çekilmiş olduğunu

²⁶⁸ ATASE Arşivi, BDH Kl. 4727, Dos. 95, F. -11.

²⁶⁹ ATASE Arşivi, BDH Kl. 1510, Dos. 7, F. 27-29-2.

²⁷⁰ ATASE Arşivi, BDH Kl. 4726, Dos. 90, F. 1-5.

ve ahval-i harbiye de santralin oraya nakil olunacağı. Kilitbahir mıntıkasında muhabere mükemmel olup, grafit tozu, kömür levha, iki Erikson telefonu, bu telefonlardan biri Hamidiye istikametine biri de elde ihtiyat olarak bulunması talep olunur. Daireye yerleştirilen altılı santral değiştirilip yerine 25'li numarator konulmuştur. Kilitbahir, Merten Paşa, Asker Alma, Sevkiyat, İstihkâm Zabıtlığı hatları tamir olunup muhabereye başlamıştır. Bağlık içerisinde Sarıcaili'ne kadar konulan kabloların ve direkleri dikilip tel çekmeye başlanmış ise de ancak 15 direk arasına tel çekilebilmiştir²⁷¹.

22-23 Mart 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığı'ne gönderilen evrakta, Daire dâhilinden üç çavuş tarafından diğer iki hat santrale alınmıştır. Mustafa Efendi Çiftliği'nin üst tarafındaki yoldan Sarıcaili'ne kadar uzatılan hat, köydeki santral merkezine iki direk, beş tel arası kalmıştır. Kepez'in bir km ilerisindeki köprünün yanına kadar 64 direk ve tel toplandığı, iki arabada sekiz direk Bağcı köyüne gönderildiği, direklerin Bağcı köyüne nakli için katarlar komutanına müracaat olunmuş, alınan cevapta arabaların bir kısmı Ezine'ye erzak götürmek üzere yola çıktığını ve geri kalan 40 arabanın da havanlar bataryasına nakli için tahsis olunduğu ve elde mevcut araba olmadığından üç gün sonra verileceğini söylemektedir. Sarıcaili mıntıkasında muhabere mükemmel olup, Yeniköy hattında mücerret olmadığını müfreze komutanı bildiriyor. Kilitbahir'de muhabere mükemmeldir. 37 mm'lik bataryanın telefon levhası kırılmış ve tamir dairesine gönderileli bir ay olmuştur, alay komutanının telefonu bozulmuş ve hemen tamir edilmiştir²⁷².

23 Mart 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Sarıcaili'ne uzatılan hatlar köye ulaşmıştır. Ezine'ye uzatılan dâhili hatların inşasına devam edilmekte, malzeme sevki yapılmaktadır. İngiliz

²⁷¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-6.

²⁷² ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-7.

hatlarının sökülmesine devam olunuyor. Çanakkale-Erkan-ı Harbiye hattı tamamlanmış ve muhabere başlamıştır. Şehir içindeki boşa kalan hat ve mücerretler toplattırılmıştır²⁷³.

24-25 Mart 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Sarıcaili Santralının Tayyare ve Liva Komutanlığının hattının bakımı için hat çavuşu çıkarılmış ve bir merkez diğer bir merkezle muhabere etmekteyken diğer hatlarda işitilmekte ve muhabere sekteye uğratmakta olan bu hâl santralin düzenini bozmaktadır. Hamidiye hattı bakım ve taksim direği tamamlandığı gibi Erenköy ile Daire'den gelen hat için iki direk bırakılmıştır. Karargâhtan taksim direğine kadar olan hattın direkleri toplanılmıştır. Daire hattı da bakım ve Köprübaşı'ndan Kuruçeşme'ye kadar olan direklerden Almanların kablo hattı bağlı beş direk istisna edilerek geri kalanı sökülmüş olduğu ve tamir için Soğanlıdere Müfreze Komutanlığından üç ve Hamidiye Santralinden bir telefon geldiği ve tayyare telefonunun değiştirildiği²⁷⁴.

24-25 Mart 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığı'ne gönderilen evrakta, Daire dâhilinde muhabere mükemmeldir. Sarıcaili'ne 30'luk santral konulmuştur. Daire santraline Erenköy hattı bağlanmıştır. İngiliz hattı Karantina'ya kadar sökülüp telleri toplanmıştır. Kilitbahir mıntıkasında muhabere mükemmel, Mecidiye istihkâmındaki kablo tahrip olmuş ve tekrar tamir edilip iletişim başlamıştır. Erenköy'de 26.

Alayın gözetleme telefonu kaldırıldığı, Dardanos merkezi, Sarıcaili Santralının numarasını düşüremediği²⁷⁵.

Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 25 Mart 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Pınarbaşı'nda bir telefon merkezi kurulmuş ve hatların bakımına devam edilmiştir. İnşa edilmekte olan hat Yağcı köyüne ulaşmıştır. Sökülen İngiliz hattı malzemesi

²⁷³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-45.

²⁷⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-71.

²⁷⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-9.

güzergâha nakil olunmuştur. Dardanos Mıntıka Komutanlığı yeni gözetleme mahalline hat uzatmış ve telefon bağlatmıştır. Cevat Paşa Tepesi'nden 5,7'lik bataryaya hat uzatmış ve telefon bağlatmıştır. Hem Dardanos mıntıkasına ikinci bir ihtiyat hattı olmak ve hem de Cevat Paşa Tepesi'nin doğrudan doğruya muhabereleleri temin edilmek üzere Daire santralinden ikinci bir hat inşasına başlanmıştır²⁷⁶.

25-26 Mart 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığıne gönderilen evrakta, İnzibat Dairesi'nin yanındaki santral merkezindeki 25'li numarator kaldırılıp yerine santral konulmuştur. İki seyyar telefon ile piyadeye mahsus 500 m'lik hafif sahra kablolarında bir adet telefon ile 100 m. kadar kablo Kilitbahir'e gönderilmiştir. İngiliz hatlarının sökölmesine devam olunuyor. Bağcı köyüne arabalar geç geldiğinden direkler nakledilememiştir. İngiliz hattından toplanan mücerretler Bağcı köyüne gönderilmiştir. Dardanos'a bir seyyar telefon gönderilmiştir. Gönderilen malzemeler Kilitbahir'e ulaşmıştır. Kirtetepe (Alçitepe)'de muhabere hala faaliyettedir. İki zilli telefon bir ay önce tamire gönderilmiş ise de Kilitbahir'de kalıp Ahmet Efendi yarın gönderecektir. Sarıçalı mıntıkasında muhabere hala faaliyettedir. Gönderilen beşli santral Sarıçalı'ya konulmuş, hat ikmal edilip tümen müfrezesi tarafından ilgili mahale bir santral konulacağı²⁷⁷.

26 Mart 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Dardanos-Çanakkale arasında ikinci bir hat inşa olunarak muhabere sağlanmıştır. Liva Komutanlığının Karargâh ile muhaberelelerinin emin bir surette tesisi için mevcut hattın Mecidiye-Karacaviran-Sarıcaili güzergâhını takip etmek üzere bir hat daha inşa edilmiş ve muhabereleleri başlamıştır. İngiliz direklerinin sökölmesine ve Çiftliğe uzatılan dâhili hattın güzergâha sevk olunmasına devam ediliyor. 11. Tümen'den direk

²⁷⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-47.

²⁷⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-11.

nakledecek arabalar henüz gelmemiştir. Sahra Telgraf Müfrezesi tarafından inşa kılınmakta olan Sarıcaili-Çiftlik hattı Okçular'a ulaşmıştır²⁷⁸.

26-27 Mart 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığıne gönderilen evrakta, Kilitbahir'de muhabere yerindedir. Havan merkezine yerleştirilmek üzere bir numarator lazım olduğu, bir telefon, 15 direk, bir km tel isteniyor. Sarıçalı'da muhabere yerindedir. Sarıçalı'dan Halilili'ne Tümen Müfrezesi tarafında kablo teli çekilmiş oluğu bildirilmiştir. Daire santraline Dardanos'tan bir hat bağlanmıştır. Mecidiye'den Karacaeli'ne çekilen tel son bulup muhabereye başlanmıştır. İngiliz hattının toplanmasına devam edilmektedir. Kilitbahir ile Daire arasında bozuk olan kablonun toplanmasına gayret edilmiş ise de alınmadığından tekrar iskele önüne bırakılmış olduğu bildirilmiştir²⁷⁹.

27-28 Mart 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığı'ne gönderilen evrakta, Kilitbahir Mıntıkasında muhabere mükemmeldir. 15 direk, bir km bakır tel, bir manyetolu, zilli telefon alınarak havan bataryasına sevk olunup, bu gece hat uzatılmaya başlanılacaktır. Tenger'de havan mevkiinde hatların çoğalmasından dolayı merkez bağlantısı için bir numaratorre ihtiyaç duyulduğu, 26. Alay'a ait seyyar telefon mahalline gönderildiği belirtilmiştir. Kabatepe Nizamiye'ye 25. Alay gelmiş, telefon telleriyle mücerretleri mevcut olup, bir küçük telefon şebekesi hazırlamak üzere iki hat çavuşunun gönderilmesi, Kabatepe numaratorü 25. Alay merkezine bağlanacaktır. Menderes mıntıkasında muhabere yerindedir. Bugün 40-50 kadar mermi atılmış olduğundan telefon santralinin önce seçilmiş olan mahale kaldırılmıştır. Daire dâhilinde muhabere yerindedir. Maydos kablosu tamir olunup, muhabereler sağlanmıştır. 12 kangal tel ile 60 direk Okçular'a gönderilmiştir. 15 direk, üç Erikson telefonu, bir seyyar telefon Kilitbahir'e gönderilmiştir²⁸⁰.

²⁷⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-48.

²⁷⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-12.

²⁸⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-13.

26-27 Mart 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından, Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Kilitbahir'de müfreze komutanından alınan raporda, hattın değişimine ihtiyaç olduğundan, değişim sırasında muhabere kesilmemesi için on adet İngiliz direğine ihtiyaç vardır. Kilitbahir kazası dâhilinde dolambaçlı halde geçen en mühim kablo hatlarının harp sırasında kesintiye uğrayacağı ve o esnada tamiri de zor olacağı için kablonun hatlarının denizden Kilitbahir güneyindeki mezarlığa kadar uzatarak doğruca santrale alınmak üzere 700 m kabloya ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Soğanlıdere'ye Kilitbahir'den alınan manyetolu numaratorün bağlandığı. Sarıcaili muhaberesini temin için üç adet komütatör bağlanmıştır, Hasan Mevsuf Merkezinin yanına bir direk daha dikilerek teller muntazam bağlanmıştır²⁸¹.

28 Mart 1915 tarihinde Osmanlı Ordu-yı Hümayunu Başkomutanlık Vekâletinden Posta ve Telgraf ve Telefon Nezaretine gönderilen evrakta, İstanbul ile Çanakkale arasındaki muhabereyi sağlayan İngiliz kablolusunun birkaç gündür işlemediği, gerek Anadolu ve gerek Rumeli cihetinden son derece güvenli muhabere hattına ihtiyacı malum olmak üzere Tekirdağ ile Gelibolu arasında sahilden çekilmekte olan telgraf hattının süratle tamamlanması, Gelibolu ile Lâpseki arasına bir kablo döşenmesi ve Lâpseki'den Anadolu tarafıyla da muhaberenin devam ettirilmesi²⁸².

29-30 Mart 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Kilitbahir mıntıkasında muhabere mükemmeldir. Obüs bataryasının hattı kırılıp bir saat kadar kesintiye uğrayıp tamir edilmiştir. Sarafim Çiftliği'ndeki telefon Maydos santralinde bağlı olduğu numarayı düşürmemekte olup Sarafim Çiftliği'ndeki 25. Alay tarafından hat telefonu bağlanmış, verilen emir üzerine hat çavuşları gidip bağlanan teli çıkarmak istemişlerse de Alay Yaveri Kemal Efendi tarafından muhalefet olup çıkarılmamıştır. Bu halin devamında santral memurunun mesuliyet kabul edemeyeceği, Tenger ilerisindeki

²⁸¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-73.

²⁸²ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-29.

sekiz metrelik batarya için bir km kabloya ihtiyaç olduğu bildirilmiştir. Menderes'te muhabere mükemmeldir. Kirte mıntıkasında muhabere mükemmel olup, öğle üzeri obüs bataryasının hattı kırılmış ise de hat çavuşları tamir etmiştir. Daire dâhilinde muhabere mükemmeldir. İngiliz hattının toplanmasına devam olunuyor. Müfreze komutanına 5'li bir numarator gönderilmiştir²⁸³.

Telsiz Telgraf Taburu Komutanı Binbaşı Ali 30 Mart 1915 tarihinde Muhabere ve Muvasala Müfettiş-i Umumiliğine gönderilen raporda, Çanakkale'ye gönderilen telefonun merkezi Okmeydanı ve Anadolukavağı'yla muhabereyi başlatmıştır. Şimdiye kadar (14 Mart 1915 tarihine kadar) merkez şifresi verilmemiştir. Henüz verilip verilmediği hakkında bilgi yoktur. Verilmesi için gerekli işlemin yerine getirilmesi lazımdır. Süvari Merkezi harekete hazırdır. Kendisine yedek olarak Alemdağ'daki Yavuz'un direği verilmiştir. Direği alınan Yavuz'un makinesine taburca diğer bir direk hazırlanmaktadır. Bilginize arz edilir²⁸⁴.

30-31 Mart 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Kilitbahir muhabereleeri devam etmekte olup, yalnız Kirte muhaberesi bombardımandan dolayı bir saat kesintiye uğramıştır. Yıldız Mevki Mıntıka Komutanlığı için bir manyetolu ve bir büyük Erikson telefonu bağlanacaktır. Bir küçük Erikson telefonu ile Havuzlar'dan Yıldız'a kadar bir hattın uzatılması için 3.000 m. tel ve 25 adet mücerrede ihtiyaç olduğu ve bu malzemenin gelmesiyle telefon şebekesinin hazırlanmış olunacağı, beşli numarator Tenger'deki Havan Bataryası Mevkiine bağlanacaktır. Sahra topçu komutanının Tekkeburnu'nda yapılacak gözetleme mevkiıyla kendi mevki arasında altı km'lik bir hat uzatılması için tel, direk, mücerret toplanılıp hat uzatımına başlanmıştır. Erenköy muhabereleeri hâlâ faaliyette olup, 3. Tümen'in Karargâh hattının Erenköy hattına bağlandığı. Karargâh muhabereleeri layıkıyla cereyan etmiştir. Kepez Mevkii üzerinde bulunup evvelce düşman mermileriyle kırılan ve şu sıra mevkiine bağlanan hatlar tamir edilmiş, Erkan-ı Harbiye

²⁸³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-15.

²⁸⁴ATESE Arşivi, BDH Kls. 1513, Dos. 14, F. 22.

telefonuna ilave edilen üçüncü telefon zilinın tamiri gerektiği ve makine ustası gönderileceği bildirilmiştir. Sarıcaılı Merkezinde telgraf hattında birdenbire sıkıntı başlaması üzerine hemen hat çavuşu çıkarılmış ve 45 dakikalık kopukluk düzeltilerek muhabere temin edilmiştir. Dardanos, Mecidiye Merkezleri muhaberelemi mükemmel cereyan etmiştir. Tayyare Mevkiinden Telsiz Telgraf Merkezine kadar hat uzatımına bařlanmıřtır²⁸⁵.

Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 31 Mart 1915 tarihinde Sarıcaılı'nden Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığı'na gönderilen evrakta, Topçu Gözetleme Mevki olmak üzere Kirte civarından Tekkeburnu'na uzatılan hat tamamlanmıştır. Yıldız'da teşekkül eden Mıntıka Komutanlığı için Havuzlar'dan Yıldız'a ve Tekke altından keza Yıldız'a hat uzatma ve önceki hat ihtimam edilmiştir. Sarafim Çiftliği'nde bulunan Alayın hareketi üzerine Maydos-Sarafim Çiftliği hattı biraz daha uzatılarak 25. Alay muhaberesine tahsis kılınmıştır. Karacaviran'dan tayyare hangarına uzatılan hat ikmal olunarak muhabereye başlanmıştır. Kalvert Çiftliği'ne uzatılan hat ormanlık alandan geçtiğinden ve ormandaki ağaçlardan direk olarak istifade edildiğinden hat ancak Salihli'ye üç km mesafeye kadar ulaşabilmiřtir²⁸⁶.

31 Mart-1 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığine gönderilen evrakta, Havuzlar'dan Yıldız'a bir tel uzatıldığı ve Tekke altından Yıldız gözetleme Mevkiine bir tel uzatılmış ise de mücerretlerin yetişmediğini ve Sarafim Çiftliği'ndeki 77. Alayın hareket etmesinden dolayı telefon alınmıştır. Tenger'deki Havan Bataryası Mevkiine yeni numarator konulduğu, gözetleme yeri Soğanlıdere, Baykuş'a doğru santral hattı bağlanmıştır. Kirte muhaberelemi sorunsuz devam etmiştir. Sarafim Çiftliği'nden obüslerin hattına kadar ihtiyat olarak elde bulundurulan bakır tel toplanmış ve çiftlikten tahminen 40 direk ortadan kaldırılmıştır. Obüs Taburu Komutanlığına müracaat edildiğini ve on kişilik obüs bataryasına ufak bir hat uzatılmıştır. Karargâh muhaberelemi kesintisiz cereyan etmektedir. Hat

²⁸⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-16.

²⁸⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-54.

çavuşları hatları ilgili mahallere çekmiştir ve pek az kalan eksiklerinde tamamlanacaktır. Erenköy, Sarıçalı Mıntıkasında muhabere faaliyettedir. Hastanede bulunan Erikson telefonu duvar telefonuyla değiştirilmiş ve Karacaviran yoluyla uçak hangarına bir hat uzatılarak muhaberele başlanmıştır²⁸⁷.

1 Nisan 1915 Sahil Müfettişliğine gönderilen evrakta, Liman Paşa'dan Gelibolu ile Çardak arasına bir kablo hattının döşenmesi hakkındaki emirdir²⁸⁸.

Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 1 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Havuzlar'a kurulan Mıntika Komutanlığı hatları tamamlanmış ve Tenger ilerisine gönderilen havanların hattıyla geceleyin uğraşılmıştır. Nağra'dan Bigalı'ya döşenecek deniz kablosu yerine sevk edilmiş ve gerekli hazırlıklar yapılmıştır²⁸⁹.

1-2 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabitiğine gönderilen evrakta, Kilitbahir mıntıkasında muhaberele faaliyettedir. Yıldız Mıntika Komutanlığında gözetleme mahalline uzatılan hatlar tamamlanmıştır. Erenköy muhaberelelerinin devam ettiği, Sarıcaili'de iki km sağda bulunan eğri direkler tamamen değiştirilmiştir. Dardanos ve Mecidiye'de muhaberele layıkıyla cereyan etmiştir. Daire dâhilinde muhabere mükemmeldir²⁹⁰.

2 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabitiğine gönderilen evrakta, Erenköy Merkezinde muhabere mükemmeldir. Kumburnu ile Yeniköy arasındaki bozuk hat toplanmıştır. Kirte muhabereleleri mükemmeldir. Kirte'nin güneyindeki batarya Maydos'a hareket edip, telefon hattını söküp tahminen 500 m. mutavassıt kabloyu alıp götürmüştür. Kilitbahir muhabereleleri mükemmeldir. Baykuş mıntıkası komutanı tarafından kablo teli tedarik olunup, hat uzatılarak, manyetolu telefon yerleştirildiği, gözetleme mevkiine

²⁸⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-17.

²⁸⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 38-1.

²⁸⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-55.

²⁹⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-18.

küçük seyyar telefon bağlandığı, Sarafim Çiftliği'ne 25. Alay gelip, kendi telefonunu bağlayarak haberleşmeye başlamıştır. Daire dâhilinde muhabere mükemmeldir. İngiliz hattının toplanmasına devam olunuyor. Değirmenin sonuna kadar toplanmıştır. Sarıcaili idaresindeki hattın direklerin tamirine çalışılıyor. Kablo için sevkiyattan kayık gelip Kömür İskelesi'ne gitmek için yola çıkmış ise de havanın muhalefetinden saat 02.00'a kadar bir türlü gidemeyip Sevkiyat İskelesi'ne bağlanmıştır. Bizzat Nağra'dan kayık hareket ettirmek üzere sevkiyat reisine istimbote için söylenmiş, mevcut istimbote olmadığından hava düzelecek olursa hemen hareket etmek üzere kayıkçıya emir verilecektir. Çünkü gönderilen seyyar telefon ve mikrofonunu makineci ustası tamir edip Kilitbahir'e gönderilmiştir. 3. Tümen idare reisi için tümen telgraf müfrezesi tarafından polis santraline hat uzatılarak, muhabere başlatılmıştır. Karargâh-1 umumîden Erenköy'e doğru uzanan hat numarayı düşürmediğinden sıkıntı yaşanmaktadır. İngiliz hattından sevkiyat direklerinden Karantina'ya kadar 70 adedi bölük merkezine depo edildiği²⁹¹.

2-3 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Daire, Karargâh ve Sarıcaili hatlarında mevcut olup, muhaberele ilgili sekteye uğratmakta olan kablo dolaşmaları sebebi ile Dardanos'tan aşağıda olduğu ve her mahallin birden numarasının düştüğü bildirilir. Sarıcaili Santrali önüne dikilen 12 direğe mevcut hatların nakil ve kurulum işleminin bitirildiği arz olunur²⁹².

3 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Kilitbahir mıntukasında muhabere mükemmeldir. Fazla mücerret teller toplanmıştır. 7. Bölük ile alay gözetleme mevzii kalın denizaltı kablosu ile bağlanmıştır. Hamidiye yeraltı kablosunun eksigi tamamlanıp, Alay gözetleme mevziine bağlanmıştır. Namazgâh 4. Bölüğe ait küçük seyyar telefonunun kömür levhasıyla pili uzatılarak üzere gönderildiği, seyyar telefonlar için dört kuru pil ihtiyacı vardır. Kirte'de muhabere

²⁹¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-19.

²⁹²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-80.

mükemmeldir. Erenköy’de muhabere mükemmeldir. 6. ve 8. Bataryaların hattı bozulmuş, hat çavuşları tarafından tamir edilmiştir. Daire dâhilinde muhabere mükemmeldir. Karargâh-ı Umumînin Erkan-ı Harbiye telefonları için siper paratonerine ihtiyaç olduğu, tel ile 12 adet mücerredin Maydos Birliği’ne gönderildiği, kablo sarılıp hazırlandığı ve hava uygun olduğunda denize atılmak üzere Bolayır Vapurunda bulunmaktadır²⁹³.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 3 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili’nden Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığı’na gönderilen evrakta, Namazgâh’taki 7. Bölük-Alay Gözetleme hattı ile Hamidiye Bataryası kısmen havaî olan hat yeraltı kablosuna çevrilmiştir. Erenköy’de obüs 6. ve 8. Bataryaların hatları bozulduğundan tamir edilmiştir. Sarıcaili-Karacaviran hatlarında meydana gelen arızaların giderilmesi ve Nağra-Bıgalı arasında denize indirilecek kablo için her iki yönde inşa olunacak hatların malzemeleri hazırlanmıştır. Sarıcaili’nden Salihli’ye uzatılan hat dâhili ikmal edilmiş olduğundan efradın istirahati ve çamaşırlarının yıkanması için bir gün istirahatten sonra Çanakkale’ye gitmeleri emri verilmiştir²⁹⁴.

4 Nisan 1915 tarihinde 5. Ordu Komutanlığına gönderilen evrakta, Müstahkem Mevki Muhabere Müfrezesi tarafından Rumeli ve Anadolu tarafına tesis edilen muhabere şebekesinin bazı bölümlerinin bugün orduya mensup kıtalar tarafından üretilebildiği ve kıtaların telefon merkezi ve hatlarını kendi bağlayabilmelerine rağmen her an, bu merkez ve hatların kıtalara bırakılması uygun görülerek, sırf Müstahkem Mevki muhaberelerine mahsus hatlarla kıtaların terk edilen kısımları ayrılmış ve ekteki krokide gösterilmiştir. Krokide Müstahkem Mevkie ait olan kırmızı çizgilerle çizilmiş hat da, Boğaz’ın sahil tarafındaki muhaberesinin teminine tahsis edilmiştir. Maydos ile çiftlik arasında doğrudan doğruya muhabereyi temin için Müstahkem Mevki Muhabere Bölüğüne yapılmakta olan Çiftlik-Salihli-Sarıcaili-Bıgalı kablosu, Maydos hattı Salihler’e kadar tamamlanmış ve Çakıllık’a kadar uzatılması 11. Tümene havale edilip,

²⁹³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-20.

²⁹⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-57.

direk ve malzeme gönderilmiştir. Ordunun muhaberesine tahsis edilmekte olan bu doğru hattın inşasına kadar şimdilik Erenköy ve Daire santrallerinden hat alınarak, Çiftlik ile Maydos arasında muhabere edilecekse bile, bu husus için merkezlere gerekli talimatlar verilmiştir. Ordu ve Müstahkem Mevki şubesi bu suretle ayrıldıktan sonra hatlar haricinde olan muhaberelerin zabitan ve efradı Müstahkem Mevki Muhabere Dairesine katılarak²⁹⁵, telefon alet ve edevatının tümenler tarafından düzenlenmesi karşılığı kıtalara teslim edeceklerdir²⁹⁶.

4 Nisan 1915 tarihinde Başkomutanlık Vekâletinden Sahil Müfettişliğine gönderilen evrakta, Gelibolu-Çardak arasına kablo döşenmesi hakkında Posta ve Telgraf Nezaretinde kablunun döşenmesi için bir vapurun Bahriye Nezareti'nden tahsisi ve 5. Ordu ile Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığı tarafından askeri yardım istenmesi hakkında gereken tebligat uygulandı²⁹⁷.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 5 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaeli'nden Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığı'na gönderilen evrakta, dün gece Seddülbahir civarındaki obüs mevziine ve batarya ile gözetleme mevziine hat uzatıldığı bildirilmiştir. Sarafim Çiftliği hattı kırıldığından tamirine giden neferlerin gelmediği ve muhaberenin de açılmadığı²⁹⁸.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 6-7 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaeli'nden Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabitiğine gönderilen evrakta, 11. Tümen ile Ezine arasına uzatılarak, telefon hattı nakliyatında kullanılmak üzere 8. ve 9. Nakliye Kollarının Bölüğümüz jurnaline verilen 20 çift öküzün iaşelerine Bölüğümüz kadrosu müsait olmadığı için hayvanların Bölük tarafından iaşelerine izin verilmesi arz olunur²⁹⁹.

²⁹⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-58.

²⁹⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-59.

²⁹⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 1500, Dos. 7, F. 38.

²⁹⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-62.

²⁹⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 12.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 8 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaali'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, mevcut hatlar değiştirilmiş ve iki km tel uzatılmıştır. Tenger ilerisinde Rumeli Mecidiyesi için bir gözetleme merkezi açılarak muhabere tesis edilmiştir. Dün geceki bombardımanda Kirte mıntıkasında bulunan hatlar iki defa kırılmış ise de tamir edilmiştir. Erenköy'e uzatılan üçüncü hattın direği kırıldığından uzatılmıştır. Nağra kablosuna ait hat Mecidiye istikametine ve Rumeli cihetinden Poyraztepe'ye ulaşmıştır. İngiliz hattı malzemesinin nakiyatı ve Çanakkale'de bulunan hatların iyileştirilmesine devam edilmektedir. Tayyare telefonu bozulduğundan uzatma ve muhabere sağlanmıştır³⁰⁰.

8 Nisan 1915 tarihinde 5. Ordu Komutanı Liman Von Sanders, Gelibolu'dan: Muhabere ve Muvasala Müfettiş-i Umumiliğine ulaşan şifreli evrakta, Müstakil Süvari Livasına mahsus olup Mızraklı Süvari Alayında bırakılan telefon telsiz telgraf istasyonunun Gelibolu'ya süratle götürülmesi ve bildirilmesi rica olunur. Müsvedde: Telsiz Telgraf Tabur Komutanlığına, telsiz telgraf merkezinin acilen Gelibolu'ya gönderilmesiyle neticesinin bildirilmesi şekliyle gönderildi³⁰¹.

8-9 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabitiğine gönderilen evrakta, Kilitbahir mıntıkasında muhabere mükemmeldir. Mecidiye İstihkâmı ile Yıldız yoluyla en sondaki hatta iki km'lik kablo uzatılmış ve havan bataryasından başlayarak ileri gözetleme mevkiine kadar iki km'lik kablo uzatılmış ve telefona bağlanmış olup ve an itibariyle Mecidiye İstihkâmıyla ileri gözetleme toplamda 15 km'lik hat üzerinde doğrudan doğruya gözetleme için muhabere temin edilmiştir. Dün gece Seddülbahir'e yapılan bombardımanlardan hat bir, iki yerinden kırıldığı ve tamir ettirilmiş, ikinci defa kırılması üzerine tekrar tamir edilmiştir. Kirte'den Seddülbahir'e doğru hattın toplanacağı ve bu suretle gösterilmiş mevkie doğru hat uzatılacaktır. İşlemeyen Daire ikinci hattının bugün tamir olmuştur. Erenköy 2. Mıntıka bugün 05.30'da açılarak muhaberele başlanmıştır. Karacaviran'a

³⁰⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-66.

³⁰¹ATESE Arşivi, BDH Kls. 1513, Dos. 14, F. 28.

sevk edilmek üzere üç tel arabalara yüklenmiş ise de şu halde arabanın birisi kırılmış olduğundan, tellerden iki tanesi Karacaviran Telgrafhanesi yanında bir haneye konulmuş ve diğeri de gönderilmiştir. Mecidiye Gözetleme Mevkiinden Nağra'ya doğru İngiliz direkleri üzerine hat çekilmesi işlemi sona ermiş ve kabloya bağlanmıştır. Salihli'deki direk ve telleri almak üzere gönderilmiş arabalar da henüz gelmemiştir. Anadolu Hamidiye'den Dardanos'a kadar deniz kenarından uzatılacağından 20 nefer yarın sabah 08.00'da Hamidiye'ye gönderilmesi gerekmektedir³⁰².

9-10 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığı'ne gönderilen evrakta Kilitbahir ve Kirte Mıntıkası muhabereeleri mükemmeldir. Dün geceki raporda yapılacağı arz olunan yeni Orduğâh Santral Merkezi, alay komutanlığı emriyle ertelenmiş ve bu gece alınan emir üzerine bakımına başlanacağı müfreze komutanı raporunda bildirilmiştir. Erenköy muhabereeleri mükemmeldir ve Sarıçalı'dan helyosta getirilmiştir. Arıburnu telgraf efradını değiştirmek üzere karargâhtaki 30'luk helyosta efradı mevkilerine gitmiştir. Sarıcaili'nden Karacaviran'a uzatılacak hat, 30 direk kazılarak çaya kadar alınmıştır³⁰³.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 10 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Baykuş'tan Barbaros Bataryasına hat uzatma ve telefon bağlanarak muhabere tesis edilmiştir. Nağra kablosuna ait Maydos-Bıgalı ve Nağra-Sarıcaili hatlarının inşasına devam edilmektedir. Mücerrede olan ihtiyaç sebebiyle şehir içi ve dışında fazla bulunan hatlar sökülmektedir. Hamidiye'den Kepez civarında bulunan bataryaya kadar yer altı sahra kablosu onarımı tamamlanmıştır. İngiliz hatlarına ait malzemenin sevkiyatı ve bakımıyla meşgul olunmaktadır³⁰⁴.

³⁰²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-25.

³⁰³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-26.

³⁰⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-68.

10 Nisan 1915 tarihinde Başkomutanlık Vekâletinden Muvasala ve Muhabere Kıtaları Müfettiş-i Umumîliğine gönderilen evrakta, Gelibolu'ya nakli talep edilen telsiz telgraf istasyonu akşam Galata Rıhtımına yanaşacak olan ve yarın akşam hareket edecek olan Akdeniz Vapuru'yla sevk edilecektir. Telsiz Telgraf Müfrezesi Komutanına emrin gönderilmesi³⁰⁵.

11 Nisan 1915 tarihinde Başkomutanlık Vekâletinden 5. Ordu Komutanlığına gönderilen şifreli telgrafta, 7 Nisan 1915 Müstakil Süvari Livası Telsiz Telgraf Merkezi bugün Gelibolu'ya hareket edecek vapura yüklenmiştir³⁰⁶.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 11 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Nağra kablosuna ait Maydos-Bigalı kara hattı tamamlanmıştır. Nağra-Sarıcaili hattına devam olunmaktadır. Şehir içi ve dışındaki fazla hat ve mücerretler toplattırılmakta ve hatların bakımı ve direklerin güçlendirilmesi ile uğraşmaktadır³⁰⁷.

10 Nisan 1915 tarihinde Muvasala ve Muhabere Müfettişi Umumîliğine gönderilen evrakta, Gelibolu'ya nakli talep edilen telsiz telgraf istasyonu akşam Galata Rıhtımına yanaşacak olan ve yarın akşam hareket edecek olan Akdeniz Vapuru'yla sevk edilecektir. Telsiz telgraf komutanına emir gönderilmesi arz olunur³⁰⁸.

11-12 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, dün gece Kabatepe hattı ikmal edilerek muhaberenin temini sağlanmıştır. Bu gece alay komutanının göstereceği bazı noktalara, eldeki mevcut teller ile hat yapılacak ve Sarıcaili'nden Karacaviran'a hattın uzatılmasına devam edilecektir. Maydos'taki helyosta postası gelerek havan tabyadaki sahra müfrezesi postasıyla değiştirilmiştir³⁰⁹.

³⁰⁵ATESE Arşivi, BDH Kls. 1513, Dos. 14, F. 28-2a.

³⁰⁶ATESE Arşivi, BDH Kls. 1513, Dos. 14, F. 28-1.

³⁰⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-70.

³⁰⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 1513, Dos. 14, F. 28-2a.

³⁰⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-28.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 12 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Nağra-Bigalı kablosuna ait kara hatlarından Sarıcaili-Nağra hattının inşasına devam olunmaktadır. Anadolu Hamidiye Tabyası civarındaki hatlar bakım ve tabur komutanlığından gözetleme mevkiine çekilen havai hat, yer altı kablosuyla değiştirilmiştir. Tümenlere terk edilen mıntikalardaki efrat peyderpey gelmektedir. Birincisi Karargâh ikincisi Mecidiye'yle muhabere için üzere Goncasuyu'na ikinci bir helyosta konulduğu ve diğer helyostaların henüz gelmediği bilgisi arz olunur³¹⁰.

12-13 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Kireçtepe'den gelen 30'luk helyosta dört neferiyle Goncasuyu merkezinde alıkonulmuştur. Halilili'ndeki kıtaların oradan çekilmesi üzerine hattın terk edildiği bildirilmiştir. Gelen emir üzerine hat çavuşu tarafından kablo gömülmüş ve barakanın içerisindeki paratoner teline ve telin ucu da Maydos teline bağlanmıştır. Sarıcaili mezarlığından Karacaviran'a çekilmekte olan hattın uzatılması devam edilmiş, Kirte'den altı nefer ile Maydos'la değiştirilen helyosta efradı gelmiştir³¹¹.

15-16 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığı'ne gönderilen evrakta, daire üçüncü hattı işlemediğinden dolayı tamir için hat çavuşu çıkarılmıştır. Tenger'de bulunan helyosta Alçitepe'ye nakledilerek bu akşamdan itibaren muhabere için temin olunmuş. Sarıcaili'nden Karacaviran'a uzatılmakta olan hatta devam edilmiştir³¹².

16-17 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Alçitepe'deki helyostacıların obüslere katılmak üzere hareket ettiklerini ve birleştikleri zaman Dardanos Karargâhı helyostacılarını bulup muhabere için temin edeceklerini ve yeni kurulan havan topları için telefon ile 1.500 m kablo gönderileceği. Sarıcaili'nden Salihli'ye kadar sahra müfrezesi tarafından uzatılan hat ile bugün Kalvert Çiftliği 5. Ordu ile

³¹⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-71.

³¹¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-29.

³¹²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-32.

muhabereye başlamış, Kilitbahir'e doğru Sarıcaili hattındaki arıza giderilmiştir. Sarıcaili'nden Karacaviran'a hattın uzatılması işlemi son bulmuştur. Bir hat çavuşu ile beş nefer Kilitbahir'e çağırılması ve Dardanos ile Baykuş helyosta postasına sevki gerçekleştirilmiştir³¹³.

17-18 Nisan 1915'da Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Karanfilburnu'ndaki yeni binaya nakil olunan ağır topların telefonlarının eskisi gibi mantelli bataryasına bağlanıp muhaberenin temin edilmiş ve ağır toplar geride bir mevkie nakil edildiğinden havadaki telefon kablosunun yeni mevkiine nakledilmiştir. 3. Kolordu'dan Sarıcaili Santraline bağlı hat, bugün Maydos civarındaki bombardımanda kırılmıştır. Nağra İnşaat Merkezine bir hat uzatılmış olduğundan yarın muhabere temin edilecektir. Bugün Kilitbahir'e 25 mücerret ile bir bobin tel, bir km demir tel, bir bobin deniz kablosu, 15 direk ve Erenköy'e de löklenşe pili ile bir kg nişadır gönderilmiştir. Terk edilen hatlardan jandarma hattından 32 direk sevk edilmiştir³¹⁴.

19-20 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta. Soğanlıdere'de bugün Obüs Bataryasının gerisindeki fazla teller toplattırılmıştır³¹⁵.

20 Nisan 1915 tarihinde Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta helyosta müfrezeleri Sarıcaili'nden, kolordu ve tümenlere bırakılan mevkiden istenen helyosta müfrezeleri telefon muhaberelelerinin kesintiye uğradığı zamanlarda mevkiin yek diğeriyle muhaberesini alelaide zamanlarda kullanılmayan telgrafların iletişime başlamak üzere bir müfreze Anadolu Mecidiyesine, iki müfreze Goncasuyu'na, iki müfreze Karargâh-ı Umumiyyeye, bir müfreze Dardanos mıntikasına, bir müfreze Baykuş mıntikasına, bir müfreze Erenköy'e, bir müfreze İntepe'ye, bir müfreze Alçitepe önündeki obüs bataryası civar mevzi ve ikame edilmiştir. Tenger ilerisindeki obüse

³¹³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-35.

³¹⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-36.

³¹⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-40.

bağlı havan bataryasına telefon hattı uzatma ve muhaberesi ile Cevat Paşa Tepesi'nde bulunan bataryaların gerisinde bulunan telefonlar batarya yanına nakledilmiştir. Hatların tadilatı icrasıyla tasarruf edilen mücerretlerden istifade ile daire santralinden Anadolu Mecidiyesine ikinci bir hat uzatılmasına başlanmıştır. Yıldız Muhasara Bataryasından, 4. Alay gözetleme mevkiine gönderilen telefonlar tamir edilerek mahallerine gönderilmiştir. Karargâh-ı Umumî Santralinin numaraları mahallerine konulmuştur. Denizin fırtınalı olması sebebiyle Nağra-Bigalı kablosu tamir edilememiştir³¹⁶.

20-21 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Erenköy'de neferlerle birlikte gönderilen 14'lük helyostalar İntepe'ye yerleştirilmiştir. Soğanlıdere'de Obüse bağlı Havan Takımı muhaberesi temin olunmuştur. Ulupınar hattı Sarıcaili mezarlığından kati ile daire ciheti Sarıcaili Santraline bağlanmış ve daireden Sarıcaili'ne bağlı olup hala faaliyette olan diğer iki hattın biri toplattırılmıştır. Hasan Mevsuf mıntıkasına ilave edilen Mesudiye Bataryasıyla Cevat Paşa Bataryasının idaresi hususunun harp halinde müşküle uğradığı beyan edilerek bataryanın gerisinde bulunan telefon bataryanın yanına konulmuştur. Yer değiştirmesi gereken Mesudiye Bataryası telefonu dahi bataryanın yanına konulması ve muhaberenin temin edilmiş olduğu bildirilmiştir³¹⁷.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 21 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, daireden Mecidiye gözetleme mevkiine ikinci bir hattın inşasına devam edilmektedir. Erenköy hattı kırıldığından hemen tamir ettirilmiştir. İntepe telefonu tamir ettirilerek mahalline gönderilmiştir. Uçak telefonu hangardan çadırlara nakledilmiştir³¹⁸.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet tarafından 22 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, daire santralinden

³¹⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-90.

³¹⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-41.

³¹⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-91.

Mecidiye'ye uzatılan ikinci inşası tamamlanarak muhabere başlamıştır. 4. Alaydan gönderilen bir telefonla 3. Alay Komutanlığının telefonu tamir edilerek yerine konulmuştur. Sarıcaili-Karacaviran hatlarıyla 2. Liva Komutanlığına ait Mecidiye hatlarının değişimine çalışılmıştır³¹⁹.

22-23 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, bugün daire santrali ile Mecidiye açılmış, yeni hattın muhaberesi temin edilmiştir. Pil bulunamadığı için Liman Dairesi'nin çekilen telin işlememiştir ve yarın sabah temin edilecektir. Yol üzerindeki direkler tamir ettirilecektir³²⁰.

23 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, 3. Alay Karargâhından Mecidiye gözetleme mevkiine hat uzatılmış ve telefon yerleştirilmiştir. Sarıcaili'nden Karacaviran yoluyla Nağra'ya yapılmış olan direklere telefon hatları alınarak telgraf direklerinden ayrılmaktadır. Nağra-Bigalı kablosunun tamirine çalışılmış ise de arıza bulunamadığından karada tamir edilmek üzere yarın kablonun toplanmasına başlanılacaktır. Liman Riyaseti'ne telefon tedarik etmiş olduğundan hat uzatılarak santrale bağlanmıştır. Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet³²¹.

23-24 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, 3. Ordu Karargâhından Anadolu Mecidiye'ye bağlanan hatla muhabere edildiği ve Liman Dairesi'ne konulan telefonla muhabere temin edildiği bildirilmiştir³²².

25 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, 3. Kolordu Karargâhından Maydos-Gelibolu hattının üzerine tel bağlanarak merkez

³¹⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-92.

³²⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-43.

³²¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-93.

³²²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-44.

açıldığından ordu ile haberleşmede kesintiler olmuştur. Ayrıca hat tesisi için Mıntıka Telgraf Bölüğü Komutanlığına emir verilmiştir. Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet³²³.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet tarafından 26 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Nağra kablosu henüz tamir olunamadığından kabloya ait Sarıcaili-Karacaviran kara hattı uçak hattına bağlanılarak uçağın Sarıcaili vasıtasıyla müstakil olarak muhaberesi başlamıştır. Uçağa tahsis edilen hatta karşılık Sarıcaili'nden hat uzatılmaya başlanmıştır. Dardanos mıntıkasında bulunan telefonların usta tarafında mahallerinde bakım ve icap edenler tamir edilmiştir³²⁴.

27 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığı'na gönderilen evrakta, Nağra kablosuna ait olup uçağın müstakil olarak muhaberesine tahsis edilen hatta karşılık Sarıcaili'nden uçak hattı uzatılmasına devam edilmekte ve gerekli tadilat yapılmaktadır. Nağra kablosu ihzar edilmiştir. Yarın uygun bir fırsat bulunduğu denize yerleştirilecektir. Karargâh telefonu işlemediğinden değiştirme ve daire santralinin kordonları muhabere zorlaştırdığından tamir ve yenilemeye çalışılmaktadır. Tenger ilerisinde bulunan havanlar hattı bombardımandan çeşitli yerlerinden kırılmış ise de tamir ve muhabere başlamıştır. Karantina'daki havanlara konulmak üzere dünkü gün iki seyyar telefon ve diğer malzemeler gönderildiğinden hat uzatılarak ve telefon yerleştirilerek muhabere başlamıştır. Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet³²⁵.

28 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, santral telefonuyla Karargâh telefonları işlemediğinden değiştirilmiş. Karargâh kablosuna ait olup uçak telefonu yerine verilmiş olan hatta mukabil inşa edilmekte olan hat ikmal edilmiştir. Uçak telefonunun sesi hafif olduğundan tamirine memur gönderilmiş ise de tamir edilememiştir. Bugün değiştirilecektir. Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet³²⁶.

³²³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-95.

³²⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-96.

³²⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-97.

³²⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-98.

28 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabıtlığı'ne gönderilen evrakta, Kirte merkezinin Alçıtepe önünde 9. Tümen'e tahsis edildiği. Erkan-ı Harbe verilen telefonun çingırağı hafif çaldığı ve bu hususta Makinist Mehmet Efendi'ye bilgi verildiği. Uçak hattının saat 06.30'dan itibaren açıldığı ve Nağra hattının tamamlanmasına da Sarıcaili'ne doğru bir km kaldığı bildirilmiştir³²⁷.

29 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Nağra-Bıgalı kablosu denize yerleştirilmiş ise de vaktin gece olması sebebiyle muhabere başlayamamıştır. Karargâh ve uçak telefonlarını mahallinde tamir etmiştir. Anadolu Telsiz İstasyonu'na birleşik hat önceden jandarmalara ait direklerden imal edildiğinden muhabere sık sık kesintiye uğramaktaydı. Bu defa esas direkler üzerine yeniden hat uzatılarak Sarıcaili merkezine bağlanmıştır. Önceden hasara uğrayan merkez santrali malzemenin yokluğu sebebiyle İnzibat Dairesi civarındaki binaya konulmuştur. Çimenlik kalesi bombardımana maruz kaldığından, Hastane civarındaki bir eve kaldırılmak üzere hatların uzatılmasına başlanmıştır. Maydos hattı bombardımandan hasara uğrayarak muhabere kesintiye uğramış ise de tamir edilmiş ve muhabere başlamıştır. Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet³²⁸.

1 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, merkez santrali hastane civarına nakil olacağından hariçten gelen hatların şehir dâhiline uğramaksızın ulaşması için gerekli direklerin dikilmesi ve hatların uzatılmasıyla meşgul olunmaktadır. Nağra – Bıgalı kablolarının gerek bakımına ve gerek tamirlerine son derece itina gösterilmiş ise de kablonun zayıf/ güçsüz olması sebebiyle denizin 2,5 km açıklığında mukavemet edemediğinden kırılmıştır. Karada kullanılmak üzere toplattırılmıştır. Öğleden sonraki yangından Erenköy, Dardanos, Sarıcaili hatları hasara uğramıştır. Bu mahallere diğer

³²⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-49.

³²⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-101.

bir güzergâhtan uzatılmış birer ikişer hat daha mevcut olduğundan muhabere kesintiye uğramamıştır. Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet³²⁹.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 2 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Değirmenburnu civarındaki seyyar hastaneye hat uzatılarak ve telefon yerleştirilerek muhabere başlamıştır. Tenger ilerisindeki havanların telleri bombardımandan tamamen harap olmuş ise de bir saat kesintiden sonra muhabere başlamıştır. Çanakkale'deki yangından hasara uğrayan tellerin tamirlerine devam edilmektedir. Hastane civarına nakledilecek santrale hariçten gelen tellerin şehre uğramaksızın uzatılması için gereken direklerin dikimi ve tellerin uzatılmasına devam edilmektedir³³⁰.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 3 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Kilitbahir'den Tenger'deki havanlara kadar olan hat sahilden kaldırılarak arkadan inşa edilen direklere nakledilmiştir. Telgraf Müfrezeleri bulunmaması sebebiyle 7. Tümen'in telefonu Soğanlıdere istikametinden kaldırılarak Temmuzdere'deki yeni karargâha bu gece nakledilecektir. Daire santrali hastane civarına nakledilmiş ve santrale 15 hat bağlanmıştır. Hastane hatları ancak gece tamamlanabilmiştir. İstihkâm Zabitliği yer değiştireceğinden yeni hat inşasına başlanacaktır. İnzibat Dairesi, Torpil, Liman Paşa hatlarının tamamlanması son bulmak üzeredir. Kuru pillerin kutudan düşmesi üzerine 3. ve 11. Tümenlere 15 ve Karantina mıntıkasına on adet löklanşe pili gönderilmiştir³³¹.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet tarafından 5 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Soğanlı mıntıkasındaki Havan numaratorünün mevki tehlikede olduğundan uygun görülen mahale nakli için gerekli hatların yapımına başlanmıştır. Kilitbahir'den Tenger'e ve Goncasuyu'na dâhilden giden

³²⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-103.

³³⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-104.

³³¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-106.

kablolar bombardımandan kırılarak muhabere kesintiye uğramış ise de tamir edilmiştir. Merkez daire santraline uzatılması gereken hatlar tamamlanmış ve merkez içi düzenlenerek muhabere başlamıştır. Şehirde boşta kalan tellerin, mücerretlerin toplanmasıyla uğraşılmaktadır. İntepe grubundan bir telefon bombardımandan kırıldığı ve diğerlerinin de muhabere gereğince getiremeyeceği için makine ustası tamir etmektedir. Rumeli Telsiz Telgraf Müfrezesinin Ulupınar'a nakli için gerekli alet ve edevatıyla Kilitbahir'e inmiştir³³².

5-6 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, gece saat 03.00'deki düşman bombardımanda Goncasuyu hattı telleriyle ikinci hat hasara uğradığından muhabere bir müddet kesintiye uğramış ve tamiratın icra edilmiştir. Havan numaratorünün Soğanlı'ya nakli için gerekli tertibat tamamlanmış ise de Soğanlı Bataryasında biri seyyar diğeri de zilli olmak üzere mevcuttur. Biri muhabere esnasında gözetleme mevki, diğeri de Bataryaya konulmakta olduğu, havana telefon gönderildiği zaman numaratorün Soğanlı'ya nakledileceği bildirilmiştir. Daire santralinin uzatılan hatları mükemmel işlemekte olup mülki hat santraline bağlanmış ise de henüz muhabere temin edilmemiştir³³³.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 6 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Soğanlı'da Havan numaratorünün mevki tehlikeli olduğundan gerekli hatlar uzatılarak Merkez Soğanlı'ya nakledilmiştir. Torpil Komutanlığına hat uzatma ve kendi telefonları yerleştirilerek muhabere başlamıştır. 15. Kolordu Karargâhı, Mustafa Bey Çiftliği'ne nakledecekleri mahalden Sarıcaili'ne kadar hat uzatımı tamamlanmış ve santrale bağlanmıştır³³⁴.

6-7 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Havan numaratorünün Soğanlı'ya nakil olunmuş,

³³²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-108.

³³³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-56.

³³⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-109.

Torpil Komutanlığı daire santralinden uzatılan hat tamamlanmış ve muhabereye başlanmıştır³³⁵.

6-7 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Bugün Kilitbahir geri hattının telleri tamamlanıp, Kilitbahir Havan ile arka hattın muhabereye başlanmıştır. Bu gece 7. Tümen'in telefonu Alçıtepe'nin güneyindeki Domuzdere de Tümen Karargâhına nakledilecektir³³⁶.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 7 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, 15. Kolordu Kilitbahir Santraline bağlanarak başlamıştır. Erenköy'e birleşik üçüncü hat kırılmış ve tamirine çalışılmış ise de bu günlük mümkün olamamıştır. İntepe'de bulunan telefonlardan birisi kırıldığı ve diğerlerinin de tamire muhtaç olduğu için makine ustası sevk edilerek mahallerinde tamirleri yapılmış ve muhabere başlamıştır. Weber Paşa telefonu Mustafa Bey Çiftliği'ne kaldırılarak Sarıcaili Santraline bağlanmıştır. Daireden Merkez Komutanlığı'na hat uzatma ve kendi telefonu bağlanarak muhabere başlamıştır. Telsiz Telgraf Müfrezesi'nin nakli esnasında iki araba kırılmış olduğundan nakliyat ikmal ve İstasyonun tesisine muvaffakiyet edilememiştir. Dünkü gün İstanbul'dan gelen iki bobin mücehhez/zırhlı kablo önceden gelen kablolar gibi kurşun sarığı olduğundan denize döşenemeyeceği için bunlardan karada yararlanılacaktır³³⁷.

7-8 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Kirte hattı güney mıntıkasına yani 15. Kolordu'ya bağlandığı, Kirte hattının güney mıntıkasıyla muhabereye başlandığı bildirilmektedir. Weber Paşa hattı daire santraline bağlanmış ve Sarıcaili'nden 15. Kolordu'ya bağlı müstakil hattın bakımı yapılmış ve telsiz telgrafa başlanılan hattın tamirine devam edilmektedir³³⁸.

³³⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-57.

³³⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-54.

³³⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-111.

³³⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-58.

8 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığı'na gönderilen evrakta, Baykuş mıntıkasında Barbaros Bataryası civarından geçen direkler dere içerisinden geçirilerek görülmekten ve ateşten gizlenmiştir. İntepe'den gelen bir seyyar telefon tamir edilerek mahalline gönderilmiştir. Ulupınar'a yerleştirilen telsiz telgraf için hat uzatılmasına başlanmıştır. Dünkü gün Ulupınar sırtları tekrar dolaşarak Telsiz Telgraf İstasyonu köyün kuzey grubundaki uygun mahale nakledilmiştir. Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet³³⁹.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 9 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Ulupınar'a ikame edilen telsiz telgraf merkezine hat uzatılarak muhabere başlamıştır. Soğanlıdere ve Erenköy mıntika zabitlerine gereken malzeme gönderilerek telefonların pilleri uzatmaya ve tamir edilmeye başlanmıştır. İntepe mıntikasına konulmak üzere bir seyyar telefonla iki km kablo gönderilmiştir. Şehir dâhilinde fazla tellerle mücerretlerin toplattırılmasına devam edilmektedir. Telsiz telgrafın Sarıcaili'nde dünkü gün nakledilemeyen eşya ve malzemeleri Ulupınar'a sevk edilmiş ve İstasyonun anten direkleri dikilerek muhabere alınmaya başlanmış ve sabit motorun konulması için yapılacak döşemenin betondan yapılması için imal ve inşa edilerek motor konulmuştur³⁴⁰.

9-10 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, arka hatlardan birisine Soğanlıdere'de bulunan 7. Tümen idaresinde bir kablo vasıtasıyla telefon bağlandığı anlaşılmış olduğundan söktürüldüğü gibi tahkikata başlanmıştır. Sarıcaili'nden Ulupınar Telsiz Telgraf Merkezine bir hat bağlanarak muhabereye başlanmış ve daire santralinden İdare Riyasetine bir hat bağlanmış olunduğu ve kablolar toplanıp Hamidiye'de Almanlara teslim edilmiştir³⁴¹.

³³⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-112.

³⁴⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-113.

³⁴¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-60.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 10 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Barbaros mıntıkası gözetleme mevkiine kablo döşeme ve telefon bağlanarak muhabere başlamıştır. 7. Tümen'in Soğanlıdere'de bulunan idaresi ileri gözetleme hattının üzerine tel bağlayarak çadırlarına aldıkları için söktürülmüştür. Şehir dâhilinde boş tellerin toplanmış ve hatların bakımı yapılmıştır. Türkmenli'den kesilen 120 adet telgraf direğinin nakline devam edilmektedir. Ulupınar'a kurulan Telsiz Telgraf İstasyonu'nun sabit motoru konularak Okmeydan'ı ile muhabere başlamıştır. Motor ile dinamo ve cihaz arabasının tozdan ve yağmurdan muhafazası için barakanın inşası için seyyar direkler şiddetle rüzgâra mukavemet edemeyeceğinden Goncasuyu'ndaki sabit direklerin Ulupınar'a nakliyle yetkililere emir verilmesi arz olunur³⁴².

10-11 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabitliğine gönderilen evrakta, Goncasuyu alay gözetleme mevkiinden 500 m hat uzatılmıştır. Bugün Barbaros bataryasının gözetleme mevkiine bir telefon bağlandığı ve ileri gözetleme hattına bağlanan telefonun 7. Tümen İdare Reisinin emriyle İdare'ye bağlanıldığı bildirilmiştir³⁴³.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet tarafından 13 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Umumî Karargâh ile Sarıcaili arasında bitişik kablo tel, direk dikilerek bakır tele çevrilmiş ve kablo tel toplattırılmıştır. Köprübaşı'ndan Kuruçeşme'ye kadar yol kenarında bulunan direklerin içeriye alınması için direk dikilmesi ile tel uzatma işlemi devam etmektedir³⁴⁴.

16 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevkii Komutanlığına gönderilen evrakta, Soğanlı'daki Ay Tabyanın ileri gözetleme hattına bağlanmak üzere kablo hattı uzatıldığı, Kirte'ye gönderilen obüsler için bir km kablo ile iki seyyar telefon (pek de) öneme

³⁴²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-114.

³⁴³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-61.

³⁴⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-117.

haiz olmayan mevkilerden alınarak gönderildiği, Çınarlık'a kadar inip sonra Sarıcaili'ne giden Karargâha ait hattın Karargâh çadırlarından doğruca Sarıcaili'nde inşa edilen üçüncü hattın bulunduğu direkler üzerine alınmasına ve Sarıcaili-Karargâh-Daire-Erenköy arasında bulunan hatların bakımının sürdüğü bildirilmiştir³⁴⁵.

18 Mayıs 1915 tarihinde Posta ve Telgraf ve Telefon Nazırı Vekili 1. ve 2. Şubelere, Posta ve Telgraf ve Telefon Nezaretinden Başkomutanlık Vekâletine gönderilen evrakta, Gelibolu ile Lâpseki arasında kırılmış olan kablo tamir edilerek dünden beri muhaberelein başladığı teyit edilir. 13 Mayıs 1914 tarihinde inşaatı tamamlanan muhaberelein başladığı Posta ve Telgraf Nezaretinden daha önce tezkire ile bildirilmiş, Gelibolu-Çardak kablosunun sonradan kırıldığı anlaşılması üzerine bu kere gereken tamiratın yapılarak muhaberelein başladığı Nezaret'ten çıkan tezkirede bildirilmiş olmakla belgenin iadesi için gönderildi 19 Mayıs 1915 (mühürden okunmuştur)³⁴⁶.

19 Mayıs 1915 Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, muhaberelein başlaması için Hasan Mevsuf Santralinden Çanakkale'ye ikinci hat Mecidiye'de Liva Santraline nakledilmiş ve bağlantı sağlanmıştır. Köprübaşı'ndan Köprüçeşme'ye kadar yol kenarındaki direkler iç kısma alınmış, muhaberelein bu hatlardan yapılmaktadır³⁴⁷.

21 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevkii Komutanlığına gönderilen evrakta, Soğanlı'daki Ay Tabyanın ileri gözetleme hattına bağlanmak üzere kablo hattı uzatıldığı, Kirte'ye gönderilen obüsler için bir km kablo ile iki seyyar telefon ehemmiyete haiz olmayan mevkilerden alınarak sevk olunduğu, Çınarlık'a kadar inip bade Sarıcaili'ne giden karargâha ait hattın karargâh çadırlarından doğruca Sarıcaili'ne inşa edilen üçüncü hattın bulunduğu direkler üzerine alınmasına ve Sarıcaili-Karargâh-Daire-Erenköy arasında bulunan hatlardaki tel karışıklığının bakımına çalışılmakta olduğu bildirilmiştir³⁴⁸.

³⁴⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 4-2.

³⁴⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 1500, Dos. 7, F. 44-8.

³⁴⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 10-2.

³⁴⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 4-2.

22 Mayıs 1915 tarihinde Başkomutanlık Vekâletinden 5. Ordu Komutanlığına gönderilen telgrafta, Gelibolu-Lâpseki kablosu döşenmiştir. Karargâh-ı Umumî Reisi, 2. Şubelere bilgi elde edildikten sonra iade edilmek üzere tevdi kılındı³⁴⁹.

Cemal Beyefendi, Posta ve Telgraf ve Telefon Nezareti bundan bir sene öncesine kadar Nağra ile Bigalı arasında üç kablo vardı. Şimdilik işleyen bir kablo var. O da toplanmış fakat Nağra ile Akbaş arasına yeni bir kablo ayrıldı. Onunla muhabere temin ediliyor. Toplatılan kablo tamir edilecek bugün yarın atılacaktır³⁵⁰.

Başkomutan Vekili, 8 Ağustos 1915 tarihli ordu Beyannamesinde, Fransız Karargâhının ihbarlarına nazaran Türkler Alçıtepe'den çekilmekte olup Ali Bey Çiftliği'nin güneyindeki araziye telefon yerleştiriyorlar³⁵¹. Yalnız tahliyesi uygun görülen mahallerde santrallere bağlı dâhili telefonların kaldırılması halinde mevcut büyük santralin kullanılması veya onun yerine harici telefonlar ile santraller bağlantısını idare edebilecek bir küçük santralin konulması gerekli görülmüştür. Gereken tedbirlerin şimdiye ittihazı arz olunur³⁵².

15 Eylül 1915 tarihli Liman Von Sanders, Gelibolu'dan Muhabere ve Muvasala Müfettiş-i Umumiliğine gönderilen evrakta, Nağra ile Bigalı arasındaki Kale kablosunun tamiri ve Gelibolu Çardak arasına da yakın bir kablo döşenmesi için gereken uyarılar yapıldığı halde kabloların döşenmesi ve çıkarılması ve ameliyatına elverişli bir vapurun henüz tarafınızdan tahsis edilmediğine cevaben Telgraf Nezaretinden bildirilip orduca mümkün olacak temelin inşası son derece önemli olan kabloların döşenmesine ve vesaitin biran önce gönderilmesiyle sonucunun telgrafla bildirilmesi rica olunur³⁵³.

15 Eylül 1915 tarihinde Boğaz Komutanlığı'na gönderilen evrakta, Seddülbahir ve Kumkale mıntıklarının doğrudan doğruya muhaberelelerini temin için boğaz girişine bir kablo

³⁴⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 1500, Dos. 7, F. 44-11.

³⁵⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 2-20.

³⁵¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 543, Dos. 975, F. 2117-026.

³⁵²ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 8-2.

³⁵³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1500, Dos. 7, F. 44-6.

hattı çekilmesi arzu edilmektedir. Elde bir miktar kablo mevcut ise de yetersiz olduğundan sevkiyat için mevcut iki km kablonun gönderilmesi halinde bu ihtiyaç temin edileceğinden adı geçen kabloların Muvasala Zabıtlığına teslimine emir buyrulmasını rica ederim³⁵⁴.

23 Eylül 1915 tarihinde Harbiye Nezareti Muhabere ve Muvasala Kıtaları Umumiliği'nden Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Başkomutanlık Vekâletinden 27 Eylül 1915 tarihinde verdiğim emir üzerine aşağıda Telsiz Telgraf Merkezi değiştirilecektir. Kilitbahir'deki markoni telsiz telgraf merkezi Selimiye Kışlasına gönderilip oradan da doğu hatlarına sevk edilmek üzere eksikler tamamlanacaktır. Kilitbahir'deki markoni'nin yerine Anadolukavağı'ndaki Fransız sistemi telsiz telgraf merkezi konulacaktır. Telsiz Telgraf Taburu Komutanı Ali'nin Telsiz Telgraf Merkezi'nin zabitanaya gerekli emirleri bildirecektir. Merkez acele sevk edileceğinden gerekli kolaylığın gösterilmesi gerekmektedir³⁵⁵.

29 Eylül 1915 tarihinde Telsiz Telgraf Taburu Komutanlığından Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Çanakkale Boğazında bulunan markoni merkezi 3. Ordu'ya gönderileceğinden yerine bir Fransız sistemi telsiz telgraf merkezi gönderilecektir. Fransız sistemi telsiz telgraf merkezinin Çanakkale'ye gelmesiyle zamanında Kilitbahir Tepesi'ne sevk ve nakli ve orada markoni merkezinin toplattırılıp zabitan ve mürettebatı ile İstanbul'a gönderilmesi Komutanlık Vekâletinden verilen emre sadık olunmakla yapılması için yetkililere emir buyrulması hususunda gereği arz olunmuştur³⁵⁶.

3 Ekim 1915 tarihinde Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Fransız sistemi telsiz telgraf merkezi İstanbul'dan Çanakkale'ye hareket etmek üzeredir. Arzu ettiğiniz bir mevki tesisine emir buyrularak güzelce vazifelerini yerine getirdiği

³⁵⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-36.

³⁵⁵ATESE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 7-9.

³⁵⁶ATESE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 7-10.

anlaşıldıktan sonra markoni merkezinin toplattırılıp İstanbul Telsiz Telgraf Taburuna gönderilmesi. Telsiz Telgraf Taburu Komutanı Binbaşı Ali³⁵⁷ .

13 Aralık 1915 Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Çimenlik ve Anadolu Dairesi civarından geçen Kilitbahir ve Maydos hatları kontrol edilmiştir. Anadolu Mecidiye'de bulunan batarya telefonlarına mahsus zırlı kabloların tamirine çalışılmaktadır. Bozulmuş olan Nağra Bigalı kablosu Ordu tarafından toplanarak Lâpseki civarına nakledilmekte olduğundan Müstahkem Mevkie ait olup Sarıcaili'nden Nağra'ya havadan çekilen hatların toplanmasına başlanmıştır³⁵⁸.

15 Aralık 1915 Çanakkale Boğazı Komutanlığına Müstahkem Mevki telefon muhaberelerinin emniyeti ve sürekliliği için batarya ve gözetleme mevzilerinde ateşe maruz mahallerdeki hattın zırlı kabloya dönüştürülmesi gerekeceği ve bunun için lüzumu olan kablo ve yerin malzeme miktarı bildirilmişti. Bu hatların değişiminin bir an evvel hızlandırılması için İstanbul telefon şirketi şebekesinden 60 km'lik zırlı kablonun söktürülerek gönderilmesine yardımcı olunmasını rica ederim. Harbiye Nezareti'ne Müstahkem Mevki telefon muhabereleri genelde mahallerde zorunlu kesinti olmakta ve ateşe maruz bataryalarda kesilme daha sık ve devamlı olmaktadır. Mümkün mertebe korunaklı mahallerden geçirilmesine itina edilmiş olmasına rağmen havadan gelen mermi parçalarından dahi mermilerin kaldırdığı topraklardan ve fırtınadan kopacak derecede ince tellerden ibaret olduğundan ve korunaklı zannedilen hatların indirekt atışlardan etkilenecek kopmuş olduğu görüldüğünden emin ve sürekli bir muhabere tesisine kavuşulamamıştır. Harekât-ı Harbiye'de de pek mühim vazife ifa eden telefonun emniyeti ve devamlı olarak kullanımı hatların mutlaka zırlı kabloya dönüştürülmesi gerekli olduğundan ana hatlarının bazı kısımları ile batarya ve gözetleme mevzileri için gerekli

³⁵⁷ATESE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 7-11.

³⁵⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 10-5.

olan 60 km zırlıklı kablonun İstanbul Telefon Şirketi şebekesinden sökülerek gönderilmesine emir ve müsaadeleri arz ve istirham olunur³⁵⁹.

5. Ordu Komutanı Mahmut Kamil, 9 Aralık 1915 tarihte haber verilen iki siper telgraf merkezi Gelibolu'dan Başkomutanlık Kurmay Başkanı'na ulaşan 5812 numaralı şifredir. Nezaret'in 9 Aralık 1915 tarih ve 4638 numaralı yazışmasıyla Umur-ı Muhabere Kıtaları Müfettişliğince 5. Ordu için gönderileceği haber verilen iki siper telgraf merkezi henüz ulaşmadığından, hazırlandığında Telsiz Telgraf Merkezince 16 Aralık 1915 tarih ve 5265 numaralı evrakla Gelibolu için bir telsiz telgraf merkezinin gönderilmesi arz ve istirham edilmiş idi. Ordu'nun İstanbul ile olan muhaberesini temin eden telgraf hatlarının Saros Körfezi sahilini hemen tehdit altında olması sebebiyle muharebe esnasında limanda bu hatlarda bağlantı kopması, Ordu'nun İstanbul ile olacak muhabereleleri çaresiz tatil olacağından bu gibi durumlarda Ordu İstanbul muhaberelelerini temin etmek üzere ordu karargâhınca büyük ve seyyar olması tercih edilen bir telsiz telgraf merkezine son derece ihtiyaç olduğundan mümkün olan en kısa sürede gönderilmesini emir ve müsaadeleri arz olunur³⁶⁰.

15 Aralık 1915 Sarıcaılı'ndan Müstahkem Mevki Komutanlığına 343 numaralı rapor, Çakaltepe bataryası geriye alındığından batarya ve gözetleme mahalline ait yeraltı kablolarını mevzie nakil edilmektedir. Tel ve mücerrede olan ihtiyaca göre İntepe ile Kumkale arasında ve sahil boyunca mevcut olup önceden kısmen toplanamamış olan İngiliz Kumpanyasına ait telgraf hattı geceleri toplattırılmaktadır. Nağra'da üç numaralı uçak telefon hattı değiştirilmektedir. Diğer hatlar ve Merkez'de muhabereleler mükemmel olup herhangi bir vukuat yoktur. Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı³⁶¹.

Telgraf Nezareti Müfettişi Enver, 21 Aralık 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Kurmay Başkanı Osman Bey Efendi'ye gönderilen evrakta, Nağra-Bigalı arasına kablo döşenerek

³⁵⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-2.

³⁶⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 1540, Dos. 110, F. 3-53.

³⁶¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-1.

dünden beri muhabereye başlanmıştır. Diğerinin Lâpseki-Gelibolu arasına döşenmesi için gerekli tedbire başvurulduğu arz olunur³⁶².

25 Aralık 1915 Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına 363 numaralı evrakta, Erenköy mıntıkasına ait bir telefon tamir edilerek mahalline gönderilmiştir. Kilitbahir-Maydos arasına obüs bataryaları konulması sebebiyle hattın bir kısmının yerinin değiştirilmesi gerekli görülmüştür. İntepe'de yapılacak işler için gerekli malzeme gönderilmiştir. Diğer hatlarda ve merkezde dikkate değer bir olay yaşanmadığı arz olunur³⁶³.

28 Aralık 1915 tarihinde Muhabere ve Muvasala Kıtaları Müfettiş-i Umumiliği'nden Karadeniz Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Anadolu Feneri'ndeki Markoni Telsiz Telgraf Merkezi Selimiye Kışlasına gönderilerek oradan da doğuya sevk edilmek üzere ikmal gerekecektir. Markoni'nin yerine Kilyeburnu'ndaki telefon veyahut Kilyos'taki Merkez Anadolu Fenerine getirilebiliyor. Anadolukavağı'ndaki Fransız Sistemi Telsiz Telgraf Merkezi Kilitbahir'deki markoni merkezinin yerine gönderilecektir. Anadolukavağı'ndaki sabit Bulgar makinesi orada kalacaktır. Telsiz Telgraf Taburu Komutanı Binbaşı Ali Bey de bu gündemle ilgili Merkez Zabıtlarına gereken emirleri gönderecektir. Merkezler derhal sevk edileceğinden gerekli uyarının yapılması arz olunur³⁶⁴.

28 Aralık 1915 Müstahkem Mevki Muvasala Zabiti Binbaşı, 28 Aralık 1915 Sarıcaili Müstahkem Mevki Komutanlığına 396 numaralı Dardanos mıntıkasında hatların ve merkezlerin bakımına devam edilmektedir. 3. Alay telefonu kordonu değiştirme ve işaret kulesiyle Çimenlik telefonlarının mahallerinde mümkün olmadığından merkezde tamirleri yapılacaktır. Seddülbahir - Kilitbahir hattının inşaatıyla Nağra kablosunun denize indirilmesi

³⁶²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-2.

³⁶³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-22.

³⁶⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 1508, Dos. 4, F. 2-6.

işlemi devam olunmaktadır. Helyosta müfrezelerinin haftalık mürure ve mersule cetveli ekte sunulmuştur. Başka vukuat olmadığı arz olunur³⁶⁵.

Müstahkem Mevki Muvasala Zabiti Binbaşı, 30 Aralık 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığı'na gönderilen raporda, Çanakkale-Erenköy dâhil hattına kısa direklerin değiştirilmesi ve bütün direklerle tellerin bakımı ile meşgul edilmiştir. Değişimi emredilen İntepe telefon şebekesi yeniden tanzim kılınan kroki ve yapılarak muhaberele başlamıştır. Diğer hatlar ve merkezlerde vukuat olmayıp muhaberelelerin kesintisiz cereyan ettiği arz olunur³⁶⁶.

Müstahkem Mevki Muvasala Zabiti Binbaşı 31 Aralık 1915 Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına 366 numaralı üç maddelik rapor Çanakkale- Erenköy iç hattının bakımına devam edilmektedir. Tüm mıntikalarda hatların yeniden tanzimine ve merkezlerin bakımına başlanmıştır. Erenköy-İntepe arasında nakliye kabileleri bir direği kırdığı ve ikinci hat arabalara sarılarak birkaç direk arası tahribi sonrası tamir edilmiştir. Çakaltepe hattı sürekli isabet almış sonra tamir edilmiş ise de güzergâhın değişikliği zorunlu olan üç km kablonun İntepe Mıntika Komutanlığında mevcut bulunduğu bildirilmiş, gönderilmesi için emir buyurulması arz olunur³⁶⁷.

Muhabere Bakım, Arıza ve Onarım Hizmetleri

Telsiz telgraf muhabereleleri zamanları, sabah 09.30 – akşam 07.30-10.00³⁶⁸. Gece ve Gündüz Telsiz Telgrafının muhabere edeceği zamanlar, sabah 06.00-0800, akşam, 05.00-08.30, 10.00-11.00. Bu zamanlar zarfında Kara Telsiz Telgraf İstasyonu muhabere etmeyecektir³⁶⁹.

Başkomutan Vekili namına Başkomutanlık Vekâletinden Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Karadeniz ve Çanakkale Boğazları

³⁶⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-54.

³⁶⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-23.

³⁶⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-24.

³⁶⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 7-23, 26.

³⁶⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 7-18.

Müstahkem Mevki'de bulunan Telsiz ve Telgrafların birbirleriyle veyahut Yavuz Sultan Selim Harp Gemisi ve ? vapuruyla yapacakları muhabere zamanları kayıtlıdır. 02.00-02.30 öğleden önce, 05.00-05.30, 09.30-10.00, 12.30-01.00; öğleden sonra, 04.00-04.30, 07.00-07.30, 10.00-10.30. Bir İstasyonun ? haricinde önemli bir muhabere olursa amiral gemisi olan Yavuz Gemisine durumdan haberdar ederek cevabı bekler. Şayet Yavuz Gemisiyle irtibat yoksa Boğazlardaki Merkez İstasyonlarına veya doğrudan doğruya ? vapurundaki İstasyon vasıtasıyla Sahil İstikameti vapuruyla Kıtaat Müfettişliğine durumu bildirir ve cevabı bekler³⁷⁰.

4 Haziran 1914 Muhabere ve Muvasala Kıtaat-ı Müfettiş-i Umumiliğine Gelibolu'dan Alay Komutanlığına gönderilen evrakta, Gelibolu ile Yeniköy arasında kurulması gereken Telefon hattı güzergahı ile gözetleme yerlerini görmek üzere meydana gelen ? 14 Haziran 1914 tarihine Yeniköy gözetleme postanesi zabiti ile ? Rus, İtalya ve Yunan Gemileri Harbiye'sinin Saroz Körfezi'ne girerek Saroz Adaları etrafından dolaşarak geri döndüğü söylenmişti. Harp gemilerinin yaklaşık hangi tarihlerde Körfez'de hangi yönde gittiklerinin bilinmesi buraca gerekli görülmüş olduğundan acilen bildirilmesi arz olunur³⁷¹.

Kirte mıntokasında muhabere faaliyettedir. Seddülbahir cihetinde hatlar üzerindeki teller toplanmış ve yalnız mülkiyenin eski kalın demir telleri kalmıştır. Kilitbahir mıntokasında muhabere faaliyettedir. Soğanlıdere'deki telefonun gözetleme mahalline götürüp getirilmesi esnasında kırılmış ve yerine iki pil verilmiştir. 2. Tabur telefonu bozulmuş ve tamir edilmiştir. Baykuş'taki 190'lık telefonunun kordonları değiştirilip iade edilmiş ve Soğanlı bataryasının sahra telefonu bozulmuş ve tamir olup yerine konulmuştur. 12'lik bataryadan gönderilen bozuk telefon tamir edilip iade edilmiştir. Mecidiye gözetleme mevki için Tenger'e doğru hat uzatılmış, birkaç günden beri Telli Havan Bataryası Komutanının muhabere etmekte olduğu ve Mecidiye'ye faydası olduğundan hattın kesilmemesi için batarya komutanına emir buyurulması Müfreze Komutanı Ahmet Efendi raporunda bildiriliyor. Erenköy'e 16'lı santral gönderilip

³⁷⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 7-19.

³⁷¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-70.

yerine konulmuştur. Sarıçalı mıntıkasında muhabere mükemmel olup Yeniköy inşaatına devam etmektedir. Tümen Karargâhına uzatılan hat tamamlanıp telgraf muhaberelerine başlanmıştır. Kumkale için gönderilen telefonun bugün mahalline sevk edildiği Müfreze Komutanı İhsan Efendi raporunda buyrulur. Daire merkezindeki muhabere mükemmeldir. Telsiz Telgraf Müfrezesine uzatılan telefon hattı tamamlanmıştır. Kirte'ye Tayyar Efendi bir mevrude, bir mersule defteriyle cevabı ilmühaberi gönderilmiştir. Alçıtepe helyostasına cam gönderilmiştir. Karargâh hattında kırık mücerretlerde değiştirilmiştir. İstihkâm ve inşaattan 20 kangal demir tel alınmıştır. Erenköy'den 6'lı santral, 25'li numarator merkezi istenmiştir³⁷².

30 Haziran 1914 tarihinde Muhabere ve Muvasala Kıtaları Umumiliği'nden Harbiye Dairesine gönderilen evrakta, Çanakkale Muhabere şebekelerinin bakım, tamiri ve hatların yeniden inşası için alet ve edevat yeterli olmamakla birlikte şimdilik Çanakkale Telgraf ölüklere ekli listede kayıtlı olan alet ve edevatın gönderilmesi için ilgililere emir buyurulması arz olunur³⁷³.

2 Temmuz 1914 tarihinde Muhabere ve Muvasala Müfettiş-i Umumiliği'nden Harbiye Dairesine gönderilen evrakta, Kolordu Telgraf Bölükleri beş takımdan ibaret olacak ise de şu anda elde kablo mevcut olmadığından, bölüklerdeki mevcut malzemeye göre teşkil edilebilecekleri takımların miktarını gösteren cetvel iliştilmiştir. 23 Haziran 1915 tarihinde Kolordu Komutanlıklarıyla Kolordu Telgraf Bölüklerinin cetvele göre her bölüğün teşkil edilebileceği takımın miktarıyla, Bölük Komutanlığı'nın ve bir Takımın kadrosu iliştilerik gönderildiği gibi teçhizat tedarik ve ikmal edildikçe, bölüklerin dağıtacağı bildirilmiştir. Teçhizat tedarik edildikçe Bölüklerin teçhizatı beş takıma çıkarılmak üzere depoya konulup Bölükte dağıtılması ve teçhizat nizamnamesinin bizzat bölüklere bildirilmesi arz olunur.³⁷⁴

³⁷² ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-1. (Bir kısmı arızaya alınmıştır.)

³⁷³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-124.

³⁷⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-130.

11 Ağustos 1914 tarihinde İstanbul Muhabere ve Muvasala Kıtaları Müfettiş-i Umumiliği'nden 1. Kolordu Komutanlığına gönderilen evrakta, dün akşam Telsiz Telgraf Taburu Komutanlığındaki bir telsiz telgraf makinesinin Anadolukavağı'na gönderilmesi için emir alındığı ve durumun Boğaz Müstahkem Mevki Komutanlığına telefonla haber verildiği arz edilir³⁷⁵.

12 Ağustos 1914 tarihinde Çanakkale Komutanlığına gönderilen evrakta, Çanakkale'deki telsiz telgraf merkezinin gece gündüz emre amade edilmesi Okmeydanı'ndaki Bahriye Merkeziyle 600 tul (uzunluk) muhabere ediliyor. Civardan gelen önemli telgrafların telli ve telsiz telgrafla Okmeydanı'ndaki Merkeztepe'ye bilgi verilmesi gerekmektedir. Telgrafın alındığına dair bilgi veriniz³⁷⁶.

13 Ağustos 1914 tarihinde Çanakkale Boğazı Umum Komutanlığına gönderilen evrakta, Okmeydanı Telsiz Telgraf İstasyonu muhaberelerinin tamamlanması, buradan yazılacak telgrafların açılması için verilen işaretlere önem verilmediği³⁷⁷.

14 Ağustos 1914 tarihinde Muvasala ve Muhabere Müfettiş Umumiliğine gönderilen telgrafta, 12 Ağustos 1914 tarihli telgraflarında bura telsiz telgraf merkezinin Okmeydanı'ndaki Bahriye merkeziyle muhabere etmesi ve önemli hadiselerin bu vasıta ile bildirilmesi emredilmişti. Hâlbuki buradan verilen işaretlere, Okmeydanı Merkezi'nin muhabereleri Donanmayı da içine aldığından dolayı önem arz etmeyen muhaberelerin listelenip rapor edilmesi gerekmektedir³⁷⁸.

25 Aralık 1914 tarihinde 1. Ordu Komutanlığı'na gönderilen evrakta, telsiz telgraf taburu alayı mevcut ise de seyyar istasyonların peyderpey sevkiyat taburluğu edilip bu yılın efrat ve ihtiyatının ihtiyat zabitlerinin eğitimi için Depo Bölüğü'nün tesisi gerekmektedir³⁷⁹.

³⁷⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1508, Dos. 4, F. 1-1.

³⁷⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 7.

³⁷⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 7-2.

³⁷⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 7-1.

³⁷⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1508, Dos. 4, F. 3-6.

Telsiz Telgraf Taburu Komutanı Binbaşı Ali, 31 Aralık 1914 tarihinde Telsiz Telgraf Komutanlığından Vesait-i Muhabere ve Muvasala Teftiş Umumiliğine gönderilen evrakta, çok vakit Telsiz Telgraf Merkezleri Karadeniz, Çanakkale ve İstanbul civarında bulunduğu gibi memleketimizde telsiz telgraf fabrikası olmadığından, tabi olarak merkezlerde meydana gelen arızaların giderilmesi ve kırılan kısımların yeniden tamiri Tabur imalathanesine ait olup, bunlar içinde şu anda tedarik edilmiş malzeme v.b. mevcuttur. Bununla birlikte Telsiz Telgraf Taburunu oluşturan Teçhizat-ı Fenniye Deposuyla imalathanesi ve müstamel maddeleri, yağ vesaire gibi bütün malzemesi Alemdağ civarında Sarıgazi Köyü'nde bulunan merkez civarına nakledilerek elde uygun bir ihtiyat tedbiri olacağı cihetle izin verilmesi hususu temenni ve arz olunur³⁸⁰.

Ocak 1915 tarihinde Başkomutanlık Vekâletine gönderilen evrakta, Çanakkale ile İstanbul'un Telgraf irtibatı: Çanakkale - Gelibolu - İstanbul, Çanakkale - İzmir - İstanbul, Çanakkale - Beyoğlu- İstanbul, arasında Telsiz Telgraf irtibatı mevcuttur³⁸¹.

7 Ocak 1915 tarihinde Mevki Müstahkem İdare Riyaseti Vekâletine gönderilen evrakta, idare ile Çanakkale ambarları içindeki muhaberenin telefonla temini 6 Aralık 1915 tarihli ve 29 numaralı yazım henüz ? baş olmamıştır. Şimdiye kadar muhabere Liman dairesi telefonuyla temin edilmekte idi. İlgili dairenin bir sonraki mahalle naklinden dolayı ambar muhabere gecikmiş ve kesintiye uğramış, idare ile ambar arasında posta işlemi bugün kısalığında hiçbir istifade edemeyeceğinden gerekli çözümün acilen bulunması arz edilir. 5 Aralık 1915 Müstahkem İdare Ambar Memuru Mülazım-ı Evvel Hafız Halil, Müstahkem Mevki Kurmay Başkanlığı'na zaten Erzak Ambarları Talimatnamesine göre gerekli olan telefonun Çanakkale ambarında bulunmaması yüzünden idare ile ambar arasında her an devam eden muhaberenin liman telefonunun başka bir yere naklinde şu günlerde zorluklarla ulaşılmış olduğunu ve ambar memurunun bu yazışması pek ? ve idare ile ambar arasındaki muhaberenin bir iki gün içerisinde

³⁸⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1508, Dos. 4, F. 3-3.

³⁸¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 69.

temin ve tesisi mümkün olduğu derecede acil bulunduğunun arzıyla uygulanmasına izin verilmesi arz olunur³⁸².

15 Ocak 1915 tarihinde Karargâh-ı Umumi Muhabere ve Muvasala Şubesi İstanbul'da kurulan Telsiz Telgraf Depo Bölüğü bugün hangi kışladadır, Bölükte ne kadar ve ne cinsten makinenin mevcut olduğunun bildirilmesi rica olunur³⁸³.

25 Mart 1915 Posta ve Telgraf ve Telefon Nazır Vekili adına Levazım Müdürü 4 Nisan 1915 tarihinde Başkomutanlık Vekâletinden Harbiye Dairesine gönderilen muhtırada, 25 Mart 1915 tarihli ve 24 numaralı muhtıradan... Posta ve Telgraf Nezareti'ne kayıtlı tezkireye 29 Mart 1915 tarihinde yazılan surettir. Bu sefer Nezaret'ten umumî 63284, hususi 13 numaralı 31 Mart 1915 tarihli tezkire ile gereken teçhizat listesi eklenmiştir. 1. Ordu'dan 5. Ordu'ya telgraf teşkilat ve teçhizatından bir miktarının katılması sebebiyle Telgraf Nezareti için hazırlanacak malzemedir. İlgili liste taksim edileceğinden sonradan müfettişlikten verilecek listeye göre 1. ve 5. Ordulara sevk edilmek üzere Posta ve Telgraf Nezareti için hazırlanarak teslimi gereklidir³⁸⁴.

26 Mart 1915 Posta ve Telgraf ve Telefon Nezaretine, Gelibolu da 5. Ordu Komutanlığı teşekkül etmiştir. Diğer ordularda olduğu gibi ilgili Ordu Müfettişliğinde de bir posta ve bir de telgraf müdürü teşkili gerekli görüldüğünden kadrolar için gerekli personelin uyararak mahalline sevki ve menzil telgraf müdürü için gerekli telgraf levazım ve teçhizatının bizzat Harbiye Dairesi 7. Şubesi vasıtasıyla yerine sevk ve teslim ettirilmesi gerekmektedir. Harbiye Dairesine Posta ve Telgraf ve Telefon Nezareti kayıtlı tezkire sureti yukarıya çıkarılmış olduğundan uygulanması gerekmektedir³⁸⁵.

26 Mart 1915 tarihinde Posta ve Telgraf ve Telefon Nezaretine gönderilen evrakta, 26

³⁸² ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-25.

³⁸³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1508, Dos. 4, F. 6-2.

³⁸⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-5.

³⁸⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27.

Mart 1915 tarihli ve 24 numaralı yazışmaya cevaptır. Posta ve Telgraf teşkilat ve teçhizatın kısmen 5. Ordu'ya katılmış olması sebebiyle haber verilen teşkilat ve teçhizatın dahi kısmen 1. Ordu ve kısmen de 5. Ordu'ya sevk edilmesiyle hazırlanarak tamamlanmadıkça sevk edilmemesi arz olunur. Başkomutanlık Vekâleti. Başkomutanlık Vekâleti 8. Şubeden gelen olan 24 numara 26 Mart 1915 tarihli cevaptır. Menzil Telgraf Müdüriyeti için Gelibolu'ya sevk ve teslimi istenen listenin düzenlenmesi ve gönderilmesi hususunun yetkililere emir buyurulması gerekmektedir³⁸⁶.

30 Mart 1915 tarihinde Posta ve Telgraf ve Telefon Zabıtlığından Başkomutanlık Vekâletine gönderilen evrakta, 18 numara 29 Mart 1915 tarihli tezkireye ilavedir. Kartal ve Çanakkale arasında mevcut kabloda meydana gelen arıza sebebiyle İstanbul- Çanakkale muhaberelelerinin temin için Gelibolu-Lâpseki arasına döşenen kablonun taşınarak Gelibolu'ya nakli ve ilgililer tarafından yapılması gereken onarımı için kullanılmaya elverişli ve oldukça kuvvetli küçük kıtada bir vapurun Bahriye Nezaretince tahsisi için yetkililere hızlı tebligatın uygulanması ve durumun tarafıma bildirilmesi istirham olunur³⁸⁷.

30 Mart 1915 tarihinde Gelibolu'dan 5. Ordu Komutanlığına gönderilen evrakta, 9. Tümen Müstahkem Mevki Komutanlığının emri altında iken kolordu telgraf bölüğünden bir takımda Müstahkem Mevki Komutanlığı'nın emri altına verilmiştir. Bugün Müstahkem Mevki Komutanlığı'nın mıntikasına uzatma ve tümenlerin kolordu emri altına verilmesiyle hıza nazaran kolordu mıntikasının kolordu telgraf bölüğünün idaresi ile meşgul olacağından telgraf takımının kolorduya iadesiyle Maydos'ta kurulumunun tamamlanması arz olunur³⁸⁸.

4 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Nağra'da tamir edilen Mülkiye kablolarından birisi alınarak Çiftlik-Sarıcaili- Maydos hattı dâhiline bağlanarak muhabere başlamış ve bu hat ordu, kolordu muhaberesine tahsis

³⁸⁶ATESE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-4.

³⁸⁷ATESE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-29-4.

³⁸⁸ATESE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 5-8.

kılındığından daha sonra diğer hatların meşgul edilmemesi için ilgili menzillere tebligatta bulunulmuştur. Mevkii değiştirilen Daire santralinden Liman dairesine hat uzatma ve muhabere başlamıştır. İstihkâm Zabıtlığı yer değiştireceğinden gerekli hat uzatılmıştır. Bombardıman dolayısıyla Soğanlıdere mıntıkası hatları kırılarak bir saat kadar haberleşme kesintiye uğramış ise de hemen tamir edilmiştir. Daire Erenköy hattı kırıldığından tamir edilmiştir. Liva Komutanlığı telefonunun mikrofön kordonu kırıldığından değiştirilmiştir. Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet³⁸⁹.

4 Nisan 1915 tarihinde Başkomutanlık Vekâlet'inden Sahil Müfettişliğine gönderilen evrakta, Gelibolu - Çardak arasına kablo döşenmesi hakkında Posta ve Telgraf Nezareti'nden gelen kablonun döşenmesi için bir vapurun Bahriye Nezaretinden tahsisi ve 5. Ordu ile Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığı tarafından askeri yardım istenmesi hakkında gereken tebligat uygulandı³⁹⁰.

6 Nisan 1915 tarihinde Başkomutanlık Kurmay Başkanı, Başkomutanlık Vekâletinden Posta ve Telgraf ve Telefon Nezaretine gönderilen evrakta, Marmara denizindeki kablonun Orduca çok önemli olduğundan arızanın giderilmesi gerekmektedir. Marmara Denizi'nde olup Kartal ve Nağra mevkilerine çıkan kablonun yeri belli olmadığından bir arızadan dolayı kullanılmadığı 62771/18 numaralı belgeden açıkça anlaşılmaktadır. Kablo ordu için çok önemli olup mevcut araçlarla arızanın bulunduğu mahallin araştırılıp arızanın giderilmesi gereklidir. Kabloda meydana gelen arızayı ortaya çıkarmak gayet zor olup görevlendirilen mühendislerin beklediğinden arızanın giderilmesi için Nezaretin Şarki Avrupa Telgraf Kampanyasına müracaat etmesi tavsiye olunur. Kumpanya Kilyos-Köstence kablosuna işletmekte olup istihbarata göre kablolarda meydana gelebilecek arızalar için lazım olan edevatın acilen mühendislerle gönderilmesi arz olunur³⁹¹.

³⁸⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-107.

³⁹⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 1500, Dos. 7, F. 38.

³⁹¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 29-8.

6-7 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, bugün tabyalar arasında uzatılması kararlaştırılan manyetolu telefon şebekesi ile sahra seyyar telefon şebekesinin ikmal edildiği ve Goncasuyu'ndan Yıldız'a kadar olan hattın yarın değiştirilmesine başlanarak karargâhtan komutan paşanın telefon ile yeni telefonlarda olan hatlardaki olan arzular derhal tamir edilmiştir³⁹².

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 8 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığı'na gönderilen evrakta, mevcut hatların değiştirilmesi ve iki km tel uzatılmasıyla Tenger ilerisinde Rumeli Mecidiyesi için bir gözetleme merkezi açılarak muhabere başlamıştır. Dün geceki bombardımanda Kirte mıntıkasında bulunan hatlar iki defa kırılmış ve hemen tamir edilmiştir. Erenköy'e uzatılan 3. Hattın direği kırıldığından uzatılmıştır. Nağra kabloşuna mahsus hat Mecidiye istikametine ve Rumeli cihetinden Poyraztepe'ye ulaşmıştır. İngiliz hattı malzemesinin nakliyatı ve Çanakkale'de bulunan hatların tamiratyıla meşgul olunmaktadır. Uçak telefonu bozulduğundan uzatma işlemi tamamlanmış ve muhabere başlamıştır³⁹³.

17-18 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Karanfilburnu'ndaki yeni binaya nakledilen telefonun eskisi gibi mantelli bataryasına bağlanıp muhaberenin temin edildiği ve ağır toplar geride bir mevkie nakledildiğinden havadaki telefonun yeni mevkiine taşınmış, 3. Kolordu'dan Sarıcaili Santraline bağlı hat, bugün Maydos civarına yapılan bombardımanda kesilmiştir. Nağra İnşaat Merkezine bir hat uzatılmış olduğundan yarın muhabere başlayacaktır. Bugün Kilitbahir'e 25 mücerret ile bir bobin tel, bir km demir tel, bir

³⁹²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-84.

³⁹³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-66.

bobin deniz kablosu, 15 direk ve Erenköy'e de löklense pili ile bir kg nişadır gönderilmiştir. Metruk kalan hatlardan jandarma hattından 32 direk sevk edilmiş olduğu bildirilmiştir³⁹⁴.

17-18 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Kilitbahir de bu sabah düşman uçağı tarafından atılan bomba santralin 30, 40 m kadar civarına düşmüş ise de bir arıza meydana gelmemiştir. Bugün yapılan kontrolde, Nağra'dan Sarıcaili'ne kadar olan hat fevkalade olup, Bigalıdan Maydos'a kadar mükemmeldir³⁹⁵.

21 Nisan 1915 tarihinde Posta ve Telgraf ve Telefon Nezaretinden Başkomutanlık Vekâletine gönderilen evrakta, Çanakkale Boğazı muhaberelelerinin temini için Gelibolu ile Lâpseki arasına döşenmesi kararlaştırılmış kablunun arızasının giderildiğı arz olunur. Posta ve Telgraf ve Telefon Nazır Vekili, Karargâh-ı Umumî 1. ve 2. Şubelere bilgi geldikten sonra iade edildi. 22 Nisan 1915 Heyet-i Erkan Reisi Binbaşı Cemal, 2. Şubece de bilgi elde edilerek takdim kılındı³⁹⁶.

29 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, bugün Maydos Daire Hattının kesintiye uğramış ve sonradan muhaberenin temin edildiğı. Uçak ye uzatılan hattın muhabereye açılmıştır³⁹⁷.

5. Ordu Komutanlığı'na gönderilen evrakta, Anadolu ve Rumeli sahillerinde bulunan telefon hattı kablo mahallerinden santrallere kadar açık olarak uzatılması sebebiyle her zaman yer altında bulunmakta ve düşman atışlarında pek çok tel tahrip edilerek haberleşme kesilmektedir. Ordu ile Asya Grubu arasındaki muhaberenin temini telefon hattının kablo halinde uzatılmasına bağı olduğundan altı km zırlı kablunun gönderilmesi için emir buyurulması arz olunur³⁹⁸.

³⁹⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-36.

³⁹⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-37.

³⁹⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 1500, Dos. 7, F. 44-1.

³⁹⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-50.

³⁹⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-16.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 9 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Ulupınar'a ikame edilen telsiz telgraf merkezine hat uzatılarak muhabere başlamıştır. Soğanlıdere ve Erenköy mıntıka zabitlerine gereken malzeme gönderilerek telefonların pilleri uzatılmaya ve tamir edilmeye başlanmıştır. İntepe mıntıkasına konulmak üzere bir seyyar telefonla iki km kablo gönderilmiştir. Şehir dâhilindeki fazla tellerle mücerretlerin toplattırılmasına devam edilmektedir. Telsiz Telgrafın Sarıcaili'nden dün nakledilemeyen eşya ve malzemeleri Ulupınar'a sevk edilmiş ve İstasyonun anten direkleri dikilerek muhabere başlamış ve sabit motorun konulması için yapılacak döşemenin betondan inşa edilerek motor konulmuştur³⁹⁹.

15 Mayıs 1915 tarihinde Posta -Telgraf ve Telefon Nazırı Vekili, Posta ve Telgraf ve Telefon Nezareti'nden Başkomutanlık Vekâleti Muhabere ve Muvasala Kıtaları Müfettiş-i Umumiliğine gönderilen evrakta, Gelibolu-Çardak kablosunun tamir ve muhaberelerin temini için gayret edilmekte ve kırılan uçların bugün bulunmasıyla eklenmesi ve muhaberelerin tesisi yetkililere bu kere daha bildirilmiş olduğu beyan olunur⁴⁰⁰.

17 Kasım 1915 tarihinde Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığından Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Sahra Telgraf Müfrezesinin Gelibolu da bulunan kolordu telgraf bölüğüne bağlanması emri gereğince müstahkem mevki seyyar kıtaların emir-i muhaberelerin Çanakkale Muhabere Bölüğünün mevcudu yetersiz olacağından Gelibolu Mıntıkasında bulunan Helyosta Müfrezeleriyle ? kıtalarına çağırılmasına izin verilmesi arz olunur. Kolordu'ya ait Telgraf Müfrezesi dört beş güne kadar kolorduya iade olunacağına nazaran efrat ve kuvvetin müsaade edilmesi hususu Ordu Komutanlığı'na yazılmak üzere Erkan-ı Harbiye'ye arz olunur⁴⁰¹.

³⁹⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-113.

⁴⁰⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 1500, Dos. 7, F. 44-7.

⁴⁰¹ATESE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 54.

Müstahkem Mevki Muvasala Zabiti Binbaşı, 18 Aralık 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen raporda, Aralık'ta telefon harp şebekesi bağlanmıştır. Daire-Maydos kablosunun tamiratına çalışılmaktadır. Hatlar muntazam muhabereleler mükemmel olup vukuat olmadığı arz olunur⁴⁰².

24 Aralık 1915 Komisyondan Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığına 989 numaralı raporda, Şu anda işler yoğun olduğu için İntepe ve Çakallidere de bulunan mıntıka memurları tarafından raporları tanzim edilip telefon merkezlerine verilmekte ise de telefon merkezlerindeki işlerin kesretine binaen mezkûr raporlar zamanında gelmeyip zamanında ulaşmadığından; uygun buyurulduğu takdirde İntepe Mıntıka Zabıtlığı nezdinde bulunmak üzere bir telefonun sabit bırakılması hususunda icap edenlere emir buyrulması maruzdur. Müstahkem Mevki İstihkâm Zabiti Miralay Muvasala Zabıtine gönderilmiştir. İntepe-Erenköy mıntıkalarını bağlanan ikinci bir hattın uzatılması meşgul bulunuyor bu hattın ikmalinde istihkâm zabiti için telefon temin edilmiş olacağından ayrıca telefon itasına imkân ve ruhsat yoktur⁴⁰³.

Müstahkem Mevki Muvasala Zabiti Binbaşı, 28 Aralık 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen raporda, Dardanos mıntıkasında hatların, merkezlerin tamiratına devam edilmektedir. 3. Alay telefonu kordonu değiştirilmesi ve işaret kulesiyle Çimenlik telefonlarının mahallerinde tamiri mümkün olmadığından merkezde yapılacaktır. Seddülbahir– Kilitbahir hattının inşaatıyla Nağra kablosunun denize indirilme işlemine devam olunmaktadır. Helyosta müfrezelerinin haftalık mürure ve mersule cetveli ekte takdim kılınmıştır. Başka vukuat olmadığı maruzdur⁴⁰⁴.

19 Nisan 1915 tarihinde Çanakkale'den Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Dardanos'taki 9'luk projektör telefonunun tamirine usta gönderilmiştir. Telefonun

⁴⁰²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-4.

⁴⁰³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 9.

⁴⁰⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-54.

toprak altına atıldığı ve pillerinin suyu döküldüğünden oksitlendiği için akşama kadar çalışarak ancak işleyebildiğini ifade etmektedir. Bir ay önce yine aynı mevkideki telefon kullanılmaması yüzünden atıl bir hale gelmiş idi. Bir daha böyle bir dikkatsizlik ederek bozarlarsa tazmin ettirileceği projektör memurlarına anlatılarak değiştirilmiştir. Bu hal böyle devam ederse ileride elde kullanılabilecek bir tek telefon kalmayacağı arz olunur⁴⁰⁵.

14 Mayıs 1915 tarihinde 3. Kolordu Telgraf Komutanlığına gönderilen evrakta, ileri hatlarda bulunan zabitan ve efradın telgrafları Maydos Telgrafhanesinde toplandığından Kolordu ve Cenup gruplarına hemen keşidesi Menzil Müfettişliği tarafından emir verildiğinden, kabul ve sevki başlamış ve gelen cevaplar Maydos Merkezine keşide ettirilmelidir⁴⁰⁶.

9 Kasım 1915 tarihinde Muhabere ve Muvasala Müfettiş-i Umumiliğine gönderilen evrakta, Gelibolu- Maydos umum tellerinin kırılması sebebiyle 5. Ordu ve Karargâh-ı Umumî muhaberatının Lâpseki kablosuyla Çanakkale ve Maydos üzerinden temin edildiği ve bir iki telgraf teatisinden sonra Karargâh-ı Umumînin cenup grubuyla olan mühim telgrafları alıp verebildiği ve kırılan Maydos tellerinin ıslah olunduğu ve gruplar dâhilindeki diğer hatlarda bazen gecikmeler olduğu, merkezden gelen bazı raporlardan anlaşıldığı arz olunur⁴⁰⁷.

11 Aralık 1915 tarihinde Ordu Kumandanlığından Başkomutanlık Vekaletine gönderilen evrakta, Geçenlerde meydana gelen ufak bir havai arıza ile Ordu'nun İstanbul ile olan muhaberesi inkıta eylemek derecelerine yaklaşmış ve yalnız raporlar pek güçlükle yazılabılmıştır. Bu hal neticesi olarak resmi ve gayri resmi pek çok telgraflar 8, 10 gün gecikmeyle vürut eylemiştir. İyi havalarda bile Karargâh-ı Umumî ile Ordu arasındaki müstakil hat gruplarla ordunun resmi muhaberatını kaldıramayacak derecede yüklüdür. Ara telleri ise Menzille Grupların muhaberatını pek zorlukla gerçekleştirebilmektedir. Ve genellikle bozulmaktadır. Ara sıra 2. Ordunun da bu hattan istifadesi halinde ise Ordu muhaberatı

⁴⁰⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-88.

⁴⁰⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4537, Dos. 7, F. 3-66.

⁴⁰⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1512, Dos. 13, F. 2-37.

gecikmeye uğramaktadır. Bu hal Ordu Muamelat-ı Umumiyesinin layığıyla cereyanını ihlal eylemekte düşman karşısında çarpışan ve ailelerinin sıhhat haberlerini intizar eden ordu mensubunun şikâyetlerine sebep olmaktadır. Pek çabuk ve sık olarak bozulan hatların eskien ve düzgün tamiratının biraz daha gecikmeye mahal olan kış esnasında Ordu'yu muhaberesiz bırakacağından gerek bunların tamiri ve gerek Uzunköprü veya Keşan'dan İstanbul'a kadar bir telin Ordu'ya tahsisi arz olunur. Kumandan emriyle 5. Ordu Erkan-ı Harbiye Reisi Karargah-ı Umumi 8. Şube'ye Hangi suretle olursa olsun muhaberatın gecikmesine sebep olan durumların kati surette defi ve tellerin tamiriyle muhaberatın devamını sağlamak üzere, ordu kumandanlığının tekalifi veçhile İstanbul ile aralarına bir telin ilavesi hususunun Telgraf ve Posta Nezaretiyle kararlaştırılarak neticeden Şube'ye de malumat itasına müsaade buyurulması gerekmektedir. 17 Aralık 1915.⁴⁰⁸

23 Aralık 1915 tarihinde Ordu Kumandanlığından Başkomutanlık Vekâletine gönderilen evrakta, 18 Aralık 1915 tarihli tezkireye cevaptır: Tellerin sayısına göre Keşan'a uğrayarak 5. Ordu Karargâhına bir tel daha ilave ve tahsisi mümkün olsa da, gayri resmi haberleşmenin kesintiye uğrayacağı için bu hali ile yerine getirilmesi uygun değildir. Bir tel daha tahsisi ancak buraya ilaveten bir tel daha uzatılmasıyla mümkün olup malzemenin şu sırada mevcut olmaması buna engel olmaktadır. Gayri resmi haberleşmenin kesilmesiyle tellerin askeriye için önemli haberleşmelerin tahsisine tabi ise de; bu hal efrat ve askeri zabitanın aileleriyle haberleştikleri telgrafnamelerin de kesilmesine sebep olacağı cihetle şikâyet oluşacaktır. İlave tellerin bir faydası olamayacağı tabi ve bahsedilen tellerin bir kat daha ıslah ve tahkimine çalışıldığından, geçenlerde olduğu gibi uzun kesinti meydana geleceğinden daha sonra uygulama yapılamayacaktır⁴⁰⁹.

22 Kasım 1915 tarihinde Başkomutanlık Vekaletine gönderilen evrakta, Çanakkale'de hasara uğramış haberleşme yapılamayan kabloların biran önce tamiri için çağırılan iki memur

⁴⁰⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1512, Dos. 13, F. 2-51.

⁴⁰⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1512, Dos. 13, F. 2-52.

tamire başlanmış ise de; kabloların torpil çapalarına dolaşması sebebiyle toplama güçlüğü çekildiğinden ve bunların ancak orada mevcut ...(ılgar) ile kaldırılmasına imkan olup tamiri için bir vesait mevcut olmadığı bildirilmektedir. Adı geçen ... ile sair gerekli vasıtanın bu iş için tahsisi için tamirin tamamlanıp muhaberatın biran önce tesisi hususunun Boğaz Komutanlığına bildirilmesi rica edilir⁴¹⁰.

21 Aralık 1915 tarihinde Başkomutanlık Vekâletine gönderilen evrakta, Bigalı-Nağra arasındaki kablonun tamiri için gönderilen Fenn-i Memuriye'den gelen bir kıta tarafından altı parça kablonun tamiri bitmiştir. Kablo iki kısma ayrılmış, birinci kısım 3.686 m ve ikinci kısım da 2.585 m olup Nağra-Bigalı arasındaki kabloların 2500, 2600 metresi yerleştirilmiştir. Buna rağmen 1200, 1400 m kadar kablo parçası denizde zayi olmuştur. İkinci kısımda aynı cins kablo olduğu ve bu kısmın birkaç ? geldiği ve parçalarının bulunmadığı halde her parçasında izalesi gayri kabil ve heyet-i umumiyesinde muhabere gayri mani zayıf bir zayıf olduğu ve bu kısımdan Gelibolu - Lapseki arasına döşenecek yenileme talebi yerine getirilmiştir. Birinci kısım kablonun tamamlanması için bir parçanın ilavesini muvafık bulmadığı, birinci kısım Nağra – Bigalı arasında mevcut olan beş kablodan ikisinin daha önce toplanması esnasında Çanakkale Telgrafhanesi yakınında denize bırakılan kablo parçalarından tamamlanmasının emredildiği; esasen iki kısmın Gelibolu-Çardak arasına iki kablo vücuda getiremediği ve bu sebepten dolayı, daha önce Ordu Menzil Asya Grupları muhaberatının doğruca temini dikkate alınarak ikinci kısmın Nağra-Bigalı arasına döşendiği⁴¹¹.

23 Aralık 1915 tarihinde Başkomutanlık Vekâletine gönderilen evrakta, Bigalı-Nağra arasına bir kablo döşenerek muhaberata başlanmış olduğu bildirilmiştir⁴¹².

⁴¹⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1514, Dos. 18, F. 8-4.

⁴¹¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1514, Dos. 18, F. 8-6.

⁴¹² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1514, Dos. 18, F. 8-7.

Personel ve Muhabere İşletimi

6 Eylül 1914 tarihinde Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığından İstanbul Harbiye Nezaretine gönderilen evrakta, Karargâh-ı Umumiye'den aldığım emir üzerine Müstahkem Mevki ve Gelibolu muhabere şebekelerini teftiş etmek üzere iki zabıt ile beraber 10 Eylül 1914 Pazar günü Seyri Sefain İdaresinin vapuruyla Çanakkale'ye hareket edeceğimiz bilgisi arz olunur⁴¹³.

10 Eylül 1914 tarihinde Muvasala ve Muhabere Müfettiş-i Umumîsi Yarbay ? Bey tarafından icra edilen teftişte, Müstahkem Mevki muhabere şebekesinde görülen noksan ve hatalarla sureti tamirleri aşağıdaki gibidir. Tellerin gergin olması, rüzgâr ve fırtınaya maruz mahallerde çabuk kopacağı için, bu gibi tellerin hemen çözülmesi ve tellerin birbirlerine olan temasının engellenmesi gerekmektedir.

Tellerin duvarların ve tenekelerin keskin köşelerinden geçirilmesi sebebiyle kabloların üzerindeki kaplamanın aşınma yüzünden tel aksamının demirlere temas ederek elektriğin tamamıyla kesilmesine sebep olmuştur. Bunun için bu köşelere tencere konularak ve kablunun bez parçasına sarılarak tamirleri gerekir.

Demir aksama temas ettirilmesiyle kabloların üzerindeki kaplamaların aşınması yüzünden tel aksamının demirlere temas ederek elektrik tamamıyla kesilmiştir. Bu zaten eğitim gören herkes için dikkate şayan bir meseledir. Bu kabloların hemen demir aksamdan ayrılmaları gereklidir.

Kabloların kaplamaları bazı yerlerde yırtılmıştır. Bu durum tellerin kısa zamanda kopmasına sebep olur. Her kıta komutanı kendi mıntıkasındaki telefon hatlarını sık sık teftiş ederek tamir edecektir. Bu teller üzerine kauçuk veya bez sarılarak kapatılacaktır.

⁴¹³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 14.

Fırtınada telefonların siper saatlerini tutacak toprak telleri yoktur. Bu durum yıldırım isabetiyle telefon ve etrafındakilerin yanmasına sebep olur. Yarım metre tulünde bir demir parçasının toprak teli ile sarılarak yarım metre gömülecektir.

Telefonlar demir çivi ile çakılmıştır. Bu durum kabloyu harap eder, elektriği keser. Bu önlemek için hemen bu çivilerin sökülmesi ve çiviler üzerine tellerin bez ile sarılarak bağlanması gerekir.

Telefonlar tozlu ve kirli bir halde yerlerde ve telefon muhafız çantası yana yatık olarak bulunuyor. Böyle narin aletlerden uzun süre istifade edilmesi ancak pek kıymetli bakılmaları ile kabildir. Sandıklar yoksa bu şekilde tahtadan yapılacak sandıklar içine konulacak ve gayet temiz tutulacaklardır. Ancak her şey yerli yerine koyulmuş olacaktır.

Löklenşe pili sandıklara konulmamış. Bu şekilde çabuk harap olur. Derhal bir sandık içine konulması gerekir⁴¹⁴.

Bu ay Rumeli mıntıkası Tenger Tepesi ilerisindeki obüslere kadar üç defa teftiş edilmiştir. Hal-i hazırda mıntıka komutanlarının muhaberatın suret-i cereyanından bir şikâyetleri ve emir Komutaya taalluk eder bir hali yoktur. Liva Komutanlığı tarafından Namazgâh, Hamidiye, Mecidiye tabyalarının tevhit atışları için Tabyalara ve bunların Alay Tarassuduna eklenmesi teklif edilmiş ve yer altı kablo ile dört adet batarya telefonu yerleştirilmiştir. Bundan başka Yıldız-Baykuş ve Baykuş- Soğanlı merkezlerini yekdiğerine eklenen hat Boğazdan icra kılınacak bir harbe karşı tahrip olunacak bir halde bulunduğundan hatların geri alınmasına emir verilmiş ve ise de mübaşeret ettirilmiştir. Mevcut noksan evvelce de arz edildiği üzere batarya ve gruplardan ana hatlarına kadar havai hatların yer altı kablo tahvilinden ve artık tamiri imkansız bir hale gelen bazı telefonların değiştirilmesinden ve mühim bataryalara ihtiyat olarak muhtelif istikametlerden bir, iki hattın inşa edilmesinden ibarettir. Gerek muhaberatın ? matlup da cereyanından ve gerek telefon merkezlerinin

⁴¹⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 14-1.

intizamından ve gerekse pillerinin ? zabit mıntıklarının faal olduğu anlaşılmıştır. Yalnız ay başında efradın kılık ve kıyafetlerinde gördüğüm yırtık ve söküklerle kir ve pire ve bir, iki neferde ki ikinci muayenede pire müstesna olmak üzere bir eser görülememiştir. Efradın ahvali sıhhiyeleri mükemmeldir. Mezkur mıntıkada bulunan 48 neferden bir neferin hastanede bulunması buna delildir. Efrat buldukları mıntıklar kıtaatının icmalinde misafir bulduklarından bizzat yedikleri görülememiş ise de yediklerini muntazaman almakta olduklarını ve fakat ara sıra sabun alamadıklarını beyan etmektedirler. Mıntıkada bulunan ihtiyat malzeme vukua gelecek tamirata ve kısa ? hatların inşasına kifayet edecek mertebededir. İhtiyat telefon, santral, numarator ve sahra kablosuna aşırı derecede ihtiyacı vardır. Anadolu mıntıkasında Nağra'dan İntepe'ye kadar iki, üç hatta dört defa teftiş olunmuş mıntıklar vardır. İntepe mıntıkasına üç defa gidilmiş, bataryaların yer değiştirmesinden ve bir muhtemel harbe karşı hatların hele ana hatlarının hasardan korunması için İntepe'den Erenköy Santraline kadar mevcut tüm ana hatları birkaç kilometre geriye alınmış ve batarya ve tarassut hatları yeni mevzie nakledilmiştir. İntepe grup komutanının son teklifi tetkik edilmiş ve sipariş olunan malzemenin vüruduna kadar imkan derecesinde tadilat icrasına başlanılacağı cevabı verilmiştir⁴¹⁵.

Erenköy mıntıkası keza üç defa teftiş edilmiştir. Mıntika komutanı emir komutaya taalluku olmayan iaşe ile sahra bataryası Komutanı ikametgâhına telefon yerleştirilmesi teklif etmiş ise de siparişin geldiğinde yapılacağı cevabı verilmiştir. Karantina grubu bir defa ve Dardanos mıntıkası iki defa teftiş edilmiştir. 3. Alay Komutanı Cevat Paşa Tepesi'nde bulunan mantelli bataryasına telefon koymayı talep etmekle mahale hattı uzatmak ve beş yüz metrelik kısmına zırlı kablo döşenerek istek yerine getirilmiştir. Çanakkale mıntıkası dört ve Nağra iki defa teftiş edilmiştir, telefona görülen lüzum üzerine Mecidiye tabyasıyla tarassuduna batarya telefonu konulmuş ve ilgili mahalden seyyar telefonlar alınarak İntepe'ye gönderilmiştir. Bir

⁴¹⁵ ATASE Arşivi, BDH Kl. 4727, Dos. 96, F. 2-1.

numaralı hangardaki telefon üç numaralı hangara nakledilmekle yeniden üç buçuk km'lik hat yapılmıştır. Çanakkale'den Erenköy hatları Cadde-i Kebir'i takip etmekle Karargâh-Kepez'in doğusundan geçmek üzere birkaç kilometre geride inşa olunan hatlara Erenköy hatlarından ikisiyle Dardanos'un ikinci hattı alınmış ve bu suretle ana hatları mıntika haricine çıkarılmış ve Kalabaklı'ya bir hat inşa edilmiştir, hat toplanmış ve Yağcı köyü hattı demir telle tahvil olunmuştur. Muhaberat-ı liva, 3. Alay ve Dardanos ve Erenköy mıntikası komutanlarının arzuları dahilinde cereyan etmektedir, bu cihette ki ihtiyaç dahilinde zırlı kabloya tahvil edilmesi lazım gelmiş hatlardan ibarettir. Nağradan İntepe'ye kadar müfrezelerde bulunan efradın kılık ve kıyafetleri elbise ve çamaşırları ve çantaları muayene edilmiş ve çamaşır ve elbiseleri olmayanlara tevziat icra ettirilmiştir, pire ekser mahallerde kesretle ve kehle üç dört neferde görülmüş ve elbiseleri yırtık olanlara yamalık tevzi' ettirilmiştir, ikinci muayenede pireden başka bir şey görülmemişti. Efrat buldukları mevkide ki kıtadan iâşe olunduklarından yiyeceklerin güzel olduğu zabitin ve neferlerin ifadelerinden anlaşılmıştır. Bu mıntikalarda dahi yalnız tamirata kifayet edecek miktarda ihtiyat-ı malzeme mevcuttur, mıntika zabiti çalışmaktadır, yalnız şimdiye kadar defalarca uzatma yapıldığı halde yarar sağlanamaz bir hal varsa o da bataryalarda bulunan telefonlara topçulara mensup telefoncular tarafından lüzumu derecede dikkat ve ihtimam edilmemesinden ibarettir. İlgili mahalde bulunan telefonlardan birkaç kere tamire gelmemiş telefon hemen yok gibidir, bu sebeple hemen geneli hassasiyetini kaybetmiş ve bir kısmı da tamir edilemez bir hale gelmiştir, Bundan sonra telefonların memnu olan aksamını açıp bozulmasına sebebiyet verenler eskiden olduğu gibi ? ettirmekle beraber bir ay tecziye isimleri de arz olunacaktır. Telgraf bölüğü efradı iki, ambarları, ahırları hemen her gün ve telsiz telgraf müfrezesi iki defa teftiş edilmiştir, her ikisinde de yırtık, sökülük, kir, pire görülmüş ve fakat bit bulunamamıştır. Son muayenede bunlardan⁴¹⁶ eser görülmemiştir. Yedikleri istedikleri gibi verilmekte hayvanata güzel bakılmakta ve hasta mevcudu iki üç nefere

⁴¹⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 2-2.

münhasır bulunmaktadır. Bölük merkezinde ihtiyat telefon, kablo, bakır tel, hemen yok gibidir. Bir telefon bozulunca tamiratın hitamına kadar muhabere sekteye uğramaktadır. Önemli merkezde vukua gelince bölük merkezinde ki dahi çadırımda ki telefonla tebdil edilmektedir. Daha önce talep olunan malzemenin gönderilmesine müsaade buyurulması şehri rapor arz ve takdim kılınır. Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı 18 Aralık 1915⁴¹⁷.

Tarihsiz ve gönderildiği mevki belli olmayan bu evrakta, bu andan itibaren her kıta komutanı kendi mıntikasındaki şebekenin bu talimat mucibince tadil ve tamirini yaptırarak ve bu gibi büyük hatların mevcudiyetinde bizzat sual ve muhatap tutulacaktır. Her mıntıkadaki muhabere ve muvasala zabiti, kendi mıntikasındaki şebekeyi yaptıracaktır. Fakat kıtaat komutanları kendileri istifade edecekleri hatların tanziminden bizzat sual bulduklarından bu gibi küçük ... icabında muvasala zabatine müracaatla beraber hemen kendi taraflarından icra ettirileceklerdir. Müstahkem Mevkiinin muhabere şebekesinin emniyetle tesis edilerek en buhranlı zamanlarında dahi istimali iktiza edildiğinden bu emniyetin husulü ancak şimdiden hiçbir soruna mahal kalmayacak derecede fena olan aksamının tamiri ve tadili ehemmiyetle matlup olduğu gibi aksi hal şiddetle muhaberatı çağıracağı beyan olunur⁴¹⁸.

12-13 Ağustos 1914 tarihinde 9. Tümen Komutanlığına gönderilen evrakta, Jandarma Kıtaatının sahilde gözetleme vazifesi ifa eylemesi, gördüğü ve işittiği malumatı ihbar etmekten ibaret olduğuna rağmen bir, iki günden beri bu husus için pek geç malumat alınmaktadır. Daire-i Askeriye telefonları Jandarma muhaberesine lüzumu derece ehemmiyet vermediği. Ezine'yi Merkeze bağlayan Erenköy – Çanakkale hattının askeri muhabereyi ihlal ediyor bahanesiyle Mülazım Yaşar Efendi tarafından kati ve şikeste edilecektir. Bazı müfrezelerin bulunduğu mevkilere bir saat üççeyrek mesafeye kadar uzak bulunan telefon merkezlerine gitmeye mecbur

⁴¹⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 2-2a.

⁴¹⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 14-2.

olunması. Telgraf ihbar keyfiyeti mecburiyeti hâsıl olunmakta ise de diğer mahallerin Telgrafhaneleri kapandığından gece verilecek malumatın sabaha kalması gerekir⁴¹⁹.

8 Ekim 1914 tarihinde Harbiye Nezareti'nden Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta. Çanakkale Muhabere Bölüklerinin Muhabere Şebekesi teçhizatından başka sefer zamanı hudut mevkiine tesisi ve Çanakkale'nin kuvve-i seyyaresi iltihak etmek ve sefer zamanı Sahra Telgraf Bölükleri gibi talim ve terbiyeleri temin olunmak maksadıyla Çanakkale Muhabere Bölükleri teçhizatına iki takımlık Sahra malzemesi ithal edilmiştir. Bu meyanda verilen kabloları arazi üzerine uzatma etmek suretiyle merkezleri diğerlerine raptı mevcut olup parça parça kesilerek, dahili hatlara ve santral ve telefon merkezlerinde toprak hatları sarf ve istihlak edilmeleri ve husus-ı tesisat için kullanılmaları asla izin verilmeyeceğine ve telgraf talimnamesinde bulunanların aksine hareket edenlerin şiddetle cezalandırılmaları lazım geldiği cihetle yetkililere tebliği gereklidir. Harbiye Nazırı Harb-i Umumiye Reisi namına Müsteşar Vekili Süleyman Fethi⁴²⁰.

24 Ekim 1915 tarihinde Harbiye Nezaretine gönderilen evrakta, 5. Ordu Telgraf Müdüriyet-i Umumiye'nin Muhabere ve Muvasala Müfettiş-i Umumiliğine derkenar, 5. Ordu Telgraf Merkezinin bilumum muhaberatına Çanakkale'ce tavassut edilmekte olup yalnız emir iktizasından bulunan yevmiye raporunun doğruca yazılması için vuku bulan talep üzerine Asya Grubuyla Mevki Karargâhları röle olarak verilmekte ve nezaret etmek üzere röle başına bir memur ikame edilmekte ise de bazen yoğun meşguliyetten ve memur noksanından dolayı röle ye memur istihdamı mümkün olmadığından; genellikle bu raporlara da tavassut mecburunu hâsıl olmakta bulunduğu bu halin 5. Ordu Merkezince de malum olunduğu ve bilumum ve hele askerî merkezleri muhaberatına ve rölelere sınırlama getirilmiş bulunduğu anlaşılmış olmakla

⁴¹⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 84, F. 4.

⁴²⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4728, Dos. 97, F. 1.

bu telgrafname Başkomutanlık Vekâleti Muhabere ve Muvasala Kıtaatı Müfettiş-i Umumiliğine iade olunur⁴²¹.

18 Ekim 1915 tarihinde Muhabere ve Muvasala Müfettiş-i Umumiliğine gönderilen evrakta, Maydos Merkezi Müdüriyetinden 5. Ordu Merkezi memurlarından bazılarının talimatlara itibar etmedikleri ve hâlbuki Maydos tarafından gerek tertibat-ı fenni ve gerek muhaberatın intizam-ı cereyanına vakf-ı mecburiyet edildiği ve kuzey grubuyla işgal ve aynı öneme sahip telgrafnameler teati olunduğu bir sırada 5. Ordu Merkezine hemen yol verilmek mümkün olamayacağından dolayı fikir ayrılığı ve harekete mahal bırakılmaması hususunun ordu merkezine tebliğ buyurulması gerekir⁴²².

3 Kasım 1915 tarihinde ordu karargâhından gönderilen evrakta, Maydos Telgrafhanesine 11 tel giriyor. Bu merkezde dört makine beş röle mevcut olduğu halde birisi asker ve diğeri her zaman keşide olmak üzere yalnız iki muhabere memuru vardır. Bunlardan iki memurun vakit ve zamanıyla hem makinelere mucip hem de röleleri tanzim ve idare etmesi mümkün olamıyor. Maydos Telgrafhanesi harbin merkezinde bulunması sebebiyle çok öneme sahiptir. Asıl şikâyet de elemansızlıktan vazifelerini tamamıyla ifa edememelerindedir. Merkez müdüriyeti bu hususta Edirne Baş Müdüriyetine defalarca müracaat ve istirhamda bulunduğu ve tarafımdan da bildirildiği halde halen memur gönderilmemektedir. Şikâyetle neticelenecektir. Memurlardan biri hastalanmış olsa muhaberat büsbütün duracaktır. Her halde bu merkezden biri ihtiyat olmak üzere yedi uzman memura ihtiyaç bulunduğu ancak ve ancak bu suretle muhabere intizamının muhafazası ancak mümkün olacağı arzıyla Muhabere ve Muvasala Kıtaat-ı Müfettiş-i Umumiliğine iade-i arz ve takdim kılındı⁴²³.

18 Mart 1915 tarihinde Çanakkale'den Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, dün ve bugün posta beş saat gecikmeyle ulaştı. Erkan-ı Harbiye Reisi, bendenizi

⁴²¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1512, Dos. 13, F. 2-24.

⁴²² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1512, Dos. 13, F. 2-34.

⁴²³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1512, Dos. 13, F. 2-34a.

azarlıyor. Postayı teslim ve teslimine memur süvariye gerekli emirlerin gönderilmesi 16 Mart 1915 tarihli telefonla arz edilen mahalline Bolayır İskelesi'nden tesliminin emri maruzdur⁴²⁴.

1 Nisan 1915 tarihinde Edirne Baş Müdüriyetine gönderilen evrakta, Çanakkale-Gelibolu Merkezinin dünkü nöbet memurları birbirini mesul etme inkara düşmeleri gerek mülki ve gerek askeri muhaberata müşkülât ıka etmektedir. Hala şikayete tasdi etmekte oldukları görülmekte olan Çanakkale memurlarının şu sırada münakaşayı bertaraf ederek hüsn-ü muaşeret ve vazifeye davet edilmeleri ehemmiyetiyle mutenadır⁴²⁵.

9 Mayıs 1915 tarihinde Edirne Posta Baş Müdüriyetine gönderilen evrakta, düşmanın kasabaya 3 buçuk mermi atmasıyla hükümet tatil-i işgal etmez. Olur yıkılırsa, devlet yıkılmaz. Ölen ölür kalanlar işleri yürütür. Şühedanın emanetlerinin gecikmeli olarak nakli hükümete mugayirdir. Buna bir ordu komutanı cevaz vermez. Burada Akbaş İskelesi'nden İstanbul'a her gün vapur vardır. Ahvalde her vakit müsaittir. Nezaret yanlış karar ve emir vermez. Bir takım korkak memurların yanlış ve mübalağalı ifadeleri makamlara yanlış fikir verebilir. Bu gibi ahvalde bir kere de ordudan mütalaa istemek gereksiz bir muamele değildir. Bugün şühedanın emanetlerini nakil için vapur bulunduğu halde posta memurunun bahane göstermesi kendisinin durumu kabule mecbur olduğunu ve vazifeye ifayı davetini mecbur etmiştir. Bizim nazarımda hükümet daima mevcut olduğundan onun bir kısmı olan posta hizmetleri de daima mevcut olması iktiza eder efendim. 3. Kolordu Erkan-ı Harbiye Reisi⁴²⁶

9 Mayıs 1915 tarihinde Gelibolu Posta ve Telgraf Müdüriyetine gönderilen evrakta, 9 Mayıs 1915 tarihli bir varakada Gelibolu Havale Kolu memurları mevcut havale kollarıyla merkezlere iade ettiği görülmüştür. Bu hal harp meydanında canını feda eden efradın dikkate alınmaması demektir. Düşmanın birkaç mermi atmasından korkarak üst makamlara mübalağa ? bulunmak suretiyle devletin bir resmi muamelesi olan Posta hizmetlerinin durdurulmasına ve

⁴²⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4537, Dos. 7, F. 3-4.

⁴²⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4537, Dos. 7, F. 3-11.

⁴²⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4537, Dos. 7, F. 3-24.

bu meyan da efrad-ı askeriye'nin emanetlerinin tehir-i nakillerine sebep olmak en büyük mesuliyete muciptir. Muamelenin suretle ? emanet alma ve nakil muamelesinin icrası ve iade edilen emanetlerin de tekrar ve istenerek ya makamlara yahut sahra postalarına tevdi ve bu suretle asker hukukunun ifası lazımdır⁴²⁷.

9 Nisan 1915 tarihinde Şimal Grubu Komutanlığına gönderilen evrakta, efrat namına gelen havalenamelerin Akbaş Postanesince tediye edilmemekte ve zabitan tarafından muamelelerine veya kıtaat tarafından, şüheda memleketlerine ve zabıtana gönderilen havalenamelerinin de zamanında mahallerine gönderilmedikleri anlaşılmaktadır. Bu postanın tesisinden beri hayli zaman geçtiği halde halen bir iş yapmayarak gerek efradın ve gerek zabitan ailelerinin merak içerisinde bırakılması teessüre sebep olduğundan yetkililere bu hususta emir itasına müsaade buyurulması maruzdur⁴²⁸.

15 Nisan 1915 tarihinde Çanakkale'den Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, telefonla bir mevkiyle görüştüğüm sıra da ekseriyetle irtibat, santral tarafından kati ediliyor. Santral memurlarının vazifelerini defalarca ifa etmeleri için yetkililere emir buyurulmasını rica ederim. Bunumla beraber bazı zamanlar saatlerce irtibat temin edilemiyor. Eğer talep edilen mevki meşgul ise mevki ile onu arayanın isimlerini yazması ve hat açılır açılmaz haberdar etmeleri gerektiği arz olunur⁴²⁹.

17 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, meşgul bulunan bir hat diğer bir merkezden talep edildiği vakit, meşgul olduğu haberi verilince pek çok zevat kendileri kestirip kendileri işgal ediyorlar. Bu halden şikâyet eden makam bile çoğu vakit aynı müdahalede bulunmuşlardır. Bunun meni zımında evrakın dikkatle tahriri şifahi verilmiş ise de emirlerin icrası bu gibi zevat tarafından hükümsüz bırakılır ve memur ihbar edilirse kabahatin memura atfedilmesi makul olamaz. Mevcut hatlar bir komutanlığın

⁴²⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4537, Dos. 7, F. 3-26.

⁴²⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4537, Dos. 7, F. 3-43.

⁴²⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-84.

muhaberatını temin için inşa edilmiştir. Halbuki zuhur eden bir çok makam hatların kendilerine tahsis edilmiş olduğu fikrine sahip olarak her an ve her zaman emirlerine amade olunmasını talep ediyorlar. Muhaberatın her tarafça süratle icrası için her makama mahsus ayrı ayrı şebekeler inşası lazım ise de gerekli malzeme olmadığından müşterek hatlarda sıra beklemek zaruridir. Bununla beraber santral memurlarının vazifesi yalnız yol vermek ve sık sık kontrol edip boşalan hatları kesmektir. Santral memurlarına bu gibi vazife tahmil edilerek işgal edilirlse aynı zamanda çağırılan müteaddit mahallere takiben cevap veremeyeceği maruzdur. Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet⁴³⁰.

13 Haziran 1915 tarihinde 3. Kolordu Posta Memuru Ahmet Efendi'ye gönderilen evrakta, yolda bombardıman oluyor. Postayı süvariyle göndereceğim. Size postayı vereceğim. Postanın ahzı nakliye memurlarına aittir. Gelineye kadar idare ediniz. Rica ederim. 19. Tümen Sahra Posta memuru. Süvariye posta teslimi muvafık olamayacağından memur çağırılmasıyla postanızın hemen aldırılması beyan olunur⁴³¹.

9 Ekim 1915 tarihinde Harbiye Nezaretine gönderilen evrakta, Gelibolu Haziresinde Telgraf Merkezince malum olmayan bazı kıtaata ait telgrafnameler Keşan Telgraf Merkezince sırasıyla Gelibolu, Maydos ve bazı gruplar telgraf merkezlerine teklif edilmek ve adreste gösterilen kıtaatin orada mevcut olmadığından geciktiği anlaşılmış olup, Şube Telgraf Merkezinin santrali demek olan ve kıtaat mevkileri kendisince malum olması gereken 5. Ordu Telgraf Merkezince bu telgraf namelerin kabulü tavassuta alınmayarak müdürlerine gönderilmesi halinde gecikmelere mahal kalmayacağından bu merkez ona göre gereken emrin verilmesi gerekir⁴³².

27 Ekim 1915 tarihinde Muhabere ve Muvasala Müfettiş-i Umumiliğine gönderilen evrakta, Kuzey Grubu teliyle Güney Grubunun teli dolaştığı Maydos merkezi memurlarının

⁴³⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-83.

⁴³¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4537, Dos. 7, F. 3-48.

⁴³² ATASE Arşivi, BDH Kls. 1512, Dos. 13, F. 2-2.

ifadesinden anlaşılmış, Kuzey ile buluşulamamış ise de Güneyin kuvveti gayet zayıf olup pek güçlkle muhabere edilebilmektedir. Maydos merkezinin ifadesine nazaran Çanakkale teli dolaştığından Maydos merkezi memurlarından Faik Efendi rölelere katiyen bakmadığından hangi merkezle olursa olsun saatlerce uğraşılmaksızın telgraf alma ve kabulü mümkün olmamakta; yeni memurun rölelere bakması rica edildiği zamanda katiyen ehemmiyet vermemektedir. Bugün Anafartalar grubu Maydos'tan alınmış ve rölelerinin ve intizamsızlıktan dolayı işlenemeyerek Faik Efendi Malikânesine çağırılması ve uygun bir dille kendisinden röleye bakması rica edilmiş ise de savuşup gitmiştir. Bu hal, muhaberatı saatlerce geciktirmektedir. Şimdi Maydos'un ikinci teli açılmış ve muhabereye başlanmıştır. Şimal grubu teli de açılmıştır⁴³³.

⁴³³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1512, Dos. 13, F. 2-30.

Bölüm IV

Muhabere Malzemesi Talepleri

Santral Malzemesi Talepleri

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, Karargâh-ı Umumî ve Liva Komutanlığı hatlarındaki tadilat ile uğraşmıştır. 2 Ağustos 1914 tarihinde Komutanlık tarafından İstanbul'dan talep edilen 11 adet muhabere malzemesi gelmemiştir. Merkez için önemli olan santral ile hatlara bakır tel gelmediği takdirde muhaberelerin sıkıntı yaşayacağı ve diğer dokuz edevatın da aynı derecede muhaberelerin devamına yardım edeceğinden dolayı gönderilmesi istirham olunur. Kireçtepe'de bulunan 14 cm'lik helyostanın Kabatepe ile muhabere edemediği çoğu kez söylenmiştir. İstanbul'dan ise Helyosta gönderilemeyeceği bilgisi ulaşmıştır. 30'luk Helyostaya ihtiyaç vardır. Hiç olmazsa 30'luk bir adet Helyostanın gönderilmesinin İstanbul'a bildirilmesi arz edilir. İki santralin gönderildiği İstanbul'dan yazılmıştı. Gelip gelmediğinin araştırılması, gönderilmesi mümkün ise İstanbul'dan talep edilmesi gereklidir⁴³⁴.

Anadolu ve Rumeli cihetlerinde kablo denizden santrallere kadar havadan devam ettiğinden dolayı iki sahil arasında ve Asya grubuyla ordu arasındaki telefon muhabereleri her zaman yeraltında olup şimdiye kadar muhabere kesintileri olmaktadır. Buna çare olarak altı km zırhlı kabloya ihtiyaç vardır. Orduda ilgili kablo varsa muhaberenin devamı için tarafımıza gönderilmesi için orduya yazılacaktır⁴³⁵.

13 Ağustos 1914 Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı, Çanakkale'den 13 Ağustos 1914 tarihli Çanakkale Boğazı Genel Komutanlığı'na gönderilen evrakta, bundan önce genel ihtiyaç cetveliyle ve çeşitli yazılarla 7 Ağustos 1914 tarihli 87 numaralı Muhabere ve Muvasala Kıtaları Müfettiş-i Umumiliği'nden talep edilen haberleşme aletlerinin ve henüz gelmeyen 10

⁴³⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 9.

⁴³⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-17.

telefon ile bir 25'lik, iki 10'luk santralin acilen gönderilmesi hakkında ilgililere telgraf yazılması arz olunur⁴³⁶.

Çanakkale Boğazı Erkan-ı Harbiye'sine mahsus müsveddedir. 16 Ağustos 1914 tarihinde Muhabere ve Muvasala Müfettişliği Umumiliğine gönderilen evrakta, Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki arasında muhaberelelerin özellikle bir muhabere esnasında güzel gidişatını sağlamak için çokça istenilen malzemedden henüz gelmeyen bir 25'lik ve iki 10'luk santral ile içindekileri ekli listede gösterilen maddelerin acele gönderilmesi arz olunur⁴³⁷.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, Kilitbahir Telsiz Telgraf İstasyonu 23 Ağustos 1914 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Müfettişliğine gönderilen evrakta, ekli pusulada kayıtlı eşyaya şiddetle ihtiyaç görüldüğünün acilen getirilmesi arz ve takdim kılınır. Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Telsiz Telgraf Komutanı Telsiz Telgraf İstasyonu için lüzumu gerekli görülen ekli defterde yeni 21 kalem malzemenin İstanbul'dan götürülmesi hakkında izin verilmesi talebiyle Çanakkale Boğazı Genel Komutanlığı'na arz ve takdim kılınır⁴³⁸.

22 Eylül 1914 İstanbul'dan Muhabere ve Muvasala Müfettişi Umumiliğine gönderilen evrakta, Müstahkem Mevki Telsiz Telgraf İstasyonu'nda önceden arz edilen ihtiyaçlar ve eksiklere cevaben Telsiz Telgraf Taburu Komutanlığı tarafına bildirilen ekli defterde alet edevatın bir kısmı gelerek teslim edilmişse de diğerleri henüz gelmemiştir. Listedeki eşyalardan alınanlarla alınmayanlar iki kıta cetvelde gösterilmekle, gönderilmeyenlerin acele gönderilmesi arz olunur⁴³⁹.

Harbiye Dairesi Reisi Vekili Ali, 1 Ocak 1915 tarihinde Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, 24 Aralık 1915 tarih ve 6099 numaralı komutan yazısına ekli malzeme pusulasının bir sureti mukabillerine yazılan tetkik ve açıklamalardan

⁴³⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-7.

⁴³⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-12.

⁴³⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-17.

⁴³⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-27.

anlaşılacağı gibi ihtiyacın temini mukarrer olup malzemedan bir kısmının Almanya'dan gönderilmesi beklenmekte olduğu arz ve talep buyrulan 25 adet vızılı telefonların hangi sınıfa ait bulduklarının ve santrallerle numaratorlerin kaç hatlı olmaları lazım geleceğinin haber verilmesi tembih olunur⁴⁴⁰.

10 Şubat 1915 tarihinde Çimenlik'ten Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, mevcut hatlarda meydana gelen kırıkların tamiri için muhabere Bölüğü'nde tel kalmadığından 15-20 km kadar iki mm kutrunda bronz telin kablo muntikalarının tamiri için 15 kutrundan şerit ve oda hatları için 10 m mumlu mücerret telin hiç olmazsa önemli merkezlere döşenmek üzere 50 adet siper saikası ile 150 adet ? seyyar telefonlara mahsus olduğundan, manyetolu telefonların hiç birine uymuyor. Kırılmış olan levhaları değiştirmek için 10 adet mikrofön levhasının İstanbul'dan istenmesi istirham olunur⁴⁴¹.

21 Şubat 1915 Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Kurmay Başkanı'na mahsus müsveddedir. 21 Şubat 1915 tarihinde Sahil Müfettiş Umumiliğine gönderilen evrakta, sahil gözetleme postalarıyla muhaberelelerin temini için tersanece imal edilmekte olan 12 adedinin gönderilmesine emir buyrulması arz edilir.⁴⁴²

27 Ağustos 1914 tarihinde Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, Muhabere ve Muvasala Zabitiğine gönderilen evrakta, telefonlarla santral ve numaratorlerde meydana gelen bozuklukların tamiri için İstanbul'dan Bölüğe bir makine ustası gönderilmiştir. Bölükte alet-edevat mevcut olmadığı gibi buraca tedariki de mümkün değildir. Ekte sunulan defterde kayıtlı alet ve malzemenin acilen İstanbul'dan gönderilmesine izin verilmesi için Çanakkale Boğazı Umum Komutanlığına arz edilir⁴⁴³.

⁴⁴⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-17.

⁴⁴¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-14.

⁴⁴²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-22.

⁴⁴³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-14.

3 Ocak 1915 tarihinde Çiftlikten Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta. Kirte Santralının bozulmuş olduğu ve santralin değiştirilmesi için diğer santralin gönderildiği. Kilitbahir mıntkasında bombardımandan yalnız Namazgâh ve Hamidiye hatları kırılmış ise de hemen tamir edildiği ve 19. Tümen'den Sarafim Çiftliği'ne hat uzatma olunacağından tel, direk, mücerret ve sair malzemenin hattın döşeneceği güzergâha sevk edilmiş olduğu. Sarıçalı mıntkasından Kalvert Çiftliği'ne, Halileli köyüne, 25. Gözetleme mahalline, İntepe'ye ve İntepe bataryaları arasına hat uzatılarak muhaberelein başlatıldığı. Çanakkale mıntkasından Erenköy'den Baykuş'a sekizinci hat kırılmış ve hemen tamir ettirilmiştir. 9. Tümen merkezinde açılacak telgraf merkezi için gereken malzeme ve memur gönderilmiştir⁴⁴⁴.

Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 24 Mart 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Rumeli Mecidiyesinin yer altı kablosu tamir edilmiştir. Sarıcaili'ne uzatılan hatlar ikmal ve santral konularak muhabere başlatılmış ve daha önce açılan Merkez de lağvedilmiştir. Erenköy'den Çanakkale Merkezi'ne ikinci bir hat tesis ve muhabere başlamıştır. Bozuk olan Maydos ve Seddülbahir tamiratına çalışılmış ise de fırtınanın şiddetinden ve kablo hattı üzerine torpil dökülmüş olduğundan tamiri mümkün olamamıştır. Tamirata devam olunmaktadır. İngiliz hatlarını sökülmesine ve tesis edilmekte olan güzergâha malzeme sevkiyatına devam olunmaktadır. Sarıcaili-Çiftlik hattı dâhiline Çanakkale tarafından başlanmıştır. Diğer cihetten henüz hat inşasına başlanmadığı gibi defalarca talep edilen direk nakliyatına mahsus arabalar, 11. Tümen tarafından gönderilmediğinden direkler sevk edilememiştir. Gerek direklerin sevki için yeterli miktarda araba gönderilmesine ve gerek hattın inşasına başlaması için 11. Tümen'e emir gönderilmesi arz olunur⁴⁴⁵.

⁴⁴⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-26.

⁴⁴⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-46.

18 Mayıs 1915 Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta. Erenköy 3. Hattında kırıklık ve santral hatlarında sarmal hal meydana gelmiş ise de hemen tamir edilmiştir. İleri mevzilerde bulunan bataryalar sık sık yer değiştirmek mecburiyetinde olduklarından sabit hatların hemen değişimi mümkün olamıyor⁴⁴⁶.

Müstahkem Mevki Muvasala Zabiti Binbaşı, 30 Aralık 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen raporda, Almanlardan alınan 5'li santral Hamidiye Tabyasına ve Hamidiye Tabyasında ki 5'li Numaratör ilave edilmek üzere Yenişehir'deki santrale koyma ve Çimenlik Tabyasının bozuk olan telefonu yeni gelen telefonlardan birisiyle değiştirilmiştir. İntepe Yavuz Bataryası kalkmış olduğundan kara kablosu toplattırılmış ve Erenköy hatlarındaki arıza giderilmiş ve kırılmış olan karargâh hattı tamir edilmiştir. Diğer merkezlerde ve telsiz istasyonunda bir vukuat yoktur⁴⁴⁷.

Telefon Malzemesi Talepleri

28 Ocak 1915 tarihinde 9. Tümen Komutanı Miralay, Çimenlik'ten Müstahkem Mevki Umum Komutanlığına gönderilen evrakta, Tümen kıtalarında obüs de dâhil olduğu halde bugün 14 sahra telefonu mevcut ise de kıtaların esasen yerlerinde bulunması teçhizatının verilmesi mümkün olamayacağı ve hatta bunlarla ihtiyacı temin edememekte olduğu ve seyyar orduya mensup efrat bulunmadığından bunlardan başka altı manyetolu telefona ihtiyaç bulunduğu arz olunur⁴⁴⁸.

Çanakkale'den 13 Ağustos 1914 tarihinde Muhabere ve Muvasala Zabıtlığından Çanakkale Boğazı Umum Komutanlığına gönderilmiştir. Karargâh-ı Umumi ile Topçu Liva ve 3. Alay Komutanlığı savunma mevkileri için lazım olan telefonlar İstanbul'dan gelmemiştir. Torpil Bölüğü'nde bulunan 12 telefonun gönderilmesi için bölük komutanlığına emir

⁴⁴⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 10-1.

⁴⁴⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-94.

⁴⁴⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 6-5.

buyrulması arz edilir. Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Torpil Bölüğünde telefon mevcuttur. Bölükte ne kadar telefon mevcuttur ve ne zamanda kullanılacağı Komutanlığa bildirildi. Bölükte dokuz telefon bulunmakta ise de ikisi dairede kullanılmakta ve altısının da torpil hatlarının oluşturulmasında mutlaka lazım olacağı ve birinin de Nağra ile irtibatın korunması için Tekke mevkiinde kullanılacağı arz edilmekle Müstahkem Mevki Erkan-ı Harbiye Nezaretine takdim kılındı⁴⁴⁹.

24 Ağustos 1914 tarihinde Çanakkale Erkan-ı Harbiye'sine mahsus müsveddedir. Harbiye Dairesi Bakanlığı'na 15 Ağustos 1915 tarihli ve 11427 numaralı yazışmanın cevabıdır. İhtiyaçtan fazla telefonumuz olmadığı gibi yeniden kurulan bataryalar ve muntaka merkezler münasebetiyle müstahkem mevkiin sefiri muhabere şebekesini tamamlamak için ekli pusuladaki eşya ve edevata şiddetle ihtiyacımız olduğundan acilen gönderilmesi önemle arz edilir⁴⁵⁰.

Muhabereler ve Muvasala Müfettiş-i Umumî Vekili Erkan-ı Harbiye, 25 Aralık 1914 tarihinde Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen 24 Aralık tarihli ve 933 numaralı şifreli telgrafın cevabıdır. 1. Şube'de helyosta yoktur. 1. Ordu'dan talep edilmesi icap eder⁴⁵¹.

26 Aralık 1914 tarihinde 1. Ordu Komutanlığına gönderilen evrakta, telefon hattı çekimi mümkün olmayan önemli mevkiilerin iletişimini sağlamak için bir 24cm ve iki adet 30 cm helyostanın gönderilmesi arz olunur.⁴⁵²

25 Aralık 1914 tarihinde Eceabat Kaymakamlığı'na gönderilen tezkirede, Kumköy'de altılı bozuk bir santral ile Yalova, Geyikli, Suvla ve Karain gibi bazı köylerde telefon ve manyetolu çingiraklar bulunduğu haberi alınmış ve elde yedek olmak üzere hiçbir makine

⁴⁴⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-8.

⁴⁵⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-10.

⁴⁵¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 61-3.

⁴⁵²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 61-2.

kalmamış olduğundan ilgili malzemenin iadesi için Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına teslimi hususunun sorumlulara emir verilmesi temenni olunur⁴⁵³.

2 Ocak 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Rumeli mıntıka bataryalarına irtibat sağlamak için Merten Paşa'ya müracaat edilmişti. Alınan cevapta müstahkem mevkiden bir telefon makinesinin gönderilmesi emredilmiş, bir telefon makinesinin acele gönderilmesi önemle rica olunur efendim⁴⁵⁴.

4 Ocak 1915 tarihinde Boğaz Komutanlığına gönderilen evrakta, İntepe'ye gönderilecek yedi telefon dün İntepe'ye gönderilmiştir. Bu sabahtan beri telefonlar Mıntıka Muvasala Zabıtinde olduğunu arz ederim⁴⁵⁵.

6 Ocak 1915 Muvasala tarihinde İstanbul'dan, Harbiye Nezaretinde Harbiye Dairesi Riyaseti Vekâletine gönderilen evrakta, 1 Ocak 1916 tarih ve 3419 numaralı yazışmaya cevaptır: 23 Aralık 1915 tarihli ve yazışmayla talep edilen 25 adet sahra vızılı telefon Müstahkem Mevki Topçu Kıtaları için istenilmiş olmakla hemen gönderilmesi arz olunur⁴⁵⁶.

8 Ocak 1915 tarihinde Erenköy Mıntıka Komutanlığına gönderilen evrakta, Numune ağır obüs 1. Batarya Komutanlığı namına istenilen dört adet kuru pil şimdilik elde mevcudu olmadığından sonradan gönderilecektir⁴⁵⁷.

14 Ocak 1915 tarihinde 5. Ordu Komutanlığı'na gönderilen evrakta, 5. Menzilden Müstahkem Mevkie verileceği emredilen 20 km telefon teli ile 5 telefon makinesi Çanakkale sevkياتınca yanlışıklıkla Asya grubuna gönderilmiş olduğundan Müstahkem Mevkie iadesi için Asya Grubu Komutanlığına emir buyrulması arz edilir. Asya Grubu Komutanlığına Çanakkale sevkياتınca yanlışıklıkla Asya Grubu'na gönderilmiş olan 20 km telefon teli ile 5 telefon

⁴⁵³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 66.

⁴⁵⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-20.

⁴⁵⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-26.

⁴⁵⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-18.

⁴⁵⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-27.

makinesi 5. Ordu Komutanlığı'nın emriyle Müstahkem Mevkie gönderilmiş olduğunun ilgili malzemenin Müstahkem Mevkie iade edilmesi arz edilir⁴⁵⁸.

Kirte'den 14 Ocak 1915 tarihinde Maydos'tan 9. Tümen Komutanlığına gönderilen evrakta, Kumtepe ile muhabere neredeyse mümkün olamamakta hatta vukuat raporu bile alınmamaktadır. Kirte'deki pillerde siper saika/paratoner çubukları fazlasıyla incelemek kuvveti azalmış olduğundan mücerret paratoner çubukları gönderilmesi takdim kılınır⁴⁵⁹.

Müstahkem Mevki Erkan-ı Harbiye'sine mahsus müsveddedir. 9 Şubat 1915 tarihinde 3. Ordu Komutanlığına gönderilen telgrafta, denizaltı gözetleme için görevlendirilen ilgili posta muhafızının telefonla dâhile bağlanması gerekli olduğundan ve gerekli tel ile makinelerin buraca tedariki imkânsız olduğundan durumun yetkililere acilen bildirilmesi, adı geçen hatların tesisinin temini ve önceden arz edildiği gibi geniş bir mıntıkaya yayılmış ve elinde hiçbir yedek malzemesi kalmamış olan telgraf bölümünün muhafızının tamamlanması için ilgili Takımın burada kalmasına izin verilmesi arz edilir⁴⁶⁰.

19. Tümen Komutanı Kaymakam Mustafa Kemal 4 Mart 1915 tarihinde Kirte'den Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderdiği evrakta, Müstahkem Mevki Telgraf Bölüğünden 10 km'lik telefon kablosunun yarın sabahleyin Maydos'a gönderilmesi için emir buyrulması bildirmiştir⁴⁶¹.

15 Mart 1915 tarihinde Osmanlı Ordu-yı Hümayunu Başkomutanlığı Vekâletinden Sahil İstikameti ve Torpil Kıtaları Müfettiş-i Umumiliğine gönderilen emirde, istenilen cinsten telefon ve kablo mevcut olmadığı gibi Sahra telefonları da yoktur. Yalnız Sahra Topçu Şubesine 25 kadar yeni sistem Erikson telefonunun geldiğinin bilindiği bildirilir⁴⁶².

⁴⁵⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-28.

⁴⁵⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-6.

⁴⁶⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 5-2.

⁴⁶¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-27.

⁴⁶²ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 18.

16-17 Mart 1915 Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Askerî daire santral merkezinin muhaberesi mükemmeldir. Telsiz telgraf merkezine telefon bağlanıp muhabere başlamıştır. Soğanlıdere Mıntukasına sekiz kuru pil ile dört adet löklanşe pili gönderildiği Müfreze Komutanı Hüsamettin Efendi raporunda bildiriyor. Kirte mıntukasında muhabere mükemmeldir. Müfreze Komutanının emri üzerine Santral Alçıtepe'ye nakledileceğinden yarın hattın uzatılmasına başlanacağını Piyade Alay Komutanı Ahval-i Harbiyeye göre yer değiştirmiş bulunduğu icabında muhaberenin tesisi için iki km kablo teline ihtiyaç duyulduğunu Müfreze Komutanı Tayyar Efendi raporunda bildiriyor. Sarıçalı'da muhabere mükemmel, Yeniköy hat inşaatına devam edilmekte olup, İntepe hattı doğruca Erenköy Santraline bağlandığını Müfreze Komutanı İhsan Efendi raporunda bildiriyor. Kilitbahir'de muhabere mükemmeldir. Havuzlar mevkiindeki 37 mm'lik bataryanın telefonu tamir edildiği, 2. Bölük 12. Batarya telefonunun tamirinin yapıp iade edildiği, Kirte'den sahra bataryası telefonu gönderilip, tamir edilip gönderildiği Müfreze Komutanı İhsan Efendi raporunda bildiriyor⁴⁶³.

28 numaralı ve 28 Mart 1915 tarihli tezkireye cevaptır. İstanbul ile Çanakkale arasında mevcut kablo üzerinde muhabere kesik olduğu, uzman personelin kontrolü sonucunda mevcut arızanın muhabere engelleyen bir vaziyette bulunduğu anlaşılmış ve tamiri için de gerekli alet-edevat bulunamamıştır. Bu sebeple teknik elemana müracaat edilerek muhabere imkânı aranmakla beraber Gelibolu ile Lâpseki arasına yeniden bir kablonun denize döşenmesi ve Lâpseki ile Çanakkale ve Biga ve Bandırma'ya kadar mevcut hat üzerine bir tel ilavesi ile Boğaz'ın gerek Rumeli ve gerek Anadolu ciheti muhaberelerinin müstakil olarak temini sağlanarak bu iktiza-yı halin ifası icap edenlere tebliğ edilmiştir 31 Mart 1915⁴⁶⁴.

⁴⁶³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-2.

⁴⁶⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 29-5.

30 Mart 1915 tarihinde 5. Ordu'ya gönderilen evrakta, Ordu Telgraf Bölüğü'nden 14 cm'lik iki helyostanın her türlü edevat ve neferiyle hazırlanarak istenmesi halinde Donanma-yı Hümayuna teslim edilmesi arz olunur. Donanma-yı Hümayun Komutanlığı'na gönderilen 1698 numaralı ve 30 Mart 910 numaralı yazışmaya cevaptır. İstenilen dört adet Helyostanın depoda olmadığından ikisinin 1. Ordu Komutanlığı'ndan ve diğer ikisi de 5. Ordu Komutanlığından istenmesi uygun görülmüştür⁴⁶⁵.

5. Ordu Komutanı emriyle Kurmay Başkanı'ndan, 30 Mart 1915 tarihinde Ordu Komutanlığı Telgraf Müdüriyetinden Muhabere ve Muvasala Müfettişliği Umumiliğine gönderilen 24 numara ve 30 Mart 1915 tarihli yazışmanıza cevaptır. Ordu Karargâhı Telgraf Müdüriyetinin mevcudu yeterli olup, mevcut kabloları yıpranmış bir haldedir. Bu sebeple Ordu'nun muhaberesini temin edemeyecektir. Hiç olmazsa 40 km mücerret sahra kablosunun gönderilmesini rica ederim. Bu miktarın 50 km'lik malzemesi Maydos ile Gelibolu arasında yeniden ve müstakil olarak inşa edilmekte olan hat için kullanılacaktır. Bu suretle menzil malzemesi adına hemen hiçbir şey kalmayacak demektir. Bundan dolayı menzil içinde devam eden ihtiyacın temini de ayrıca rica olunur⁴⁶⁶.

1 Nisan 1915 tarihinde Osmanlı Ordu-yı Hümayunu Başkomutanlığı Vekâletinden 1. Ordu ve 5. Ordu Komutanlığı'na gönderilen evrakta, Donanma 1. Komutanlığı tarafından dört helyosta istenmiş olup, Harbiye Dairesinde bulunmadığından 6. Kolordu Telgraf Bölüğünde bulunan değişik çaplı helyostalardan 14 cm iki helyostanın her türlü edevat ve neferiyle Donanma-yı Hümayun Komutanlığına teslim edileceği arz olunur⁴⁶⁷.

6 Nisan 1915 2. Ordu Komutanı Mirliva Mehmet Vehip Paşa (3-4 kere daha işlem görmüş) 6 Nisan 1915 tarihinde Mekteb-i Harbiye'de ordu karargâhından Başkomutanlık

⁴⁶⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 32-1.

⁴⁶⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27-7.

⁴⁶⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 32.

Vekâletine gönderilen evrakta, iki adet 14'lük Helyostanın emir buyurulan yere 3 Nisan 1915 tarihinde teslim edildiği arz edilir⁴⁶⁸.

15 Nisan 1915 vapur Liman Von Sanders, Gelibolu'dan Muhabere ve Muvasala Müfettiş-i Umumiliğine Nağra ile Bigalı arasındaki Çanakkale kablosunun tamiri ve Gelibolu Çardak arasına da bir kablo döşenmesi için gerekli uyarılarda bulunduğu halde bu kabloların döşenmesi, çıkarılması ve tamirine elverişli bir vapurun henüz tarafınızdan tahsis edilmediği haberine cevaben Telgraf Nezaretinden inşası gerekli olan ilgili kabloların yerleştirilmesine bir an önce verilmesiyle neticesinin telgrafla haber verilmesi rica olunur⁴⁶⁹.

Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet Nuri İstanbul'dan gelen talep üzerine Erkan-ı Harbiyeye cevap yazıldı. 19 Nisan 1915 tarihinde Mevki Müstahkem Komutanlığına gönderilen evrakta, yeni kurulan bataryalara çekilmek için kablo bulunmadığı gibi mücerret de kalmadığından çıplak tel çekilmesi mümkün olmayıp, bu hatlara ve gerek Liva Komutanlığı için çekilmesi gerekli hatlarda kullanılmak üzere 500 adet altı veya sekiz numaralı mücerredin İstanbul'dan gönderilmesi arz ve istirham olunur.⁴⁷⁰

7 Mayıs 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, müstahkem mevkie ait İntepe -Yenişehir hattının çekilmesi için 80 mücerret ile 5 km bronz teline ihtiyaç olduğundan gönderilmesi hakkında izin verilmesi arz edilir⁴⁷¹.

29-30 Temmuz 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Zabitliğine gönderilen evrakta. Erenköy mıntkasında, bombardımandan kırılan telefonun yerine konulmak üzere bir manyetolu Erikson telefonu Erenköy'e gönderilmiştir⁴⁷².

⁴⁶⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 32-2.

⁴⁶⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 44-6.

⁴⁷⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-55.

⁴⁷¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-57.

⁴⁷²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-46.

21 Eylül 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Erkan-ı Harbiye'sine mahsus müsveddedir. İstanbul'dan Boğazlar Umum Komutanlığına gönderilmiştir. Tuğgeneral Paşa'nın 2 Ağustos tarihli telgrafla gönderileceği bildirilen 10 km'lik topçu kablosu ile on adet topçu telefonu Alay'a gelmediğinden gerek yeniden tesis edilen batarya ve kullanılamaz bir hale gelen malzemeyi değiştirmek gerektiği ve adı geçen telefonlarla kablonun acilen gönderilmesini rica ederim⁴⁷³.

23 Aralık 1915 Müstahkem Mevki Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, Sarıcaılı 23 Aralık 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muvasala Zabitliğinden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, şimdiye kadar istenilen ihtiyaç cetvellerinden hangilerinin İstanbul'dan istenildiği belli olmadığından, bugün ihtiyaç edilen alet-edevat ve muhabere malzemesinin tümünü gösterir bir cetvel eklenerek arz edilmiştir. İşbu cetvele dayanarak sipariş olunmayan malzemenin talebine izin verilmesi arz edilir⁴⁷⁴.

24 Aralık 1915 tarihli ve 6099 numaralı tezkire ile talep edilen telefon malzeme edevatından başka işbu lüzumuna ekli pusulada cinsi ve miktarları kayıtlı malzemenin bir an evvel gönderilmesine emir buyrulması arz olunur. Hatıra: Ekli pusulada kayıtlı edevattan üzeri çizilenler ayrı tutulmak üzere temizce yazılacak işbu yazılanlar eklenecektir⁴⁷⁵.

6 Haziran 1914 tarihinde Muhabere ve Muvasala Kıtaları Umumiliği'nden Harbiye Dairesine gönderilen evrakta, bugün Ordu'nun çeşitli birlikleri tarafından kullanılan vızıltılı, Erikson sistemindeki telefonların hava şartlarından etkilendikleri zaman devrelerinde meydana gelen hataların giderilmesi için tadilatına lüzum görülen malzemeler eklenmiş olmakla gereğinin yapılması gereklidir⁴⁷⁶.

⁴⁷³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4685, Dos. 340, F. 7.

⁴⁷⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-13.

⁴⁷⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-5.

⁴⁷⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-46.

11 Ağustos 1914 tarihinde Çanakkale'den Çanakkale Boğazı Komutanlığına gönderilen evrakta, şu an için bölgede üç kablo işlemektedir. Diğerlerinin tamiri mümkün değildir⁴⁷⁷.

24 Eylül 1914 tarihinde Çanakkale Boğazı Umum Komutanlığına gönderilen evrakta, 11 Eylül 1914 Perşembe günü Amerika Kumpanyasının Washington Vapurunun Kilitbahir kablolarının üzerinden durduğu cihetle hemen Telgraf Yüzbaşı ile Hat Çavuşu koşarak kablo nöbetçisi ile beraber demir atmaması için bağırmiş ve işaret vermişlerse de itibar etmeyerek demirlemiş, demiri kablolardan birini koparmıştır. Koparılan kablo direktan itibaren yeraltı kısmı sıyrılarak gönderilmiş olduğundan zedelendiği ve tekrar denize indirilmesi mümkün olmayacağı muhaberelelerin her günü için uygun miktarda tazminat alınması arz olunur⁴⁷⁸.

Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 25 tarihinde Çimenlik'ten Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, ayın 6 Ekim 1914 Cuma günü Boğaz icra kılınan bombardımanda Orhaniye gözetleme mevkiine düşen bir mermiden mahalde bulunan manyetolu bir Erikson telefonunun mahvolması üzerine Kumkale'de 1. Bölük gözetleme mahallindeki telefon götürülerek Orhaniye Tabyasının muhabereleleri temin edildiği ve Kumkale istikametindeki gözetleme mevkiilerine bitişik kablolar hasara uğradığından sevk edilen kablolarla hemen tamirleri yapıldığı ve Seddülbahir'de tabur komutanı gözetleme mevkiine isabet eden mermiden mahalde bulunan santralin bazı ahşap kısımları kırılmış ise de muhabereye engel olmadığı ve gerek telgraf efradı ve gerek telefon şebekesinden başka bir vukuat olmadığı 6. Alay mıntikasının telgraf memurunun raporunda bildirilir⁴⁷⁹.

3 Aralık 1914 tarihinde Muhabere ve Muvasala Zabitliğinden Çanakkale Boğazı Umum Komutanlığına gönderilen evrakta, çoğu birliklerde bulunan telefonlar bozulmakta, pilleri

⁴⁷⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-2.

⁴⁷⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 18.

⁴⁷⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-118.

kırılmakta ve tamiri için Bölüğe gönderilmektedirler. Bu bozuk telefonlar kontrol edilirken dış kapakları açılmış bulunanları, bozulmuş mikrofon levhaları, kırılmış grafitleri dökülmüş ve hepsi zarar görmüş olduklarından tamirleri mümkün olmamıştır. Zabit ve efrat tarafından bazen tamir ve bazen de ihmalleri hakkında fikir edinmek amacıyla açıldıkları anlaşılması ise de sorumluları meydana çıkarılamamıştır. Bir telefonun işlememesi yalnız telefonun bozukluğundan ileri gelmez. Bunların mükemmel olduğuna kanaat getirdikten sonra fenalığın telefonlara olduğu görülüyor. Makinist ustalarının ve eşya çavuşlarının telefonun dış kısmını açması talimatta yasaktır. Tamirci ustası yalnız yedek parçaları değiştirerek kırılmış olan telleri tamir ve bazı vidaları imal edebiliyor. Telefonun her bir aksamını yeniden imal edemediği gibi yedek parça tedarik etmekte İstanbul'ca bile mümkün olamamaktadır. Bu durum devam ederse az bir zaman sonra sağlam telefon ve telefon malzemesi kalmayacağından bu suretle telefonların buldukları birliğe tazmin ettirilmesi ve tespit edilenlerin ayrıca kılınması muhaberelerin devamı için arz ve istirham olunur. Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı⁴⁸⁰.

Muhabere Tabur Yüzbaşı Kazım, Müstahkem Mevki Komutanı Mirliva, 27 Aralık 1915 tarihinde Karargâh'tan Topçu Muhasara Tabur Komutanlığına gönderilen evrakta, taburunuzdan tamir için Müstahkem Mevki Muvasala Zabitiğine gönderilen bir vızıltılı telefonun açılması yasak olan kısmının karıştırılıp buraca tamiri mümkün olmayan bir şekilde kırıldığı cihetle tabura iade edildiği anlaşılmasıyla sebebi hakkında gereken muamelenin yerine getirilmek üzere telefonun ne gibi sebeplerle yapıldığı ve kimin tarafından kırıldığı bildirilmesi gereklidir. Telefon taburun kurulmasında yeni telefon mevcudu olmadığından ambarlardan acilen alınmıştı. Burada Telefon Zabiti Yaşar Efendi tarafından sökülüp tamir

⁴⁸⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 47.

edilmiş ise de kullanılamamış olduğundan karşıya gönderilmişti. Taburca kimse tarafından sökülmediği yapılan araştırmadan anlaşılacakla takdim kılındığı arz olunur 5 Şubat 1916⁴⁸¹.

Çanakkale Boğazı Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 20 Aralık 1914 Bozuk telefonlar tarihinde Çanakkale Boğazı Umum Komutanlığına gönderilen evrakta, bozuk telefonların tamiratlarının mükemmel yapılması ve edevat tamirlerinin için bir takımdan ibaret olan tamirci takımının gönderilmesi mümkün olmadığından tamir masraflarına ait olduğu yerlerden bağlanmak üzere bozuk telefonların tamiri için Muhabere Bölüğüne gönderilmesi emir buyurulması arz edilir⁴⁸².

5. Ordu Komutanlığı'na (tarih yok) gönderilen evrakta, Anadolu ve Rumeli sahillerinde bulunan telefon hatları kablo yerlerinden santrallere kadar açık olarak çekilmesi sebebiyle her zaman gözetleme altında bulunmakta ve endirekt ve yahut diğerleri ile yapılan atışlarda genellikle tahrip edilerek muhabere kesintiye uğramaktadır. Hatların kaldırılması ve Ordu ile Asya grubu arasındaki muhaberenin de akışının temini telefon hatlarının kablo halinde döşenmesine ve var ise altı km zırlı kablunun gönderilmesine izin verilmesi⁴⁸³.

Bataryalarda bulunan telefoncu neferlerinin bozulan telefonları tamir etmek maksadıyla açılmasına müsaade edilmeyen parçaların kullanımı mümkün olmaz bir hale geldiği anlaşılıyor. Bozulan telefonların yasak olan parçalarını açıktan batarya telefon efradının şiddetli engellenmesi ve bir telefon bozulduğu anda derhal mıntıka muhabere zabıtine bilgi verilmesinin lazım gelenlere tebliği talep edilir. Bu tür bozulan telefonlar tamir ettirilecektir⁴⁸⁴.

4 Ocak 1915 tarihinde Çiftlikten Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Kilitbahir mıntıkası bombardıman sırasında Namazgâh, Hamidiye ve çarşı boyundaki deki hatlar kırılmış ise de hemen tamir edildiği Maydos'tan Sarafim Çiftliği'ne

⁴⁸¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-3.

⁴⁸²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 55-1.

⁴⁸³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-16.

⁴⁸⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-1.

uzatılan hat başlama edilerek muhaberelelerin temin edildiği. Çanakkale mıntıkası, karargâh civarına önceden uzatılmış olan kabloların bakır tele dönüştürülmeye başlaması ve Hamidiye'ye bombardımandan Hamidiye hattı ile Erenköy hattı üç yerden kırıldığından hemen tamir ettirilmesi ve Erenköy'den geçen dört hat bombardımandan kırılmış olduğundan muhabereleler kesinti uğramış ise de iki saat sonra tamamen tamir edilmiştir⁴⁸⁵.

14 Ocak 1915 Sarıcaili Müstahkem Mevki Komutanlığına 381 numaralı rapor. Çanakkale'ye bombardıman Temmuz tarlası civarında Erenköy, Asya grubu hatları ve Çınarlık içinde Hamidiye hattı ve kabristan dâhilinde dört direk arası inzibat, Maydos, Kilitbahir hatları ve saat kulesi yakınında çimenlik hattı ve Çimenlik tabyası yakınında Maydos, Kilitbahir hatları kırılmış ve kabristan içinde bir direk tamamen hasara uğramış ise de tamirleri yapılmıştır. 2.Ordu'ya ait Çanakkale-Erenköy hattı ikmal ve Dardanos - 3. Alay hattı tamir edilmiştir. Helyosta müfrezelerinin haftalık mevruda ve gönderilmesiyle cetveli ilişikte takdim kılınmıştır. Herhangi bir vukuat yoktur. Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı⁴⁸⁶.

Müstahkem Mevki muvasala zabiti Binbaşı, 14 Ocak 1915 Sarıcaili Müstahkem Mevki Komutanlığına 383 numaralı bozulmuş olan Hasan Mevsuf bataryası telefonuyla sehpa kırılmış olan sevkıyat telefonu tamir edilerek muhabereleleri başlamıştır. Nağrada uçak bataryası kendiliğinden telefonu kaldırmış ise de ilgili mahale diğer batarya geleceği 2. Liva Komutanlığından bildirildiğinden tekrar mahalline yerleştirilecektir. Şimdiye kadar Seddülbahir mıntıkasından 15 kilometre farklı cins kablo bir adet 12'li santral iki adet mikrofonsuz ve bir adet sağlam manyetolu telefon elde edilmiştir. Kablo toplanmasına devam olunuyor. Şehri raporla muhabere harp şebekesinin 14 numaralı nüshası ilişikte takdim kılınmıştır. Herhangi bir vukuat yoktur⁴⁸⁷.

⁴⁸⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-27.

⁴⁸⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-39.

⁴⁸⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-42.

19 Ocak 1915 tarihinde Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Mintikalarda bulunan telefon muhaberelerinin sorunlarının daima muntazam bir halde cereyanı müstahkem mevkiinin müdafaası açısından ne derece mühim olduğu komutanlıkça malumdur⁴⁸⁸.

Müstahkem Mevki Muvasala Zabiti Binbaşı, 29 Şubat 1915 tarihinde Sarıcaılı'ndan Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen raporda, İstanbul'dan vürut ettiği dün ki raporda arz edilen telefonlardan manyetolu olan beş telefon ..olduğundan kontrol ettirilmiş ve kontrol sonucunda yalnız birisinin işlediği diğerlerinin bozuk olduğu görülmüş olmakla tamir ettirilmektedir. Hatlar mükemmel ve muhabere muntazam olup şayan-ı arz bir vukuat olmadığı maruzdur⁴⁸⁹.

1 Mart 1915 tarihinde Posta ve Telgraf ve Telefon Nezaretinden Harbiye Nezaretine gönderilen evrakta, Efendim, 8776 numara ve 28 Şubat 1915 tarihli tezkire üzerine derhal gereken tahkikata başlanmış, bazı bozukluklar sebebi, çekilen telefon tellerinin temasından ileri geldiği anlaşılmıştır. 28 Şubat 1915 tarihinde santralin dört bobini yanmıştır. Bu hal Levazımat-ı Umumiyye Saray içerisinde ki Saraçhane Şubesi'nden neferler tarafından çekilen telefon telinin dikkatsizce çekilmesi sebebiyle Tramvay Kumpanyası telleri üzerine düşmesinden dolayı bundan sonra telefon telinin çekilmemesinin emredilmesi gereklidir⁴⁹⁰.

Talimat 14 Mart 1915 tarihinde Posta ve Telgraf ve Telefon Nezaretinden Başkomutanlık Vekâletine gönderilen evrakta, Efendim, dün akşam saat 7.45 de Çanakkale kablosuna mahsus telgraf telinin Kadıköy'de Jandarma Dairesi telefon teliyle ancak bu sabah 07.00'de açılabilirdiği ve bütün gece Çanakkale muhaberelerinin kullanılmadığı, Beyoğlu Merkezi'nden haber hatlarına dair verilen haberlerden anlaşılmıştır. Telgraf direklerine diğer dairelerce telefon teli çekilmesi veya ayrı olan telefon hatlarının telgraf tellerine yakın

⁴⁸⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-4.

⁴⁸⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-93.

⁴⁹⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 2.

geçirilmesi bu gibi durumlara sebep olacağından, şu nazik zamanda böyle bir iş yüzünden muhaberelelerin aksaklığındaki güçlük arz etmeye ihtiyaç duyulmadığından Allah korusun bu gibi durumların tekrar meydana gelmesine kesinlikle meydan verilmemesi ve bu bağlamda gereken tedbirlerin alınmasının emir buyurulması babında emir sizdedir. Posta ve Telgraf ve Telefon Nazırı Vekili⁴⁹¹.

Çanakkale civarında Hacı Paşa Çiftliği 17 Mart 1915 tarihinde Çanakkale Müfettişliğine gönderilen evrakta, yeni yapılan bataryalar için telefon makinesine ihtiyacımız bulunduğundan halen atıl durumda olan telefonların, Müstahkem Mevki Muvasala Zabıtlığı'ne alınıp icap edenlere emir buyurulması arz olunur⁴⁹².

Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 24 Mart 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta. Rumeli Mecidiyesinin yer altı kablosu tamir edilmiştir. Sarıcaili'ne uzatılan hatlar ikmal ve santral konularak muhabere küşat ve evvelce açılan merkezde lağvedilmiştir. Erenköy'den Çanakkale Merkezi'ne ikinci bir hat tesis ve muhabere başlamıştır. Bozuk olan Maydos ve Seddülbahir tamiratına çalışılmış ise de fırtınanın şiddetinden ve kablo hattı üzerine torpil dökülmüş olduğundan tamiri mümkün olamamıştır. Tamirata devam olunmaktadır. İngiliz hatlarını sökülmesine ve tesis edilmekte olan güzergâha malzeme sevkiyatına devam olunmaktadır. Sarıcaili-Çiftlik hattı dâhiline Çanakkale tarafından başlanmıştır. Diğer cihetten henüz hat inşasına başlama olunmadığı gibi defalarca talep edilen direk nakliyatına mahsus arabalar. 11. Tümen tarafından gönderilmediğinden direk sevk edilememiştir. Gerek direklerin sevki için yeterli miktarda araba gönderilmesine ve hattın inşasına başlama edilmesi için 11. Tümen'e emir gönderilmesi arz olunur⁴⁹³.

⁴⁹¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 1-2.

⁴⁹² ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-37.

⁴⁹³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-46.

Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 28 Mart 1915 tarihinde Sarıcaılı'ndan Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta. Kilitbahir-Kirte hattı kırılarak muhabere kesinti uğramış ise de iki saat sonra tamir edilmiştir. Havuzlar'dan havan bataryasına uzatılarak üzere lazım olan tel, ufak direk ve telefon gönderilmişse de mıntıka komutanı bu direklerin düşman tarafından görülmek ihtimaline mebni uzatma ettiremeyerek kablo talep etmiş, mevcudu olmadığından gönderilememiştir. Kumburnu-Yeniköy arasında boшта kalan hattın toplattırılmasına başlanmıştır. Çanakkale - Kilitbahir arasında bulunan dördüncü kablonun her iki taraftan kontrol ve tamirleri icra kılınmış ise de arızanın ortada bulunduğu ve kablo toplanmadıkça tamir olunamayacağı ve torpil hattından dolayı toplanma ihtimalinin de bulunmadığı için bırakılmıştır. 11. Tümen Merkezine uzatılan hat asıl mevkiine ulaşmıştır⁴⁹⁴.

28-29 Mart 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabitiğine gönderilen evrakta, Kirte Mıntıkasında muhabere mükemmeldir. Kilitbahir hattı iki saat sonra açtırılmış, Tekke Burnu'nda telefon olmadığına baş telefonuyla muhabere edilmekte ise de bu hal muhaberenin intizamının devamını ihlal edeceğinden bir seyyar telefon talep olunmakta, Harapkale'de obüs gözlemci olarak bulundurulacak çavuşun, obüs bataryasıyla irtibatı tesis bir seyyar telefona şiddetle ihtiyaç olduğu. Kilitbahir mıntıkasında muhabere mükemmel olup, Kirte hattı tahribata uğramış ve iki saat kadar muhabere edilmemiş ise de tamir olduğu, havan bataryası mevkiine uzatma edilecek hat için malzeme gelip bu sabah hat uzatılmasına başlanılacağı, bu zamanda düşman tarafında denizden görüleceğinden hat uzatma ettirilmeyip her halde, bir km kabloya ihtiyaç olduğu, Mecidiye İstihkâmının tellerinin tamamen uzatma ettirildiği, Menderes Mıntıkasında muhabere mükemmel olup, Kumburnu'ndan Yeniköy'e kadar boшта kalan hattın toplattırılmasına başlanmıştır. Daire dâhilinde muhabere

⁴⁹⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-49.

mükemmeldir. 17. Tümen'e 90 direk gönderildiği, İngiliz hattının toplanmasına devam edildiği, İngiliz direklerinden bozuk direğin yol boyunca indirilmiştir⁴⁹⁵.

Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet 30 Mart 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta. Bombardımandan hat kırılarak Kirte-Kilitbahir muhaberesi bir saat kesintiye uğramıştır. Sarıcaili'nde vukua gelen fenalık 45 dakika sonra tamir edilmiştir. İdare Riyasetinden daire santraline hat uzatılarak muhabere başlamıştır⁴⁹⁶.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet 4 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta. Kirte mıntıkasında bombardımandan kırılan tellerin hemen tamir edildiği. Erenköy'e üçüncü bir hat bağlamak için boшта bulunan jandarma hattının tamirine devam edildiği. Deniz kablosu için lüzum olan Maydos-Bıgalı hattının inşasına devam edildi⁴⁹⁷.

4-5 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabitiğine gönderilen evrakta. Kilitbahir mıntıkasında muhabere hala faaliyette olduğu. Seddülbahir ile Kirte arasının düşman tarafından bombardımanı sırasında üç defa hat kırılmış ise de hemen hat çavuşları çıkarılıp, muhabereyi sekteye uğratmaksızın tamir ettikleri. Dün gece yeni olup kalmış tel ve mücerretler toplanıp, güzergâha nakledilmiş, hat uzatılarak muhabere temin edilemediği, bu gece hat çavuşları hattın uzatılması için uğraşacakları, elde fazla kalan bir miktar tel ve malzeme yarın Kilitbahir'e gönderileceği. Erenköy mıntıkasında muhabere hala faaliyette olup, santralin manyetosu bozulduğundan makineci ustası tarafından mahallinde tamiri. Daire dâhilinde muhabere hala faaliyettedir. Jandarmaya ait direklerdeki telefon hattı Dardanos'a kadar tamir edilmiştir. 9. Tümene evvelce verilen telgraf malzemesi iade edilmiştir.

⁴⁹⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-14.

⁴⁹⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-53.

⁴⁹⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-61.

20 adet löklense pilinden altı adedi sağlam olup geri kalanı mahvolmuştur⁴⁹⁸.

5-6 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Kilitbahir’de muhabere mükemmel olup, yalnız 25. Alayın Sarafim Çiftliği civarındaki muhaberelelerinin bu sabah kesilmesinden dolayı iki hat çavuşu gönderilmiş ise de henüz muhaberenin temin edilemediği. Kirte mıntıkasında muhabere layıkıyla cereyan etmiş, dün gece obüs mevziine ve batarya komutanı gözetleme mevkiine birer hat uzatılmış olunduğu. Erenköy mıntıkasında muhabere layıkıyla cereyan etmiştir. Daire dâhilinde muhabere mükemmeldir. Dardanos hatlarından bir tanesi rüzgârın şiddetinden kopmuş ise de hemen hat çavuşları vasıtasıyla tamir ettirilerek muhaberelelerinin temin olunduğu, Sarıcaili merkezindeki makine hattı ile telefon hattının hat çavuşu tarafından tamir edilmiş ise de manipüle sedasının pek az işitildiği, İngiliz direklerinden, 23 direk ile 14 mücerret geldiği bildirilmiştir⁴⁹⁹.

6 Nisan 1915 tarihinde Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, Sarıcaili’nden Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, kolordu muhaberesine tahsis edilen hattan başka mevcut jandarma hattı tamir edilerek Erenköy’e ikinci bir hat bağlanmış ve muhabere başlamıştır. Kilitbahir-Kirte ve Çanakkale- Karacaviran hatları kırılmış ise de tamir edilmiştir. Uçak hangarındaki telefon bozulduğundan tamiri celp edilmiş ve diğer hatlarda vukua gelen fenalıklar def edilmiş. Kablo için lüzum olan Bigalı-Maydos hatları ile Nağra-Sarıcaili hatlarının inşasına devam ediliyor. Anadolu telsizinin anten direğinin dikecek tahsis edilen ustalar iki gündür gelmediğinden bakım bitmemiştir⁵⁰⁰.

6-7 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Kilitbahir mıntıkasında muhabere mükemmeldir. Kirte muhaberelelerinde saat 04.30’da Kilitbahir hattı, Alçitepe ile Soğanlıdere arasında koptuğundan tamiri için hat çavuşları derhal çıkarılmıştır. Kumtepe- Kabatepe arasında mevcut taksim direğinden iki telin

⁴⁹⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-21.

⁴⁹⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-22.

⁵⁰⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-63.

dolaşmış olduğu ve bir km kablo ile 4 km tel Kilitbahir'e gönderilmiştir. Erenköy muhabereleeri layıkıyla cereyan etmekte ve İntepe'ye konulan iki batarya için iki Erikson telefonuyla dört pil şişesi, 600 m kalın kablo teli ve yeterli miktarda nişadır talep olunmuştur. Daire dâhilinde muhabere layıkıyla cereyan etmekte, daire santralinden Erenköy hattı tamir edilmiş, jandarmalara ait tel tamir edilerek, Dardanos'tan ikinci teline bağlanıp, Erenköy muhaberesi daireden doğru tel olarak başlamıştır. Telsiz ile daire arasında muhabere kesilmiş olup müfreze tarafından çıkarılan hat çavuşları, teli tamir edip muhabereyi temin etmişlerdir. Uçak ile Karacaviran arasında iletişim sağlanamamakta olup, Âdem Çavuş gönderilmiştir⁵⁰¹.

15 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Karacaviran'dan geçmek üzere Sarıcaili'nden Nağra'ya uzatma edilmekte olan hattın ikmali tamamlanmıştır. Erenköy 3. hattı kırılmış ise de hemen tamir edilmiştir. Her mıntıka da hatların tamiri ve direklerin takviyesine devam edilmekte olduğu bildirilmiştir. Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet⁵⁰².

14-15 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığıne gönderilen evrakta, Erenköy mıntikasında santralin bulunduğu mahal, yağmurlardan birden bire çökmüş, 20 dakika kadar muhabere kesintiye uğramış ise de muhaberenin hemen başlamıştır. Kilitbahir obüs bataryası hattı kesinti uğrayıp, tamir için hat çavuşu çıkarılmıştır. Soğanlı mıntikasında, bazı hatların gevşek çekilmiş, makine hattıyla Liva Komutanlığı ve Sarıcaili ile Kilitbahir'de vuku bulan kırıklık bugün tamir ettirilmiştir ve Gelibolu'daki helyosta postası bölük merkezine gelmiş, yalnız bir neferin vapura taşıyamamasından dolayı Gelibolu'da kırılmış olduğu bildirilmiştir⁵⁰³.

⁵⁰¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-23.

⁵⁰²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-76.

⁵⁰³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-31.

15-16 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabitliğine gönderilen evrakta, Soğanlıdere'de bu sabah düşman tarafında vaki olan atışında ileri gözetleme hattı kopmuş ise de öğlene kadar muhabere temin edilmiştir. Öğleden sonraki atışlarda havan ileri gözetleme ve Karanfil hatları kesilmiş ve tamir için hat çavuşu çıkarıldığı bildirilmekle birlikte 13 direk, üç kangal demir tel ve ince sahra kablolarından, makarasıyla beraber bir bobin talep olunmaktadır. Karacaviran telsiz telgraf telefonundaki arıza, telefonun değiştirilmesi suretiyle izale edilmiştir. Köprübaşından Kuruçeşme'ye kadar yol üzerindeki direklerin altısının ameliyatına devam edilmekte olduğu, uçak merkezinden telsiz telgrafa kadar olan direk ve tellerin kâmilan refi olunmuştur⁵⁰⁴.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 17 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta hat dâhilinin Maydos cihetindeki kısmı dünkü bombardımandan kırıldığından muhaberelelerin kesintiye uğramasıyla tamiri için 3. Telgraf Bölüğü Komutanlığı'na işaret edilmiştir. Köprübaşından Kuruçeşme'ye kadar yol kenarında bulunan direklerin dâhile alınması ameliyatına devam olunmaktadır. Nağra'da bulunan İstihkâm Müfrezesine hat uzatma ve bir manyetolu telefon yerleştirilerek İntepe'ye gönderilmek üzere iki seyyar telefonla iki bobin kablo alınmıştır. Soğanlı ve Erenköy mıntıklarına lüzum olan tel, direk ve mücerret şehir dâhili ve haricinde bulunan boş hatlardan toplattırılarak gönderilmiştir⁵⁰⁵.

18-19 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabitliğine gönderilen evrakta, karargâhtan Erenköy-Daire ve Hamidiye hatlarında zuhur eden arızalar tamir olunmak ve köprübaşından Kuruçeşme'ye bitişik şose kenarından içeri alınmakta olan hattın uzatılması tamamlanmıştır. 3. Kolordu'dan Sarıcaili Santraline bağlı olan hat, hat çavuşu tarafından Nağra'dan kati edilerek yanlıkla inşaat

⁵⁰⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-33.

⁵⁰⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-81.

telefonuna bağlandığı anlaşılmış ve Maydos cihetinde de bombardımandan kırılmış olduğundan bu cihetteki yanlışlık ikmal olunduğu gibi verilen bilgi üzerine 3. Kolordu tarafından oraca da icra ve muhabereleleri temin edilmiştir⁵⁰⁶.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 19 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, karargâh umumî santralinin iki numarası bozularak muhabereleler işgal edildiğinden tamirine usta gönderilmiş ise de mahallinde tamiri mümkün olmadığından bobinlere sökerek merkeze getirmiş ve akşama kadar çalıştığı halde ikmal edemediğinden mahalline taliki ertesi güne kalmıştır. Tenger ilerisine yerleştirilen havanlara muktezi telefonlarla hat malzemesi sevk edilerek işe başlama ettirilmiştir. Rumeli telsiz telgraf seyyar motoru sandık derunundan birleştirilerek tamiri için İstanbul'a gönderilmek üzere sevkiate teslim edilmiştir. Kablo tamirinde görevli kayık nakliyatta bulunduğundan Nağra-Bıgalı kablosunun tamirine başlama edilememiştir⁵⁰⁷.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 24 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Nağra-Bıgalı kablosu tamir edilememiştir. Deniz müsait olursa yarın çalışılacaktır. Nağra – Bıgalı arasına ikinci bir kablo hazırlığı ile meşgul edilmiştir. Topçu Komutanlığına ait hatlar ikmal ve Karacaviran yoluyla dâhilden geçen telefon hatları telgraf direklerinden kaldırılmıştır. 8. Alay dâhilindeki kabloların değiştirilmesi için dünkü gün alınan kablolardan dört km'si Telgraf Zabitliğine gönderilmiştir⁵⁰⁸.

24-25 Nisan 1915 Arıza tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabitliğine gönderilen evrakta, bugün havanın muhalefeti sebebiyle kablo tamir edilememiştir. Yarın tamirine çalışılacaktır. İkinci kabloyu atmak üzere kablo

⁵⁰⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-38.

⁵⁰⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-89.

⁵⁰⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-94.

sevkiyatı gelmiştir. Yarın Nağra civarında denize atılarak kontrolü tayin edilecek, diğer posta tarafından yaptırılacaktır⁵⁰⁹.

25-26 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta. Hasan Mevsuf Mıntıkasındaki seyyar telefonların bazıları tamire muhtaç olduğu, Karargâh mıntıkasının ise muhaberelelerinin layıkıyla cereyan ettiği yalnız Erkan-ı Harp telefonunun mikrofonda bir arıza olduğu. Bugün sevkiyattan istibot alınmadığı için kabloyu tamire gidilemediği ve diğer kablonun da suya atıldığı bildirilmiştir⁵¹⁰.

26 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Kirte hattının dün iki kez muhaberelelerinin kesildiği, raporu yazdığı saate kadar muhabere açılmadığı. Kirte'deki kesilme için hat çavuşu çıkartılmıştır⁵¹¹.

27 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Erenköy'e gönderilen iki seyyar telefonun alındığı. Karargâha gönderilen telefon Erkan-ı Harp telefonuyla tebdil edilmiş ve bozuk olan telefonlara makinist vasıtasıyla tamir ettirilerek muhaberelelerinin düzene sokulmuştur⁵¹².

29 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Kirte hattının ikide bir koptuğundan tamiri için hat çavuşu çıkarılmıştır⁵¹³.

30 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta. 7. Tümen'in Kirte hattından istifade etmesi için

⁵⁰⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-45.

⁵¹⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-46.

⁵¹¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-47.

⁵¹²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-48.

⁵¹³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-51.

gerekli yardım için Merkez'den bir hat çavuşu postası takımlarıyla beraber talep edilmekte. Daire Merkezi'nin Dardanos, Erenköy, Sarıcaili'ne gelen telleri şehir dâhilinde saat öğleden önce altıda yanmış ve şimdilik tamiri mümkün olamamıştır. Şimdiki halde Dardanos ve Erenköy Sarıcaili'nden bulunmaktadır. Ateş kesilirse derhal tamir edilecektir⁵¹⁴.

2-3 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, bugün Karanfilburnu yakınında Ağaderesi nam mahalde seyyar hastaneye telefon konularak muhaberelemin temin olunduğu, havana atış sırasında teller tamamen koptuğu cihetle bir saat kadar süren kesintiden muhabereden sonra lazım gelen tamiratın icra olunduğu, daireden Dardanos'a çekilen hattın tanzim ve tamirine çalışılmakta ve Daire'ye bağlı bazı Merkezlerin muhabereleminin Sarıcaili Santrali vasıtasıyla temin edilmekte olduğu bildirilmiştir⁵¹⁵.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 11 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, bugünkü bombardımanda Tenger ilerisinde ki obüs taburunun hattı iki defa kırılmış ise de tamir edilmiştir. Uçağın telefonu tamir edilmiş ve karantina mıntikasına ait bir telefonla Erenköy'deki obüslere ait bir seyyar telefon tamir edilerek mahallerine gönderilmişlerdir⁵¹⁶.

14 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, düşmanın atışından Soğanlı'daki havan bataryasıyla ileri gözetleme hatları tamamen tahrip edilmiş ve havan hatları tamir edilerek muhabere başlamış ise de diğerinin tamiri geceye kalmıştır. Daire santralinden Karacaviran'da bulunan Sansür Müfettişliği'ne hat uzatmak ve telefon konularak muhaberelemin tesis kılındığı. Kurmay Başkanlığına doğrudan doğruya

⁵¹⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-52.

⁵¹⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-53.

⁵¹⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-115.

görüŖüleceđi makamlar Sarıcaili Santraline bağlı olduğundan daire santraline bağlı olan Erkan-ı Harbiye hattı muhabereleri için Sarıcaili Santraline bađlanmıŖtır⁵¹⁷.

15 Mayıs 915 BaŖkomutanlık Vekâleti Muhabere ve Muvasala Kıtaları MüfettiŖ-i Umumiliğine, Gelibolu Çardak kablosunun tamir ve muhaberelerin temini için gayret edilmekte ve kırılan uçların bu gün bulunmasıyla bağlantı sağlanacağı ve muhaberelerin tesisi icap edenlere bu kere de tebliğ edilmiŖ bulunduğu beyan olunur. Posta ve Telgraf ve Telefon Nazırı Vekili⁵¹⁸.

15 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevkii Komutanlığına gönderilen evrakta, zevalden evvel düŖman tarafından vaki olan atıŖta Soğanlıdaki ileri gözetleme hatları kırıldığı tamir edilmiŖse da öğleden sonraki atıŖta zarara uğrayan havam ileri gözetleme mevkii ile Karanfilburnu hatlarının tamiratına çalıŖılmaktadır. Karacaviran'daki telsiz telgrafın telefonu iŖlemediđinden deđiŖtirilmiŖtir. Daha önce Çanakkale'den uçağa uzatılan tel ile direklerin toplattırılmıŖtır⁵¹⁹.

18 Mayıs 1915 Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Nağra'dan geçen hat dâhilinde Maydos ve Nağra cihetlerinde ki muhabereler ikmal edilerek devir-i muhabere küŖat edilmiŖtir. Karargâh- Erenköy- Hamidiye-Daire hatlarında meydana gelen arızaların tamiri ve KöprübaŖı KuruçeŖme hattının dâhile alınmasına devam ve daire santralinin yanan iki numara bobini ile İntepe'den gelen bir telefon tamir edilmiŖtir. Ulupınar telsiz istasyonu barakasının inŖası ikmal olup Karacaviran istasyonu motoruyla dinamosunun Fabrikadan tamirleri icra kılınmaktadır⁵²⁰.

19 Mayıs 1915 BaŖkomutanlık Vekâleti Gelibolu ile Lâpseki arasında kırılmıŖ olan kablo tamir edilerek dünden beri muhaberelerin tesis kılındığı beyan ve teyit olunur. 18 Mayıs

⁵¹⁷ ATASE ArŖivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 4.

⁵¹⁸ ATASE ArŖivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 44-7.

⁵¹⁹ ATASE ArŖivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 4-1.

⁵²⁰ ATASE ArŖivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 10.

1915 Posta ve Telgraf ve Telefon Nazırı Vekili 1. ve 2. Şubelere 26 Nisan 1915 tarihinde inşaatı tamamlanarak muhaberele başlanmıştır. Posta ve Telgraf Nezaretinden daha önce tezkire ile bildirilmiş Gelibolu-Çardak kablosunun bilahare kırıldığı anlaşılması üzerine bu kez gerekli tamiratın yapılarak muhaberele başlanması, Nezaret'ten gelen bu tezkirede bildirilmiş olduğundan bilgi ulaştıktan sonra iadesi için gönderildi⁵²¹.

3-4 Haziran 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, Kilitbahir hatlarını tamir etmek üzere iki hat çavuşu refakatinde gelen 12 nefer göreve başlamıştır⁵²².

13 Haziran 1915 Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, telefon pillerinin de uzatma ve tamiri zımında icap eden takım ve malzeme mıntikalara gönderilmiştir. 4. Havan Bataryasıyla Temmuzdere'deki bataryanın telefonları tamir ettirilerek mahallerine iade edilmiştir⁵²³.

16 Haziran 1915 Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Kilitbahir ve Soğanlı mıntikalarından gelen üç telefonun tamir edilerek mahallerine gönderilmiş olduğu ve havai mıntikalarda kırılan hatların tamiri ve direklerinin tamiri ve değiştirilmesiyle meşgul olunmuştur. Erenköy – İntepe hattı Çakaltepe'den geçtiği ve o civarda inşa edilen bataryaların yakınından ve hele Yavuz bataryasının ön tarafına mürur ettiği cihetle muhaberele sekte gelmemek üzere hattın ateş alanının dışına alınması için icap eden direk ve sair malzeme sevk edilmiştir. Telgraf bölümünde ihtiyat telefon ve kablo kalmamıştır. Gerek bombardımandan kırılan telefonların mahallerine konulmak ve yeniden tesis edilen bataryalara konulmak üzere 10 km sahra kablosu ile on adet ile kuru pil ve vızıltılı telefona ihtiyaç vardır. Çanakkale - Kilitbahir deniz kabloları torpil hattı altında kaldığından kırılan kabloların tamiri

⁵²¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 44-8.

⁵²²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-81.

⁵²³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 20.

mümkün olamayıp önce kırılmış olan 4. kablo aynı tehlikeden dolayı tamir edilememiştir. Hangarda bir infilak vukuunda muhaberelelerin kesilmesinden önce İstanbul'dan gelen kurşun sarığı kablolardan Nağra – Bigalı arasına itina ile iki hat atılmış ise de kablonun zayıf ve denizin derin ve geniş olmasından kablo kırılarak işlememiştir. Her ne kadar adı mahalden alınmış bir kablo varsa da bununla muhaberenin temini mümkün olamaz. Emirber mahallinden hiç olmazsa bir kablo dahi inşaatı için 2.500 m'lik zırhlı kabloya ihtiyaç vardır. Çanakkale'de fabrika önünde elektrik kumpanyası kablolarından 24 dolap zırhlı kablo görülmüş ve talep edilenle aynı oldukları anlaşılmıştır. Bu kabloların itası arz olunur⁵²⁴.

18-19 Haziran 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Müstahkem Mevki Zabıtlığına gönderilen evrakta, Sarıcaili Santralinin altı numarasına bağlı daire hattıyla Karacaviran telefon hattı kırılmış olduğundan derhal tamir edilmiştir⁵²⁵.

19 Haziran 1915 Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Kilitbahir ve Erenköy mıntıklarında direklerin sahilden uzağa alınması işlemine devam edilmektedir. İntepe'de 3. Bataryanın gözetleme mevkiinde bulunan telefonun mermi isabetiyle parçalanmış ve henüz telefon tedarik edilerek mahalline gönderilememiştir. Tenger grubundan gönderilen kırık bir telefon tamir edilerek mahalline gönderilmiştir⁵²⁶.

20 Haziran 1915 Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Erenköy ve Soğanlı mıntıklarındaki telefonları zayi eden pillerin uzatılması için 12 Takım pil gönderilmiştir. İntepe'de 3. Batarya gözetleme mevkiine mermi isabetiyle parçalanmış telefonu yerine diğer bir telefon gönderilmiştir⁵²⁷.

21 Haziran 1915 Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta Erenköy grubundaki telefonların kullanılamaz bir hâle geldiği ve İntepe grubundaki

⁵²⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 24.

⁵²⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-5.

⁵²⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 24-2.

⁵²⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 24-4.

bataryaların gözetleme mahallerinde telefon bulunmadığı için mahalle yerleştirmek üzere önceden talep edilen 10 adet vızılı telefonla 10 km sahra kablosunun bir an önce gönderilmesi. Çünkü ateş esnasında Tenger'deki obüslerin hattı dört defa kırılmış ise de tamir edildi⁵²⁸.

21-22 Haziran 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Müstahkem Mevki Zabitliğine gönderilen evrakta, Kilitbahir mıntıkası obüs mıntıkası ateş altında bulunduğundan dört defa kopmuş ise de kısa sürede tamir edilmiştir. Goncasuyu-Havuzlar hattı yapılmakta ve Goncasuyu'ndaki alay gözetleme şube hattı tamamlanmıştır. Tabyalar arasında değişmesi gereken bazı hatlar yaptırılmıştır⁵²⁹.

22-23 Haziran 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Müstahkem Mevki Zabitliğine gönderilen evrakta, Kilitbahir Mıntıkası Müfreze Komutanlığından alınan rapora göre, havuzlara doğru yapılmakta olan hatta devam edilmektedir. Bu sabah Kilitbahir'den Sarıcaili Santraline bağlı hat kırılmış ise de derhal tamir edilmiştir⁵³⁰.

25 Haziran 1915 Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, çünkü yangında yalnız Kilitbahir- Sarıcaili hattı yandığından mevcut hatlardan istifade ile acilen daire santraline bağlandığı ve muhabere başladığı ve Sarıkule ile inzibat telefonlarının işlememesi telefonların başında kimsenin bulunmamasından ileri geldiği bildirilmiştir⁵³¹.

25-26 Haziran 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Müstahkem Mevki Zabitliğine gönderilen evrakta, öğleden sonra bombardımandan sonra Sarıcaili-Kilitbahir hattı yanmış ise de yeniden tel çekilerek daire santraline bağlanması ve bu suretle de muhabere temin edilmiş ve bombardıman esnasında İnzibat ve Sarıkule telefonlarının

⁵²⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 24-5.

⁵²⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-8.

⁵³⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-9.

⁵³¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 24-6.

işlememiş olması, bombardıman devamı müddetince memurların dışarıda bulunmasından ileri gelmiştir⁵³².

26 Haziran 1915 Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, daire santralının tamir ve dün ki gün yandığından dolayı inşa edilen Kilitbahir hattı tamir ve İntepe Merkezinden gönderilen bir bozuk telefonun tamir edilmiştir⁵³³.

26 Haziran 1915 Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, daire santralının tamiri ve dün ki gün kırık olduğundan süratle inşa edilen Kilitbahir hattı tamir ve İntepe merkezinden gönderilen bir bozuk telefon tamir edilmiştir⁵³⁴.

26-27 Haziran 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Müstahkem Mevki Zabıtlığına gönderilen evrakta, dün ki bombardımandan yanmış Sarıcaili-Kilitbahir hattının taksim direğinden aşağı kısmı için mahalden daire santraline tel çekilmek suretiyle muhabere temin edilmiştir⁵³⁵.

28 Haziran 1915 Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Kilitbahir mıntıkasında kopmuş olan Namazgâh telefonu kordonu tebdil ve gündüz 02.00 sabaha karşı bir defa kırılan obüs ve Güney gurubu hatları tamir edildiği ve havuzlara kadar geriye alınmakta olan havai hatların inşaatı hitam bularak muhabereilerin bu hatlardan icra kılınmıştır. Erenköy-İntepe hattı tamir ve Sarıcaili-Dardanos tahkim ve şehir dâhilindeki fazla direkler sökülerek nakledilmiştir⁵³⁶.

14 Temmuz 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Zabıtlığına gönderilen evrakta. Dün Yavuz bataryası hattı ve bugünkü bombardımanda mıntıka hattı kopmuş ise de derhal tamir edilerek muhabere temin edilmiştir⁵³⁷.

⁵³²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-12.

⁵³³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 24-7.

⁵³⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 24-7.

⁵³⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-13.

⁵³⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 24-8.

⁵³⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-31.

15-16 Temmuz 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Zabitliğine gönderilen evrakta, bugün düşman uçakları tarafından atılan bombalardan biri daire santrali Merkezinin 20 m kadar yakınına düşmüş ise de bir vukuat olmayıp yalnız 2. Liva hattıyla Uçak, Sarıcaili, Maydos hatlarının direkleri devrildiği ve hemen kaldırılmak üzere hat çavuşları gönderilmiştir⁵³⁸.

22-23 Temmuz 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Zabitliğine gönderilen evrakta, düşman tarafından atılan mermilerden iki direğin kırılması sebebiyle sekteye uğrayan Güney grubu hattı tamir edilmiş ise de sabahleyin tekrar kopmuş hemen tamir edilerek muhabere temin edilmiştir⁵³⁹.

23-24 Temmuz 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Zabitliğine gönderilen evrakta, eski uçak mahallinden deniz uçağına kadar olan hat işlemi bitmiştir. Nağra'dan Mülkiye hattına kadar telin çekilmesi son bulunduğu yarın santrale bağlanılacaktır⁵⁴⁰.

26 Temmuz 1915 Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Soğanlı- Baykuş hattı koptuğundan tamir olununcaya kadar muhabere yarım saat gecikmiştir. Dün akşam düşman bombardımanı nedeni ile set mahallinde bulunan telefon enkaz altında kalmış ve kullanılamayacak bir hale geldiğinden değiştirilmiştir. 5. Obüs telefonuyla Erenköy, İntepe, ? hatlarının atıştan dolayı oluşan kırıklıkların tamir edildiği. Sevkiyatta bulunan telefonun bozulduğundan dördüncü defa olarak değiştirildiği, bir telgraf direğine olan ihtiyaç için Salihli'den direk kesilmiş ve getirilmiştir⁵⁴¹.

27-28 Temmuz 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Zabitliğine gönderilen evrakta, Erenköy mıntokasında yol güzergâhındaki direklere araba çarpmakta olduğundan iki direk yol haricine dikilmiştir. Hasan Mevsuf mıntokasında Cevat Paşa, Mesudiye bataryalarına

⁵³⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-32.

⁵³⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-39.

⁵⁴⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-40.

⁵⁴¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 23-2.

giden eski kablo toplanarak yeni kablo çekilmiştir. Mesudiye bataryasına yeni çekilen kablo numaratorünün numarası düşürülememektedir. ? gözetleme mevkiinde düşman mermilerinden gözetleme mevki yıkılıp yeni gelen manyetolu duvar telefonlarından birisi toprak altında kalıp, her aksamı hurda olup kullanılamayacak bir hale geldiğinden bölük mevcudundan çıkarılmıştır⁵⁴².

31 Temmuz-1 Ağustos 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Zabitliğine gönderilen evrakta, Hasan Mevsuf mıntıkası: Cevat Paşa telefonundaki arıza yeni çekilen kablonun bozukluğundan ileri geldiği Mülazım İhsan tarafından yapılan inceleme sonucunda anlaşılmıştır⁵⁴³.

2-3 Ağustos 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Zabitliğine gönderilen evrakta, bugün Hasan Mevsuf bataryasına giden kablo hatları gömülmüştür. Bugün Sarıcaili-Yağcılar köyü hattını kontrole giden hat çavuşu, merkezden bir saat ayrıldıktan sonra hattın sarılarak üzerinde iple bağlanmış olduğunu görmesiyle hattı kurtarmış ise de izale edemediğinden merkeze geri dönerek alet-edevatını alarak diğer bir hat çavuşuyla gitmiş ise de henüz geri dönmemişlerdir⁵⁴⁴.

3-4 Ağustos 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Zabitliğine gönderilen evrakta, Kilitbahir mıntıkasındaki obüs bataryası civarına saçılan düşman mermileriyle hat çok defa kopmuş ise de her defasında tamir edilmiştir⁵⁴⁵.

12-13 Ağustos 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Zabitliğine gönderilen evrakta, Erenköy mıntıkasında düşman uçak sinin atmış olduğu bombalardan İntepe ve 13.

⁵⁴²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-44.

⁵⁴³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-48.

⁵⁴⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-50.

⁵⁴⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-51.

Kolordu hatları kırılmış ise de hat çavuşları çıkarılıp hatlar tamir edilip muhabere temin edilmiştir⁵⁴⁶.

1 Eylül 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, dün akşam saat 07.00'da Kilitbahir santrali civarına düşman bombardımanından beş direk arasındaki teller parçalanmış ve düşman mermilerinden Güney gurubu ve obüs hatları kırılmış ise de tamir edilmiştir. Erkan-ı Harbiye-Sarıcaili hatları kırıldığından tamiri ve Dardanos – Erenköy hatlarının tamirine devam edilmektedir⁵⁴⁷.

1-2 Eylül 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Zabitliğine gönderilen evrakta, hastaneye giden Yenişehir hat çavuşu Kumkaleli Emin oğlu Mehmet hastaneden dönmüştür. İntepe numaratörünün fişi bozulduğundan yerine yeni bir fiş takılmalıdır⁵⁴⁸.

5-6 Eylül 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Zabitliğine gönderilen evrakta, bugün Nağra civarında düşman uçağı tarafından uçak çadırlarına atılan bombalardan Nağra İstihkam hattı kırılmış ise de hat çavuşları tarafından tamir edilerek muhabere temin edilmiştir⁵⁴⁹.

7-8 Eylül 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Zabitliğine gönderilen evrakta, Mesudiye ve Sarıcaili hatları dün düşman mermileriyle kopmuş ise de tamir edilmiştir⁵⁵⁰.

8-9 Eylül 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Zabitliğine gönderilen evrakta, bu sabahki bombardımanda Sarıcaili, Kilitbahir ve Nağra İstihkâm Bölüğü hatları

⁵⁴⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-60.

⁵⁴⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 3-6.

⁵⁴⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-80.

⁵⁴⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-83.

⁵⁵⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-85.

kırılmış ise de muhaberede sekteye meydan bırakılmayıp hat çavuşları tarafından tamir edilip muhabere başlamıştır⁵⁵¹.

12 Aralık 1915 Sarıcaılı'ndan Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Anadolu Mecidiyesi batarya telefonlarının meydana gelmekle tamirine çalışılmaktadır. Merten Paşa telefonu mahallinde tamir olunamadığından değiştirilmiştir⁵⁵².

13 Aralık 1915 Sarıcaılı'ndan Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Çimenlik ve Anadolu Dairesi civarından geçen Kilitbahir ve Maydos hatları tadil ve tamir edilmiştir. Anadolu Mecidiyesinde bulunan batarya telefonlarına mahsus zırlı kabloların tamiratına çalışılmaktadır. Bozulmuş olan Nağra Bigalı kablosu ordu tarafından toplanarak 15 Aralık 1915 tarihinde Bahr-ı Sefid Boğazı Komutanlığına gönderilen evrakta, Müstahkem Mevki telefon muhaberelerinin şiddetli muharebe günlerinde dahi emin ve daimi bir surette yürütülebilmesi için, batarya ve gözetleme mevkiinde ateşe maruz kalan hatların tadilatının biran evvel yapılması için İstanbul'dan telefon şirketi şebekesinden 60 km zırlı kablonun söktürülerek gönderilmesini rica ederim. Harbiye Nezareti Müstahkem Mevki telefon muhabereleri çoğu zaman mahallerde kesintiye uğramakta ve ateşe maruz bataryalar civarıyla diğer mahallerde kesinti daha sık ve devamlı vuku bulmaktadır. Mümkün mertebe korunmuş mahallerden geçirilmesine özen gösterilmiş olmasına rağmen havai olarak hatlarla beraberce mermi parçalarından dahi mermilerin kaldırdığı topraklardan ve fırtınadan kopacak derecede ince tellerden ibaret olduğundan ve korunduğu zannedilen hatların en direkt atışlardan tesir altında kalarak kesilmiş olduğu görüldüğünden emin ve daimi bir muhabere tesisinde başarı elde edilememiştir. Ana hatlarının bazı aksamı ile batarya ve gözetleme için lüzumu olan 60 km zırlı kablonun İstanbul telefon şirketi şebekesinden sökülerek gönderilmesine müsaade

⁵⁵¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-86.

⁵⁵²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 10-4.

edilmesi arz olunur⁵⁵³. Lâpseki civarına nakledilmekte olduğundan müstahkem mevkie ait olup Sarıcaili'nden Nağra'ya havadan çekilen hatların toplanmasına başlanmıştır⁵⁵⁴.

16 Aralık 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen raporda, Merten Paşa'nın telefonun bozulmuş olduğundan değiştirilmiştir. Daire, Maydos kablosunda meydana gelen arızadan muhabereleler zorlukla yapıldığından tamirine çalışılmaktadır. Baykuş'taki Havuzlar taburunun telefonu tamir edilerek gönderildiği ve diğer merkezlerinde muhabereleleri mükemmel olup herhangi bir vukuat yoktur⁵⁵⁵.

17 Aralık 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen raporda, Cevat Paşa Tepesi'nde ..telefonu tamir edilmiştir. Mustafa Bey Çiftliği güneyinden gelen Komutan Paşa ve Sarıcaili- Kilitbahir- Arıburnu hatları hasara uğramış olsa da hemen tamir edilmiştir⁵⁵⁶.

Sarıca İlinden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen 17 Aralık 1915 ve 346 numaralı raporda, Cevat Paşa Tepesi'nde Mesudiye telefonu tamir edilmiştir. Endirekt atışında Mustafa Bey Çiftliği güneyinden gelen Komutan Paşa ve Sarıcaili, Kilitbahir- Erenköy hatları hasara uğramış ise de hemen tamir edilmiştir. Zevalden sonra saat 03.00 düşman uçak si tarafından muhabere bölüğü çadırlarına atılan üç bombadan Zabıt Vekili Aziz Efendi sağ kolundan ve misafir olarak bulunan Topçu Zabıt Vekili Mehmet Efendi kalçasından hafif şekilde mecruh olduklarından hastaneye gönderilmişlerse de pansuman yapılarak geri gönderilmişlerdir. Diğer hatlar ve merkezde muhaberenin layıkıyla cereyan eylediği maruzdur. Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı⁵⁵⁷.

⁵⁵³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-2.

⁵⁵⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 10-5.

⁵⁵⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-2.

⁵⁵⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-3.

⁵⁵⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-3.

19 Aralık 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen raporda, dün gece Daire-Maydos kablosu kesilmiş ve Daire-Kilitbahir kablosu zorlukla muhabereyi temin edebilecek hale gelmiş olmakla tarafından icra kılınan ameliyatta denizaltı 1-2 yerde bulunarak tamir edilmiş ve muhabere açılmış ise de Maydos kablosundan sesin mükemmel gidip gelmesine rağmen santral numarasını düşüremediğinden yine ameliyata devam olunmaktadır. Sarıcaili civarında iki köşe direği değiştirilmiştir, helyosta müfrezelerinin her an alet başında bulunup bulunmadıkları kontrol edilmekte ve bulunmayanlar tecziye olunmakta ise de gerek merkumları her zaman alet başında bulunmağa mecbur etmek ve gerekse merkezlerle muhabereerde ki meleke ve maharetlerini bir kat daha tezyit etmek için hiç olmazsa acele olmayan telgrafların Helyostalar vasıtasıyla keşide ettirilmesi için icap eden komutanlıklara emir buyurulması, sair hatlar muntazam ve muhabere mükemmel olup başka vukuat olmadığı maruzdur⁵⁵⁸.

24 Aralık 1915 tarihinde Çanakkale Mutasarrıflığına gönderilen evrakta, efendim, Biga'da bozuk olan telefonların tamiri için telefonda anlayan 1, 2 kişinin gönderilmesi Biga Kaymakamının telgraf namesine 15 Aralık 1915 tarihiyle gelip buyurulmuştu. Ancak sadece bir takım tamirci edevatı mevcut olduğundan gönderilmesi mümkün değildir. Tamir masraflarının ait olduğu mahalden alınmak üzere bozuk telefonların buraya gönderildikleri Muhabere Bölüğünden tamir olmakla emir efendimindir⁵⁵⁹.

Muhabere ve muvasala zabiti binbaşı, 24 Aralık 1915 Sarıca ilinden Müstahkem Mevki Komutanlığına 355 numaralı rapor, Tamirine çalışılan daire Kilitbahir ve daire Maydos kablolarından birincisinin hata mahalli bulunarak tamir edilmiş ve muhabere mükemmelen temin edilmiştir, ikinci kablo dahi sesi güzelce nakil ediyorsa da çağrılınca santral numarası da düşmediğinden tamirine devam edilmektedir. Sevkiyattan değiştirilen telefonla Kepez'deki

⁵⁵⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-5.

⁵⁵⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 55-2.

mantelli telefonun mikrofon vidaları gevşemiş olduğundan tamir ve mahallerine sevk edilmiş muhasara taburuna ait olup tamir için gönderilen bir vızıltılı telefonun mikrofonu sökülmüş ve dâhili teller kırılarak tamiri mümkün olmaz bir hale gelmiş olmakla iade kılınmıştır. Sair hatlar ve merkezde muhabereleler mükemmel olup herhangi bir vukuat yoktur⁵⁶⁰.

Muhabere ve muvasala zabiti binbaşı, 24 Aralık 1915 tarihinde Sarıcaılı'ndan Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen raporda, tamirine çalışılan Daire-Kilitbahir ve Daire-Maydos kablolarından birisinin hata mahalli bulunarak tamir edilmiş ve muhabereleler mükemmel temin edilmişti, ikinci kablo dahi sesi güzelce naklediyorsa da çağrılınca santral numarası da düşmediğinden tamirine devam edilmektedir. Sevkiyattan değiştirilen telefonla Kepez'deki mantelli telefonun mikrofon vidaları gevşemiş olduğundan tamir ve mahallerine sevk edilmiş muhasara taburuna ait olup tamir için gönderilen bir vızıltılı telefonun mikrofonu sökülmüş ve dâhili teller kırılarak tamiri imkânsız bir hale gelmiş olmakla iade kılınmıştır. Sair hatlar ve merkezlerde muhabereleler mükemmel olup herhangi bir vukuat yoktur⁵⁶¹.

1. Muhabere Tabur Yüzbaşı Kazım, 27 Aralık 1915 tarihinde karargâhtan Topçu Muhasara Tabur Komutanlığına gönderilen evrakta, taburunuzdan tamir için Müstahkem Mevki Muvasala Zabıtlığına gönderilen bir vızıltılı telefonun açılması yasak olan kısımların karıştırılıp buraca tamiri mümkün olmayan bir şekilde kırıldığı için Tabura iade edildiği anlaşılmış olmakla sebebi hakkında gereken muamelenin yerine getirilmek üzere telefonun ne gibi sebeplerle yapıldığı ve kimin tarafından kırıldığıнын bildirilmesi gereklidir. Müstahkem Mevki Komutanı Mirliya Telefon taburun kurulmasında yeni telefon mevcudu olmadığından ambarlardan acilen alınmıştı. Burada Telefon Zabiti Yaşar Efendi tarafından sökülüp tamir

⁵⁶⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-15.

⁵⁶¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-15.

edilmiş ise de kullanılamamış olduğundan karşıya gönderilmişti. Taburca kimse tarafından sökülmediği edilen araştırmadan anlaşılma ile Komutanlarına takdim kılındığı arz olunur⁵⁶².

Müstahkem Mevki Muvasala Zabiti Binbaşı, 29 Aralık 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen raporda, Erenköy mıntikasına ait bir telefon tamir edilerek mahalline gönderilmiştir. Kilitbahir-Maydos arasına obüs bataryaları konulması sebebiyle hattın bir kısmının tadilatına lüzum görülmüş ve başlama ettirilmiştir. İntepe de yapılacak tadilat için icap eden malzeme gönderilmiştir. Herhangi bir vukuat yoktur⁵⁶³.

Telgraf Malzemesi Talepleri

12 Ağustos 1914 tarihinde Harbiye Nezaretine gönderilmiştir. Önemli mevkilere yeni muhabere hatları çekilerek karargâha bağlanması için dört 30'luk, iki 24'lük, iki 14'lük helyosta ile üç muhabere pozu götürmenin efrat ile acilen gönderilmesi arz olunur⁵⁶⁴.

Ordu Komutanı namına Kurmay Başkanı, 10 Eylül 1914 tarihinde Çanakkale'den Muhabere ve Muvasala Müfettiş-i Umumîsine gönderilen telgrafta, bir telgraf takımının ilk vasıta ile gönderilmesi 3. Kolordu'ya emredildi⁵⁶⁵.

12 Eylül 1914 tarihinde Tekirdağ'dan 3. Kolordu Komutanlığına gönderilen telgrafta, 3. Kolordu'dan Çanakkale'ye gönderileceği ordu komutanlığından bildirilen telgraf takımının acilen gönderilmesi arz edilir⁵⁶⁶.

3. Kolordu Komutanı Mirliva İsmet, Şifreden havale edilmiştir. 13 Eylül 1914 tarihinde Çanakkale Müstahkem Mevki Umum Komutanlığına gönderilen evrakta bir zabıt, 66 nefer, 45

⁵⁶²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-3.

⁵⁶³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-22.

⁵⁶⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3.

⁵⁶⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 16.

⁵⁶⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 16-1.

hayvan, iki arabalı telgraf takımı Taçlı Vapuruyla Vatan İstimbotuna yüklenerek bu akşam Çanakkale'ye gönderileceği bildirilmiştir⁵⁶⁷.

Harbiye Dairesi Reisi Yarbay, 15 Eylül 1914 tarihinde Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Müstahkem Mevki Muhabere Bölüğünün Kuvve-i Umumîyesinde 125 km hafif piyade kablosu bulunduğu ve bu kabloların telgraf bölükleri teçhizatına dâhil olmadığı gibi şu sırada Piyade Kıtalarının kabloya şiddetle ihtiyacı olduğundan kablolardan 100 km'sinin İstanbul Yıldız'da Telgraf Teçhizat-ı Fenniye'ye posta gönderilmeleri durumunda yetkililere bildirilmesi temenni olunur. Acilen Müstahkem Mevki Muvasala ve Muhabere Zabıtlığına diğer mevkilerde mevcut olan ve bu defa çelik tellerle değiştirilecek piyade kablolarının acilen düzgünce sarılarak hazırlanması ve hemen İstanbul'a gönderilmek üzere 15 Eylül 1914 tarihli sevkiyata teslimi ile neticesinin bildirilmesi gerekir⁵⁶⁸.

Müstahkem mevki telgraf bölüğü komutanı kıdemli yüzbaşı, Telgraf Bölüğü Komutanlığına 18 Ağustos 1914 tarihine gönderilen evrakta, emir ve talep edilen 125 km hafif piyadeye mahsus kablo km olmayıp yumaktır ve her yumak 500 m olup 62,5 km'dir. Tellerden 45 km'si İstanbul'a gönderilmek üzere Çanakkale sevkiyatına teslim edildiğinden arz ve takdim kılınır⁵⁶⁹.

15 Eylül 1914 tarihinde İstanbul'dan Harbiye Dairesi Riyasetine gönderilen evrakta, 15 Eylül 1914 tarihli ve 2164 numaralı, 25 Eylül 1914 tarihli ve 2267 numaralı iki kıta yazışmanıza cevaptır. Müstahkem Mevki Muhabere Bölüğünün Kuvve-i Umumiyesinde gözüken hafif piyade kablosu 125 km olmayıp 500 m uzunluğunda 125 kangaldır. Bunlar ara sahra kablosu olmadığından, bataryalarla gözetleme mevkileri arasında kullanılmıştır. Bu kez toplatılarak 45 km'si İstanbul'a sevk edilmek üzere Çanakkale sevkiyatına teslim edilmiştir. Gelen 40 km ara

⁵⁶⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 16-2.

⁵⁶⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 9-2.

⁵⁶⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 9-2.

kablodan ise 26 km'si ayrıca lazım olduğu için kullanılmış ve kalan 14 km'si her ihtimale karşı ihtiyat için alıkonmuş olduğundan buradan kablo gönderme ihtimali olmadığı arz olunur⁵⁷⁰.

3 Ocak 1915 tarihinde Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, 25 Aralık 1915 tarihinde istenilen telgraf malzemesinden mevcut bulunanların hazırlanarak gönderilmiş bulunduğu ve mevcudu bulunmayanların hazırlanarak acele olarak gönderilmesi arz edilir⁵⁷¹.

4 Ocak 1915 tarihinde Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, 25 Aralık 1915 tarihli istenilen telgraf malzemesinden ekli pusulada bulunanların gönderilmiş bulunduğu arz olunur⁵⁷².

30 Ocak 1915 tarihli evrakta İstanbul'dan Telsiz-Telefon Taburu Komutanlığına gönderilen evrakta, dinamo iştirak bobini yanlışlıkla yazıldığından yerine dört piriç makara gönderilmesi gerekmektedir⁵⁷³.

Telsiz Telgraf Taburu Komutanı Ali, 30 Ocak 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Telsiz Telefon Merkezi için talep edilen eşya fazlasıyla bugün gönderiliyor. Dinamo iştirak bobini hakkında açıklamanın gönderilmesi istenmektedir⁵⁷⁴.

8 Nisan 1915 tarihinde Harbiye Nezaretinden Muvasala Müfettişliği Umumiliğine gönderilen telgrafta, Rumeli telsiz-telgraf motorunun kasnak kayışı kırılmış ve burada da tedarik edilememiş olduğundan motorla dinamo arasındaki mesafenin dokuz m olmasına göre icap eden tel örgülü dinamolara mahsus cinsten kayışın acilen gönderilmesi önemle arz olunur⁵⁷⁵.

⁵⁷⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 9-3.

⁵⁷¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-21.

⁵⁷²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-23.

⁵⁷³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-38.

⁵⁷⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-37.

⁵⁷⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-4.

Çanakkale Boğaz Komutanlığına gönderilen evrakta, Köstence kumpanyasına ait deniz kablosu bugün kesilmiş bir halde bulunup şu an kullanılamayacak bir durumdadır. Bu kablo tamir edildiği takdirde İstanbul ile beş dakika zarfında telgraf muhaberesi temin edilmiş olacağı deneme yoluyla görülmüştür. Bundan dolayı kablonun tamiri için uygun bir havada ve şimdilik ağ denetimi sona ermiş olduğundan alakartanın iki üç güne kadar Müstahkem Mevki emrine verilmesinin yetkililere bildirilmesini rica ederim⁵⁷⁶.

Talimat Telgraf Muvasala ve Muhabere Müfettiş-i Umumîliği istihsalı gerekli görülmüştür. Mevcut hatlarıyla İstanbul Çanakkale muhaberesinin ? bulunduğuna dair öğle vakti ve öğleden sonra 06.00'da ve gece yarısı öğleden önce 06.00'da olmak üzere göndererek def'e ve muhaberede bir aksaklık halinde hemen ve telgraf ile Muvasala ve Muhabere Müfettiş-i Umumîliğine bilgi verilmesi hususunun tebliği arz olunur⁵⁷⁷.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 7 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Erenköy Santralının tamirine gönderilen usta mahallinde tamirin mümkün olamayacağından manyetonu sökerek getirdiği ve tamiriyle meşgul eylemektedir. Nağra-Bıgalı arasında zırlı kablo denize ika edilmiştir. Bu kabloya lüzumu olan Bıgalı-Maydos ve Nağra-Sarıcaili hatlarının inşasına devam edilmektedir. Erenköy 3. Hattı ile şehir dâhilinde kırılan bir, tel telin tamirine çalışıldığı ve Sarıcaili hattında kırılan bir direğin uzatma edilmiştir. Motor memuru top nakliyatıyla meşgul olduğundan Anadolu telsiz telgraf anten direğinin dikimine ayın 28'nde başlama edilebilecektir. Rumeli telsiz telgraf seyyar motorunun fabrikaca tamirine çalışılmaktadır⁵⁷⁸.

7-8 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabitiğine gönderilen evrakta, Kilitbahir mıntokasında muhabere layıkıyla cereyan edilmiş olduğu ve Sarafim Çiftliği'ndeki 25. Alay için iki telgraf direği gönderilmiştir. Kirte mıntokasında

⁵⁷⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-19.

⁵⁷⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 29-1.

⁵⁷⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-64.

muhabere layıkıyla cereyan ettiği. Erenköy mıntıkası muhabereleeri mükemmel olduğu ve mahallinde kablo tamiri olunmayan santralin manyetosunun tamir için buraya gönderileceğini ve bugün ihtiyat olarak bağlanan daire hattı işlemediğinden Dardanos'a kadar hat çavuşu gönderilmiş ve oradan da kontrol edilmiş ise de halen işlememektedir. Daire santraline bağlanan ikinci Erenköy teli gece kırılmış ? Dardanos ile yapılan kontrol de fenalığın Erenköy-Dardanos arasında olup tamir edilememiştir. Sarıcaili ile Karargâh arasında devrilmiş direklerden biri derhal tamir edilmiş ve Bigalıdan Nağra'ya tel alınmıştır. Mecidiye gözetleme yerinden Nağra'ya doğru İngiliz direkleri üzerine bir tel çekilmiş ve mücerretlerin yetersizliğinden dolayı dokuz direk arası kalmış olduğu ve yarın ikmal olunacağı⁵⁷⁹.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 13 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Sarıcaili'nden Karacaviran'a çekilen hattın direklerden 4 tanesi sökülüş ve bu suretle İstanbul telgraf muhaberesiyle 2. Liva komutan muhaberesi kesinti uğramıştır. Her ne kadar tamirine çalışılsa da mahalde direk dikmek imkânı olmadığından İstanbul muhaberesi Hastane telefonundan istifadeyle Mülkiye Telgrafhanesi vasıtasıyla ve Liva Komutanlığı muhaberesi Mecidiye hattı yardımıyla temin edilmiştir. Merten Paşa Konağı'ndaki telefon bozulduğundan değiştirilmiştir. Şimdiye kadar bu Merkezde bozulan telefonların sayısı yediye ulaşmıştır⁵⁸⁰.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 14 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta Erenköy Santral mahalli yağın yağmurlardan çökmüş ise de efrada ve edevata bir zarar vermiş ve yalnız 20 dakika kadar muhabereleeri kesilmesine sebebiyet vermiştir. Sarıcaili-Karacaviran hattından dünkü gün götürdüğü dört direk ve hatlar tamir edilerek İstanbul telgraf muhaberesiyle 2. Liva muhaberesi

⁵⁷⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-24.

⁵⁸⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-72.

başlamıştır. Anadolu Telsiz Telgraf İstasyonuna sabit anten direk dikilmiş ve ameliyat gece vakti bitmiştir⁵⁸¹.

19 Nisan 1915 Posta ve Telgraf ve Telefon Zabiti Vekili, 19 Nisan 1915 tarihinde Posta ve Telgraf ve Telefon Zabıtlığından başkomutanlık kurmay başkanına gönderilen evrakta, Çanakkale ile Kartal arasında telgraf kablo muhaberelelerinin kesilmesi üzerine özel aletler ile yapılan kontrol sonucunda kablonun muhabereyi engelleyecek derecede olduğu, bu halinden faydalanılamayacağı anlaşılmış ve kablonun Marmara'nın derin sularında olup kablo tamirine mahsus vapur olmadıkça tamiri de mümkün olamayacağından Köstence kablo kumpanyasına müracaata gerek kalmadığı Fen Müdüriyeti ifadesiyle arz olunur⁵⁸².

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 30 Nisan 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta. Nağra ile Bigalı arasında ikinci bir kablo daha atılmışsa da yine işlememiştir. Gerek birinci kablonun ve gerek ikinci kablonun ve gerek mahalde Mülkiyeye ait kabloların Mülkiye hattı müfettişi ile birlikte tamirlerine çalışılmaktadır. Şehirdeki yangından Mecidiye, Merten Paşa, ? Paşa, İdare, Hastane hatları hasara uğradığından muhabere kesintiye uğrasa da iki, üç saat sonra tamir ve muhabere kışat tesis edilmiştir. Kirte muhaberesi kesilmiş olduğundan Tümen ile muhaberenin tesisi zımında Soğanlı mıntıkası Telgraf Zabıtine emir verilmiş ve muhabere tesis kılınmıştı. Öğleden sonra muhaberede kesinti olmuş ve geceleyin açılmış ise de yine kesintiye uğramıştır. Maydos – Çanakkale hattı işlemediğinden tamirine çalışılmakta olduğu ve Hastane civarına nakledilecek daire santrali için gerekli hatların inşasıyla meşgul edildiği maruzdur⁵⁸³.

23 Mayıs Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Soğanlıdere'de kolordulara mensup İdare, Sıhhiye, Nakliye Karargâhlarıyla Kirte civarındaki

⁵⁸¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-75.

⁵⁸²ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 29-9.

⁵⁸³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-102.

kıtaat zabitan ve efratlarına resmi, gayri resmi birçok muhabereleler zuhur edildiği ve bataryalara ait telefonlarla muhaberelelerin temininin mümkün olamadığı cihetle mahale bir telefon yerleştirilmesiyle, bir telgrafhane küşat ve zuhur eden telgrafların bu vasıtayla mahallerine gönderildiği ve kırılmış olan obüs hattının tamir edildiği. Erenköy-Sarıcaili hattı kırıldığından havai cihetten hat çavuşu çıkarılmasına rağmen geç vakitte tamir olunabildiği. Daire-Sarıcaili 2. Hattı tamir ve Hasan Mevsuf bataryasının hattı uzatılmış ve Karargâh, Hamidiye, Sarıcaili ile arasında bulunan hatların tamirine ve fazla hat direklerinin sökülerek kaldırılmasına devam edildiği bildirilmiştir⁵⁸⁴.

6 Temmuz 1915 tarihinde Sarıcaili'nde Muhabere Bölüğü Karargâhından Müstahkem Mevki Zabıtlığına gönderilen evrakta, bugün öğleden sonra saat 06.50 de düşmanın 12 adet uçağı daire santrali civarına altı bomba atmış ve bombalardan biri telgrafhanenin takriben 80 m kadar yakınına düştüğünden yalnız Mecidiye gözetleme mevzii Dardanos teli kırılmış ise de derhal tamir edilmiştir⁵⁸⁵.

Diğer Talepler

13 Ağustos 1914 Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı, Çanakkale'den 13 Ağustos 1914 tarihli Çanakkale Boğazı Genel Komutanlığına gönderilen evrakta, bundan önce genel ihtiyaç cetveliyle ve çeşitli yazılarla 7 Ağustos 1914 tarihli 87 numaralı Muhabere ve Muvasala Kıtaları Müfettiş-i Umumîliğinden talep edilen haberleşme aletlerinin ve henüz gelmeyen 10 telefon ile bir 25'lik, iki 10'luk santralin acilen gönderilmesi hakkında ilgililere telgraf yazılması arz edilir⁵⁸⁶.

22 Ağustos 1914 günlük postası tarihinde Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, seferberlik müdürünce her ayın 14. ve 30. günleri numunesine uygun olarak Müstahkem Mevkiye gönderilmesi gereken Kuvve-i Umumiyetlerinin günlük postası olan mahallerden

⁵⁸⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 13.

⁵⁸⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-22.

⁵⁸⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-7.

posta ile ve Bolayır gibi günlük postası olmayan mevkilerden listedeki haneler sırasıyla telgrafla bildirilmesi ve geciktirilmemesi ve şu anda Kuvve-i Umumîyelerinin sonraki emre kadar gönderilmemesi beyan olunur⁵⁸⁷.

22 Ağustos 1914 Erkan-ı Harbiye'ye Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, harp Şebekesine bağlı bütün hatlar tamamlanarak kontrolleri yapılmıştır. Geceleyin, hatlarda meydana gelecek kırıklıkların tamiri için önceden İstanbul'dan dört fener talep edilmiş, fakat gelmemiştir. Buraca tedariki mümkün olmadığından gerekli olan dört fenerin gönderilmesi konusunda idareye buyurulması arz olunur⁵⁸⁸.

1 Ocak 1915 tarihinde 9. Tümen Riyasetine gönderilen tezkirede, Müstahkem Mevki Telgraf Bölüğü için çift koşumlu iki arabanın gönderilmesi temenni olunur⁵⁸⁹.

25 Ocak 1915 tarihinde Çimenlik'ten Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, bugün Çanakkale Muhabere Bölüğünde 47 seyyar telefon vardır. Bunların yedisi iade edilmek üzere diğer kıtalardan götürülmesi mümkün değildir. Bu 47 telefon genelde ağır topçu kıtaları gözetleme mevkileriyle, batarya ve projektör mevkilerinde bulunmakta olduğundan manyetolu telefonlar konulmadan seyyar telefonların götürülmesi muhaberelerin kesilmesine sebep olacaktır. Verilmesi mümkün olan 40 seyyar telefona karşılık 40 manyetolu telefonla altı adet dörtlü ve beşli numaratorün gerekli olduğu. Diğer kıtalardan muhabere bölüğüne malzeme gelmemiştir. Seferberlik beratından yalnız 1. Telgraf Bölüğü'nden on nefer helyostacı gönderilmiştir. Helyosta merkezlerinde bulunan bu 10 neferin kıtalarına iadesi halinde diğer helyosta müfrezelerinin eksikliğini tamamlamak için Gelibolu Mintıkasında bulunan üç helyosta postası efradının çağırılması ve helyostaların kolordu telgraf bölüğü tarafından idare olunması⁵⁹⁰.

⁵⁸⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 84, F. 1-11.

⁵⁸⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 9-1.

⁵⁸⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 68.

⁵⁹⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 6-3.

21 Şubat 1915 Posta ve Telgraf Nezareti Müfettişi Şevki, tarihinde Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Cihet-i Askeriye'den gösterilen lüzum üzerine telefon hattına ait direkler Lâpseki civarındaki ormanlardan kesilerek gönderilmiş ise de nakliye aracı bulunamadığından mahalli Telgraf Müdüriyetinden bildirilen ve Kaymakamlığa yapılan müracaatımız kabul edilmediğinden, nakliye aracının tedarikinin lüzumu Çanakkale Mutasarrıflığına emir ve yazılı bildirilmesi arz olunur⁵⁹¹.

18 Mart 1915 Çimenlik'ten 18 Mart 1915 tarihinde Muhabere ve Muvasala Zabıtlığından Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Anadolu Telgraf Müfrezesi için gerekli olan çadır, nal, mih vesairenin verilmesi hakkında idareye müracaat edilmiş ve verileceği cevabı alınmıştır⁵⁹².

18 Mart 1915 Kilitbahir mıntkasında tarihli bombardıman esnasında Mecidiye istikametindeki seyyar Erikson telefonu enkaz altında kalmış ve gözetleme mevkiindeki telefon bozulup tesisi nakletmediğinden, Baykuş mıntkası komutanı bir seyyar telefon göndermiş ve muhabere temin edilmiştir. Bir çift mikrofön kordonu, birkaç adet levha, yeteri kadar grafit kömürüyle makineci ustası Kilitbahir Müfrezeye Komutanlığı tarafından talep edilmektedir. Sarıçalı mıntkasında muhabere mükemmel, Müfrezeye Komutanı İhsan Efendi tarafında bir santral istenilen santralin gönderildiği. Mülazım-ı Evvel Hüsamettin Efendi tarafından Dardanos'ta Cevat Paşa Tepesi'ne bir telefon bağlanıp muhabere başlamıştır⁵⁹³.

Müfrezeye Komutanı Yaşar Efendi, 23 Mart 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen raporda, Kirte mıntkasında muhabere layıkıyla sağlanmakta olup, ateş esnasında hatların tamiratını hat çavuşu ile idare etmek zor olduğundan iki nefer hat çavuşu ile önceden bölük merkezine gönderdiği emirber neferinin yerine üç nefer talep edilmektedir. Alçitepe'de kullanılmak üzere Kirte'den 500 m'lik kablo daha önce

⁵⁹¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 22.

⁵⁹²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-38.

⁵⁹³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-4.

mekkâre neferi Mustafa Hüseyin'e teslim edilmiş, yolda hayvan üzerinden düşürülmüş, aranılmış ise de bulunamadığından nefer hakkında gereken muamelenin icrasını bildiriyor⁵⁹⁴.

29 Mart 1915 Posta ve Telgraf ve Telefon Nezaretinden Başkomutanlık Vekâletine gönderilen 18 numaralı ve 29 Mart 1915 tarihli tezkireye ektir. Kartal ve Çanakkale arasında mevcut kablodaki arıza sebebiyle İstanbul ile Çanakkale muhaberelelerinin temini için Gelibolu-Lâpseki'den kabloyu taşıyarak Gelibolu'ya nakle ve oraca gerekli tamirat yapılarak kullanılmağa elverişli ve oldukça kuvvetli küçük kıtada bir vapurun Bahriye Nezaretince tahsisi için icap edenlere tebliğ edilmesi, ifa ve durumun bildirilmesi 30 Mart 1915⁵⁹⁵.

Başkomutanlık Vekâletinin 1 Nisan 1915 tarihli ve 204 numaralı tezkireye cevabıdır. Posta ve Telgraf Nezaretine tahkikat için özel görevli gönderildiği ve görülecek iş yalnız kablo döşemek olmayıp, kablo toplayıp tamir etmek olduğu ve talep edilen vapur ufak olmayıp vapurda uzun süre amele ve işçi ustalar yatabilir, başına vinç ve sair tertibat konabilir ambarlı ve işe elverişli bir vapur olması lazım olduğu ve bahriye elinde böyle bir vapur bulunmadığı Haliç Komodorluğu beyanından anlaşılmalı bu hizmete uygun bir vapurun Seyr-i Sefain İdaresinde bulunması istendiği maruzdur⁵⁹⁶.

Talep Posta ve Telgraf ve Telefon Nazırı Vekili namına, 9 Nisan 1915 Muhabere ve Muvasala Kıtaları Müfettiş-i Umumiliğine 204 numaralı ve 9 Nisan 1915 tarihli tezkireye cevaptır. Çanakkale kablosunun tamiri ve yeniden kablo döşemeye elverişli bir vapurun tahsisi hakkında Seyr-i Sefain İdaresine müracaat edildiği takdirde, ilgili idare büyük vapurlarını asker nakline ve küçük vapurlarında körfez hattına tahsis ettiği cihetle harbiye nezaretinden emir verilmedikçe hiçbir vapur temin edilemeyeceği ve müsadere edilip şu an Bahriye Nezareti tarafından limanda işletilmiş vapurlardan 'Kurtarıcı' vapurunun bu işe elverişli olduğu

⁵⁹⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-8.

⁵⁹⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 29-4.

⁵⁹⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 29-6.

anlaşılmış olmakla 'Kurtarıcı' adlı vapurun bu işe tahsisi hakkında Bahriye Nezaretine gerekli tebligat neticesinin üst makama bildirilmesi rica olunur efendim⁵⁹⁷.

12 Mayıs 1915 Çanakkale'den Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Gelibolu ile Lâpseki arasında önceden döşenmiş olduğu halde kırılan kablonun tamirinin yapılması için Çanakkale'de içinde kablo bulunan ? ile Lâpseki'de bulunan Abdulkadir istimbotuna iki gün kadar tahsisi uygun görüldüğünden tesis olunduğu halde Lâpseki'de bulunan Telgraf Fen Müfettişi Bekir Efendi'ye bildirilmek üzere haber verilmesi arz edilir⁵⁹⁸.

4 Haziran 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Kurmay Başkanına gönderilen evrakta, Müstahkem Mevki Muhabere Bölüğüne iki kablo telinin Mahmut Şevket Paşa Vapuruyla gönderilmiştir. Sevkiyat Müdürü Ali Rıza⁵⁹⁹.

20 Eylül 1915 tarihinde Harbiye Nezaretinden Muvasala Müfettişliği Umumiliğine gönderilen evrakta, müstahkem mevkide kurulacak hatlar için kablomuz olmadığı gibi çıplak tel çekilmesi için mücerret dahi kalmadığından lazım gelen 500 adet altı veya sekiz numaralı mücerredin acilen gönderilmesi rica olunur⁶⁰⁰.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 27 Ağustos 1914 tarihinde Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, telefonlarla santral ve numaratorlerde meydana gelen bozuklukların tamiri için İstanbul'dan Bölüğe bir makine ustası gönderilmiştir. Bölükte alet ve edevat mevcut olmadığı gibi buraca tedariki de mümkün değildir. Ekli sunulan defterde kayıtlı alet ve malzemenin acilen İstanbul'dan gönderilmesine izin verilmesi için Çanakkale Boğazı Umum Komutanlığına arz edilir⁶⁰¹.

23-29 Ağustos 1914 tarihinde Harbiye Nezaretinden Muvasala ve Muhabere Müfettişliğine gönderilen evrakta, telgraf ve telefon makinelerinde bozukluk arıza oldukça

⁵⁹⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 44.

⁵⁹⁸ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-60.

⁵⁹⁹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-56.

⁶⁰⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-54.

⁶⁰¹ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-14.

muhabereleri engellediğinden gereken tamiratın hemen yapılması için buraca tedarik edilen alet ve edevat pusulasıyla Telsiz Telgraf İstasyonu'ndan şiddetle ihtiyaç duyulan malzemenin acilen gönderilmesine izin verilmesi rica olunur⁶⁰².

Müstahkem Mevki Muvasala Zabiti Binbaşı, 1 Ocak 1916 Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığı 368 numaralı rapor, Soğanlı-Baykuş hattının dâhile alınması tamir başlanmıştır. Kepez'deki 90'lık ve 150'lik projektörlerin birer pilleri kırılmış olduğundan değiştirilmiştir. Çanakkale-Erenköy dâhil hattının tamiratına devam edilmektedir. Herhangi bir vukuat yoktur⁶⁰³.

14 Nisan 1915 tarihinde Müstahkem Mevki Muhabere ve Muvasala Zabıtlığına gönderilen evrakta, daire dâhilindeki hatların bazıları arızaya uğramış ve bu cümleden olarak Çanakkale merkezi ile Sarıcaili merkezi arasındaki telgraf hattının kırıldığı ve Karacaviran cihetinde bulunan Makine ve Liva Komutanlığı telefon hattının kırılmış olduğu, Karacaviran'dan Sarıcaili'ne çekilmekte olan hattın uzatılmasına devam olunamadığı bildirilmiştir⁶⁰⁴.

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı Mehmet, 12 Mayıs 1915 tarihinde Sarıcaili'nden Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta. Soğanlıdere mıntukasındaki ileri gözetleme ile mantelli bataryası telefonları bozulmuş olduğundan tamir edilmiştir. Sarıcaili – Karargâh çadırları arasına müttehit kablunun toplanması için bakır tel uzatılması ve icap eden direkler dikilmiştir. Köprübaşından Kuruçeşme'ye kadar yol kenarında bulunan direklerin iç kısma kaldırılması işine başlanmıştır. Ulupınar'daki Telsiz Telgrafın sabit anten direkleri kamyon marifetiyle mahalline nakledilmiştir⁶⁰⁵.

⁶⁰²ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3-19.

⁶⁰³ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-25.

⁶⁰⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1-30.

⁶⁰⁵ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-116.

28 Ağustos 1915 tarihinde Osmanlı Telgraf İdaresi'nden Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığına gönderilen evrakta, Boğaz Mıntıkası dâhilinde Telefon ve Telgraf hatları üzerinde muhabere edilip edilemeyeceğinin acilen bildirilmesi Harbiye Nezareti Muhabereleler Müfettiş-i Umumîliği⁶⁰⁶.

5-6 Eylül 1915 tarihinde Sarıcaılı'ndan Müstahkem Mevki Zabitliğine gönderilen evrakta. Geceleyin hatlarda vukuu bulan arızaların giderilmesinde kullanılmak üzere bir adet fenerle hat tamirâtı için bakır tele ihtiyaç vardır⁶⁰⁷.

⁶⁰⁶ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 1-1.

⁶⁰⁷ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-84.

Bölüm V

Muhabere Hatları Harita, Kroki, Şema, Çizelge Ve Tabloları

Muhabere Haritaları

23 Temmuz 1915 tarihli 5. Ordunun muhabere şebekesini gösterir harita, iki bölümden oluşmakta olup 1/100.000 olarak ölçeklendirilmiştir. Haritanın üst kısmında bulunan telefon ve telgraf hatlarını gösterir. Büyük bölüm üst kısımda Tekirdağ bölgesinde bulunan Enez, Dalyan, Gala Gölü, Palamut üst hattından başlayarak Gelibolu Yarımadası, Saroz Körfezi, Çanakkale Boğazı, Anadolu Yakasında kuzeyden Aksaz, Çardak, Lâpseki, Çanakkale, Erenköy, Kumkale, Ezine ve Baba Kaleye kadar uzanan sahil şeridini kapsamaktadır.

Haritanın küçük olan ikinci bölümü daha detaylandırılmış olup 1/100.000 ölçeğindedir. Üst tarafta Tayfur, Koyun Limanı, Büyük Kemikli, Tuz Gölü kıyı şeridinden başlayarak Anafartalar Mıntıkası, Bigalı, Kilye, Kilitbahir, Seddülbahir hattı, Çanakkale Boğazı, Anadolu Yakasında, Nağra Burnu, Çanakkale, Hamidiye, Dardanos, Erenköy, Yenişehir ve Kumkale sahil şeridini kapsamaktadır. Sağ alt köşede kuzey istikametini gösteren ok ve altta harita işaret tablosu bulunmaktadır.

Harita işaret tablosunun ortasına çizilmiş, sol tarafa Osmanlıca sağ tarafa Almanca açıklamalar yazılmıştır. İşaret tablosunda telsiz telgraf merkezi, santral, numarator, komütatör (şartel), manyetolu telefon, vızıltılı telefon, telgraf merkezleri, helyosta, manyetolu telefon hatları, vızıltılı telefon hatları, telgraf hatları, merkez ve hudutlarını gösterir işaretler detaylı bir şekilde işaretlenmiştir.

Birinci bölümde yukarıdan siyah düz çizgiyle dört hat olarak Keşan telgraf hattı Gelibolu Yarımadası bölgesinde ilk olarak Doğan Aslan Çiftliği'ne oradan da İdris Ağa Çiftliği Santralinden Şarköy Telgrafhanesine bir hatla bağlanmaktadır. Evreşe ve Süvari Livası arasında bir Telgraf hattı bulunmaktadır. Doğan Aslan Çiftliği'nden Saroz Körfezi kıyılarında

bulunan Evreşe'nin Saroz Körfezine yakın telgraf merkezine bir hat, buradan da Kocaçeşme ve Kavakköy mıntıklarındaki gözetleme postalarına birer telgraf hattı bağlıdır⁶⁰⁸.

Trakya bölgesi telefon şebekesini gösterir harita 1/500.000 ölçekli olup Trakya bölgesi tek parçadır. Haritanın kuzey ve batı kısmında bulunan Bulgaristan sınırından başlayarak doğuda Karadeniz ve Marmara denizi ile İstanbul, güneyde Gelibolu Yarımadasında Seddülbahir'i içine alacak şekilde çizilmiştir. Özel işaretler bölümünde vilayet merkezleri, liva merkezleri, kaza merkezleri, takımlar merkezi, köy ve çiftlik merkezleri, telefon hatları, vilayet hudut hatları, tren yolları, nehir ve küçük karakolları gösterecek kadar son derece detaylandırılmıştır. Çanakkale'nin Edirne üzerinden İstanbul ile telefon bağlantısı ile telefon hatlarının uğradığı merkezler dikkate alınmıştır.

İstanbul'dan gelen hat haritaya Tekirdağ, Çerkezköy üzerinden sırasıyla Saray, Vize, Kırklareli, Edirne, Uzunköprü, Keşan'dan sonra Gelibolu'ya giriş yapmaktadır.

Gelibolu çıkışlı beş hattın biri Kavak, Evreşe, Yeniköy ve Şarköy'e uzanmaktadır. Diğer hat Bolayır, Yeniköy, Sütlüce ve Tayfur köylerindeki çiftliklere dağılmaktadır.

Tayfur'daki çiftliğe bağlanan telefon hattı, Kumköy Çiftlik merkezine bağlanmaktadır. Bu hat üç hat olarak çıkararak Ilgardere çiftlikteki karakola ve Bigalı'daki çiftliğe, sırasıyla Maydos Takım Merkezi Kilitbahir ve Seddülbahir'deki çiftliğe kadar uzanmaktadır.⁶⁰⁹

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı telefon muhaberesi şebekesini gösterir 1/210.000 ölçekli, 10 numaralı, 1. fasıl haritadır. Harita tek parça olarak Yıldıztepe'den başlayıp (Gelibolu'nun daha kuzeyinde) Seddülbahir'e kadar Gelibolu yarım adasını kapsamaktadır. Anadolu yakasında ise Nağra kalesinden başlar Çanakkale merkezden dağıtım hatlarını gösterir şekilde Beşiğe'de son bulur. Bir diğer kolu da Ezine hattını gösterir.

⁶⁰⁸ Ayrıca şuan 2. Kolordu Komutanlığına bağlı Ortaköy de bulunan 18. Mekanize Piyade Tugayı Fahrettin Altay Kışlasında bir telgraf hattı mevcuttur.

⁶⁰⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 2624, Dos. 1, F. 1-1.

Bolayır Limanı paralelindeki Yıldız Tabya, Ay Tabya, Merkez Tabya, kışla, merkez kışladaki hatlar direkt Gelibolu Santraline bağlıdır. Gelibolu Santralinden Yeniköy'deki helyostaya bir hat vardır. Ayailya'da kablosuz bir helyosta bulunmaktadır. Gelibolu'dan iki hat direkt Maydos'a bağlanır. Maydos'tan bir hat Büyükanafarta köyü üzerinden Ece Limanı'na bağlanmaktadır. Kireçtepe'de de kablosuz bir helyosta bulunmaktadır.

Kilitbahir'den dağıtılan telgraf hattı Soğanlı, Tenger ve sahildeki projektöre bağlanır. İkinci ve üçüncü hat Seddülbahir'e, dördüncü, beşinci ve altıncı hatlar yakın civardaki kışlalara bağlıdır. Seddülbahir'e ulaşan iki hat Tekkeburnu, Ertuğrul Tabya ve bu bölgede bulunan iki gözetleme ve iki projektör mevzilerine ulaşmaktadır.

Kilitbahir'den Rumeli Mecidiye'ye bir hat bağlanmıştır. Bu hat sırası ile Kilitbahir'in güneyine doğru tüm batarya, kışla ve projektöre bağlanmıştır. Burada bulunan bir diğer hat Soğanlı ve Baykuş'a bağlıdır. Soğanlı'dan gözetleme mevziine, bataryaya, projektöre ve yıldızaya dağılmaktadır.

Rumeli Mecidiye'den Değirmenburnu'na bir hat vardır. Kilitbahir'den beş hat direkt Çanakkale Telsiz ve Telgraf Merkezine bağlıdır. Çanakkale'den Kumkale ve Beşige'ye giden bir hat vardır. Kumkale'den Orhaniye'ye giden bir hat ise helyosta, projektöre ve gözetleme mevziine bağlıdır. Kumkale'den kışlaya ve Kale'ye bir hat bağlıdır.

Çanakkale'den bir hat Erenköy üzerinden Sarıcaya ve Ezine bağlanır. Erenköy'den çıkan üç hat obüse, Vilhelm Bey ve Numune taburuna dağılır. Çanakkale'den Dardanos'a giden bir hat projektör ve top batarya mevzilerine dağılmaktadır.

Çanakkale'den çıkan bir hat Anadolu Hamidiye'ye, sekiz projektör ve bataryalara dağılır. Son üç hat ise hastane, Nağra ve kışlaya, yakın mesafedeki Kılavuz ve İnzibata bağlıdır. Hacıpaşa Çiftliği'ndeki Karargâh-ı Umumîden yedi hat dağılmaktadır. Bunlardan üçü kuzeye, biri Hamidiye yan gözetleme mevziine, üçü de topçu liva karargâhına bağlıdır.⁶¹⁰

⁶¹⁰ATASE Arşivi, BDH Kls. 4552, Dos. 4, F. 11-1.

Telefon muhabere hatları gösterir tek parçadan oluşan 1/200.000 ölçekli haritadadır. İşaret levhasında, helyosta, santral ve numarator merkezi, vızılı telefon, uzatılmış ve çekilmiş telefon hatları, inşa edilen telefon hatlarından oluşmaktadır. Haritada yarımada ve Anadolu Yakası ayrı ayrı incelenmiştir.

Gelibolu yarımadası, Akbaş Limanının kuzey batı yönünde Yalova köyü civarındaki grup santral ve numarator merkezinden başlayıp Seddülbahir ve Tekkeburnu'nda sona ermektedir.

Anadolu Yakasında, Akbaş Limanının kuzey batı yönünde Yalova Köyü civarındaki grup santral ve numarator merkezinden deniz altından karşıya geçirilen bir hat ve Kilitbahir'den deniz altından Çanakkale'deki daire santrale geçirilen bir hat olmak üzere toplam iki hat ile başlayıp Geyikli ve Taşköprü'de bitmektedir.

Gelibolu yarımadasında Akbaş Limanının kuzey batı yönünde Yalova köyü civarındaki grup santral ve numarator merkezinden, bir hat Conkbayırı'ndaki manyetolu telefona, bir hat tepedeki santrale ve bir hat da Akbaş Limanı'ndan deniz altından Anadolu Yakası'na Nağra'ya geçirilmiştir. Deniz altından Nağra'ya geçirilen hat grup idare merkezi, menzil müfettişliği, hastane ve rapor merkezlerine bağlanmıştır. Maltepe Santrale beş hat çekilmiş ve üç hattın inşaatına devam edilmektedir.

Maltepe'deki santral merkezinden Kocaçeşme'deki santrale bir hat çekilmiş ve bir hat da yeni inşa edilmiştir. Buradan bir hat Arıburnu'ndaki manyetolu telefona bağlanmıştır. Maltepe Santralinden yine bir hat Atıştaki manyetolu telefona, bir hat bombacı bölüklerindeki manyetolu telefona, bir hat Kabatepe'deki manyetolu telefona, bir hat Ağa Çiftliği'ndeki manyetolu telefona, bir hat Kilye Santrale bağlanmıştır. Kilye Santralinden bir hat İskele Komutanlığındaki manyetolu telefona ve bir hat da ambar üzerinden Kilitbahir'e olmak üzere iki hat çekilmiştir. Yine Maltepe Santralinden Kumtepe bölgesine hâkim bir yükselti olan

Kayaltepe Santraline dört hat çekilmiş ve üç hatta inşaatına devam edilmekle toplam yedi hat vardır.

Kayaltepe istasyonundan bir hat kuzeye doğru Maltepe Santralinden de bir ek alarak, Kabatepe’de bir vızıltılı telefon hattına bağlanıp oradan devam ederek Kocaçeşme ile Küçükkemikli arasında bir bölgede bulunan Çatlakdere’ye bağlanmaktadır. Semerlitepe, Çamtepe, Karatepe ve Çamburnu’ndaki manyetolu telefona birer hat çekilmiş olup, bir hatta Maydos’taki manyetolu telefona yeni inşa olunmaktadır. İki hat ?deredeki santrale çekilmiştir, bu santralden bir hat Behramlı’daki vızıltılı telefona, iki hatta Şahindere’deki santral merkezine çekilmiştir. Şahindere Santral Merkezinden bir hatta İstihkâm Bölüğündeki vızıltılı telefona çekilmiştir.

Kayaltepe Merkez Santralinden Soğanlı’ya iki hat çekilmiş, iki hattın inşaatına devam edilmektedir. Soğanlı Santralinden bir hat Havuzlar’daki manyetolu telefona, bir hat Kilitbahir Santraline çekilmiştir. Maltepe Santraliyle Kilitbahir Santrali arasında bağlantı vardır. Kilitbahir’den deniz altından geçirilerek Çanakkale’ de daire santraline bir hat çekilmiştir. Soğanlı Santral Merkezinden Ali Bey Çiftliği Santraline bir hat çekilmiş ve bir hattın inşasına devam edilmiştir.

Ali Bey Çiftliği Santralinden Sarıtepe’ye, Alçitepe gözetleme mevziine, Hisarlık’taki manyetolu telefona ve Kirte santraline birer hat çekilmiştir. Kirte santralinden? deredeki manyetolu telefona, bir hat Seddülbahir’e çekilmiş ve Tekkeburnu’na bir hat inşasına devam edilmiştir.

Anadolu Yakası’nda ise Akbaş Limanı’nın kuzey batı yönünde Yalova köyü civarındaki grup santral ve numarator merkezinden deniz altından karşıya ve Kilitbahir’den deniz altından Çanakkale’deki daire santraline birer hat geçmektedir.

Bu iki hat, Truva harabelerinin güney doğusunda, kolordu karargâhının bulunduğu Kalvert Çiftliği’ndeki santral merkezine bağlanmıştır. Kalvert Çiftliği’nden, komutanlığa,

Erkan-1 Harbiye'ye, rapor merkezine, bölüğe, takım komutanına, Sarıcaili ve hastanede bulunan manyetolu ve vızıltılı telefonlara bağlanmıştır. Ayrıca Tevfikiye'deki santral merkezine bir hat çekilmiş ve bir hattın inşaatına devam edilmektedir. Tevfikiye'deki santral merkezinden İntepe, Yenişehir ve Yeniköy'deki vızıltılı ve manyetolu telefonlara çekilmiştir. Yine Kalvert Çiftliği'nden Ovacık Santraline bir hat çekilmiş ve bir hattın inşaatına devam edilmektedir. Ovacık Santralinden Küçük Beşiğe'ye, Kumburnu ve İkiztepe gözetleme mevziine, Çayağzı, Beşiğeburnu, Yenişehir gözetleme mevziine ve Kumkale'deki vızıltılı telefonlara çekilmiştir. Ovacık Santralinden bir hat da Geyikli Santraline çekilmiştir. Geyikli Santralinden Taşköprü'de bulunan vızıltılı telefona bir hat çekilmiştir. Kalvert Çiftliği ve Geyikli arasında bir hattın inşaatına devam edilmektedir. Kalvert Çiftliği'nden çıkan bir hat 1. Livaya gitmektedir⁶¹¹.

Trakya bölgesi telefon şebekesini gösterir 1/500.000 ölçekli haritadır. Trakya bölgesi tek parça olarak ele alınmıştır. Haritanın kuzey ve batı kısmında bulunan Bulgaristan sınırından başlayarak doğuda Karadeniz ve Marmara Denizi ile İstanbul, güneyde Gelibolu Yarımadası'nda Seddülbahir köyünü de içine alacak şekilde çizilmiştir.

Haritanın özel işaretler bölümünde vilayet merkezleri, liva merkezleri, kaza merkezleri, takımlar merkezi, köy ve çiftlik merkezleri, telefon hatları, vilayet hudut hatları, tren yolları, nehir ve küçük karakolları gösterecek şekilde oluşturulmuştur.

Haritada Çanakkale'nin Edirne üzerinden İstanbul ile telefon bağlantısı ele alınarak telefon hatlarının uğradığı merkezler dikkate alınmıştır diğer bölgeler gündem dışında kaldığından buralara değinilmemiştir.

İstanbul'dan gelen hat haritaya Tekirdağ Çerkezköy üzerinden sırsıyla Saray kazası, Kırklareli Vize kazası, Kırklareli Liva merkezi, Edirne vilayet merkezi, Uzunköprü kazası, Keşan kazası üzerinden Gelibolu'ya bağlanmaktadır. Gelibolu'dan beş hat çıkış yapmakta olup

611ATASE Arşivi, BDH Kls. 4729, Dos. 104, F. 14-1.

bunlardan bir hat Kavak, Evreşe, Yeniköy üzerinden Şarköy'e kadar uzanmaktadır. Diğer hat Bolayır, Yeniköy Sütlice ve Tayfur köylerinde bulunan çiftliklere dağılmaktadır.

Tayfur köyündeki çiftliğe bağlanan telefon hattı Kumköy de bulunan çiftliğe bağlanmaktadır. Buradan üç hat çıkış yaparak Ilgardere'de karakola, isimsiz çiftliğe ve Bigalı köyünde bulunan çiftliğe bağlanmaktadır. Bigalı'daki çiftlikten çıkış yapan tek hat sırasıyla Maydos takım merkezi, Kilitbahir ve Seddülbahir'de bulunan çiftliklere uzanmaktadır⁶¹².

14 Ağustos 1914 tarihli Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevkii telefon şebekesini gösterir tek sayfa 1/ 200.000 ölçekli haritadır. Gelibolu yarım adasının tamamını kuzeyde Koyun Limanı güneyde Seddülbahir bölgesine kadar olan telefon şebekesini göstermekte ve Çanakkale merkez bölgesinde ise Nağra burnu ile güneyde Ezine'ye kadar olan bölgede telefon muhabere şebekesini göstermektedir.

Kilitbahir telefon santral merkezinden toplam 19 hat çıkış yapmaktadır. Bu hatlardan beşi kuzeyde bulunan, 25. Piyade Alayı'na, Kabatepe'ye, üç hat ise Maydos'a bağlanmaktadır. Maydos'a gelen üç hattın ikisi farklı istikametlerden Gelibolu Santral ve Helyosta Merkezine, bir hat ise Büyükanafarta Santral Merkezine buradan Ece Limanı'na bağlanmaktadır.

Gelibolu Santral ve Helyosta Merkezinden iki hat çıkış yapmaktadır bu hatlardan biri Yeniköy helyosta merkezine, diğer hat merkez kışlaya bağlanmaktadır. Merkez kışla ile Koyun Limanı, Yıldız Tabya, kışla, Merkez Tabya, Ak Tabya, kışla, Ay Tabyanın telefonla muhabere şebeke bağlantıları vardır.

Kilitbahir Telefon Santral Merkezinden doğrudan çıkan altı hattın üçü sırasıyla telgrafhane, telsiz telgraf merkezi ve 4. Piyade Alayı'na, diğer üç hat ise üç farklı kışlaya bağlanmaktadır. Kilitbahir Telefon Santral Merkezinden çıkan bir hat 4. Piyade Alayı gözetleme merkezine bağlanmaktadır. Buradan toplam beş telefon hattı çıkış yapmakta

612 ATASE Arşivi, BDH Kls. 2624, F. 1-1-1.

bunlardan bir hat Değirmen Burnu'na, dört telefon hattı sırasıyla 7. Alay'a, 4. Alay'a, 4. Alay 1. Tabur'a, Hamidiye, Mecidiye ve bunların altında bulunan sahildeki beş topçu bataryasına ile projektöre bağlanmaktadır.

Kilitbahir Telefon Santral Merkezinden çıkan bir hat Havuzlar Santral Merkezine gitmekte havuzlardan çıkış yapan beş hat sırasıyla Yıldız ve Baykuş tabyalarına ve sahilde bulunan üç bataryaya, bir projektöre ve bir gözetleme yerine bağlanmaktadır. Kilitbahir Telefon Santral Merkezinden çıkan bir hat Soğanlı'ya buradan çıkan iki hattın biri Tenger'e diğeri projektöre bağlanmaktadır. Kilitbahir Telefon Santral Merkezinden çıkan iki hat farklı bölgelerden Seddülbahir Telefon Santral Merkezine bağlanmaktadır.

Seddülbahir Telefon Santral Merkezinden çıkış yapan sekiz telefon hattı sırasıyla, 8. Piyade Alayı'na, 2. Tabur obüs bataryasına, 2. Alay'a ve Alay projektörüne, 4. Alay'a, 1. Alay'a, 1. Tabur gözetleme mevziine, Ertuğrul tabyasında 9. Alay'a, Tekke Burnu'na ve Kirte'ye bağlanmaktadır. Kilitbahir telefon santral merkezinden çıkan dört hat Çanakkale telefon merkezine bağlanmaktadır. Bu merkezden de toplam 13 hat çıkış yapmaktadır. Çanakkale telefon merkezinden kuzey istikametine çıkan altı hat sırasıyla inzibat merkezi, gözetleme, jandarma, telgrafhane, kışla ve hastaneye ve 9. Tümene bağlanmaktadır.

Çanakkale telefon merkezinden doğu istikametinde bulunan genel karargâha bir hat bağlıdır. Genel karargâha altı hat çıkışı mevcut olup bu hatların biri 9. Tümene, iki hat 3. Alay 2. Tabur santral merkezine bağlanmaktadır. 2. Tabur Santral Merkezinin de sırasıyla havan mevzi, sevkiyat merkezi, projektör, 6. Alay Topçu Bataryası, 7. Alay Topçu Bataryası ve Nağra ile telefon bağlantısı vardır.

Mecidiye Tabyasına Çanakkale telefon merkezinden bir, karargâhtan bir, Topçu Liva Karargâhından bir hat olmak üzere toplam üç hat bağlantısı vardır. Tabyadan Mecidiye yan

gözetleme mevziine, iki ayrı projektör mevziine, 1. Alay'a ve bataryasına, 2. Alay'a ve bataryasına, 3. Alay'a ve bataryasına birer telefon hattı bağlantısı vardır.

Genel Karargâh ile Topçu Liva Karargâhı arasında iki hat bağlantısı vardır. Ayrıca Topçu Liva Karargâhı Çanakkale telefon merkezine bir telefon hattı ile bağlıdır.

Dardanos mıntıkası gözetleme santraline Çanakkale telefon merkezinden iki hat bağlanmaktadır. Dardanos mıntıkası gözetleme santralinden, sırasıyla torpil bataryası, projektör, seri ateşli top bataryası, mantelli top bataryası, Dardanos, kışla ve obüs bataryasına birer telefon hattı bağlantısı vardır.

Erenköy Telefon Santraline Çanakkale Telefon Merkezinden bir telefon hattı vardır. Erenköy Telefon Santralinden dört hat çıkış yaparak 8. Alay Obüs Bataryasına, Numune Taburuna, komutan karargâhına, Sarıçalı'ya bağlanmakta ve Sarıçalı'dan Ezine istikametine devam etmektedir.

Kumkale Telefon Santraline Çanakkale Telefon Merkezinden iki hat gelmektedir. Buradan çıkış yapan dört hat sırasıyla Beşiğe, Orhaniye helyosta merkezi ve projektör ile gözetleme mevziine, kışlaya, 2. Tabur gözetleme mevziine. Buradan projektör ile 6. ve 7. alaya bağlanmaktadır.

Haritanın sağ alt köşesinde ölçeğin alt kısmında iki maddeden oluşan açıklama kısmında. Santrale bağlı diğer hatlar gösterilememiştir. Telefon merkezleri haritadaki mevkiiler çizilememiştir. Açıklaması yer almaktadır.⁶¹³

⁶¹³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4623, Dos. 64, F. 7.

Muhabere Krokileri

20 Aralık 1914 tarihli Gelibolu yarım adasında ve Anadolu Yakası'ndaki piyade kıtalarının muhabere şebekesini gösteren ölçeksiz krokidir. İşaret levhasında eski mevcut olan hatlar, jandarma hatları, yeniden tesis edilen hatlar ve helyosta merkezleri açıklanmıştır.

Gelibolu'dan çıkan hat Yalıköy (Yalova) üzerinden devam edip Seddülbahir'e bağlanmaktadır. Anadolu Yakası'nda ise Kilitbahir'den Çanakkale'ye deniz altından geçen hatlar, Çanakkale'den başlayıp sahil şeridi boyunca devam edip Ezine'nin güneyinde Tavaklı köyünde bitmektedir.

Eceabat Yalova köyü ile Akbaş iskelesi arasında yeniden tesis edilmiş bir hat ve Akbaş İskelesinde bir santral vardır. Akbaş İskelesi'ndeki santralden Maydos ve Kilitbahir santraline eski bir hat mevcuttur.

Büyükanafarta Santralinden Küçükkemikli Burnu arasında yeniden tesis edilmiş bir hat mevcut olup Turşun arasında jandarma hattı vardır. Büyükanafarta Santralinden güneye doğru sırasıyla Kocadere, Kabatepe (Helyosta merkezi vardır), Kumtepe, Kirte, Seddülbahir Santrali ve Helyosta Merkezi ile Salim Bey Çiftliği arasında yeni tesis edilmiş hat mevcuttur. Maydos ve Kabatepe Helyosta Merkezi arasında ve Kilitbahir arasında eski bir hat vardır.

Anadolu Yakası'nda Kilitbahir Santralinden Çanakkale Santraline deniz altından iki eski, iki yeni olmak üzere toplam dört hat geçmektedir. Çanakkale Santralinden yeni bir hat Dardanos'a, üçü eski, bir yeni olmak üzere toplam dört hat Erenköy Santraline çekilmiştir.

Erenköy Santralinden sahil şeridi boyunca Kumkale'ye kadar üç eski hat vardır. Kumkale ile Küçükbeşiğe Limanı arasında bir eski, bir yeni ve bir de jandarma hattı olmak üzere toplam 3 hat vardır. Küçük Beşiğe ile Yeniköy Santrali arasında bir yeni ve bir Jandarma hattı mevcuttur. Yeni hat Tavaklı'ya kadar gitmektedir. Erenköy'den gelen bir jandarma hattı

çiftliğe, Ezine'ye ve Yeniköy'e bağlanmaktadır. Erenköy ve Ovacık Santrali arasında bir yeni hat mevcuttur⁶¹⁴.

14 Ocak 1915 tarihli Müstahkem Mevki Komutanlığı muhabere şebekesini gösterir kroki başlığı ile ölçeksiz olarak hazırlanan telefon muhabere krokisidir. Kroki beş bölümden oluşmaktadır krokinin sol üst köşesinde bulunan işaretler levhasında düz çizgi ile eski telefon hatları, kesikli çizgilerle jandarma hatları, kırmızıçizgi ile yeni döşenen hatlar ve işaretle helyosta merkezleri gösterilmiştir.

Krokinin sağ üst köşesinde ayrılan bölümde Dardanos mıntıkası eski hatlara ait telefon şebekesi gösterilmiş bu bölümde Erenköy, Kumkale, Seddülbahir, hatları mıntika komutanlığı gözetleme yerinden geçmekte ve bu yerden bir hat obüse ve Hamidiye gözetleme mevziine bağlanmaktadır. Mıntika komutanlığı gözetleme yerinden çıkan altı hat sırasıyla 15'lik batarya, oradan da kışlaya bağlanmakta diğer hatlar projektör, gözetleme mevzi, sahil gözetleme mevzi, torpil mevziine ve 90'lık projektöre bağlanmaktadır.

Krokinin üst sol kısmındaki bölümde, Çimenlik Kalesi ve Gelibolu yarımadasındaki eski hatlar, jandarma hatları ve yeni hatların bağlantısını gösterir telefon şebekesi çizilmiştir.

Krokinin bu kısmı iki bölümden oluşmaktadır öncelikle Gelibolu yarımadası bölgesinde Kilitbahir Santral merkezinden kuzeye doğru Maydos Santral Merkezine bir eski bir yeni olmak üzere iki hat vardır. Maydos'tan Gelibolu Santral Merkezine bir eski hat bağlanmakta buradan da Bolayır'a bir hat vardır. Gelibolu ile Yeniköy arasında bir yeni hat kurulmuştur. Aynı zamanda Gelibolu ve Yeniköy' de birer helyosta mevcuttur.

⁶¹⁴ATASE Arşivi, BDH Kls. 4623, Dos. 64, F. 12.

Maydos'tan Büyükanafarta Santral Merkezine bir eski hat vardır. Buradan iki jandarma hattının biri Turşun köyünde jandarma merkezine diğeri Büyükkemikli Burnu'ndaki jandarma merkezine, bir eski hat Ece Limanı'na, bir yeni hatta Küçükkemikli Burnu'na bağlanmaktadır.

Büyükanafarta Santral Merkezinden çıkan bir yeni hat güneye doğru sırasıyla Kocadere, Kabatepe Santral Merkezine, Kumtepe, Kirte ve Seddülbahir Santral Merkezine bağlanmaktadır. Seddülbahir Santral Merkezinden çıkan bir yeni hat Salihbey Çiftliği'ne bağlanmaktadır.

Kilitbahir Santral Merkezinden Güneye doğru Seddülbahir Santral Merkezine iki eski hat vardır. Yine Kilitbahir'den sırasıyla Havuzlar, Baykuş ve Soğanlı'ya birer yeni hat çekilmiştir. Kilitbahir'den Çanakkale Santral Merkezine iki eski iki yeni olmak üzere dört deniz telefon hattı vardır.

Çanakkale Santral ve Helyosta Merkezinden kuzeye doğru bir eski hat Nağra'da mevcut olup, Nağra'da helyosta merkezi mevcuttur, bir yeni hatta Mecidiye'ye çekilmiştir. Çanakkale Santral ve Helyosta Merkezinden iki İngiliz kablo hattı, iki eski hat ve iki yeni hat olmak üzere güneye doğru toplam altı hat çıkış yapmaktadır. Bu hatlardan iki İngiliz kablo hattı ve iki eski hat Kumkale Santral ve Helyosta Merkezine bağlanmaktadır. Buradan bir eski hat Büyük beşiğe limanına bağlıdır.

Çanakkale Santral ve Helyosta Merkezinden çıkan iki hattın bir Kepez Santral Merkezine bağlanmaktadır. Diğer yeni hat ise Erenköy Santral Merkezine buradan Çiftlik santraline ve sahilde bulunan isimsiz santral merkezinden Kumburnu'na bağlanmaktadır.

Kumkale Santral ve Helyosta Merkezinden çıkan bir yeni hat güneye doğru sırasıyla Yeniköy, Gözetleme mevzileri, Kumburnu, Geyikli Santral Merkezi ve Tavaklı'ya bağlanmaktadır. Erenköy Santral Merkezinden çıkış yapan bir jandarma hattı güneye doğru sırasıyla Ezine Santral Merkezi, Burgaz, Geyikli Santral Merkezine ve ayrıca Geyikli Santral

Merkezinden doğrudan Ezine Santral Merkezine ikinci bir jandarma hattı vardır. Geyikli Santral Merkezinden doğrudan Kumkale Santral ve Helyosta Merkezi telgrafhanesine bir hat bağlıdır.

Krokinin sağ orta kısmında bulunan bölümde Kilitbahir ve Çanakkale muntıkası eski telefon şebekesi hatları ayrı ayrı detaylı olarak gösterilmiştir.

Maydos tarafından iki hat Kilitbahir Santral ve Helyosta Merkezine gelmektedir. Buradan bir hat Kilitbahir'deki telgrafhaneye bir hat Maydos ile Kilitbahir arasında sahilde bulunan gözetleme yerine bağlanmaktadır. Kilitbahir'den çıkan bir hat doğrudan Goncasuyu Telgrafhanesine bağlanmaktadır. Kilitbahir'den çıkan iki hat 4. Alay gözetleme mevziine, buradan çıkan dört hattan ikisi sahil kesiminde bulunan Namazgâh tabyasının arkasında bulunan gözetleme mevzilerine ve Hamidiye Kışlası gözetleme yerine bağlanmaktadır. Namazgâh tabyası gözetleme yerinden çıkan 4 hat sırasıyla yedinci, dördüncü, onuncu ve on birinci top bataryalarına bağlanmaktadır. Hamidiye gözetleme yerinden çıkan üç hat sırasıyla Hamidiye ve Mecidiye Top Bataryalarına ve Projektör e bağlanmaktadır.

4. Alay gözetleme mevziinden çıkan diğer iki hattan bir Yıldız Tabyasına, buradan çıkan iki hat Batarya ve gözetleme yerlerine bağlanmaktadır. 4. Alay gözetleme mevziinden çıkan diğer hat direk Baykuş Santral Merkezine bağlanmaktadır. Baykuş Santralinden çıkan dört hat sırasıyla Ateş Mevziine, projektöre, Soğanlı Santraline ve son olarak Tenger'e bağlanmaktadır. Soğanlıdan çıkan iki hat batarya ve projektöre bağlanmaktadır.

Kilitbahir'den çıkış yapan beş hattan ikisi doğrudan sırasıyla 4. Alay komutanına ve 4. Alay mevziine bağlanmaktadır. Diğer üç hattan biri Namazgâh Tabyası'na, diğeri Mecidiye kışlasına doğrudan bağlanmakta, son hat ise Hamidiye kışlasına buradan da Hamidiye kışlasının gözetleme yerine bağlanmaktadır. Kilitbahir Santral ve Helyosta Merkezinden çıkan

üç hattan biri direk olarak İstihkâm subayına, diğer iki hat Seddülbahir Santral ve Helyosta Merkezine gitmektedir.

Krokinin sağ orta kısmında bulunan bölümdeki Çanakkale Mıntıkası Eski Telefon Şebekesi hatları incelendiğinde. Çanakkale Santral ve Helyosta Merkezine Kilitbahir Santral ve Helyosta Merkezinden dört hat deniz kablosu bağlanmaktadır. Çanakkale Santral ve Helyosta Merkezinden 12 kat çıkış yapmaktadır. Bunlardan doğrudan çıkış yapan dört hattın biri askere alma merkezine, biri sevkiyat merkezine, biri hastaneye, diğeri de Mecidiye Kışlasına bağlanmaktadır.

Çanakkale Santral ve Helyosta Merkezinden çıkan dört hattan biri Karargâhı Umumîye Santral Merkezine, diğeri 3. Alay gözetleme mevziine, iki hat ise 3. Alay 1. Tabur Santral Merkezine bağlanmaktadır. Bu merkezlerle Karargâh-ı Umumîye arasında birer hat bağlıdır. 3. Alay gözetleme mevziine gelen üç hat sırasıyla Mecidiye Kışlası'na, havan mevziine, Nağraya ve 2.Tabur santraline bağlanmaktadır. 2.Tabur santralinden çıkan üç hat 6. Tabur, 7. Tabur bataryalarına ve projektöre bağlanmaktadır.

Çanakkale'den gelen 3.Alay 1.Tabur Santral Merkezine gelen hat buradan sırasıyla 3. Alay gözetleme mevziine, iki projektör mevziine, üç Topçu bataryalarına ve Hamidiye Kışlasına bağlanmaktadır. Çanakkale Santral ve Helyosta Merkezinden çıkan dört hat ve 3.Alay 1.Tabur Santral Merkezinden çıkan bir hat Erenköy-Kumkale Santral Merkezleri istikametine gitmektedir.

Krokinin sağ alt köşesinde bulunan bölümde Seddülbahir Mıntıkası Telefon ve Santral Merkezi incelenmiştir. Seddülbahir Santral Merkezine Kilitbahir'den ve Kirte'den iki hat, Kumkale ve Obüsten iki hat olmak üzere toplam dört hat bağlanmaktadır. Seddülbahir Santralinden toplam beş hat çıkış yapmaktadır. Bu hatlardan biri Tekke burnu helyosta merkezine, Bir hat Ertuğrul Tabyasına buradan bir hat Projektöre, Seddülbahir Santralinden

doğrudan bir hat 5. Alay gözetleme mevziine, Bir hat kışlaya, bir hat 5. Alay 1.Tabur Santral Merkezine buradan da sırasıyla 1.Tabur gözetleme mevziine, 1.Tabya gözetleme mevziine, 2. Tabya, projektöre ve 4. Tabya'ya birer telefon hattı bağlanmaktadır. Aynı zamanda Seddülbahir'de ve Kumkale'de haberleşmeyi destekleyen birer helyosta merkezi vardır.

Krokinin sol alt köşesinde bulunan bölümde Kumkale Mıntıkası Telefon ve Santral Merkezi incelenmiştir.

Kumkale Santral Merkezine Beşiğe'den üç hat, iki İngiliz hattı, iki Seddülbahir'den olmak üzere toplam yedi hat gelmektedir. Kumkale Santral Merkezinden beş hat çıkış yapmakta, bunlardan biri Orhaniye helyosta merkezine buradan da Projektöre, bir hat kışlaya, bir hat 6.Alay'a ve buradan da projektöre, bir hat 7.Alay'a, bir hat 2.Tabur gözetleme mevziine ve bir hatta helyosta merkezine bağlanmaktadır.⁶¹⁵

20 Aralık 1914 tarihli piyade kıtaatının muhabere şebekesini gösterir krokide sağ alt köşede işaret levhası mevcut olup eski telefon hatları, jandarma telefon hatları, yeni telefon hatları ve Helyosta Merkezleri'nin işaretleri gösterilmiştir. Kroki Gelibolu yarımadasını ve Çanakkale Kumkale ve Tavaklı'ya kadar uzanan muhabere şebekesini göstermektedir.

Kilitbahir Santral Merkezinden dört eski telefon hattı çıkmaktadır. Bu hatlardan iki hat Maydos Santral Merkezi'ne bağlanmaktadır. Maydos Santral Merkezi'nden çıkan üç hattın, biri Kabatepe Santral ve Helyosta Merkezine, biri Gelibolu Santral Merkezine, biri de Büyükanafarta Santral Merkezine buradan da Turşun Köyü üzerinden Ece limanına bağlanmaktadır.

Kilitbahir'den çıkan diğer iki eski telefon hattı güneyde Seddülbahir Santral ve Helyosta Merkezine bağlanmaktadır. Seddülbahir Santral ve Helyosta Merkezi'nden iki yeni hat çıkış yapmakta, bunlardan biri Salimbey Çiftliği'ne diğer hat ise sırasıyla, Kirte, Kumtepe, Kabatepe

⁶¹⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4623, Dos. 64, F. 10.

Santral ve Helyosta Merkezine, buradan Kocadere ve Büyükanafarta Santral Merkezine buradan da Küçükkemikli burnuna bağlanmaktadır.

Büyükanafarta Santral Merkezinden Turşun Köyündeki Jandarma Merkezine bir jandarma hattı bağlıdır. Ayrıca Büyükkemikli burnunda bir helyosta merkezi vardır. Kilitbahir Santral Merkezinden ikisi eski, ikisi yeni deniz Telefon kablosu Çanakkale Santral ve Helyosta Merkezine bağlanmaktadır. Çanakkale Santral ve Helyosta Merkezinden üç eski, iki yeni hat güney istikametine çıkış yapmaktadır. Bir yeni hat Dardanos'a doğrudan bağlıdır. Diğer yeni hat ise sırasıyla Erenköy Santral Merkezi, Kalvert Çiftliği ve Ovacık santrallerine bağlanmaktadır.

Çanakkale Santral ve Helyosta Merkezinden çıkan üç eski hat Erenköy santral merkezi üzerinden Kumkale Santral ve Helyosta Merkezine bağlanmaktadır. Kumkale'den çıkan bir eski hat Küçük Beşiğe limanına bağlanmaktadır. Kumkale Santral ve Helyosta Merkezinden çıkan bir yeni hat sırasıyla Küçük Beşiğe limanı, Geyikli ve Tavaklı'ya bağlanmaktadır.

Erenköy Santral Merkezinden çıkan bir jandarma hattı sırasıyla Kalvert Çiftliği, Ezine Santral Merkezi, Geyikli, Kumburnu, Küçük Beşiğe limanı, Yeniköy ve Kumkale Santral ve Helyosta Merkezlerine bağlanmaktadır.⁶¹⁶

Müstahkem Mevki Muvasala Zabiti Binbaşı, 31 Aralık 1914 tarihli evrakta Müstahkem Mevki Komutanlığına bağlı kroki incelenmiş ve nice beyle görüşülerek teklif olunan iş bu krokiye göre tadilat icra olunursa istimal olunamayacağı anlaşılmıştır. Muhaberatın arzusu dâhilinde icrası için tanzim olunan ve bir sureti merbutun takdim kılınan krokiyi kabul eylemiş olmakla tadilatın icra olunduğu maruzdur⁶¹⁷.

⁶¹⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4623, Dos. 64, F. 12.

⁶¹⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 11.

Müstahkem Mevki Komutanlığı telefon krokisidir. (A) Markalı kroki şimdi mıntıkanın elinde bulunan telefon krokisi gösterir. (B) Markalı krokide mıntıka telefonları tashih edildikten sona yeni halini gösterir. (C) Markalı krokiye ait bazı açıklamalar: 1, 2, 3, numaralara konulacak olursa, Yenişehir gözetleme mevziine istediği gibi verilebilir. Ve hiçbir taraftan karıştırılmaz. Diğer mahallerle mıntıkanın telefon muhabereleeri evvel ki gibi kalır.

Yirmi birlik batarya istisna olmak üzere diğer bataryaların iki sahra telefonu vardır. Bir tanesi gözetleme mahallinde bulunur. Diğeri de top başında bunların her ikisi mıntıka telefon merkeziyle muhabere edebilir. Eğer bir batarya atış edebilecek olursa top başına verdiği kumandaları diğer bataryalar ve sair mahallerden işitilir. Veyahut İntepe mıntıkası diğer mahallerle muhabere edeceği zaman bataryalar işitiyor. Eğer bataryaların gözetleme mahallerinde ki telefon hattı kapatılacak olursa İntepe mıntıkasından çağırıldığı zaman o bataryayı bulmak kabil olamıyor. Bunun için bataryalar gözetleme mahallinin yolunu her zaman açık bulundurmağa mecburiyet hâsıl ediyor.

Çakaltepe, 24'lük, birinci grup bir hat üzerindedir. İntepe mıntıkasıyla muhabere edilecek olursa muhabereleer birbirine karıştığı gibi birinci grupta emirlerini verdiği zaman daha ziyade karışıklık meydana gelir.

(B) Krokisine ait teklifler: Yenişehir'e yeni bir sahra telefonu İntepe sahra telefon merkezinin (3) numara mübeddileye (değiştirici) bağlanacak olursa Yenişehir gözetleme mevki iki batarya aynı zamanda ateş edilirse bu halde büyük bir yarar temin edilmiş olur. Nitekim şimdiye kadar pekiyi neticeler istihsal edilmiştir.

Her bataryanın gözetleme mahalli top başı telefonuyla bağlı ve gözetleme mahalleri ayrı bir hatla İntepe mıntıkasına bağlı bulunursa o vakit batarya komutanı top başına verdiği kumandaları hiçbir zaman diğer mahallerden karıştırılmaz. Eğer böyle yapılacak olursa İntepe

mıntıka merkezi istediği bataryayı diğer bataryaya veyahut Yenişehir'de verebildiği gibi sair mahallerden araya girip karışıklığa meydan verilemez.

(B) Krokisinde ne yolda olacağını gösterilmektedir. Birinci grup İntepe mıntıka merkez telefonunda kapalı olduğu halde 1.Grup Çakaltepe ve 24'lük bataryaları çağırabilir. Bunun için Çakaltepe ve 24'lük ve 1.Grup gözetleme mevziilerine bir manyetolu telefon kurmak lazımdır⁶¹⁸.

1.grup komutanının gözetleme ve zeminliğinde bulunan sahra telefonları alınarak lazım olan mahallere bunlar kullanacaktır. Çakaltepe ve 24'lük bataryaların sahra telefonları orada kalacaklardır. Bu telefonlar gözetleme mahalliyle top başı muhabereleleri içindir.

(B) krokisinde sahra telefonları olan iki batarya Yenişehir ile aynı zamanda atış edebileceklerdir. Bataryaların gözetleme mahalli ile top başı ayrı olmak üzere ve bataryalarda hiçbir karışıklığa meydan verilmeksizin lazım olan malzeme atide beyan olunur.

1. Grup için bir Numaratör, Çakaltepe için bir Manyetolu telefon, 24'lük batarya için bir manyetolu telefon, 1. Grup için bir manyetolu telefon, 21'lik batarya için iki sahra telefonu, 12'lik batarya bir için sahra telefonu, Yenişehir için bir sahra telefonuyla telefon teli, İntepe telefon merkezine rabt etmek, 10,5'luk batarya ve Mesudiye bataryası için birer sahra telefonu. Bu son iki bataryaya birinci gruptan alınacak telefonlar konacaktır⁶¹⁹.

1.Ordu Komutanlığı Telgraf Şubesinde 5. Ordu Komutanlığı Telgraf Şubesine Eylül 1915 tarihinde gönderilen ölçeksiz kroki iki bölümden oluşmaktadır. Krokinin üst kısmında Gelibolu Yarımadası'nın Seddülbahir ve Turşun köyü arasındaki birliklerin yerleşim yerlerini ve bu birliklerin telgraf ve telefon hatlarını göstermektedir.

⁶¹⁸ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 3-1.

⁶¹⁹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 3-1a.

Krokinin ikinci kısmı olan alt kısımda ise Çanakkale'de Nağra'dan Ezine Tavaklı'ya kadar olan bölgede konuşlu birlikleri ve bu birliklerin arasındaki muhabere hatlarını göstermektedir.

Krokide santral merkezleri, numarator yerleri, komitatör, manyetolu telefon, vızılı telefon, mülki telgraf merkezleri, askeri telgraf merkezleri, telefon hatları, kablo telefon hatları ve telgraf hatları şekillerle detaylı olarak gösterilmiştir.

Krokinin üst kısmında bulunan birinci bölümünde Gelibolu'da konuşlu 5. Ordu Komutanlığı santrali mevcut olup buraya İstanbul Kadıköy üzerinden bir telefon hattı ve dört telgraf hattı gelmektedir. Telgraf hattının bir tanesi İstanbul'da bulunan Harbiye Nezaretinden doğrudan 5. Ordu telgrafhanesine bağlanmaktadır. İstanbul'dan gelen dört hat öncelikle Gelibolu Mülkiye Merkezine giriş yapmaktadır. Buradan çıkış yapan beş hattın ikisi vızılı telefon merkezine, üç hat Yalova Mülkiye Telgraf Merkezlerine ulaşmaktadır. Yalova Mülkiye Telgraf Merkezlerinden çıkan hatlar, Anafartalar telgrafhanesine bağlanmakta buradan çıkan iki hattın biri 15. Kolordu telgrafhanesine diğeri 2.Kolordu telgrafhanesine bağlıdır. İki hat 5. Ordu telgrafhanesine, üç hat Menzil telgrafhanesine, bir hat Anafartalar telgrafhanesine, bir hat Maltepe telgrafhanesine, bir hat 19. Tümen Telgrafhanesine ve bir hat Maydos-Kilitbahir üzerinden telgraf merkezine bağlanmaktadır. Bu merkezden çıkan iki telgraf hattının biri Güney Gurubu İdare Riyaseti Telgrafhanesine, diğeri Sarafim Çiftliği telgrafhanesine bağlanmaktadır.

5.Ordu Komutanlığı Santral Merkezinin telefon dağlamana bakıldığında, Ordu santralinden toplamda 26 telefon hattı çıkış yapmakta olup doğrudan bağlanan yerler sırasıyla, karargâhta sertabiplik, 2. şube, 1. şube, sıhhiye, yaveran, riyaset, isimsiz iki merkez, depo, telgraf bölüğü, 9. şube, telgraf müdüriyeti, karargâh, ağır topçu kumandanlığı, Yalova Kaymakamlığı, Ilgardere Santral Merkezi, Ilgardere İskele Komutanlığına ve Teyyare Müfrezesine telefon bağlantısı vardır.

5.Ordu Komutanlığı Santral Merkezinden Gelibolu Santral Merkezine bir hattı ile bağlıdır. Buradan iki hat Çakırağa Santral Merkezine bu merkezden Merkez tabya, 56.Alay, meşelik, 45. Alay, 45. Alay 2. Tabur ve 1. Tabur'a telefon bağlantısı vardır.

Çakırağa Santral Merkezinden iki hat Atıf Bey Santral Merkezine bağlanmakta buradan iki hat çıkış yapmakta biri Yaşburun'a, diğeri Vasitepe ve Yeşiltepe'deki manyetolu telefonlara bağlantısı vardır.

Çakırağa Santral Merkezinden bir hat Doğanaslan Santral Merkezine bağlanmakta buradan çıkan üç hat sırasıyla 38. Alay, 77. Alay, 25. Tümen'e buradan 25. Topçu Alayı manyetolu telefonlarına bağlanmaktadır.

Gelibolu Santral Merkezinden bir hat Yeniköy numaratorü, Katranlı numaratorü, Paşatepe, Tayfur Santral Merkezine buradan iki hat Koyun Limanı ve Viyola Tepe manyetolu telefonlarına bağlanmaktadır.

Gelibolu Santral Merkezinden, Turşun Santral Merkezine bir hat bağlantısı vardır. Turşun Santral Merkezinden sekiz hat çıkış yapmaktadır. Bu sekiz hattan Ece Limanı'ndaki manyetolu telefona, Tümen gözetleme mevziine, Erkan-1 Harbiye'ye, grup gözetleme mevziindeki manyetolu telefona, Erkan-1 Harbiye Reisine, 2. Kolordu Santral Merkezine dağılmaktadır. 2. Kolordu Santral Merkezinden çıkan dört hat ise sırasıyla, Merkez, Komutanlık, Erkan-1 Harbiye ve 12. Tümen manyetolu telefonlarına bağlanmaktadır. Yine bir hat karargâhtaki manyetolu telefona, bir hat 9. Tümendeki komütatöre ve son bir hatta Anafarta Santral Merkezine bağlanmıştır.

Anafarta Santral Merkezinden 14 hat çıkış yapmaktadır. Bu hatlar sırasıyla grup idaresi, ambar, tahkimattaki manyetolu telefonlara, 12. Tümen, 9. Tümen, 3. Tümen, 7. Tümen ve 26. Tümenlerde bulunan manyetolu telefonlarına çekilmiştir. Bir hat 8. Tümen Santral

Merkezine, 15. Kolordu Santral Merkezine ve bir hatta (ismi belirtilmeyen) merkeze bağlanmıştır.

15. Kolordu Santral Merkezinden çıkış yapan beş hat sırasıyla, Erkânı Harbiye, Komutanlık, 4. Tümen, 8. Tümen, (ismi belirtilmeyen) merkeze bağlanmaktadır.

Krokinin alt tarafında bulunan ikinci kısımda ise Çanakkale bölgesinde Nağra'dan Ezine Tavaklı'ya kadar olan bölgede konuşlu birlikleri ve bu birliklerin muhabere hatlarını göstermektedir.

2. kısımdaki telgraf hatları ise, iki hat Lâpseki, iki hat Burgaz yönünden gelen toplam dört hat Karacaviran Mülkî Telgraf Merkezine giriş yapmaktadır. Bu merkezden toplamda yedi telgraf hattı çıkış yapmaktadır. Bunlardan biri Çanakkale Santral Merkezindeki Mülkî Telgraf Merkezine, biri Sarıcaili Santral Merkezî Telgrafhanesine, biri Erenköy Santral Merkezine bağlanmaktadır. Bir telgraf hattı sırasıyla Kalvert Çiftliği Santral Merkezindeki Askeri Telgraf Merkezine ve oradan da Ezine Mülki Telgraf Merkezine bağlanmaktadır. Karacaviran Mülki Telgraf Merkezinden çıkış yapan diğer üç telgraf hattı da direk olarak Ezine Mülki Telgraf Merkezine bağlanmaktadır.

Ezine Mülki Telgraf Merkezinden toplamda beş telgraf hattı çıkış yapmaktadır. Bu telgraf hatları sırasıyla Geyikli, Tavaklı, Kaza Kaymakamlığı ve Büyükçeşme Mülki Santral Merkezlerine bağlanmaktadır. Ezine Mülki Telgraf Merkezinden çıkan telgraf hattı ise direk olarak Papazlı-Tahtalı tarafından Balıkesir istikametine doğru çıkış yapmaktadır.

Krokinin 2. kısmındaki telefon hatları, Çanakkale Santral Merkezine Kilitbahir-Maydos'tan gelen iki deniz kablosu ile bağlanmaktadır. Çanakkale Santral Merkezinden toplamda 25 hat çıkış yapmaktadır. Bunlardan birer hat telgrafhane, hastane, İstihkâm Müfrezesi ve Sevkiyatı, Liman, Torpil, İstihkâm Zabiti, Merten Paşa, İnzibat, Çimenlik, Sarı kale, İdare Riyaseti ve Sansür'e bağlanmaktadır. İki hat Mecidiye grubuna bağlanmaktadır.

Buradan da Nağra, Liva yaveri ve 3. Alay yaverine birer hat bağlanmaktadır. Sarıcaili Santral Merkezine iki, Çanakkale Santral Merkezine bir, Kilitbahir-Maydos'tan bir hat da Maltepe-Sarıcaili hattı olmak üzere toplam 4 hat bağlanmaktadır. Buradan 10 hat çıkış yapmaktadır. Sırasıyla 2. Liva Santral Merkezi'ne, telsiz-telgrafa, telgrafhaneye, muvasala zabıtine, telgraf bölümüne, karargâh çadırlarına ve karargâha birer hat bağlanmaktadır. Bir hatta direk olarak Kalvert Çiftliği Santral Merkezine bağlanmaktadır.

Çanakkale Santral Merkezinden çıkan iki hat direk olarak Dardanos Santral Merkezine bağlanmaktadır. Buradan da çıkış yapan sekiz hat sırasıyla; projektör, seri ateşli top, torpil, mantelli batarya, projektör, Hasan Mevsuf, mıntika gözetleme mevzii ve Cevat Paşa'ya bağlanmaktadır.

Çanakkale Santral Merkezinden çıkan iki hat direk olarak Erenköy Santral Merkezine bağlanmaktadır. Erenköy Santral Merkezinden beş hat çıkış yapmaktadır. Bunlardan biri grup gözetleme mevziine, ikisi İntepe Santral Merkezine ve diğer ikisi de Sarıçalı Santral Merkezine bağlanmaktadır. Sarıçalı Santral Merkezinden iki hatta Kalvert Çiftliği Santral Merkezine bağlanmaktadır. Kalvert Çiftliği Santral Merkezi ile Ovacık Santral Merkezi arasında bir hat mevcuttur. Ovacık Santral Merkezinden biri Küçükbeşiğe, biri Kumburnu ve Geyikli Santral Merkezi olmak üzere toplamda üç hat çıkış yapmaktadır. Küçükbeşiğe'den telgraf tepeye bir hat vardır. Geyikli Santral Merkezinden üç hat çıkış yapmakta olup bunlar sırasıyla Taşköprü, Fırkatepe, Adatepe'ye bağlanmakta, biri de Ezine Mülki Telgraf Merkezi üzerinden Bayramiç'e gitmektedir⁶²⁰.

⁶²⁰ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4729, Dos. 104, F.1.

Şema, Çizelge ve Tablolar

Tenger ve Erenköy Gruplarındaki hali hazırdaki telefon şebekelerini gösterir şemada, Kilitbahir'den gelen bir hat Erenköy Numaratör Merkezine bağlanmaktadır. Erenköy Numaratör Merkezinden toplamda dört hat çıkış yapmaktadır. Bu hatlar grup komutanlığına, grup gözetleme mevziine, Jandarma Santral Merkezine ve hemen güneyindeki ismi yazılmamış dağıtım merkezine bağlanmaktadır. Bu dağıtım merkezinden beş hat çıkış yapmakta olup; yavere, 8. Alay, 4. Alay, 3. Alay'a ve diğeri de helyostaya bağlanmaktadır.

Grup gözetleme mevziinden altı hat çıkış yaparak, ikisi 3. ve 4. Alay gözetleme mevziine, ikisi 6. ve 7. Alay gözetleme mevziine ve diğeri ikisi de 5. ve 8. Alay gözetleme mevziine bağlanmaktadır.

Tenger Numaratör Merkezinden altı hat çıkış yaparak, biri 2. Alay obüs gözetleme mevziine, biri grup komutanına, biri yavere, biri 1. Alay havan gözetleme mevziine, biri 1. Alay obüs gözetleme mevziine, biri depo bölüğüne ve diğeri de projektöre bağlanmaktadır⁶²¹.

18 Nisan 1915 tarihli Çanakkale ile bağlantısı bulunan İstanbul şebeke hattını gösterir şemada, 1.Kolordu Santral Merkezi'nden üç hat çıkış yapmaktadır. Bu hatlar sırasıyla Taksim Kışlası, Telgraf Taburu ve Tophane'ye bağlanmaktadır. Diğeri bir hat direk olarak ? Paşa Santral Merkezine ve son hatta sırasıyla Harbiye Nezareti ve ? Kışlasına bağlanmaktadır⁶²².

Muhabere ve Muvasala Zabiti Binbaşı, 12 Aralık 1915 Mevki'-i Müstahkem Muhabere şebekesinde mevcut helyostaların cinsi ve miktarlarıyla nerelerde bulunduğu ve hangi mevkiilerle muhabere eylediğini müşir cetveldir. Yenişehir'de 30'luk helyosta Alçıtepe ve İntepeyle, İntepe'de 14'lük helyosta Yenişehir'le, Alçıtepe ile Erenköy'de 30'luk helyosta Salim Bey Çiftliğiyle, Dardanos'ta 14'lük helyosta Baykuş ve İkinci Liva, Gonca Suyu, Salim

⁶²¹ ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1-20.

⁶²² ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-4.

Bey Çiftliğiyle, Karargâh Çadırlarında 30'luk helyosta İkinci Liva, Gonca Suyu, Baykuş, Salim Bey Çiftliğiyle, İkinci Liva' da 24'lük helyosta "Mecidiye" Karargâh, Dardanos, Gonca Suyuyla, Nağra'da 30'luk helyosta Bigalıyla, Bigalı'da 24'lük helyosta Nağrayla, Goncasuyu'nda 30'luk helyosta İkinci Liva, Karargâh, Dardanos'la, Baykuş'ta 24'lük helyosta Dardanos ve Karargâhla, Salim Bey Çiftliğinde 30'luk helyosta Erenköy, Dardanos, karargâhla muhabere bağlantıları vardır. Mevcut duruma uygun olduğu merbuttur⁶²³.

Müstahkem Mevki Helyosta Merkezlerini gösterir cetveldir, Tenger, Goncasuyu, Bigalı, Erenköy, İntepe, Yenişehir, Karargâh, Dardanos, Mecidiye, Nağra ve Baykuş Helyosta Merkezi⁶²⁴.

5. Ordu Merkezleriyle Donanma ve Boğazlar Komutanlığına ait merkezler için iki vardiya toplam 24 saat uygulanacak olan muhabere vakit cetveli, denizaltılar için muhabere aralığı her saat için ilk on dakikadır. İki vardiyada toplam 24 saat uygulanacak olan muhabere vakit cetveli, iletişime hazır donanma muhaberesi için 600 m'de son 50 dakikadır; sadece gece ve gündüz haberleşme trafiğinin en düşük olduğu saatlerde iki kez ikişer saattir. İletişime hazır ordu muhaberesi, 05.10-06.00'de, 2200 m, 09.10-10.00, 1200 m, öğleden sonra 01.10 – 02.00'de 1200 m, 05.10 – 06.00'da 2200 m; 07.10-08.00 ve 09.10-10.00'da 1200 m. istihbarî Ordu muhaberesi gündüz ve gece 11.10-12.00 ve arası 1200 m. Donanma için denizaltılar seyri seferi sabah akşam 08.00 – 09.00' de 400-600 m'dir⁶²⁵.

5. Ordu mintikasıdaki bir çıkarma hareketinde, harp gemilerinin hareketinde, donanmanın seyir anında tayyare hücumunda bütün telsiz telgraf merkezleri tamamen 5. Ordu veya Donanma ve Boğazlar Komutanlığının emrinde olunacaktır. Bütün merkezlere (te, lam, ye umum işareti) verilmesi gereken işaret olup ve donanma merkezleri Cezal Vapurundan

⁶²³ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-8.

⁶²⁴ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-55.

⁶²⁵ ATASE Arşivi, BDH Kls. 42, Dos. 197, F. 123-01.

“mim, elif” ilavesiyle yine “müstacel donanma telgrafı” ve 5. Odu merkezleriyle adı geçen Ordu Komutanlığının yanında bulunduğu merkezden “kaf, elif” ilavesiyle işaret verilecektir. Her saat başında değiştirilmesi gereken “kaf, ye” işaretine rağmen yine değiştirilecek ve evvelce izah olunduğu üzere merkezlerin saatleri zarfında 1.200 metre ordu tul mucibiyle ve çift saatlerde 600 metre donanma tul mucibiyle çağırılacaklardır. “kaf, ye” işaretlerinin verilmesine müteakip her merkez muhaberesini derhal kesecek ve “kaf, ye” işaretini veren merkezi dinleyecektir. Bütün merkezler her nereden olursa olsun resmi tebliğ almadan görevini bırakmayacak ve her saat başında değiştirilmesi emir verilen tule özen göstereceklerdir. 5. Ordu’nun Karargâh-ı Umumî ve Askerî Islah Heyeti ile muhaberesi, 5. Ordu Mıntıkasından Ordu muhaberesi ve Karargâh-ı Umumî ile muhabere cereyan edecekse Karargâh-ı Umumîye mahsus şifre kullanılacaktır. Askerî Islah Heyeti yapılacak muhaberat için dahi şifreye mahsus şifre kullanılıyor. Her iki şifrenin istimalini 5. Ordu’daki telsiz telgraf zabitleri tanzim edeceklerdir. Donanma ve Boğazlar Komutanlığının muhaberesi için ayrıca bir şifre tertip olunacak ve bu şifre 5. Ordu’nun Merkezinde bulunmakla beraber, Donanma ve Boğazlar Komutanlığından “Çanakkale Merkezi” bulunacaktır⁶²⁶.

6 Ocak 1915 tarihinde Çanakkale’den Müfettiş-i Umumîye gönderilen evrakta, Çanakkale, Kilitbahir ile Okmeydanı arasındaki muhabere zamanı, her çift rakamlı saatte, yarım saat öncesinden. Örneğin; 01.30, 03.30, 05.:0, Ok Meydanı’na tayin edilen zamanlarda davet edecek, Kilitbahir cevap verecektir. Ok Meydanı’nın her çift rakamlı saatte başlayan muhaberesi men edilmemelidir. Şayet muhabere yarım saat zarfında bitecek olursa, yine hemen kesmeli, bunu takip edecek olan zamanını beklemelidir. Eğer pek önemli telgraflar bu zaman zarfında ikmal edilemezse o halde, telgrafçı ... Makamını keyfiyetten haberdar edecek. Örneğin “filan numaralı telgraf filan, filan saatte çekilemeyecektir”⁶²⁷.

⁶²⁶ ATASE Arşivi, BDH Kls. 42, Dos. 197, F. 123-04.

⁶²⁷ ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 7-1.

Sonuç

Gündem Çanakkale Cephesinde muharebe hizmetlerinin nasıl yürütüldüğünün araştırılmasıdır. Gündem genel anlamda haberleşme cihazları; alet-edevat talep, temin ve kurulumu; birimler arası aktarımı, her türlü arıza, bakım ve onarım hizmetini kapsamaktadır.

‘Önce muhabere, sonra muharebe’ doktrini savaşın en temel kurallarından biridir. Çanakkale Cephesi’nde bir yıldan fazla süren muharebelerde, ölüm kalım mücadelesinin yanında telgraf telefon v.b tarzı haberleşmede gösterilen hassasiyet çok yüksek seviyede olmuştur.

3.000’den fazla arşiv belgesi ile Çanakkale Cephesi’nde muharebe hizmetleri bilimsel ölçütlerle araştırılmaya çalışılmış; birçok enteresan bulgulara ulaşılmıştır. Bulgular eldeki muharebe gündemli belgelerle sınırlı kalmıştır. Araştırmanın zaman skalasında arşivden belge çıkarma zorluğu olmuştur. Gündemin tamamlanma aşamasına kadar durum hep yıpratıcı olmuştur. Arşivdeki tüm muharebe ile ilgili belgelerin mevcut olması, doğal olarak sonuçların çok daha açılımlı olacağı muhakkaktır.

Şu ana kadar çalışılan gündemle ilgili herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Haberleşme tarihi ile ilgili yazılan birkaç kitap ve makale ya Çanakkale Cephesi öncesi modern haberleşme tarihinden, ya da en erken Kurtuluş Savaşı muhabere hizmetlerinden bahsetmektedir. Aynı zamanda bu çalışma ilgili alanda ilk çalışma olma özelliğini de taşımaktadır. Durumun böyle olması pek çok riski de bünyesinde barındırmıştır.

Muhabere, İstanbul Genelkurmay’dan başlayarak Doğu Trakya’nın tamamı, Gelibolu Yarımadası, Çanakkale Mutasarrıflığı dâhil Ezine’ye kadar uzanan Menzil Müfettişliği altında verilen hizmeti kapsar.

Haberleşme hizmeti 5. Ordu Komutanlığının Gelibolu’da hizmete başladığı 26 Mart 1915 gününe kadar Müstahkem Mevki Komutanlığının uhdesinde bulunmaktadır. Telefon ve

Telgraf Müdürlüğü, muhabere hizmetini yürütmeye başlamıştır. İlgili hizmetlerde bir yıllık savaş sürecinde bir yandan ilginç problemlerle karşılaşmış bir yandan da tamamına yakını çözüm odaklı uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

Daha savaş başlamadan yıllar önce yoğun şekilde muhabere ağlarının kurulumu tamamlanmış ve savaş başladıktan sonra da ihtiyaç doğrultusunda devam etmiştir. Yeni konuşlanma, hat kapasitesini artırma, yeni santral merkezleri kurma, santralleri yenileme, yeni hat çekme, birliklerin yer değiştirmesinden kaynaklı nakil işlemleri rutin halde savaş sonuna kadar yürütülmüştür.

Posta Telgraf ve Telefon Nezaretine 26 Mart 1915 tarihinde gönderilen emirde, Gelibolu da 5. Ordu Komutanlığı kurulduğu, Ordu Müfettişliğinde bir posta ve bir telgraf müdürlüğü teşkilinin zorunlu olduğu bildirilmiştir. Kadrolar için personelin uyarılarak görev yerlerine sevk edilmesi, Menzil Telgraf Müdürü için gerekli telgraf alet ve teçhizatının Harbiye Dairesi 7. Şubesi vasıtasıyla yerine sevk ve teslim ettirilmesi, Harbiye Dairesine Posta ve Telgraf ve Telefon Nezaretinin tezkire sureti çıkarılıp gereğinin yapılması zorunludur denilmektedir.

Merkezlerden ayrılarak sanki kılcal damarlara ulaşır gibi en ücra köşelerle bile haberleşme sağlanabilmiştir. Başlangıçta haberleşme Gelibolu, Çimenlik Kalesi ve Müstahkem Mevki Karargâhından yönetilmiştir.

Öncelikle modern haberleşmenin Çanakkale Mutasarrıflığına ve mücavir sancaklara ulaşımına değinilmiştir. I. Dünya Savaşı'nın zuhuru ile birlikte haberleşmede sivil ve askeri olarak iki ayrı bölünmenin olduğu görülmüştür. Savaşla birlikte artık askeri haberleşme ayrı bir önem ve hassasiyete kavuşmuştur. Bu ara Türk haberleşmesinde hizmet veren yurtdışı orjinli görevlilere izin verilerek, kendi ülkelerine dönmeleri sağlanmış olup, buradaki tek gerekçe sadece haberleşme güvenliği ve istihbarî gizlilik olmuştur.

Kronolojik sıralamaya ve muvazeneye hassasiyet gösterilmiştir. Müstahkem Mevki Komutanlığı Karargâhı, Çanakkale Mutasarrıflığı, 5. Ordu Karargâhı, Kalvert Çiftliği, karargâhlar, ordugâhlar, tarassut alanları, iletişimi senkronize ederek aktarılmıştır.

Gündemin oluşumunda ve detaylandırılmasında teşkilat, malzeme ve kadro (TMK) kurgusunu göre planlama yapılmıştır. Devamında kurulum, talep, arıza ve onarım hizmetleri detaylandırılmıştır. Merkez İstanbul'dan gelen ortak talep, emir ve yasaklar, temel gündemin en önemlilerinden birini oluşturmuştur.

Her oluşturulan santralde uzman elemanların atanmasına büyük itina gösterilmiştir.

Harita, kroki, şema ve listeler yazıya aktarılarak muhabere hizmetinin ne kadar detaylı şekilde yürütüldüğü gözlemlenmiştir.

Malzeme listelerine bakıldığında 85.000 telgraf kâğıdı, 122.000 zarf, 40.000 kopya kâğıdı; 54 santral; 2.000 kadar telefon; binlerce kilometre bronz tel, demir tel, mücerret tel; kilometrelerce kablo, deniz kablosu, mücehhez kablo, zırhlı kablo; 5. 000'den fazla pil, 121 helyosta, 600 telefon bataryası, -belki basit görünse de- 26 çeşit eğe çeşidi, 1.170 telgrafçı nefer bile muhabere hizmetinin saygınlığını aktarmada yeterli rakamlardır.

Harita ve krokiler, İstanbul ve Çanakkale arasında ve Çanakkale sınırları içerisinde bulunan mevcut tüm telefon ve telgraf muhabere hatları mülkiye/sivil ve askeriye olarak ikiye ayrıldığını göstermektedir. Her iki kanal da ayrı ayrı İstanbul'a ulaşmaktadır. Fakat her iki hattın bakım ve onarımı Ordu'ya ait olup, muhabere personeline yapılmıştır.

İstanbul'a ulaştırılan talepler, gösterilen aciliyet için kullanılan ifadeler, yapılan işin ne kadar hayati olduğunu göstermesi açısından son derece anlamlıdır. Alet ve edevatlar çok hassas ve teknik malzeme olduğundan belgeler, muhafazaya gösterilen ciddiyeti sorumlusuna adeta haykırır. Malzeme toz, toprak, yağmur, çamur, nem ve zarar görebileceği düşünülen her şeyden -ne pahasına olursa olsun- korunmalıdır, başına bir şey gelmemelidir.

Telsiz-Telefon Santrali, telefon, telgraf, numarator, kablo, helyosta, löklanşe vb ana

muhabere cihazları ve malzemelerin birçoğu Almanya'dan getirtilerek mutlaka talep edilen birliklerin ihtiyaçları karşılanarak muhabere kesintisiz sağlanmıştır.

Muhabere hizmetlerinde haberleşme aktarım sistemi, malzemelerinin bakım-onarım hizmetleri son derece titizlikle yürütülmüştür. Muhaberedeki bir yılı aşkın hizmete bakıldığında yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen tüm elemanlar olağan üstü fedakârlıklar göstererek hatlarda yapılması gereken her türlü bakım ve onarım işlerini canları pahasına da olsa yapmışlar ve savaşın kesinlikle vazgeçilmez bir unsuru olan muhabereyi adeta omuzlarında taşıyarak ayakta tutmuşlardır.

Muhabere personeli Çanakkale Cephesi'nde muhaberenin sağlanabilmesi için kurulum, nakil, bakım, onarım ve özellikle arızaların giderilmesi aşamalarında büyük bir özveri ve fedakârlık göstermiştir. Bu aşamalarda özellikle 'hat çavuşları' biraz daha öne çıkmaktadır. Hat çavuşları özellikle düşmanın ağır bombardımanı altında ve ağır hava koşullarında canını hiçe sayarak birlikler arasındaki kırılan ve kopan hatları onararak haberleşmenin devamını sağlamışlardır. Gelibolu Yarımadası, Boğaz'ın her iki yakasında, birlikler arasındaki mesafe, hatların geçtiği arazinin engebeli yapısı, bitki örtüsü ve tüm muhabere onarım ve yedek parça malzemelerin sorumlu personel tarafından insan gücü ile kilometrelerce uzağa taşındığı düşünüldüğünde Hat çavuşları normalden daha fazla fedakârlık göstermişlerdir.

Eldeki belgelere göre bombardımanlarda kırılan, kopan ve arızalanan hatların tamiratı hat çavuşu tarafından canları pahasına yapılmaya çalışılmış, en ağır şartlarda bile muhaberenin devamı sağlanmıştır. Bu belgeler hat çavuşlarının göstermiş oldukları fedakârlığa sadece birkaç örnektir. Hat çavuşlarının fedakarlıkları sadece bunlarla sınırlı değildir, 24-25 Mart 1915 tarihinde Sarıcaile santralinde, Tayyare ve Liva Komutanlığının hattında, 27-28 Mart 1915 tarihinde Kabatepe ye gelen 25. Alaya küçük telefon şebekesinde, 12-13 Nisan 1915 tarihinde Halilili'ndenki hatlarında, 15-16 Nisan 1915 tarihinde Daire üçüncü hattında, 16-17 Nisan 1915 tarihinde Dardanos ile Baykuş Helyosta bağlantısında, 5-6 Nisan 1915 tarihinde 25. Alayın

Sarafim Çiftliği civarındaki hatta, 14-15 Nisan 1915 tarihinde Kilitbahir Obüs Bataryası hattında, Soğanlı Makine hattında, Liva Komutanlığı, Sarıcaili ile Kilitbahir hatlarında, 26 Nisan 1915 tarihinde aynı gün iki kez muhaberesi kesilen Kirte hattında, 29 Nisan 1915 tarihinde yine ikide bir kopan Kirte hattında, 30 Nisan 1915 tarihinde 7. Tümen'in Kirte hattında, 3-4 Haziran 1915 tarihinde Kilitbahir ve 7-8 Nisan 1915 tarihinde Erenköy Dardanos, hatlarındaki tüm kurulum, bakım ve meydana gelen arıza, kopma, hat kırılması gibi tüm faaliyetler hat çavuşları tarafından yapılmıştır. Hat çavuşları bıkip usanmadan ve yorulmadan oradan oraya koşmuş ve birlikler arasındaki muhabereyi devam ettirmişlerdir. Meydana gelen arızaların giderilmesinde hat çavuşları ağır koşullar altında saatlerce yol yürümüştür. Yeri geldiğinde hızlı bir şekilde arızaları gidermiş yeri geldiğinde ise bitip tükenmek bilmeyen bir sabırla arızayı gidermek için saatlerce çalışmıştır.

Şartlar ne olursa olsun Çanakkale Cephesi'nde birliklerin muhabere etmesini engelleyecek meydana gelen en ufak bir arıza alternatif muhabere kanalları kullanılarak ilgili personele bildirilmiş oluşan arızalar ve aksaklıklar büyük bir hızla gece veya gündüz denilmeden giderilerek muhaberenin devamı mutlaka sağlanmıştır. Meydana gelen arızalar ve muhaberesi kesilen hattın kaç dakika muhabere edemediği arıza giderildikten sonra mutlaka bir üst makama rapor edilmiş, kesinti süresi içerisinde herhangi bir vukuat olup olmadığı mutlaka bildirilmiştir.

Kaynakça

- ATASE Arşivi, BDH Kls. 182, Dos. 294, F. 782-216.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 543, Dos. 975, F. 2117-026.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1149, Dos. 104, F. 1, 1-1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1200, Dos. 291, F. 1-1.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1200, Dos. 265-291.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 1-1, 2, 3.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 2-2, 51.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1347, Dos. 18, F. 4.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1349, Dos. 23, F. 3.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1508, Dos. 4, F. 1-1.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1508, Dos. 4, F. 12-4.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1508, Dos. 4, F. 2-6, 7, 9, 13
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1508, Dos. 4, F. 3-3, 6.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1508, Dos. 4, F. 6-2.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 1, 2, 1-1, 2, 11, 18
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 27, 27-1a, 2a, 3, 4, 4a, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13a,
14, 15, 17, 18, 21, 21a, 23, 24, 29, 29-2, 29-4.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 29, 1, 2, 4, 5, 6, 8, 9.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 32, 32-1, 2
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 38, 38-1
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 44, 44-6, 7, 8, 11
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 48, 48-1, 2
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1510, Dos. 7, F. 8-1, 2
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1512, Dos. 13, F. 2, 2-2, 24, 30, 34, 34a, 37, 51, 52.

- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1514, Dos. 18, F. 8-2, 2-4, 6, 7,
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1513, Dos. 14, F. 22, 28, 28-1, 28-2a
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1513, Dos. 14, F. 40.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1514, Dos. 18, F. 25.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 1, 1-2, 3, 3a, 4, 5, 5a, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 14a, 15,
17, 18,
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1530, Dos. 64, F. 2-20, 51
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1540, Dos. 110, F. 3-53.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 1915, Dos. 137, F. 1-11, 23.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 2178, Dos. 4, F. 1-1, 42, 46, 70, 109, 124, 127, 130, 143, 146a,
147, 147a, 191
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 2624, Dos. 1, F. 1-1.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 2624, Dos. 1, F. 2-7.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 3425, Dos. 113, F. 19.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 4537, Dos. 7, F. 3-4, 11, 24, 26, 43, 48, 66.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 4552, Dos. 4, F. 11-1.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 4623, Dos. 64, F. 7, 10, 12.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 4669, Dos. H12, F. 1-35, 35a, 39, 52.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 4685, Dos. 340, F. 7.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 1-1, 4, 5, 10, 12,
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 15, 15-1
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 16, 16-1, 2
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 18.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 1-8.
- ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 1-9.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 3, 3-1a, 2, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18,
19, 21, 27, 28, 29, 30,

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 4.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 6, 6-2, 3, 4, 5, 11

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 7, 7-1, 2, 3,9, 10, 11, 18, 19, 21, 23, 26.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 9, 9-1, 2, 3, 4.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 83, F. 14, 14-1, 2.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 84, F. 1-11. 2-3, 33-1, 6.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 84, F. 4.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4724, Dos. 85, F. 14, 17, 21-1, 26-2, 26-3, 36, 47, 54, 55-1, 55-2,
58, 61-2, 61-3, 66, 68, 69.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 10-4, 6, 14, 15, 21, 22, 27, 37, 38, 39, 42, 54, 55,
56, 57, 60.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4725, Dos. 88, F. 5-2, 4, 8, 14.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 90, F. 1, 1-1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15,
16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 40, 41,
43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 60, 61, 71, 73, 80, 81, 84

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 1.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4726, Dos. 91, F. 3-6, 4, 4-1, 4-2,10, 10-1, 10-2, 10-4, 10-5, 13, 20,
23-2, 24, 24-2, 24-4, 24-5, 24-6, 24-7, 24-8,

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 94, F. 1-5, 8, 9, 12, 13, 22, 31, 32, 39, 40, 44, 46, 48,
50, 51, 60, 80, 82, 83, 84, 85, 86,

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 1-11, 12, 26, 27, 34, 45, 46, 47, 48, 49, 53, 54,
55, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 66, 68, 70, 71, 72, 75, 76, 81, 83, 84, 88, 89, 90, 91, 92,

93, 94, 95, 96, 97, 98.101, 102, 103, 104, 106, 107, 108, 109, 111, 112, 113, 114, 115,
116, 117, 118.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 6-3, 4, 5.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 8-1, 2.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 95, F. 9.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 2-1, 2, 2a.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 21-1.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 22.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 3-1, 1a

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 5-1, 2, 4, 5, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27,
28, 36, 37, 38.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 6-1, 2, 3, 4, 5, 13, 14, 15, 22, 23, 24, 25, 39, 40,
41, 42, 43, 54, 84, 85, 93, 94.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 7-1, 2, 3, 13, 14, 16, 17, 18, 19.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 9.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4727, Dos. 96, F. 11.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4728, Dos. 97, F. 1,1a

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4728, Dos. 97, F. 3-4.

ATASE Arşivi, BDH Kls. 4729, Dos. 104, F. 14-1.

ATASE Arşivi, No: 1/65, Kls. 1886, Dos. 50, F. 1-3.

BOA, MF. MKT Dosya No:1205 Gömlek No:70.

BOA, DH.EUM.MTK., Dosya No:43 Gömlek No:4.

İstiklal Harbimizde PTT, PTT Genel Müdürlüğü, Ankara 2007, s. 38

Keskin, Ö, Sönmez, A, *Telgrafın Osmanlı İmparatorluğu'nda Yayılması: Çanakkale*

Telgraf Hattı Örneği, OTAM, Ankara 2009, s. 79.

Posta Telgraf Mecmuası, S.162, Teşrinievvel 1330, Dersaadet 1330. (İstanbul)

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi V. C. 3'üncü

Kitap Çanakkale Cephesi Harekâtı (Haziran 1915-Ocak 1916), Kroki: 60.

Özgeçmiş

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Erdoğan CANPOLAT

Doğum Yeri : Ceyhan/Adana

Doğum Tarihi : 25 Ekim 1973

EĞİTİM DURUMU

Ön Lisans :

Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Jandarma Meslek Yüksek Okulu
Jandarma Meslek Eğitimi Ön lisans programı.

Lisans Öğrenimi:

Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi, İşletme bölümü.

Yüksek Lisans Öğrenimi:

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal
Bilimler Eğitim Bilimleri Bölümü, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı.

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

- Yayınlar -SCI -Diğer
- Bildiriler -Uluslararası -Ulusal
- Katıldığı Projeler

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl:

Jandarma Genel Komutanlığı 1993-2019

İLETİŞİM

E-posta Adresi: ecanpolat1973@gmail.com

